

სომერსეტ მოემი

მთვარე და ექვსპენიანი

Contents

სომერსეტ მოემი	1
მთვარე და ექვსპენიანი.....	1
თავი პირველი.....	4
თავი მეორე	12
თავი მესამე	14
თავი მეოთხე	18
თავი მეხუთე	22
თავი მეექვსე	26
თავი მეშვიდე	29
თავი მერვე.....	31
თავი მეცხრე	37
თავი მათე.....	39
თავი მეთერთმეტე.....	44
თავი მეორმეტე.....	48
თავი მეცამეტე.....	59
თავი მეოთხმეტე	62
თავი მეთხუთმეტე	66
თავი მეთექვსმეტე.....	73
თავი მეჩვიდმეტე	76
თავი მეთვრამეტე	77
თავი მეცხრამეტე.....	81
თავი მეოცე.....	87
თავი ოცდამეერთე.....	89
თავი ოცდამეორე.....	96

თავი ოცდამესამე.....	98
თავი ოცდამეოთხე	102
თავი ოცდამეხუთე.....	105
თავი ოცდამეექვსე.....	110
თავი ოცდამეშვიდე.....	115
თავი ოცდამერვა.....	116
თავი ოცდამეცხრე.....	123
თავი ოცდამეათე	126
თავი ოცდამეთერთმეტე	129
თავი ოცდამეთორმეტე.....	132
თავი ოცდამეცამეტე.....	134
თავი ოცდამეთოთხმეტე.....	137
თავი ოცდამეთხუთმეტე.....	141
თავი ოცდამეთექვსმეტე.....	142
თავი ოცდამეჩვიდმეტე	143
თავი ოცდამეთვრამეტე.....	145
თავი ოცდამეცხრამეტე.....	148
თავი მეორმოცე.....	153
თავი ორმოცდამეერთე.....	156
თავი ორმოცდამეორე	163
თავი ორმოცდამესამე	168
თავი ორმოცდამეოთხე.....	174
თავი ორმოცდამეხუთე.....	175
თავი ორმოცდამეექვსე	178
თავი ორმოცდამეშვიდე	184
თავი ორმოცდამერვა	191
თავი ორმოცდამეცხრე.....	193
თავი ორმოცდამეათე.....	196
თავი ორმოცდამეთერთმეტე	202
თავი ორმოცდამეთორმეტე	206
თავი ორმოცდამეცამეტე	208
თავი ორმოცდამეთოთხმეტე.....	212
თავი ორმოცდამეთხუთმეტე.....	216

თავი ორმოცდამეთექვსმეტე	223
თავი ორმოცდამეჩვიდმეტე.....	225
თავი ორმოცდამეთვრამეტე	231

თავი პირველი

ჩარლზ სტრიკლენდი რომ გავიცანი, სწორე გითხრათ, ერთი წამითაც არ გამივლია თავში, არაჩვეულებრივი ადამიანია-მეთქი, ახლა კი თითქმის არავინ მეგულება, ვინც იტყვის დაუმსახურებლად გაითქვა სახელიო. მე ისეთ სახელზე როდი მოგახსენებთ, იღბლიანი პოლიტიკური მოღვაწეზე ან მხედართმთავარი რომ მოიხვეჭს ხოლმე. ისინი ამ სახელს, უმეტესად, თანამდებობას უნდა უმაღლოდნენ და არა საკუთარ ღირსებებს. როგორც კი ვითარება შეიცვლება, ეს სახელიც მიიღვეს და ქრება. თანამდებობიდან გადამდგარი პრემიერ-მინისტრი მაღალფარდოვან მოლაყბედ იქცევა, ხოლო უჯარო გენერალი - თავმომაბეზრებელ პროვინციელ ბაქიად. ჩარლზ სტრიკლენდის სიდიადე კი ნამდვილად ხალასი და ურიოშო იყო. შეიძლება მისი ქმნილებები არ მოგწონებოდა, მაგრამ გულგრილად მაინც ვერ ჩაუვლიდი გვერდს - აუცილებლად აგაფორიაქებდა და დაგატყვევებდა. წავიდა ის დრო, როდესაც ჩარლზ სტრიკლენდს სასაცილოდ იგდებდნენ, როცა მისი დაცვა ექსცენტრულობად ითვლებოდა, ქება კი - გარყვნილებად. ახლა მიაჩნიათ, რომ სტრიკლენდის ნაკლოვანებანი მისივე ღირსებათა აუცილებელი შემადგენელი ნაწილია. ჯერ კიდევ სადავოა, თუ რა ადგილი

უნდა მიეკუთვნოს სტრიკლენდის შემოქმედებას ხელოვნებაში. ალბათ, მისი თაყვანისმცემლების ქება-დიდება ისევე გადაჭარბებულია, როგორც მოწინააღმდეგეთა ლანძღვა-გინება, მაგრამ ის კი უდავოა, რომ დიდი ნიჭი ჰქონდა მომადლებული.

მე მგონი, მთავარია, ხელოვანს საკუთარი „მე“ გააჩნდეს და თუკი ეს „მე“ სხვისას არა ჰყავს, მზადა ვარ ყველანაირი შეცდომა შევუნდო. ველასკესი თითქოს ელ გრეკოზე უკეთესი მხატვარი იყო, მაგრამ მისი სურათები მალე გბეზრდება. ვნებიანი და ტრაგიკული კრეტოსელი კი ისე გთავაზობს თავისი სულის საიდუმლოს, თითქოს მუდმივ სამსხვერპლოზე მოაქვსო.

მსახიობი, მხატვარი, პოეტი თუ მუსიკოსი, თავისი ამაღლებული და მშვენიერი შემოქმედებით, ესთეტიკურ მოთხოვნილებებს გიკმაყოფილებს. ეს სქესობრივი ლტოლვის დაკმაყოფილებას ჰგავს, იმასავით ბარბაროსულია, რადგან ისიც საკუთარ თავს გთავაზობს საჩუქრად. შემოქმედის საიდუმლოს ამოხსნას ისევე ესწრაფვის ადამიანი, როგორც დეტექტიური რომანის დამთავრებას, მაგრამ იგი სამყაროსავით ამოუხსნელი და შეუცნობელია.

სტრიკლენდის თვით ყველაზე უმნიშვნელო ნაწარმოებებიდანაც მხატვრის პიროვნება იმზირება - უცნაური, ტანჯული, რთული პიროვნება, და სწორედ ეს არის იმის მიზეზი, რომ სტრიკლენდის შემოქმედებისადმი ისინიც არ რჩებიან

გულგრილნი, ვისაც მისი ნახატები არ მოსწონს. სწორედ ეს არის იმის მიზეზი, რომ ასე დიდია ინტერესი მისი ცხოვრებისა და პიროვნული თვისებებისადმი.

სტრიკლენდის გარდაცვალებიდან ოთხი წელიც არ იყო გასული, რომ მორის ჰიურემ „მერკიურ დე ფრანსში“ სტატია დაბეჭდა და ამით გადაარჩინა დავიწყებას მანამდე ყველასათვის უცნობი მხატვარი. ჰიურეს გაკვალულ გზას მრავალი სახელგანთქმული ლიტერატორი გაჰყვა მეტ-ნაკლები გულმოდგინებით. კარგა ხანია, საფრანგეთს არა ჰყოლია ასეთი ავტორიტეტული კრიტიკოსი და, გარდა ამისა, არც შეიძლებოდა მხედველობაში არ მიგედოთ მის მიერ წამოყენებული დებულებები, თუმცა ეს დებულებები მაშინ, ცოტა არ იყოს, ექსტრავაგანტული ჩანდა, მაგრამ მომდევნო გამოკვლევებმა დაადასტურა და გაამაგრა ისინი და ახლა ჩარლზ სტრიკლენდის დიდების ნაკადული პირთამდე ავსებს მოსის ჰიურეს მიერ გაჭრილ კალაპოტს. ამ ნაკადულის წარმოქმნისა და გაზრდის ამბავი ერთ-ერთი ყველაზე რომანტიკული

ეპიზოდია ხელოვნების ისტორიაში, მაგრამ მე არ ვაპირებ სტრიკლენდის შემოქმედების ძირფესვიანად განხილვას და ამ საკითხს მხოლოდ იმდენად შევეხები, რამდენადაც მხატვრის პიროვნების დასახასიათებლად დამჭირდება. მე არ შემძლია დავეთანხმო იმ მხატვრებს, რომლებიც ქედმაღლურად ამტკიცებენ, რომ ჩვეულებრივ მოკვდავთ მხატვრობისა არაფერი გაეგებათ და უმჯობესი იქნება, თუ თავიანთ თვალსაზრისს დუმითა და ჩეკზე ხელით მოწერით გამოხატავენ. ეს მტკნარი სისულელეა! განა ხელოვნება ხელოსნობაა, რომელიც მთლიანად მხოლოდ ხელოსანმა უნდა გაიგოს? ხელოვნება გრძნობების მანიფესტაციაა, გრძნობების ენა კი ყველას ესმის. მხოლოდ ერთი რამაა უდავო: ადამიანი, რომელსაც პრაქტიკულად არ ესმის მხატვრობის ტექნოლოგია, იშვიათად შეძლებს გამოთქვას რაიმე ჭეშმარიტად სრულფასოვანი აზრი ხელოვნების ამ დარგის შესახებ. მე მხატვრობისა სრულიად არაფერი გამეგება, მაგრამ, საბედნიეროდ, აღარც დამჭირდება ამ საფათერაკო საქმეს შევეჭიდო, რადგან ჩემმა მეგობარმა - მისტერ ედუარდ ლეფატმა - ნიჭიერმა მწერალმა და შესანიშნავმა მხატვარმა, დაწვრილებით გააანალიზა ჩარლზ სტრიკლენდის შემოქმედება თავის პატარა წიგნში, რომელიც იმ მომხიბვლელი სტილით არის დაწერილი, საფრანგეთში რომ უფრო მოიკიდა ფეხი, ვიდრე ინგლისში.¹⁴¹

მორის ჰიურემ თავის ცნობილ სტატიაში განგებ ისე აღწერა ჩარლზ სტრიკლენდის ცხოვრება, რომ კიდევ უფრო გაეღვიძებინა საზოგადოების ინტერესი. მორის ჰიურე თვითონ სრულიად უანგაროდ იყო გატაცებული ხელოვნებით და ცდილობდა, მცოდნეებსაც მიეპყროთ ყურადღება ამ უაღრესად თავისებური ტალანტისთვის. ამასთან, იგი კარგი ჟურნალისტიც იყო და იცოდა,

რომ „ადამიანური ინტერესის“ გაღვივებით უფრო ადვილად მიაღწევდა ამ მიზანს და როდესაც იმ ხალხმა, ვისაც წარსულში რაიმე ურთიერთობა ჰქონდა სტრიკლენდთან, იმ მწერლებმა, რომლებიც ლონდონიდან იცნობდნენ მას, მხატვრებმა, რომლებიც მონმარტრის კაფეში ხდებოდნენ თავიანთ ხელმოცარულ კოლეგას, სრულიად მოულოდნელად გაიგეს, რომ ის ადამიანი, მათ წრეში რომ ტრიალებდა და ერთი უნიჭო მხატვარი ეგონათ, ჭეშმარიტი გენიოსი ყოფილა, საფრანგეთისა და ამერიკის ჟურნალებში ზედიზედ გამოქვეყნდა სტატიები. ერთნი იგონებდნენ მხატვარს, მეორენი ხოტბას ასხამდნენ, მაგრამ ყველა ერთად, ნებსითა თუ უნებლიეთ, უფრო აშკარად აჩენდა სტრიკლენდის უარყოფით თვისებებს და კიდევ უფრო მეტად აღვიძებდა საზოგადოების ცნობისმოყვარეობას. თემა მეტად მომგებიანი იყო და ბევრი ეტანებოდა. სწორედ ამიტომ შეძლო მუყაითმა ვაიტბრეხტ-როტჰოლცმა თავის საყურადღებო მონოგრაფიაში^[2] მოეტანა წყაროების გრძელი სია.

ადამიანთა მოდგმას ჩვეულებრივი ამბის ზღაპრად გადათქმის თანდაყოლილი ნიჭი აქვს. იგი ხარბად ჩასჭიდებს ხოლმე ხელს რჩეულ ადამიანთა ცხოვრებიდან აღებულ ყოველ უცნაურ და უდუმალ შემთხვევას, ლეგენდად გარდაქმნის მას და მერე თვითონვე ირწმუნებს, რომ ეს ლეგენდა კი არა - სინამდვილეა.

ეს რომანტიკის ამბოხებაა ყოველდღიური, ჩვეულებრივი ცხოვრების წინააღმდეგ. ეს ლეგენდა უკვდავების პასპორტს ამლევს გმირს. ირონიული ფილოსოფოსი ღიმილით იხსენებს, რომ სერ უოლტერ როლი იმით კი არ არის ცნობილი ადამიანი, რომ ინგლისის სახელი მრავალ მანამდე უცნობ ქვეყნებში მიიტანა, არამედ იმით, რომ ქალწულ დედოფალს ფეხქვეშ თავისი წამოსასხამი გაუშალა და სთხოვა, ზედ გაიარეო. ჩარლზ სტრიკლენდი ჩრდილში ყოფნას ამჯობინებდა. იგი მტრებს უფრო იოლად იძენდა, ვიდრე მეგობრებს, ამიტომ გასაკვირი არ არის, რომ ისინი ვინც სტრიკლენდის შესახებ წერდნენ, იძულებულნი იყვნენ, ათასნაირი მონაჩმახით შეევსოთ თავიანთი მწირი მოგონებები, თუმცა, ცხადია, ის ცოტაც, რაც მათ იცოდნენ, სავსებით კმაროდა საიმისოდ, რომ ჩარლზ სტრიკლენდის ცხოვრება რომანტიკულად ყოფილიყო აღწერილი. მას ცხოვრებაში ბევრი უცნაური და საშიში ამბავი გადახდა თავს, რადგან

თვითონაც დაუდგრომელი იყო და არც ბედი ანებივრებდა. ამიტომ სტრიკლენდის შესახებ ისეთი ლეგენდები შეიქმნა, რომ ჭკვიანი ისტორიკოსი ვერც კი გაბედავდა მათ გაქარწყლებას, მაგრამ ღირსი მღვდელი, რობერტ სტრიკლენდი, არ იყო ჭკვიანი ისტორიკოსი. მან ხმამაღლა განაცხადა, სწორედ იმიტომ დავწერე ეს ბიოგრაფია, რათა უარვყო „ზოგიერთი დღემდე არსებული

უზუსტობა“, რომელიც მამაჩემის ცხოვრების ბოლო წლების შესახებ არის გავრცელებული და რომელიც მნიშვნელოვან უსიამოვნებას აყენებს ზოგიერთ ცოცხლად დარჩენილ პიროვნებასო“. ცხადია, ბევრი რამ, რასაც ჩვეულებრივ ჰყვებოდნენ სტრიკლენდის ცხოვრებაზე, თავზარს დასცემდა დარბაისელ და პატივცემულ ოჯახს. მე გატაცებით წავიკითხე ეს წიგნი¹¹, მიუხედავად იმისა, რომ იგი მეტად მოსაწყენი და უფერულია. მისტერ სტრიკლენდმა სანიმუშო მეუღლისა და მამის პორტრეტი დახატა. იგი თურმე კეთილი, მშრომელი და უპატიოსნესი ადამიანი ყოფილა. ამ თანამედროვე ყაიდის ხუცესმა ბრწყინვალედ აითვისა ის დარგი, რომელსაც, თუ არ ვცდები, ეგზეგეზისი ეწოდება. იგი ისე მარჯვედ განმარტავს და ალამაზებს მამამისის ბიოგრაფიის იმ ეპიზოდებს, რომლებსაც შეიძლება ჩრდილი მიაყენოს ეკლესიის სანიმუშო მსახურს, რომ, უეჭველია, მისტერ სტრიკლენდი დიდ წარმატებას მოიპოვებს საეკლესიო სარბიელზე. მე უკვე ვხედავ ეპისკოპოსის წინდებს მის დაკუნთულ წვივებზე!

ასეთი წიგნის გამოქვეყნება გაბედული, მაგრამ სახიფათო საქმე იყო, იმის შემდეგ, რაც ფართოდ გავრცელებულმა ლეგენდებმა საკმაოდ აამაღლა ჩარლზ სტრიკლენდის რეპუტაცია. ზოგს იმიტომ იზიდავდა სტრიკლენდის ნახატები, რომ ისინი ესოდენ საზიზღარი პიროვნების მიერ იყო შექმნილი, ზოგს იმიტომ, რომ ებრალებოდათ ასე საცოდავად დაღუპული მხატვარი, მაგრამ შვილის სურვილმა - დადებით პიროვნებად წარმოედგინა მამამისი, რაღაც უცნაურად გაუგრილა გული სტრიკლენდის თაყვანისმცემლებს. სწორედ ამიტომ, იყო რომ სტრიკლენდის ერთ-ერთი საუკეთესო ნამუშევარი „სამარიელი ქალი“ ქრისტის აუქციონზე რობერტ სტრიკლენდის წიგნის გამოქვეყნებით ატეხილი დისკუსიის მომდევნო პერიოდში 235 სტერლინგით ნაკლებად გაიყიდა. ის ცნობილი კოლექციონერი, რომელმაც სურათი ცხრა თვის წინ იყიდა, უეცრად გარდაიცვალა და სწორედ ამიტომ მოხვდა სურათი ხელმეორედ საჯარო ვაჭრობაზე.

იქნებ ჩარლზ სტრიკლენდის შემოქმედება იმდენად ძლიერი და ორიგინალური არც კი იყო, რომ თავისით წამომდგარიყო ფეხზე, მაგრამ ადამიანთა მოდგმა, რომელიც ყოველივე განსხვავებულსა და არაჩვეულებრივს ეტრფის, შეურაცხყოფილი დარჩა და

მაშინვე უკუაგდო შვილის მონათხრობი. მალე დოქტორმა ვაიტბრეხტროტჰოლცმა გამოაქვეყნა თავისი შრომა და ხელოვნების მოყვარულები საბოლოოდ დარწმუნდნენ, რომ ჩარლზ სტრიკლენდი ნამდვილად არაჩვეულებრივი ადამიანი იყო.

დოქტორი ვაიტბრეხტ-როტჰოლცი ისტორიკოსთა იმ სკოლას ეკუთვნის, რომელიც ამტკიცებს, რომ ადამიანის ბუნება უბრალოდ ცუდი კი არა , უკიდურესად გათახსირებულია. რაღა თქმა უნდა, მკითხველს მათი ნაწარმოების კითხვა უფრო მეტ სიამოვნებას ანიჭებს, ვიდრე იმ ისტორიკოსთა თხზულებებისა, სადაც ადამიანები რომანტიკულად, უმწიკვლოდ და ცოლშვილის მოყვარულად არიან წარმოდგენილნი.

მეც, ჩემდა თავად, ძალიან უკმაყოფილო დავრჩები, ვინმემ რომ დამიმტკიცოს, ანტონიოსსა და კლეოპატრას შორის მხოლოდ ეკონომიური ურთიერთობა არსებობდაო. არა მგონია, მოიძებნოს ისეთი საბუთი, რომელიც დამარწმუნებდა, რომ ტიბერიუსი ისეთივე უნაკლო ხელმწიფე იყო, როგორც გიორგი მეხუთეა. დოქტორი ვაიტბრეხტ-როტჰოლცი ისეთი გამოთქმებით გაუმასპინძლდა „ღირსი მამის“ - რობერტ სტრიკლენდის მიერ დაწერილ უცოდველ ბიოგრაფიას, რომ ძნელია

უბედური მოძღვრისადმი სიბრალულის გრძნობით არ განიმსჭვალო. მისი თავაზიანი თავშეკავება პირმოთნეობად იქნა მონათლული, მრავალსიტყვაობა - სიცრუედ და რომელიმე უმნიშვნელო ფაქტის გამოტოვება - მუხანათობად... წვრილმან უზუსტობებზე დაყრდნობით, რომლებიც მწერალს არაფრით არ ეპატიება, მაგრამ შვილს შეიძლება მიეტევოს, დოქტორმა ვაიტბრეხტროტჰოლცმა მთელ ანგლოსაქსურ რასას ბრალად დასდო პრანჭიაობა, ფარისევლობა, პრეტენზიულობა, მატყუარობა, გაუტანლობა და თაღლითობა.

ჩემი აზრით, მისტერ სტრიკლენდი წინდაუხედავად მოიქცა, როდესაც ჩარლზ სტრიკლენდის მიერ პარიზიდან გამოგზავნილი წერილი გამოაქვეყნა. ამ წერილში იგი თავის მეუღლეს „შესანიშნავ ქალს“ უწოდებდა და შვილმა მოინდომა დაემტკიცებინა, რომ დედამისსა და მამამისს შორის არავითარი უსიამოვნება არ იყო.

დოქტორმა ვაიტბრეხტ-როტჰოლცმა მოახერხა ამ წერილის დედნის შოვნა და მისი ფოტოპირი გამოაქვეყნა. წერილში კი შემდეგი ეწერა: „ჯანდაბას წაუღია ჩემი ცოლის თავი. იგი შესანიშნავი ქალია. ნეტავი უკვე ჯოჯოხეთში იყოს“. ეკლესია, თავისი

ძლიერების მწვერვალზე ყოფნისას, სულ სხვანაირად ექცეოდა ასეთ მამხილებელ საბუთებს.

დოქტორი ვაიტბრეხტ-როტჰოლცი ჩარლზ სტრიკლენდის მხურვალე თაყვანისმცემელი გახლდათ და ამიტომ მოსალოდნელი არ იყო, რომ ნამუსს შეუნახავდა მას. ამასთან, ეს მკვლევარი იშვიათი გამჭრიახობით ხვდებოდა, თუ რა მდაბალი მოტივი ედო საფუძვლად ამა თუ იმ გარეგნულად კეთილშობილურ მოქმედებას. იგი მარტო ხელოვნებათმცოდნე კი არა, ფსიქოპათოლოგიც იყო და შესანიშნავად ერკვეოდა ქვეცნობიერ მოვლენებში. ამ მკვლევარზე უკეთესად ვერცერთი მისტიკოსი ვერ ამოიკითხავდა ჩვეულებრივი მოვლენის ფარულ დედაზრს. მისტიკოსი იმას ხედავს, რაზედაც ვერ ლაპარაკობენ, ფსიქოპათოლოგი კი იმას, რაზედაც არ ლაპარაკობენ. მეტად საინტერესო იყო თვალი გაგედევნებინათ, თუ როგორი გულმოდგინებით ცდილობდა ეს განსწავლული ავტორი გამოექეკა ყოველგვარი წვრილმანი საბუთი, რომელიც შეარცხვენდა მის გმირს. იგი აღტაცებისაგან ლამის ცაში აფრენილიყო, როდესაც რაიმე ახალ ფაქტს გამოამხეურებდა ჩარლზ სტრიკლენდის სისასტიკისა და სიმდაბლის

დასამტკიცებლად, ხოლო, როდესაც რომელიმე მივიწყებული ამბის გახსენებით ღირსეული მღვდლის - რობერტ სტრიკლენდის ოჯახის პატიოსნებას ჩასცემდა ლახვარს, იმ ინკვიზიტორებივით გაიხარებდა, რომელმაც ეს-ესაა ერეტიკოსი გაგზავნა კოცონზე დასაწვავად.

ეს ავტორი საოცრად შრომისმოყვარე გამოდგა და არც ერთი წვრილმანი არ დაუტოვებია უყურადღებოდ. დარწმუნებული იყავით, ჩარლზ სტრიკლენდს რომელიმე სამრეცხაოს ვალი რომ დარჩენოდა გადაუხდელი, აუცილებლად იქნებოდა ამ ნაშრომში აღნიშნული და, ალბათ, იმასაც მოიხსენიებდა, ნახევარი კლონი ვალი რომ არ დაებრუნებინა ვინმესთვის.

თავი მეორე

რაკი ამდენი რამ დაუწერიათ ჩარლზ სტრიკლენდის შესახებ, იქნებ საჭირო აღარ იყოს, რომ მეც ავიღო კალამი. მხატვარს ხომ თავისივე შემოქმედებამ უნდა დაუდგას ძეგლი. მართალია, მე ბევრზე უკეთესად ვიცნობდი ჩარლზ სტრიკლენდს - ჯერ კიდევ მაშინ გავიცანი, როცა მხატვარი არ იყო და ხშირად ვხვდებოდი პარიზშიც, სადაც ძალიან გაჭირვებულად ცხოვრობდა, მაგრამ, ალბათ არასოდეს არ გადავწყვეტილი მოგონების დაწერას, ამ ომის დროს ტატიზე რომ არ მოვხვედრილიყავი. სტრიკლენდმა, როგორც ვიცით იქ გაატარა თავისი სიცოცხლის ბოლო წლები. მე ის ხალხიც გავიცანი, რომლებიც კარგად იცნობდნენ სტრიკლენდს და მივხვდი, რომ შემეძლო ნათელი მომეფინა მისი ტრაგიკული ბიოგრაფიის ყველაზე ბუნდოვანი პერიოდისათვის. თუკი სტრიკლენდი მართლაც დიდი მხატვარია, მისი ახლო ნაცნობების მოგონებათა შეკრება, რა თქმა უნდა, სრულიადაც არ იქნება ზედმეტი. რას არ მივცემდი ისეთი კაცის მოგონებებში, რომელიც ისე იცნობდა ელ გრეკოს, როგორც მე - სტრიკლენდს.

თუმცა კი რა საჭიროა ამდენი ბოდიში. არ მახსოვს, ვინ იყო, რომ ამბობდა: თუკი სიმშვიდე გინდა, ყოველდღე ორი ისეთი რამ ჩაიდინე, რაც ძალიან გეჯავრებაო. ამის მთქმელი ბრძენი ადამიანი იყო და მეც ბეჯითად მივდევი მის დარიგებას: ყოველ დილით ვდგები ლოგინიდან, საღამოთი კი ვწვები და ვიძინებ. გარდა ამისა, ჩემი ასკეტური ხასიათის გამო საკუთარ ხორცს უფრო მკაცრი სასჯელი გადავუწყვიტე: დღემდე „თაიმის“ არც ერთი ლიტერატურული დამატება არ დამიტოვებია წაუკითხავი. მართლაც, ფიქრი იმ უამრავ წიგნზე, რომელთა დაბეჭდვას უამრავ ტკბილ ოცნებას უკავშირებდნენ ავტორები, ფიქრი ამ წიგნების ბედზე, ნამდვილად სულის გამწმენდი სასჯელია ადამიანისათვის. განა ადვილია, რომ რომელიმე წიგნმა გზა გაიკაფოს თავის თანამოძმეთა მრავალათასიან ლაშქარში? და თუ რომელიმე წიგნი წარმატებას მიაღწევს, განა დიდხანს უწერია გამარჯვების სიხარულით ტკბობა? მხოლოდ ღმერთმა იცის, თუ რა ტანჯვა-წვალება გადაიტანა ავტორმა, რა მწარე გამოცდილება შეიძინა, რა საშინელმა ტკივილებმა გამოუხრა გული, ვიდრე წიგნს დაწერდა, ახლა კი ამ წიგნმა ორიოდე საათის სიამოვნება უნდა მიანიჭოს შემთხვევით მკითხველს, ან ვინმე მოწყენილი მგზავრი გაართოს. თუკი „თაიმის“ ლიტერატურული დამატების მოკლე რეცენზიებს დავუჯერებდი, ამ წიგნების უმრავლესობა კარგად იყო დაწერილი, თითქმის ყველა შესანიშნავი აზრების

საგანძურს წარმოადგენდა, ხოლო ზოგი მათგანის დასაწერად ავტორი მთელი სიცოცხლის განმავლობაში დღედაღამ შრომობდა.

დასკვნა, რომელიც მე აქედან გამოვიტანე, ის არის, რომ მწერალი ჯილდოდ იმ სიამოვნებას უნდა მიიჩნევდეს, რომელსაც მუშაობისას, თავისი ფიქრებიდან განთავისუფლების დროს იღებს ხოლმე, ხოლო ლანძღვასა და ქებას, წარმატებასა და მარცხს ყურადღება არ უნდა მიაქციოს.

ომმა ახალი შეხედულებები მოიყოლა თან.

ახალგაზრდობა ახალ, ჩვენ დროს არარსებულ კერპებს სცემს თაყვანს და უკვე ამკარად ჩანს გზა, რომელსაც ჩვენს შემდეგ მოსულები დაადგებიან. დაუდებარი და საკუთარ ძალაში დარწმუნებული ახალგაზრდები მოკრძალებით აღარ აკაკუნებენ კარზე. ისინი ძალით შემოცვივდნენ ჩვენს ბინაში, ადგილიდან წამოგვყარეს და თვითონ მოიკალათეს ზედ. მათი ღრიალისაგან ყურთასმენა აღარ არის. ზოგი მოხუციც აპყობს ახალგაზრდების მანქვა-გრეხას და ცდილობს, საკუთარი თავი დაარწმუნოს, ჩემი დრო ჯერ არ წასულაო. ისინი ცდილობენ, ყვირილში აპყვნენ ახალგაზრდებს, მაგრამ ომახიანი ყიჟინის ნაცვლად ულაზათო ღრიალი ამოსდით პირიდან. ისინი იმ ბებერ როსკიპებს ჰგვანან, ფერუმარილით, ჭიაფერათი და ახალგაზრდული ცუნდრუკით რომ ცდილობენ თავი მოიტყუონ - ჩვენი გაზაფხული ჯერ არ წასულაო. უფრო ჭკვიანები მორიდებით, მაგრამ ჯიუტად აგრძელებენ თავიანთ გზას. მათ თავშეკავებულ ღიმილში დაცინვაც იგრძნობა და მიტევებაც, რადგან ახსოვთ, რომ ასევე გადათელეს უფროსი თაობა, რომელსაც უკვე მოყირჭებული ჰქონდა ამქვეყნიური სიტკბოებანი. ზუსტად ასეთივე ყვირილითა და დაცინვით დაასამარეს ისინი და, რაღა თქმა უნდა, მომავალში ამ თამამ მეჩირადღნეებსაც მოუწევთ ადგილის დათმობა უკანმავალთათვის.

ამქვეყნად არაფერი არ არის ახალი. ახალი აღთქმა ჯერ კიდევ მაშინ იყო მოძველებული, როდესაც ნინეია თავისი ძლიერების ზენიტზე იდგა. გაბედული სიტყვა, რომელიც მთქმელს ახალი ჰგონია, ერთი ათასჯერ მაინც არის ნათქვამი და თანაც ზუსტად ისეთივე ინტონაციით. ქანქარა წინ და უკან ქანაობს. მოძრაობა ყოველთვის წრიულია.

ხანდახან ადამიანს სიცოცხლე უგრძელდება და იმ დროიდან, სადაც მას გარკვეული ადგილი ეკუთვნის, ახალ, უცხო დროში მოხვდება ხოლმე. აი, სწორედ მაშინ იწყება ადამიანური კომედიის ყველაზე უფრო სასაცილო მოქმედება. ახლა ვის ახსოვს, მაგალითად, ჯორჯ ქრაბი? იგი თავისი ეპოქის გამოჩენილი პოეტი იყო და მსოფლიოს ისეთი ერთსულოვნებით სწამდა მისი გენიოსობა, როგორც ახლა, ამ რთულ ცხოვრებაში, ძნელი წარმოსადგენია. იგი ალექსანდრე პოპის სკოლის მიმდევარი იყო და გართიმული მრჩობლედით წერდა თავის დიდაქტიკურ თხზულებებს. მალე, როცა საფრანგეთის რევოლუცია მოხდა და ნაპოლეონის ომები დაიწყო, პოეტები ახლებურად

ამდერდნენ. მისტერ ქრაბი კი კვლავ გარითმული მრჩობლედით წერდა თავის დიდაქტიკურ თხზულებებს. მე ვფიქრობ, ჯორჯ ქრაბი ნამდვილად კითხულობდა იმ ახალგაზრდების ლექსებს, რომლებმაც ასე ააფორიაქეს მსოფლიო, და, ალბათ, ძალიან სულელურ ნაწარმოებებად მიიჩნევდა მათ. რასაკვირველია, ბევრი მართლაც სულელური იყო, მაგრამ კიტსისა და უორთსვორთის ოდებმა და კოლრიჯის, უფრო მეტად კი შელის ლექსებმა კაცობრიობას ადამიანის სულის მანამდე ბნელით მოცული კუნჭულები დაანახვა. მისტერ ქრაბი კი ჯორჯით ჯიუტი იყო: იგი კვლავ დიდაქტიკურ თხზულებებს წერდა გარითმული მრჩობლედით. მე დროდადრო

გადავხედავ ხოლმე ახალი თაობის ნაწერებს: იქნებ არ ვიცი და მათ შორის ვინმე კიტსზე უფრო ცეცხლოვანი და შელიზე უფრო ამაღლებული ბუნების პოეტი მოიპოვება, იქნებ მათ უკვე დაბეჭდეს კიდევ მრავალი ნაწარმოები, რომელთაც კაცობრიობა არ დაივიწყებს. მე ახალგაზრდების წერის მოხდენილი მანერა მომწონს. ეს ახალგაზრდობა იმდენად დასრულებულია, რომ მისი ზრდისა და წინსვლის აღარავითარი იმედი აღარ არსებობს. მაცვიფრებს მათი სტილის სინატიფე, მაგრამ ამ ლამაზ სიტყვათა ნიაღვარი (კაცი მაშინვე მიხვდება, რომ ისინი ბავშვობაში ეზიარნენ როჯეტის „საგანძურს“) მე არაფერს მეუბნება, ჩემი აზრით, ამ ახალგაზრდებმა მეტისმეტად ბევრი იციან, მაგრამ მეტისმეტად ზერელედ შეიგრძნობენ ყველაფერს. ვერ ვიტან, როდესაც ისინი მეგობრულად მიტყაპუნებენ ხელს მხარზე, ან როცა გრძნობამორეულნი მეკვრიან გულში. მათი ვნება, ცოტა არ იყოს, დუნე მეჩვენება, მათი ოცნებები კი - მოსაწყენი. მე ისინი არ მომწონს. მე სხვა კუნძულზე ვარ დარჩენილი. მე კვლავ გავაგრძელებ დიდაქტიკური თხზულებების წერას გარითმული მრჩობლედით, მაგრამ სამეზის სულელი ვიქნები, თუ ამით მარტო ჩემი თავის კი არა, სხვების გართობასაც მოვინდომებ.

თავი მესამე

თუმცა, ეს ყოველივე ისე, სხვათა შორის მოგახსენეთ.

ძალიან ახალგაზრდა ვიყავი, როდესაც პირველი წიგნი დავწერე. საბედნიეროდ, ისე მოხდა, რომ ამ წიგნმა საზოგადოების ყურადღება მიიპყრო და ჩემი გაცნობა ათასმა ვინმემ მოინდომა.

ახლა სევდამორეული ვიხსენებ ლონდონის მაშინდელ ლიტერატურულ სამყაროს, რომელშიც მორიდებით, მაგრამ მომავლის იმედებით აღსავსემ შევაბიჯე. მე კარგა ხანია დავანებე თავი ლონდონის მონახულებას და, თუკი ის რომანები, რომლებშიც ამ წრის დამახასიათებელი თვისებებია აღწერილი, არა

ტყუიან, უნდა დავასკვნათ, რომ იქ დიდი ცვლილებები მომხდარა. თვით ლიტერატურული ცხოვრების ცენტრებსაც კი გადაუნაცვლებიათ: ჰემპსტედმა, ნოთინგჰილგეიტმა, ჰაისტრიტმა და კენსინგტონმა ადგილი დაუთმო ჩელსისა და ბლუმზერის. მაშინ მწერალი ორმოცს მაინც უნდა ყოფილიყო გადაცილებული, ახლა კი ოცდახუთ წელზე ნაკლები ასაკისა თუ არ იქნება, მასხრად იგდებენ. მაშინ, ცოტა არ იყოს, ვერიდებოდით გრძნობების გამომჟღავნებას და არც ძალიან ვყოყმანობდით, რადგან დაცინვისა გვემინოდა, და არ ვამბობ, რომ მაშინდელი ბოჰემა ძალიან დაგიდებდათ ზნეობასა და ზრდილობას, მაგრამ არც ასეთი ამბები მახსოვს, ახლა რომ ყოველ ნაბიჯზე ხდება. ჩვენ სულ არ მიგვაჩნდა თვალთმაქცობად, რომ მოკრძალებული დუმილით დაგვეფარა თავში მოსული ველური აზრი. აუცილებელი არ იყო ყველაფრისათვის თავისი სახელი გეწოდებინა და ქალებიც ასე თავისუფლად ვერ განაგებდნენ საკუთარ ბედ-იღბალს.

იმ დროს ვიქტორიას სადგურთან ვცხოვრობდი და სანამ სტუმართმოყვარე მწერლების სახლს მივალწევდი, რამდენიმე ტრანსპორტი უნდა გამომეცვალა. მაშინ ძალიან მორცხვი ვიყავი და სანამ ზარის დარეკვას გავბედავდი, რამდენჯერმე ავუვლ-ჩავუვლიდი ხოლმე სახლს. ბოლოს, როგორც იყო, დავრეკავდი და ჭირის ოფლში გაწურული შევიძურწებოდი ხალხით გატენილ, დახუთულ ოთახში. შემდეგ ხან ერთ, ხან მეორე გამოჩენილ მწერალთან მივყავდი მასპინძელს და საშინელ უხერხულობას ვგრძნობდი, როდესაც ისინი ჩემს წიგნს დაუწყებდნენ ქებას. ვიცოდი, რომ ჩემგან რაიმე მოსწრებულ სიტყვას ელოდნენ პასუხად, მაგრამ ეს სიტყვა მხოლოდ

უკან დაბრუნებისას მომდიოდა თავში. ჩემი დაბნეულობის დაფარვას იმით ვცდილობდი, რომ მეზობლებს მალიმალ ვაწოდებდი ჩაისა და ულაზათოდ დაჭრილ ბუტერბროდებს. ძალიან მინდოდა, ჩრდილში დავრჩენილიყავი, რათა მშვიდად მედევენებინა თვალი ამ შესანიშნავი ხალხისათვის და ყურადღებით მომესმინა მათი გონიერი და დახვეწილი საუბარი.

მახსენდება ჯავშანივით მოუხეშავ კაბებში გამოწყობილი ვეებერთელა, ტლანქი, დიდცხვირა და ხარბთვალა გათხოვილი ქალები და პატარა, თავვივით მკვირცხლი შინაბერები, რომელთაც ხავერდოვანი ხმა და გამსჭვალავი გამოხედვა ჰქონდათ. მე თვალს ვერ ვაცილებდი მათ, როცა ყბის გაუჩერებლად დაიწყებდნენ კარაქში შემწვარი პურის ჭამას ხელთათმანიანი ხელებით და როცა ეგონათ, არავინ გვხედავსო, კარაქიან თითებს სკამს შეაწმენდნენ ხოლმე. ეს, რა თქმა უნდა, აფუჭებდა ავეჯს, მაგრამ, ალბათ, არც დიასახლისი რჩებოდა ვალში, როდესაც საპასუხო ვიზიტით ეწვეოდა ხოლმე თავის მეგობრებს. ზოგი მათგანი მოხდენილად იცვამდა. ასეთები ამბობდნენ - ვერ გამიგია, რატომ უნდა

იცვამდეს მწერალი ქალი ულაზათოდ, ყველა ქალი ცდილობს, რომ ტანი უფრო ლამაზად გამოაჩინოს და კოხტა ფეხებზე ჩაცმულ მოხდენილ

ფეხსაცმელს ჯერ ისე არ დაუფრთხია რომელიმე გამომცემელი, რომ ჩვენი „საქონლის“ აღებაზე უარი ეთქვასო.

ზოგს ლამაზად ჩაცმა ქარაფშუტობად მიაჩნდა. ისინი მზა ტანსაცმელს ყიდულობდნენ და ბარბაროსულ სამკაულებს ატარებდნენ. მამაკაცები, ჩვეულებრივ, პეწენიკად იცვამდნენ. ისინი ძალიან ცდილობდნენ, მწერლებს კი არა, მაღალი საზოგადოების ხალხს დამსგავსებოდნენ და ნაწილობრივ ახერხებდნენ კიდევ: ზოგი მათგანი, შეიძლება, კაცს რომელიმე ცნობილი ფირმის მოხელე ჰგონებოდა. მამაკაცებს ყოველთვის გადაღლილობა ეტყობოდათ. ადრე არასოდეს მენახა მწერალი და ახლა ძალიან უცნაურები და, ცოტა არ იყოს, არაბუნებრივები მეჩვენებოდა. მახსოვს, ძალიან მომწონდა იმათი საუბარი და მუდამ განცვიფრებული ვუსმენდი, თუ როგორ დაუნდობლად გესლავდნენ ამხანაგს, როგორც კი იგი თვალს მიეფარებოდა. ხელოვნების ხალხი იმითა სჯობს ჩვეულებრივ ადამიანებს, რომ შეუძლიათ არა მარტო ერთმანეთის გარეგნობა და ხასიათი აიგდონ მასხრად, არამედ ერთმანეთის შემოქმედებაც. მე უკვე დაკარგული მქონდა იმედი, რომ ოდესმე ასეთ მომხიბვლელ და ძალდაუტანებელ საუბარს ვისწავლიდი. იმ დროს საუბარი ჯერ კიდევ ითვლებოდა

ხელოვნების ერთ-ერთ დარგად. მოსწრებული პასუხი უფრო მეტად ფასობდა, ვიდრე „ცეცხლმოკიდებული ძეძვის ტკაცუნი“ ეპიგრამა ჯერ კიდევ აძლევდა პეწს საუბარს. იგი ჯერ კიდევ არ ქცეულიყო ბრძენის ნიღბად, რომელიც ყველა სულელს შეეძლო აეფარებინა სახეზე. რა სამწუხაროა, რომ ჩემმა მეხსიერებამ იმ ბრწყინვალე სიტყვიერი შადრევნის ვერც ერთი შხეფი ვერ შემოინახა. ის კი მახსოვს, რომ საუბარი განსაკუთრებით მაშინ გაცხოველდებოდა ხოლმე, როდესაც ვინმე ჩვენი ხელობის კომერციულ მხარეს გაიხსენებდა. ახალი წიგნის ღირსება-ნაკლოვანებებზე რომ მოვათავებდით საუბარს, ბუნებრივია, ვიკითხავდით, თუ რამდენი ეგზემპლარი გაიყიდა, რამდენი ფული მისცეს ავტორს წინასწარ და კიდევ რამდენის მიღებას ვარაუდობს. შემდეგ გამომცემლებზე გადავდიოდით, ვაქებდით გულუხვებსა და ვკიცხავდით წვრილმანებსა და ძუნწებს. ვკამათობდით იმაზე, თუ ვისთან ჯობდა წიგნის მიტანა: იმასთან, ვინც ბევრ ჰონორარს იძლევა, თუ იმასთან, ვისაც უნარი შესწევს, რეკლამა გაუწიოს წიგნს. ზოგი ახერხებდა რეკლამის გაკეთებას, ზოგი კი - ვერა. ზოგი გამომცემელი უფრო ხალისით იღებდა მოდერნისტულ ნაწარმოებებს, ზოგი კი მარტო ძველი ყაიდისას ეტანებოდა. შემდეგ აგენტებსა და მათი დახმარებით მიღებულ შეკვეთებზე ვიწყებდით ლაპარაკს, შემდეგ - გაზეთების რედაქტორებზე.

ვარკვევდით, რომელ რედაქტორს როგორი სტატია მოსწონდა, ვინ რამდენს იძლეოდა ათას სიტყვაში, დროზე იძლეოდნენ ფულს. თუ აგვიანებდნენ, მე ყოველივე ეს ფრიად რომანტიკული მეჩვენებოდა და თავს რომელიღაც საიდუმლოს ძმობის წევრად ვთვლიდი.

თავი მეოთხე

იმ დღეს როზა უოტერფორდზე კეთილად არავინ მეპყრობოდა. მას მამაკაცური გონება ჰქონდა, მაგრამ არც ქალური უჯიათობა და თავნებობა აკლდა. როცა უოტერფორდი მეტად ორიგინალურსა და ამაფორიაქებელ რომანებს წერდა. სწორედ მის სახლში გავიცანი ერთ მშვენიერ დღეს ჩარლზ სტრიკლენდის მეუღლე. მის უოტერფორდმა ჩაიხე მოიპატიჟა ხალხი. პატარა ბინაში უამრავმა ხალხმა მოიყარა თავი. ყველა საუბრით იყო გართული, მე კი ჩემთვის ვიჯექი ჩუმად და, თუმცა დიდ უხერხულობას ვგრძნობდი, იმას მაინც ვერა ვბედავდი, რომ რომელიმე ჯგუფს მივკედლებოდი. ჯერ ერთი, მეტისმეტად მორცხვი ვიყავი და, გარდა ამისა, ისიც მაჩერებდა, რომ ყველა ძალიან გართული ჩანდა თავისი საქმით. მის უოტერფორდი ყურადღებიანი დიასახლისი გახლდათ და როდესაც შემატყო, რა დღეშიც ვიყავი, მომიახლოვდა და მითხრა:

- მინდა მისის სტრიკლენდი გაგაცნოთ. იგი აღტაცებულია თქვენი წიგნით.

- რა საქმიანობას ეწევა? - ვკითხე მე, რადგან ვიცოდი ჩემი უვიცობის ამბავი და ვიფიქრე, თუ მისის სტრიკლენდი ცნობილი მწერალია, საჭიროა წინასწარ, გაცნობამდე გავიგო-მეთქი.

როზა უოტერფორდმა თვალები ოდნავ მოჭუტა, რათა უფრო მეტი სერიოზულობა მიეცა ნათქვამისთვის:

- იგი საუბრედ პატიჟებს ხოლმე ხალხს. ცოტათი გაფხაკურდით და თქვენც მიგიპატიჟებთ.

როზა უოტერფორდი ცინიკოსი იყო. მისი აზრით, საწუთრო იმიტომ არსებობდა, რომ რომანები დაწერილიყო, ხალხი კი მასალა იყო ამ რომანებისათვის. ამიტომ დროდადრო ამ მასალიდან იმათ ამოირჩევდა, ვინც თავისი ნიჭის თაყვანისმცემლად მიაჩნდა, შინ მოიწვევდა და მეტად გულითადად და ლაღად მასპინძლობდა. იგი უბოროტოდ დასცინოდა თავის სტუმრებს გამოჩენილი ადამიანებისადმი სიყვარულისათვის, მაგრამ თვითონ მონდომებით თამაშობდა მათ წინაშე გამოჩენილი მწერალი ქალის როლს.

მიმიყვანეს მისის სტრიკლენდთან და მე და იმან ათიოდე წუთს ვისაუბრეთ. ერთი ჩვეულებრივი ქალი გამოდგა, მხოლოდ ხმა ჰქონდა მეტად სასიამოვნო. მისის სტრიკლენდს თურმე უესტმინსტერში ჰქონოდა ბინა. მისი ფანჯრები დაუმთავრებელ ეკლესიას გადაჰყურებდა. მეც იქვე მეზობლად ვცხოვრობდი და შეიძლება ამიტომ იყო, რომ ერთმანეთისადმი სიმპათიურად განვეწყეთ. არმიისა და ფლოტის მაღაზია ხომ ყოველთვის აახლოებს იმათ, ვინც ტემზისა და სენტ-

ჯემსის პარკის შუა მდებარე რაიონში ცხოვრობს. მისის სტრიკლენდმა მისამართი მკითხა და რამდენიმე დღის შემდეგ საუბრეზე მიწვევა მივიღე.

მე იშვიათად მპატიჟებდნენ ხოლმე და ამიტომ ამ ამბავმა ძალიან მასიამოვნა. როცა სტრიკლენდების ოჯახში მივედი, სტუმრები უკვე შეკრებილნი დამხვდნენ (მე იმიტომ დამაგვიანდა, რომ შემეშინდა, ადრე არ მივიდე-მეთქი და ბარე სამჯერ მაინც შემოვუარე ეკლესიას) მის უოტერფორდიც იქ იყო, მისის ჯეიც, რიჩარდ ტუანინგიც და ჯორჯ როუდიც. ერთი სიტყვით, სულ მწერლები შევიკრიბეთ. ადრეული გაზაფხულის მშვენიერი დღე იდგა, ყველანი კარგ ხასიათზე ვიყავით და ათას რამეზე ვსაუბრობდით. მის უოტერფორდს, ეტყობოდა, ჯერ კიდევ თავისი სიყმაწვილის

დროინდელი შეხედულებები გამოჰყოლოდა, რადგან მომწვანო კაბა ჩაეცვა და ხელში ნარგიზების კონა დაეჭირა, მაგრამ არც შუახნის ქალისათვის დამახასიათებელი ქარაფშუტობა აკლდა: მაღალ ქუსლებზე შემდგარიყო და თავზე ახალი მოდის ქუდი დაეხურა. ეტყობა, ამის გამო იყო კარგ ხასიათზე: ადრე ასე მწარედ არასოდეს დაუგესლავს ჩვენი საერთო მეგობრები. მისის ჯეი დარწმუნებული იყო, თუ ოხუნჯის სახელი გინდა მოიხვეჭო, უხამსი სიტყვების თქმას არ უნდა მოერიდოო და ხმამაღალი ჩურჩულით ისეთ ნაკვესებს ისროდა, რომ ლამის სირცხვილით დავმწვარიყავი.

რიჩარდ ტუანინგი რაღაც აბდაუბდას რომავდა, ჯორჯ როუდი კი გრძნობდა, რომ მას უკვე აღარ სჭირდებოდა თავისი ენამჭევრობის დამტკიცება და მხოლოდ იმიტომ ალებდა პირს, რომ ლუკმა ჩაედო. მისის სტრიკლენდი ბევრს არ ლაპარაკობდა, მაგრამ საუბრის წარმართვის უბადლო ნიჭი აღმოაჩნდა. როცა სიჩუმე ჩამოვარდებოდა, სწორედ საჭირო ფრაზას გადმოისროდა და მაშინვე ყველანი ალაპარაკდებოდნენ. იგი ოცდაჩვიდმეტი წლის მაღალი, ტანსრული ქალი იყო. ლამაზი არ ეთქმოდა, მაგრამ კეთილი, თაფლისფერი თვალების წყალობით სასიამოვნოდ გამოიყურებოდა. კანი მოყვითალო ჰქონდა. შავი თმა გულმოდგინედ დაევარცხნა. იმ სამი ქალიდან მარტო

მისის სტრიკლენდს არ ესვა სახეზე ნელსაცხებელი და ამიტომ უფრო ბუნებრივად გამოიყურებოდა.

სასადილო ოთახი, იმდროინდელი გემოვნებით თუ ვიმსჯელებთ, კარგად იყო მოწყობილი. ზედმეტი და მატრაკვეცული არაფერი ჩანდა. კედლებზე ხის მაღალი პანელები და მწვანე შპალერი იყო გაკრული. აქა-იქ ეკიდა უისტლერის გრავიურები, რომლებიც კოხტა, შავ ჩარჩოებში იყო ჩასმული. ფარშავანგივით მოხატული მწვანე, სქელი ფარდები სწორ ნაოჭებად ეშვებოდა მწვანე ხალიჩაზე, რომელზედაც ბუნდოვნად მოჩანდა დაბურულ ხეებს ქვეშ მოხტუნავე ბაჭიები. ეტყობოდა, რომ ეს ხალიჩა უილიამ მორისის ნახატების გავლენით იყო

შექმნილი. ბუხრის თავზე ლურჯი ფაიფურის ჭურჭელი ეწყო. იმ დროს ლონდონში ხუთი ათასი ბინა მაინც იქნებოდა ზუსტად ასე მოწყობილი - გემოვნებით, სადად, მაგრამ მოსაწყენად.

მე და მის უოტერფორდი ერთად წამოვედით იქიდან და, ალბათ, იმ შესანიშნავი დღისა და ჩემი თანამგზავრის ახალი ქუდის ბრალი იყო, რომ პარკში გავიარეთ. - ბრწყინვალედ გავატარეთ დრო, არა? - ვკითხე მე.

- საჭმელები ხომ მოგეწონათ? მე საგანგებოდ გავაფრთხილე მისის სტრიკლენდი: თუ მწერლები გინდა მიიჩვიო, გემრიელი საჭმელები უნდა დაამზადო-მეთქი.

- შესანიშნავი რჩევაა! - მოვუწონე მე. - კი მაგრამ რად უნდა მწერლები?

მის უოტერფორდმა მხრები აიჩეჩა, მაგრამ მერე მაინც მიპასუხა:

- საინტერესო ხალხად მივაჩნევართ, თანაც არ უნდა მოდას ჩამორჩეს. ჩემი აზრით, დიდი ჭკუის პატრონი არ არის ეგ საცოდავი და რაღაც განსაკუთრებული ადამიანები ვგონივართ. ასე თუ ისე, უყვარს ჩვენი დაპატიჟება და ჩვენც რა გვენაღვლება, ვეწვიოთ ხოლმე. აი, ამიტომ მომწონს ეს ქალი.

ახლა, როდესაც უკან ვიხედები, ვხვდები რომ მისის სტრიკლენდი ყველაზე უწყინარი იყო იმ მონადირეებს შორის, რომლებიც არც ჰემპსტიდის ნატიფ სალონებში ასვენებენ გამოჩენილ ადამიანებს და არც ჩეინ უოლკის საცოდავ სტუდიებში. მისის სტრიკლენდმა მშვიდად გაატარა ახალგაზრდობა პროვინციაში და „მიუდის ბიბლიოთეკიდან“ გაგზავნილ წიგნებს მარტო იმიტომ კი არ კითხულობდა, რომ მათში

აღწერილი ამბების რომანტიკა იტაცებდა, არამედ იმიტომაც, რომ ისინი თვითონ ლონდონზე ოცნების საშუალებას აძლევდნენ. იგი თავგამოდებული მკითხველი იყო (რაც ძალზედ იშვიათია მისი ყაიდის ადამიანებში, ადამიანებში, ვისაც ავტორი და მხატვარი უფრო აინტერესებს, ვიდრე მათი შემოქმედება.) და ამიტომ საკუთარი, ფანტასტიკური სამყაროს შექმნა, სადაც ისეთი თავისუფლება მოიპოვა როგორსაც ნამდვილ ცხოვრებაში ვერასოდეს ეღირსებოდა.

შემდგომში, როცა მწერლები გაიცნო, თავი იმ სცენაზე წარმოიდგინა, რომელსაც ადრე მხოლოდ დარბაზიდან უმზერდა. იგი ისე აღმერთებდა მწერლებს, რომ, როდესაც პატიჟებდა ან თვითონ ეწვეოდა ხოლმე, ეგონა, ნამდვილად სხვანაირი, უფრო ამაღლებული სამყაროს მკვიდრი ვარო. ისეთი ცხოვრება, როგორსაც მწერლები ეწეოდნენ, მწერლებისათვის სავალდებულოდ მიაჩნდა, მაგრამ ერთი

წუთითაც არ უფიქრია, რომ თვითონაც მიებაძა მათთვის. მწერლების თავისუფალი ქცევა და ჩაცმა-დახურვა, ფუქსავატური თეორიები და პარადოქსები ართობდა მისის სტრიკლენდს, მაგრამ არავითარ გავლენას არ ახდენდა მის რწმენაზე.

- მისტერ სტრიკლენდიც არსებობს?

- ვკითხე მის უოტერფორდს.

- კი, როგორ არა. რაღაცას საქმიანობს სიტიში. მგონი ბირჟის მაკლერი უნდა იყოს. ერთი უნდილი კაცია.

- კარგი მეგობრები არიან?

- აღმერთებენ ერთმანეთს. სადილზე რომ მოხვიდე იმათთან, გაიცნობ, მაგრამ მისის სტრიკლენდი იშვიათად პატიუებს სადილად ხალხს. ძალიან წყნარი კაცია, თანაც სულ არ აინტერესებს ლიტერატურა და ხელოვნება.

- რატომ მისთხოვდებიან ხოლმე ასეთი შესანიშნავი ქალები მოსაწყენ მამაკაცებს?

- იმიტომ, რომ გონიერ მამაკაცებს არ მოსწონთ შესანიშნავი ქალები.

მე პასუხად ვერაფერი მოვიფიქრე და ვკითხე, ბავშვები თუ ჰყავთ-მეთქი.

- კი, ბიჭი და გოგო ჰყავთ. სკოლაში დადიან - მიპასუხა უოტერფორდმა.

ეს თემა ამოიწურა და ჩვენ სხვაზე გადავიტანეთ ლაპარაკი.

თავი მეხუთე

იმ ზაფხულს ხშირად ვხვდებოდი მისის სტრიკლენდს. იგი ხან საუზმეზე მპატიჟებდა, სადაც სულ რაღაც რამდენიმე კაცი ვიყავით, ხან კი - საზეიმო ვახშამზე, ორივეს ძალიან მოგვწონდა ერთმანეთი. მე ძალიან ახალგაზრდა ვიყავი და, ეტყობა, ფიქრობდა, რომ მისი დახმარებით უფრო ადვილად შევუდგებოდი ლიტერატურის მწვერვალისაკენ მიმავლ ციცაბო აღმართს, მე კი მსიამოვნებდა, რომ შემეძლო ვინმესთან მივსულიყავი, ჩემი გაჭირვება მეთქვა და იმედი მქონოდა, რომ ყურადღებით მომისმენდნენ და გონიერ რჩევას მომცემდნენ. მისის სტრიკლენდს შეეძლო თანაგრძნობა გაეწია გაჭირვებულისათვის. ეს მეტად მომხიბლავი თვისებაა, მაგრამ უმეტესობა ბოროტად იყენებს. ისინი წურბელასავით ჩაეჭიდებიან ხოლმე მეგობრის უბედურებას, რათა თავიანთი ნიჭი გამოიყენონ და თანაგრძნობის ისეთ ნიაღვარს დაატეხენ თავს თავიანთ მსხვერპლს, რომ იმათ მთლად დაეხნევათ ხოლმე გზა-კვალი. ზოგის მკერდზე იმდენი ცრემლია დაღვრილი, რომ დამატება აღარ შეიძლება. მისის სტრიკლენდი მეტად ტაქტიანად იყენებდა თავის ნიჭს, მაგრამ იგრძნობდით, რომ დიდ სიამოვნებას განიცდიდა, როდესაც მისგან დახმარებას იღებდით. როდესაც ეს აღვნიშნე (მაშინ ჯერ კიდევ არ დამკარგვოდა ჭაბუკური უშუალობა), როზა როტერფორდმა მომიგო:

- რძე სასიამოვნო სასმელია, განსაკუთრებით მაშინ, თუ ორიოდე წვეთ ბრენდის ჩაასხამ შიგ, მაგრამ პროხასაც ძალიან უნდა განთავისუფლდეს მისგან. აბა რა სასიამოვნოა გატიკნილი ცურით სიარული!

როზა უოტერფორდს მოწამლული ენა ჰქონდა. არავის არ შეეძლო ასე მწარედ დაეკბინა ადამიანი, მაგრამ როცა მოინდომებდა, სულ თავლი ამოსდიოდა პირიდან.

მისის სტრიკლენდის კიდევ ერთი თვისება მომწონდა: რასაც კი ხელს შეახებდა, ალამაზებდა. ბინა ყოველთვის ფაქიზად ჰქონდა მოკაზმული. ყველგან ყვავილები და სასტუმრო ოთახის პირქუშსახიანი კრეტონიც კი ნათელი და მიმზიდველი ეჩვენებოდა ადამიანს. ოთახში სადილობას არაფერი სჯობდა: მაგიდა კოხტად იყო გაშლილი, ორ თვალად მოახლეს ყოველთვის კოპწიად ეცვა ტანთ, საჭმელში თითებს ჩაატანდი. ერთი თვალი რომ გადაგევლო იქაურობისათვის, მაშინვე მიხვდებოდი, რომ მისის სტრიკლენდს დიასახლისობაში ვერავინ აჯობებდა. გარდა ამისა, შესანიშნავი დედაც გახლდათ. სასტუმრო ოთახის კედლებზე მისი ვაჟისა და ქალის ფოტოსურათები ეკიდა. ვაჟი, რობერტი, თექვსმეტი წლისა იყო. რეგბიში სწავლობდა. ერთ-ერთ სურათში რობერტი ფლანერის კოსტიუმითა და კრიკეტის სათამაშო ქუდით იყო გადაღებული, მეორეში - ფრაკითა და

გახამებული საყელოთი. მაღალი, ნათელი შუბლითა და ლამაზი, გონიერი თვალებით დედამისს წააგავდა. ამ სურათებიდან სუფთა ჯანმრთელი და წესიერი ჭაბუკი იმზირებოდა.

- ძალიან ნიჭიერი არ არის, - მითხრა ერთხელ მისის სტრიკლენდმა, როცა შენიშნა, რომ

სურათსა მივჩერებოდი, - მაგრამ კარგი ბუნების ბავშვია. მშვენიერი ხასიათი აქვს.

ქალიშვილი თოთხმეტისა იყო. დედამისივით სქელი და შავი თმა ლამაზად ეყარა თმებზე. იმასაც კეთილი გამომეტყველება და მშვიდი, უდარდელი თვალები ჰქონდა.

- ორივე თქვენი ასლია, - შევნიშნე მე.

- სწორი ბრძანდებით. მე უფრო მგვანან, ვიდრე მამას.

- რატომ არ გამაცნობთ თქვენს მეუღლეს?

- გინდათ?

მისის სტრიკლენდმა მომხიბლავად გაიღიმა და ოდნავ გაწითლდა. საკვირველი იყო, რომ ამ ხნის ქალი ასე ადვილად წითლდებოდა. მე ვფიქრობ, სწორედ ეს მიამიტობა მატებდა შნოსა და ლაზათს მისის სტრიკლენდს.

- იცით, მწერლობისა სულ არაფერი გაეგება, - განაგრძო ქალმა, - ნამდვილი ფილისტერია.

მისის სტრიკლენდმა ეს სიტყვები აგდებულად კი არა, ნაზად წარმოთქვა. ვიგრძენი - იგი ვერ აიტანდა, მის მეგობრებს რაიმე გადაბრუნებული რომ ეთქვათ ქმარზე.

- ჩემი მეუღლე ბირჟაზე მუშაობს. ჩვეულებრივი მაკლერია. მე მგონი, საშინლად მოგაბეზრებთ თავს.

- თქვენც ასე გაბეზრებთ თავს?

- მე ხომ მისი ცოლი ვარ! ძალიან მიყვარს ჩემი ქმარი. - ქალმა გაიღიმა, რათა თავისი შეცბუნება დაემალა. მე მივხვდი, რომ მისის სტრიკლენდს შეეშინდა, როზა უოტერფორდივით არ დამგესლოსო. შემდეგ ცოტა ხანს ჩუმად იყო. თითქოს რაღაცის თქმა უნდა, მაგრამ ვერა ბედავსო. ბოლოს თვალებში სითბო ჩაელვარა: - არც თვითონ მიაჩნია თავი დიდ ვინმედ, ბევრსაც ვერ აკეთებს ბირჟაზე, მაგრამ ძალიან მშვიდი და კეთილი კაცია.

- მე მგონი, ძალიან მომეწონება.

- ოდესმე ერთად ვისადილოთ. მარტო შინაურები ვიქნებით. მაგრამ თუ მოიწყინოთ, თქვენს თავს დააბრალოთ.

თავი მეექვსე

მართლაც მალე მომეცა მისტერ სტრიკლენდის ნახვის შესაძლებლობა, მაგრამ ისე მოხდა, რომ ხეირიანად ვერც კი გავიცანი. ერთ დილას მისის სტრიკლენდის ბარათი მივიღე. იგი სადილად მეპატიჟებოდა. თურმე იმ დღეს ერთ-ერთ მიწვეულს შეეთვალა, ვერ მოვალო, და ეს დანაკლისი მე უნდა შემეცხო. ბარათის ბოლოს ეწერა:

„თავაზიანობა მოითხოვს გაგაფრთხილოთ, რომ საშინლად მოიწყენთ. სიის შედგენისთანავე ვიცოდი, რომ მეტად უხალისო საღამო მელოდა, მაგრამ უაღრესად მადლიერი დაგრჩებით, თუ მობრძანდებით. მე მგონი, მოვახერხებთ, რომ ცოტა წავისაუბროთ კიდევ“.

ბევრი ვიფიქრე და ბოლოს გადავწყვიტე, რომ მეზობლისათვის უარის თქმა არ ეგებოდა.

მისის სტრიკლენდმა თავისი მეუღლე გამაცნო. მან საკმაოდ ცივად გამომიწოდა ხელი. ქალი ქმარს მიუბრუნდა და იხუმრა:

- იმიტომ მოვიწვიე, რომ დამერწმუნებინა, ქმარი მყავს-მეთქი. მე მგონი, უკვე ეჭვობდა.

სტრიკლენდმა თავაზიანად გაიღიმა, მაგრამ თქმით არაფერი უთქვამს. ასე მხოლოდ მაშინ იღიმებიან, როცა ვინმე უკბილოდ იხუმრებს ხოლმე. შემდეგ ჩემი მასპინძელი ახალშემოსულ სტუმრებს მიუბრუნდა და მე ყველას მივავიწყდი. ბოლოს, ყველანი შევგროვდით და სადილზე მიწვევას ველოდით. მე იმ ქალს ვესაუბრებოდი, რომლის გართობაც დამავალეს და თან ვფიქრობდი, რა გულუხვად ფლანგავს ცივილიზებული ადამიანი თავისი ხანმოკლე სიცოცხლის წუთებს ათასგვარ მოსაწყენ საქმიანობაში-მეთქი, ეს ისეთი წვეულება იყო რომ კაცი ვერ მიხვდებოდა, რატომ შეიწუხეს თავი მასპინძლებმა სტუმრების დაპატიჟებით, ხოლო სტუმრებმა - მოსვლით. სულ ათი სტუმარი მოვგროვდით. ყველანი გულგრილად ვიყავით განწყობილნი ერთმანეთისადმი და, ალბათ, განშორებისას ყველა შვებით ამოვისუნთქავდით. ეს თითქოს სავალდებულო შეკრება იყო. ალბათ, სტრიკლენდებს აუცილებლად უნდა მოეწვიათ სადილად გარკვეული რაოდენობის ნაცნობები, თუმცა არც ერთი არ ეპიტნავენოდათ, და მოიწვიეს კიდევ.

ნაცნობებიც დათანხმდნენ. რატომ? იმიტომ, რომ ან სულ შინ სადილობა მობეზრდათ, ან მოსამსახურეები დაასვენეს, ან უარესი საბაზი ვერ იპოვეს, ანდა სულაც იმიტომ, რომ „ერთი მისვლა“ ემართათ სტრიკლენდებისა.

სასადილო ოთახში სივიწროვე იყო. მაგიდას უსხდნენ ცნობილი ადვოკატი და მისი მეუღლე, ვიღაც სახელმწიფო მოსამსახურე, ისიც მეუღლით, მისის სტრიკლენდის და, მისი ქმარი, პოლკოვნიკი მაკ ენდრიუ, და პარლამენტის რომელიღაც წევრის მეუღლე. თვითონ პარლამენტის წევრს გადაეწყვიტა იმ დღეს აუცილებლად დასწრებოდა სხდომას და სწორეს ეს გახდა იმის მიზეზი, რომ ამ სადილზე მოვხდი. ერთი სიტყვით, საოცრად წესიერი წვეულება გამოვიდა. ქალები მეტისმეტად გაპრანჭულები და თავდაჯერებულები იყვნენ. ასეთმა ქალებმა არც გემოვნებით ჩაცმა იციან და ვერც ლაპარაკითა და ქცევით მიიპყრობენ ყურადღებას. მამაკაცები მეტისმეტად დარბაისლები ჩანდნენ, ეტყობა, ძალიან კმაყოფილნი იყვნენ საკუთარი ბედითა და მდგომარეობით.

ყველანი ჩვეულებრივზე ხმამაღლა ლაპარაკობდნენ, რათა წვეულებისათვის ხალისი

მოემატებინათ. სასადილო ოთახში ხმაური იდგა, მაგრამ საერთო საუბარი მაინც ვერ აეწყო. ყველა თავის მეზობელს ელაპარაკებოდა: თევზის, საუზმისა და წვნიანის შემოტანის დროს - მარჯვენა მეზობელს, შემწვარის, ტკბილეულისა და ცხარე საუზმის შემოტანის დროს კი - მარცხენას. ზოგი პოლიტიკაზე ლაპარაკობდა ზოგი გოლფზე, ზოგი შვილებზე, ახალ სპექტაკლზე, სამეფო აკადემიაში გამოფენილ ნახატებზე, ამინდზე, ზაფხულის გეგმებზე...

საუბარი წამითაც არ ცხრებოდა, სტუმრები თანდათან უწევდნენ ხმას, მისის სტრიკლენდი კმაყოფილი უნდა დარჩენილიყო. წვეულება შესანიშნავად წარიმართა. მისი მეუღლე კარგად თამაშობდა ღირსეული მასპინძლის როლს, თუმცა ძალიან ცოტას ლაპარაკობდა. მე შევამჩნიე, რომ მის გვერდით მსხდომ ქალებს სახეზე დაღლილობა ეტყობოდათ - ალბათ, მისტერ სტრიკლენდის დუმილმა მოქანცა. მისის სტრიკლენდმა რამდენჯერმე შეშფოთებით გადაჰკრა თვალი მეუღლეს.

ბოლოს დიასახლისი წამოდგა და ქალებს მეორე ოთახში გასვლა შესთავაზა. მისტერ სტრიკლენდმა მეუღლეს კარი მიუხურა და მაგიდის ბოლოს ადვოკატსა და მთავრობის მოხელეს შუა ჩაჯდა. მერე პორტვინი დაგვისხა და სიგარები ჩამოგვირიგა. ადვოკატს ღვინო მოეწონა და სტრიკლენდმა უთხრა, ამა და ამ ადგილას ვიყიდეო. ცოტა ხანს ღვინოსა და თამბაქოზე ვლაპარაკობდით, მერე ადვოკატმა თავის ახალ საქმეზე გადაიტანა საუბარი. შემდეგ პოლკოვნიკმა ამოიღგა ენა და პოლოზე ჩამოაგდო სიტყვა. მე არაფერი მქონდა სათქმელი, ამიტომ ჩუმად ვიჯექი და ვცდილობდი ისეთი სახე მიმელო, თითქოს ძალიან მაინტერესებდა იმათი საუბარი. მე არავინ მაქცევდა ყურადღებას და შემემლო თავისუფლად მემზირა სტრიკლენდისათვის. იგი უფრო მოსული გამოდგა, ვიდრე წარმოდგენილი მყავდა. არ ვიცი რატომ, მისტერ სტრიკლენდი უფრო

გამხდარი და შეუხედავი მეგონა. სინამდვილეში კი ბრგე, ზორზოხი კაცი აღმოჩნდა. დიდი ხელ-ფეხი, საღამოს კოსტუმი უღაზათოდ ადგა ტანზე. ცოტა არ იყოს, მდიდრულად გამოწყობილ მეეტლეს წააგავდა. მისტერ სტრიკლენდი ორმოცი წლისა იქნებოდა. არც ლამაზი იყო და არც შეუხედავი. სახის სწორი, მაგრამ მსხვილი ნაკვთები საკმაოდ ტლანქ შესახედაობას აძლევდა. ფართო სახე სუფთად მოეპარსა, მაგრამ სულ არ უხდებოდა: ლოყები თითქოს ძალით გაეშიშვლებინა მისთვის ვიღაცას. წითური, მოკლედ გაკრეჭილი თმა და პატარა, ლურჯი თუ ნაცრისფერი თვალები ჰქონდა. ერთი სიტყვით, სრულიად ჩვეულებრივი

გარეგნობის იყო. მე უკვე აღარ მიკვირდა, რომ მისის სტრიკლენდს ცოტათი ერცხვინებოდა ქმრის გამოჩენა. ასეთი ქმარი დიდად ვერაფრად გამოადგებოდა ისეთ ქალს, რომელსაც უნდოდა სახელი მოეხვეჭა ხელოვნების ქურუმთა წრეში. აშკარა იყო, რომ მისტერ სტრიკლენდს მაღალი საზოგადოების არაფერი ეცხო. ზოგს უამისოდაც გააქვს თავი, მაგრამ მაშინ კაცს რაიმე უცნაურობა უნდა ახასიათებდეს. მისტერ სტრიკლენდისათვის კი არც ეს ღირსება მიემადლებინა ღმერთს. იგი გულკეთილი, მოკრძალებული, პატიოსანი და უემშაკო კაცი გახლდათ. იქნებ ვინმეს მოსწონებოდა ეს სანაქებო თვისებები, მაგრამ ამხანაგად მაინც ვერ იგუებდა. იგი არარაობა იყო. სტრიკლენდი, რა თქმა უნდა, საზოგადოების ღირსეულ წევრად, სანიმუშო მეუღლედ, მოყვარულ მამად და პატიოსან მაკლერად ჩაითვლებოდა, მაგრამ მასთან ამხანაგობა დროის გაფლანგვა იქნებოდა.

თავი მეშვიდე

სეზონი მიიწურა, ყვლაფერი ამტვერდა და იქვე ყველამ დაიწყო მზადება ქალაქიდან გასასვლელად. მისის სტრიკლენდი ნორფოლკის სანაპიროზე აპირებდა წასვლას. იქ ბავშვები ზღვაში იბანავებდნენ, ქმარი კი გოლფით გაერთობოდა. ჩვენ ერთმანეთს დავემშვიდობეთ და შეხვედრა შემდგომისათვის დავთქვით, მაგრამ სწორედ წასვლის წინა დღეს, მაღაზიიდან რომ გამოვდიოდი, მისის სტრიკლენდი შემხვდა თავის ქალ-ვაჟთან ერთად. ისიც ჩემსავით სააგარაკო საყიდლებზე იყო გამოსული და ჩემსავით დაღლილიყო და დასიცხულიყო. მისის სტრიკლენდს შევთავაზე, პარკში შევიდეთ და ნაყინი ვჭამოთ- მეთქი.

ეტყობა, ქალს ძალიან უნდოდა, რომ ახლოს გამეცნო მისი შვილები და მაშინვე დამეთანხმა. ისინი უფრო მიმზიდველებიც კი აღმოჩნდნენ, ვიდრე ფოტო სურათებზე ჩანდნენ და სულ არ იყო საკვირველი, რომ მისის სტრიკლენდი ასე ამაცობდა თავისი შვილებით. მე საკმაოდ ახალგაზრდა ვიყავი, ამიტომ ბავშვებმა სულ არ დაირცხვინეს და მხიარულად განაგრძეს ჟღურტული. მშვენიერი ჯანმრთელი ბავშვები იყვნენ და ხეების ხის ქვეშ ჯდომაც ძალიან გვეამა.

ერთი საათის შემდეგ სამივენი კვებში ჩასხდნენ და შინ წავიდნენ, მე კი აუჩქარებლად გავემართე ჩემი კლუბისაკენ. იმ დღეს მიუსაფრად ვგრძნობდი თავს და, ცოტა არ იყოს, შურით ვფიქრობდი იმ ბედნიერ ოჯახზე, რომელსაც ეს იყო დავშორდი.

ადამიანი ერთი შეხედვით შეატყობდა, რომ მათ ძალიან უყვარდათ ერთმანეთი. საუბარში ხანდახან რაღაც სიტყვებს ჩაურთავდნენ, რომლებიც მე არ მესმოდა, და სიცილით კვდებოდნენ. ის ხალხი, ვინც მხოლოდ ენამჭევრობას სცემს პატივს, ალბათ მოსაწყენ ადამიანად მიიჩნევდა ჩარლზ სტრიკლენდს, მაგრამ თავის ახლობლებში ჩვეულებრივი ინტელექტის პატრონად ითვლებოდა და ეს ხომ მარტო წარმატების კი არა, ბედნიერების საწინდარიცაა. მისის სტრიკლენდი მომხიბლავი ქალი იყო და ქმარიც უსაზღვროდ უყვარდა. მე წარმოვიდგინე მათი მომავალი ცხოვრება - უშფოთველი, პატიოსანი, მოკრძალებული და, რა თქმა უნდა, შინაარსიანიც, რადგან სტრიკლენდებს ორი მშვენიერი შვილი ეზრდებოდათ, რომლებიც უეჭველად გააგრძელებდნენ თავიანთი ფენის ტრადიციას. მისტერ და მისის სტრიკლენდები ალბათ მიაწევენ ღრმა სიბერემდე, მოესწრებიან შვილების დაზრდას, მერე კი ისე დააქორწინებენ, როგორც მათ მდგომარეობას შეეფერება: ვაჟი მოხდენილ გოგოს

შეირთავს და ჯანმრთელი შვილები შეეძინება, ქალიშვილი, ალბათ, ვაჟკაცური შეხედულების ახალგაზრდა სამხედროს გაჰყვება. ბოლოს ყოველგვარ საქმეზე ხელს აიღებენ და დამსახურებულ განცხრომას მიეცემიან შვილებისა და

შვილიშვილების სიყვარულით მოსილნი. შემდეგ კი, როცა ღრმად მოხუცდებიან, დაემშვიდობებიან თავიანთ ბედნიერსა და არც თუ ერთადერთ და არც თუ უსარგებლოდ განვლილ სიცოცხლეს და მიწას მიეხარებიან.

ასეთია უამრავი ოჯახის მიერ განვლილი გზა და ასეთი ცხოვრება არ არის მოკლებული თავისებურ ემხსა და მომხიბვლელობას. იგი ხეებით დაჩრდილულ ნაკადულს მაგონებს, აბიბინებულ მდელოზე რომ მირაკრაკებს და ბოლოს უკიდევანო ზღვა ჩაიხვევს გულში, მაგრამ ეს ზღვა ისეთი მშვიდი და მდუმარეა, ისეთი გულგრილი, რომ უნებურად რაღაც გაურკვეველი სევდა შემოგაწვება გულზე. თუმცა, ვინ იცის, იქნებ მხოლოდ მე მემართებოდა ასე. ალბათ, მაშინაც, ახალგაზრდობაშიაც, ისეთი უკუდმართი ბუნება მქონდა, რომ უმრავლესობის მიერ გავლილი გზა მოსაწყენად მეჩვენებოდა. რა თქმა უნდა, საზოგადოებას სჭირდება ასეთი ოჯახები. რა თქმა უნდა ისინი ბედნიერად და მშვიდად განლევენ ხოლმე თავიანთ ცხოვრებას, მაგრამ

ჩემი მხურვალე სისხლი უფრო სახიფათო ბილიკებისაკენ მიბიძგებს, ასე იოლად მოსაპოვებელი ბედნიერება მაშინებს და მაფორიაქებს. მე ყოველთვის უფრო საშიში ცხოვრებისაკენ მიმიწევდა გული. არად მიჩანდა ციცაბო კლდეებისა და მუხანათი მარჩხობების გადალახვა, ოღონდ ერთ ადგილას არ გავყინულიყავი, ოღონდ ჩემს გულს მალიმალ განეცადა მოულოდნელი მღელვარება.

თავი მერვე

როდესაც წინა თავები გადავიკითხე, მივხვდი, რომ სტრიკლენდები ძალიან უფერულად წარმოვსახე და ვერც ერთი ისეთი თვისება ვერ მივანიჭე, რომელიც წიგნის გმირებს ნამდვილი და თავისებური სიცოცხლის საგზურს აძლევს ხოლმე. ნუთუ ჩემი ბრალია? დიდხანს ვიქექებოდი გონებაში, იქნებ რაიმე ისეთი დეტალი გამომრჩა, რომელიც ჩემს პერსონაჟებს გააცოცხლებდა-მეთქი. ვგრძნობდი, რომელიმე დამახასიათებელი გამოთქმა ან რაიმე უცნაური ჩვეულება რომ შემენიშნა, ჩემი გმირები უფრო შესამჩნევი და ხელშესახები გახდებოდნენ, ასე კი შპალერზე გამოხატულ ფიგურებს წააგავდნენ. ისინი ძლივს შერჩეოდნენ გახუნებულ ფონს და შორიდან ვერც კი შეატყობდი, რომ ადამიანები იყვნენ. შორიდან ისინი პატარა, სასიამოვნო ფერადი ლაქები გეგონებოდათ. მე მხოლოდ ის თუ გამამართლებს, რომ სტრიკლენდებმა ზუსტად ასეთი შთაბეჭდილება მოახდინეს ჩემზე. ჩვეულებრივ ასეთი უფერულები არიან ის ადამიანები, რომლებიც სოციალური ორგანიზმის შემადგენელ ნაწილებს შეადგენენ. ისინი ორგანიზმის უჯრედებს ჰგვანან, ურომლისოდაც სხეული ვერ იარსებებს, მაგრამ სანამ სხეული ჯანსაღია, უჯრედებს

ვერც კი ვამჩნევთ.

სტრიკლენდები საშუალო კლასის ტიპური წარმომადგენლები იყვნენ. სასიამოვნო, სტუმართმოყვარე ცოლი, რომელიც ახირებულად იყო გატაცებული ლიტერატურით და ცდილობდა თუ გამოჩენილებში არა, საშუალო მწერლებში მაინც ეტრიალა, მოსაწყენი ქმარი, რომელიც მუყაითად ასრულებდა იმ მოვალეობას, რომელიც ბედმა დააკისრა, ორი მშვენიერი ჯანმრთელი ბავშვი! ერთი სიტყვით, სრულიად ჩვეულებრივი ოჯახი იყო. არა მგონია, რაიმეთი მიექცია კაცის ყურადღება.

ახლა, როდესაც სტრიკლენდის თავგადასავალს ვიხსენებ, ჩემს თავს ვეკითხები: გონებაჩლუნგი ხომ არ ვიყავი, რომ სტრიკლენდი სრულიად ჩვეულებრივ ადამიანად მივიჩნიე-მეთქი. ალბათ, ასეც არის. შემდგომ წლებში მე კარგად გავიცანი ადამიანები, მაგრამ იმ დროს ეს გამოცდილებაც რომ მქონოდა, არა მგონია, სტრიკლენდებზე სხვანაირი შეხედულება შემქმნოდა.

ერთი კია: მაშინ ასე კარგად რომ მცნობდა ადამიანი და ისიც მცოდნოდა, რომ მისგან ყველაფერია მოსალოდნელი, ასე ძლიერ აღარ განვცვიფრდებოდი, როცა შემოდგომის დასაწყისში ლონდონში დავბრუნდი და სტრიკლენდის ამბავი გავიგე.

ორი დღის ჩამოსულიც არ ვიყავი, რომ როზა უოტერფორდს შევეფეთე ჯერმინსტრიტზე.

- მეტისმეტად მხიარულიმეჩვენებით, - ვუთხარი მე, - რისი ბრალია?

მან გაიღიმა და თვალები ბოროტად დააკვესა. ხშირად შემიმჩნევია როზა უოტერფორდისათვის ასეთი გამომეტყველება და მივხვდი, რომ ამ ლიტერატორ ქალბატონს რაღაც საძრახი ამბავი გაეგო რომელიმე მეგობრის შესახებ და ამიტომ იყო ასე აფორიაქებული.

- ჩარლზ სტრიკლენდს ხომ იცნობთ? განა არ იცნობთ?

მის უოტერფორდი თითქოს საბრძოლველად იყო შემართული. ადელვებსას მარტო მისი სახე კი არა, მთელი სხეული გამოხატავდა.

მე თავი დავუქნიე დასტურის ნიშნად და გულში გამიელვა, ალბათ ის საცოდავი ბირჟაზე „დაიწვა“ ან ომნიბუსს ჩაუვარდა ქვეშ-მეთქი.

- განა საშუალება არ არის? ოჯახი დატოვა!

მის უოტერფორდმა, რა თქმა უნდა, იცოდა, რომ ჯერმინ-სტრიტის ქვაფენილზე ამ პრობლემის განხილვა არ მოხერხდებოდა, ამიტომ, როგორც ნამდვილმა ხელოვანმა, მხოლოდ ფაქტი შემატყობინა და მაშინვე დასძინა, რომ ამ საქმის მეტი არაფერი იცოდა. მე რასაკვირველია, დავეჭვი, რომ ისეთი უბრალო რამ, როგორც ქუჩის ხმაური და ტრანსპორტის მოძრაობა, ხელს შეგვიშლიდა ამ ამბის დაწვრილებით განსჯაში, მაგრამ მის უოტერფორდმა ქვა ააგდო და თავი შეუშვირა.

- ხომ გითხარით, მეტი არაფერი ვიცი-მეთქი, - მიპასუხა, როდესაც ძალიან ჩავემიე, მხრები შეათამაშა და დაამატა: - დარწმუნებული ვარ ვინმე ახალგაზრდა ქალმა დაანება თავი საჩაიეში მუშაობას. - შემდეგ მან თვალისმომჭრელი ღიმი მტყორცნა ბოდიში მოიხადა - კბილის ექიმი მელოდებო, მიტრიალდა და ლამის ცეკვა-ცეკვით წავიდა.

უნდა გითხრათ, ამ ამბავმა უფრო გამაოცა, ვიდრე შემაწუხა. იმ დროს ცხოვრებას კარგად არ ვიცნობდი და ძალიან ავლელდი, რომ ჩემს ნაცნობებში ისეთი რამ მოხდა, რაც აქამდე მხოლოდ წიგნებში წამეკითხა. შემდგომში მრავალი ამგვარი ამბავი დატრიალდა ჩემს ირგვლივ და ახლა უკვე აღარაფრად მიმაჩნია. მაშინ კი საკმაოდ ავლელდი. სტრიკლენდი ორმოცზე ნაკლებისა არ იქნებოდა და მე, ცოტა არ იყოს, დაცინვით ვფიქრობდი, რაღა დრო მაგის სიყვარულია-მეთქი.

როგორც ყველა ახალგაზრდა, მეც მედიდური და ამპარტავანი ვიყავი და ვამბობდი: კაცმა ოცდათხუთმეტი წლის შემდეგ არავინ არ უნდა შეიყვაროს, თორემ ქვეყნის სამასხარაო გახდება-მეთქი. გარდა ამისა, ამ ამბავმა ცოტათი მეც

ამირია გეგმები: აგარაკიდან მისის სტრიკლენდს შევატყობინე, როდის ჩავიდოდი ლონდონში, თან დავამატე, ამა და ამ დღეს ფინჯან ჩაიზე გეწვევით და თუ მიღება არ შეგეძლება, წინასწარ მაცნობეთ-მეთქი. დღეს სწორედ ის დღე იყო და თანაც უარი არ მქონდა მიღებული მისის სტრიკლენდისაგან.

ნეტავი გამაგებინა, უნდათუ არა ჩემი მიღება! შეიძლება ამ არეულობაში სულ დაავიწყდა ჩემი მინაწერი. ალბათ, უფრო ჭკვიანური იქნება, თუ აღარ წავალ. ვინ იცის, იქნებ არ უნდა ვინმეს გააგებინოს თავისი ამბავი და უზრდელობა გამომივიდეს, რომ ვაგრძნობინო, ყველაფერი ვიცი მეთქი. მეშინოდა უხერხულ მდგომარეობაში არ ჩამეგდო ეს მშვენიერი ქალი, მეშინოდა თავი არ მომეზურებინა მისთვის. ვიცოდი, რომ ძალიან შეწუხებული იქნებოდა და აბა რა სასიამოვნოა უმზირო, როგორ იტანჯება ადამიანი, მით უმეტეს, თუ შველა არ შეგიძლია. მაგრამ, ამავე დროს, თუმცა ამ სურვილისა მრცხვენოდა კიდეც, მინდოდა მენახა, თუ როგორ შეხვდა ამ უბედურებას, როგორ ეჭირა თავი. პირდაპირ აღარ ვიცოდი, რა გზას დავდგომოდი.

ბოლოს ასე მოვიფიქრე: მივალ, ვითომ არაფერიც არ ვიცი და მოახლეს ვაკითხვინებ, ნებას თუ არა ჩემი მიღება. თუ არ უნდა, უარს შემომითვლის და ის იქნება.

ასეც მოვიქეცი, მაგრამ მაინც საშინლად ვღელავდი, როცა მოახლეს წინასწარ მომზადებული ფრაზა ვუთხარი. პასუხს ბნელ დერეფანში ველოდი და, ცოტას გაწყდა, უკანმოუხედავად არ გავიქეცი. მალე მოახლე უკან მობრუნდა. მე კვლავ აღგზნებული ვიყავი და მომეჩვენა, რომ მოახლემ კარგად იცოდა, თუ რა უბედურება ტრიალებდა ამ ოჯახში.

- აქეთ წამობრძანდით, ბატონო, თუ არ შეწუხდებით, - მითხრა მან. იგი სასტუმრო ოთახში შემიძღვა. ფარდები სანახევროდ ჩამოშვებული და მისის სტრიკლენდიც ისე დამჯდარიყო, რომ სინათლე სახეზე არა სცემდა. ოთახში მისი სიძე - პოლკოვნიკი მაკ-ენდრიუც დამხვდა. პოლკოვნიკს ჩამქრალი ბუხრისათვის შეექცია ზურგი. ძალზე უდროოდ მეჩვენა ჩემი სტუმრობა. მე ხომ მოულოდნელად შემოვიჭერი და მისის სტრიკლენდმა მხოლოდ იმიტომ მიმიღო, რომ დაავიწყდა ბარათით შეეტყობინებინა, ნუღარ მოხვალო. პოლკოვნიკი, ალბათ, საშინლად არის აღმფოთებული ჩემი საქციელით.

- მთლად დარწმუნებული არ ვიყავი, რომ მელოდით, - დავიწყე, რაც კი შემეძლო, მშვიდად.

- რა თქმა უნდა, გელოდით. ენი ახლავე მოგართმევთ ჩაის.

ამ ჩაბნელებულ ოთახშიაც კი შევამჩნიე, რომ მისის სტრიკლენდი ნამტირალევი იყო. სახე ყოველთვის ფერმიხდილი ჰქონდა, ახლა კი მთლად, მიწისფერი დასდებოდა.

- ეს ჩემი სიძეა, ხომ იცნობთ? ჩემთან გაგაცანით სადილზე, დღესასწაულის წინადღეებში.

პოლკოვნიკს ხელი ჩამოვართვი, მაგრამ ისე ვიყავი დარცხვენილი, რომ ენა ვერ მოვაბრუნე. ისევ მისის სტრიკლენდმა მიხსნა. მკითხა, ზაფხული როგორ გაატარეთო. მე ვუპასუხე და, როგორც იყო მოვახერხე, რომ ჩაის შემოტანამდე საუბარი არ შემეწყვიტა.

პოლკოვნიკმა ვისკი და გაზიანი წყალი მოითხოვა და მერე დიასახლისს მიუბრუნდა:

- ემი, კარგი იქნება ცოტა შენც დალიო.

- არა, მე ჩაი მირჩევნია, - იუარა მისის სტრიკლენდმა.

მარტო ამითაც მიხვდებოდა კაცი, რომ აქ რაღაც უჩვეულო რამ უნდა მომხდარიყო, მაგრამ მე არაფერი შევიმჩნიე და ყველანაირად შევეცადე საუბრის ძაფი არ გამეწყვიტა. პოლკოვნიკი კვლავ ბუხრის წინ იდგა და დუმდა. მე ვფიქრობდი, როგორ მომეხერხებინა აქედან წასვლა ისე, რომ თავაზიანობის წესები არ დამერღვია. დროდადრო თავში გამიელვებდა, ნეტავი რატომ არ შემომითვალა მისის სტრიკლენდმა უარი, როცა მოახლემ ჩემი დანაბარები გადასცა მეთქი. ოთახში არც ყვავილები მოჩანდა და არც ის წვრილ-წვრილი ნივთები, ოთახის დასამშვენებლად რომ ხმარობენ ხოლმე. ისინი დასასვენებლად წასვლის წინ აელაგებინა და ახლა ჩვეული მყუდროებისა და სიმშვიდის ნაცვლად ისეთ მწუხარებასა და მოუსვენრობას დაესადგურებინა, გეგონებოდათ აქვე მეზობელ ოთახში მიცვალებული ასვენიაო. მე ჩაის ფინჯანი დავცალე.

- სიგარეტს არ ინებებთ? - მკითხა მისის სტრიკლენდმა და ყუთს დაუწყო ძებნა, მაგრამ ვერ იპოვა.

- მე მგონი, არა გაქვთ!

მისის სტრიკლენდი უეცრად აქვითინდა და ოთახიდან გავარდა. მე შევცბუნდი. ახლა კი ვხვდები რატომ ატკინა ასე გული სიგარეტების უქონლობამ. მისი ქმარი ყიდულობდა და მიხვდა, რომ ამიერიდან წარსულს ჯვარი დაესვა, ამიერიდან ვეღარ შეძლებდა ისე ეცხოვრა, როგორც მისი საზოგადოებრივი მდგომარეობა მოითხოვდა.

- მე მგონი, აჯობებს, რომ წავიდე.- ვუთხარი პოლკოვნიკს და ფეხზე წამოვდექი.

- ალბათ იცით, რომ იმ ნაძირალამ მიატოვა, - ცხარედ წამოიძახა პოლკოვნიკმა. მე ცოტათი შევყოყმანდი და მერე ვუპასუხე.
- ხომ იცით ხალხი რა ჭორიკანაა. გაკვრით მითხრეს, რომ რაღაც ცუდი ამბავი დაემართა.
- წაბრძანდა! პარიზში გაიქცა ვიღაც ქალთან ერთად. ემი სულ უსახსროდ დატოვა.
- ძალიან მეწყინა ეს ამბავი, - ვუთხარი და გავჩუმდი, რადგან ველარაფერი მოვიფიქრე სათქმელად.

პოლკოვნიკმა ვისკი გადაჰკრა. იგი ორმოცდაათი წლის მაღალი, ხმელ-ხმელი, გრძელულვაშა და ჭაღარა მამაკაცი გახლდათ, ცისფერი თვალები და დონდლო ტუჩები ჰქონდა. პირველი შეხვედრიდან მხოლოდ მისი ყეყეჩი სახე და ტრაბახი გავიხსენე. სატრაბახო მხოლოდ ისა ჰქონდა, რომ ბოლო ათი წლის განმავლობაში, სანამ თადარიგში გავიდოდა, კვირაში სამჯერ თამაშობდა პოლოს.

- არა მგონია, რომ მისის სტრიკლენდს ახლა ჩემი თავი ჰქონდეს, ალბათ, გადასცემთ თუ როგორ მეწყინა ეს ამბავი. თუკი რაიმეში გამოვადგები, სიამოვნებით დავეხმარები. პოლკოვნიკმა ყურადღება არ მიაქცია ჩემს ნათქვამს და განაგრძო:
- არ ვიცი რა ეშველება. თანაც ბავშვები ჰყავს. ჰაერით ხომ ვერ აცხოვრებს. ჩვიდმეტი წელია!
- როგორ თუ ჩვიდმეტი?
- ჩვიდმეტი წელია ცოლ-ქმარი არიან, - მომიგო პოლკოვნიკმა, - მე არ მომწონდა, მაგრამ

ქვისლები ვიყავით და უნდა ამეტანა. თქვენ ჯენტლმენი გეგონათ, არა? არა, არ უნდა გაჰყოლოდა ცოლად.

- ვითომ არ შემობრუნდება საქმე?
- ემის ერთადერთი გზაა დარჩენია - უნდა გაშორდეს. სწორედ ამას ვეუბნებოდი თქვენს მოსვლამდე. ვალდებული ხარ შენი თავისა და შვილების წინაშე, დღესვე შეიტანო სასამართლოში განქორწინების განცხადება-მეთქი. ურჩევნია, თვალში არ მომხვდეს სადმე, თორემ ისეთ დღეს დავაყრი, რომ პატრონმაც ველარ იცნოს.

უნებლიეთ გავიფიქრე, რომ პოლკოვნიკი მაკ-ენდრიუ ისე იოლად ვერ შეასრულებდა ამ მუქარას, რადგან სტრიკლენდი კარგა ზორბა ვინმე გახლდათ. გავიფიქრე, მაგრამ ხმამალა არაფერი ვთქვი. რა სამწუხაროა, რომ შეურაცხყოფილ სათნოებას ხელეწიფების ცოდვილის საგვემად! ის იყო მეორედ დავაპირე წასვლა, რომ მისის სტრიკლენდიც დაბრუნდა. მას ცრემლები მოეწმინდა და ცხვირზე პუდრი წაესვა.

- მაპატიეთ, თავი ვეღარ შევიკავე - ბოდიში მომიხადა მან, - მოხარული ვარ, რომ არ წახვედით.

იგი დაჯდა. აღარ ვიცოდი, რა მეთქვა. ეს ამბავი მე სულ არ შემეხებოდა და ამიტომ მომერიდა, პირველს დამეწყო ლაპარაკი. მაშინ ჯერ კიდევ არ ვიცოდი, რომ ქალებს ერთი გამოუსწორებელი ნაკლი ჰქონდათ: ოღონდ კი მსმენელი ეშოვათ, და ყველას სიამოვნებით გაანდობდნენ პირად საიდუმლოს. მისის სტრიკლენდი თავს ძალას ატანდა, რომ ხმა ამოელო. ბოლოს ჯიქურ მკითხა:

- ხალხი ლაპარაკობს ამაზე?

ამით მისის სტრიკლენდმა მითხრა: ვიცი, რომ ყველაფერი გაგებულნი გაქვსო და უკან დასახევი გზა მომიჭრა.

- მე ეს-ეს არის დავბრუნდი ქალაქში და როზა უოტერფორდის მეტი არავინ მინახავს. მისის სტრიკლენდმა სიმწრით კინაღამ თითები დაიმტვრია.

- დაწვრილებით მიაშბეთ, რა გითხრათ; ზუსტად მინდა ვიცოდე!

- არ იცით, ხალხი რანაირია! როზას ნათქვამი რა დასაჯერებელია, ასე არ არის? მითხრა, ქმარმა მიატოვაო.

- მეტი არაფერი? მე აღარ ვუთხარი, რომ როზამ ბოლოს ვიღაც კაფეში მომუშავე ქალი ახსენა.

- როზას არ უთქვამს, მარტო წავიდა თუ ვინმე გაიყოლია თან?

- არა!

- აი მაგის გაგება მინდოდა.

მე კვლავ დაბნეული ვიყავი, მაგრამ იმას მაინც მივხვდი. რომ უკვე შემეძლო წავსულიყავი. როცა მისის სტრიკლენდი ხელს მართმევდა, ვუთხარი, თუკი რაიმეში გამოგადგებით, სიამოვნებით დაგეხმარებით-მეთქი.

ქალმა სევდიანად გამიღიმა და მიპასუხა:

- დიდი მადლობა. არა მგონია, ვინმემ შეძლოს ჩემი დახმარება.

მე ძალიან მორიდებული ვიყავი და ვეღარ მოვახერხე ორიოდ სიტყვით მეთქვა, ძალიან მაწუხებს თქვენი უბედურება-მეთქი და ახლა პოლკოვნიკისაკენ მივბრუნდი გამოსამშვიდობებლად. პოლკოვნიკმა ხელი არ ჩამომართვა:

- მეც მოვდივარ. თუ თქვენც ვიქტორიას ქუჩით მიდიხართ, ერთად წავიდეთ.
- დიახ. წავიდეთ, - მივუგე მე.

თავი მეცხრე

- საშინელი ამბავია, - ჩაილაპარაკა მაკ-ენდრიუმ, - როცა ქუჩაში გავედით.

მივხვდი, თუ რატომ გამომყვა ქუჩაში: პოლკოვნიკმა ალბათ ბევრი იმსჯელა თავის ცოლის ძმასთან, მაგრამ მაინც უნდოდა ჩემთანაც ელაპარაკა.

- ჩვენ არ ვიცით, ვინ არის ის ქალი, გაიგეთ? მარტო ის ვიცით, რომ იმ გაიძვერამ პარიზში მოუსვა.

- მე მეგონა, ტკბილად ცხოვრობდნენ.

- მართლა ტკბილად ცხოვრობდნენ, რატომ არა! ემი სწორედ თქვენი მოსვლის წინ მეუბნებოდა, რომ არასოდეს არ უჩხუბიათ ერთმანეთთან. ემის ხომ იცნობთ? მაგისთანა ქალი ქვეყნად არ მეგულება.

რადგან შევიტყვე, რომ არაფერს მიმაღავდნენ, გავბედე და რამდენიმე კითხვა მივეცი:

- როგორ ფიქრობთ? ნუთუ ემი ვერაფერს ხვდებოდა?

- ვერა. აგვისტოში ბავშვებიანად დაისვენა ნორფოლკში. ჩვეულებრივად იქცეოდა, სულ არაფერი ეტყობოდა. ერთი-ორჯერ ვესტუმრეთ მე და ჩემი ცოლი, გოლფიც ვეთამაშე. სექტემბერში ლონდონში ჩამოვიდა, რათა თავისი პარტნიორი გაეშვა შვებულებაში, ემი კი ისევ აგარაკზე დარჩა. ოთახი თვენახევრით ჰქონდათ დაქირავებული და როცა ვადა მიიწურა, ემიმ ქმარს შეატყობინა, ამა და ამ დღეს ჩამოვდივარო. ქმარმა პარიზიდან უპასუხა. მოსწერა, გადავწყვიტე ამიერიდან შენთან აღარ ვიცხოვრო.

- მიზეზად რა მოიტანა?

- არავითარი მიზეზი არ მოუტანია, ჩემო ძვირფასო, სულ არავითარი. წერილი ჩემი თვალით წავიკითხე. ათიოდე სტრიქონი თუ იქნება.

- საოცარი ამბავია.

ამ დროს ქუჩის მეორე მხარეს გადავდიოდით და ცოტა ხნით შევწყვიტეთ საუბარი.

პოლკოვნიკის ნათქვამი, ცოტა არ იყოს, დაუჯერებლად მეჩვენა და ვიფიქრე, ალბათ, მისის სტრიკლენდმა ყველაფერი არ გაუმხილა-მეთქი. აშკარაა, რომ კაცი, ჩვიდმეტი წლის ცოლ-ქმრობის მერე, სულ უმიზეზოდ არ დატოვებს ცოლს. ეტყობა, მთლად ბედნიერი ცხოვრება არა ჰქონიათ. უცებ პოლკოვნიკის ხმა მომესმა და ფიქრი შემაწყვეტინა:

- აბა რა უნდა ეთქვა, გარდა იმისა, რომ ვიღაც ქალის გულისათვის მიატოვა ცოლშვილი. ალბათ, იფიქრა, ამას თვითონაც გაიგებდაო და აღარ მოსწერა. აი, რანაირი ყმაწვილია!
- რას აპირებს მისის სტრიკლენდი?
- უპირველეს ყოვლისა, სიმართლე უნდა გავიგოთ. მე პარიზში მინდა წავიდე.
- სამსახურის საქმე როგორ ექნება?
- აი მანდ კი ძალიან ოსტატურად მოიქცა. მთელი წელი ემზადებოდა გასაქცევად და ისე იქცეოდა, რომ ვერავინ შეატყო.
- თავის პარტნიორსაც არაფერი უთხრა?
- არც ერთი სიტყვა!

პოლკოვნიკ მაკ-ენდრიუს მეტად ბუნდოვანი წარმოდგენა ჰქონდა კომერციაზე. მე კი ამ საქმისა არაფერი მესმოდა, ამიტომ სრულეზობით ვერ გავარკვიე, თუ რა მდგომარეობაში დატოვა მისტერ სტრიკლენდმა თავისი ბიზნესი. იმას კი მივხვდი, რომ მიტოვებული პარტნიორი ძალზე გაცეცხლებული ყოფილა და თურმე სასამართლოთი ემუქრებოდა გაქცეულს. როგორც ირკვეოდა, სტრიკლენდს ოთხასი-ხუთასი გირვანქა მაინც უნდა ამოეყაჭა საკუთარი ჯიბიდან.

- კიდევ კარგი, რომ ავეჯი ემის სახელზეა გაფორმებული. ეს მაინც შერჩება.
- ალბათ, ამ ვალს გულისხმობდით, როცა მითხარით სულ უსახსროდ დატოვაო.
- რა თქმა უნდა. სულ ორასი სამასი გირვანქა აქვს და ეს ავეჯი.
- კი მაგრამ, როგორ უნდა იცხოვროს?
- რა ვიცი!

საქმე უფრო და უფრო იხლართებოდა და პოლკოვნიკი, იმის მაგივრად, რომ გავერკვიე, ბრაზობდა, რაღაცას მიედ-მოედებოდა და კიდევ უფრო მაბნევდა,

ამიტომ ძალიან გამიხარდა, როცა შემთხვევით ახედა „არმიისა და ფლოტის მაღაზიის“ საათს და გაახსენდა, რომ კლუბში კარტის სათამაშოდ იყო წასასვლელი. მაკ-ენდრიუმ დამტოვა და მე სენტ-ჯეიმსის პარკის ხეივანს დავუყევი.

თავი მეათე

ორიოდე დღის მერე მისის სტრიკლენდმა ბარათი გამომიგზავნა - თუ შეგიძლიათ, დღეს საღამოს მნახეთო.

იგი მარტო დამხვდა შინ. შავი, სადა კაბა ეცვა, როგორც მის მდგომარეობაში მყოფს შეეფერებოდა. მაშინ გულუბრყვილო ვიყავი და ძალიან გამიკვირდა, როგორ შეუძლია ესოდენ დამწუხრებულ ქალს კიდევ იმაზე იფიქროს, თუ როგორი ჩაცმა და მოქცევა შეეფერება-მეთქი.

- თქვენ მითხარით, თუკი რაიმეში გამოგადგებით, მიმსახურეთო, არა? - მომმართა მისის სტრიკლენდმა.

- დიახ, რასაკვირველია.

- პარიზში ვერ წახვალთ ჩარლისთან?

- მე?

პირდაპირ გავოგნდი, გამახსენდა, რომ ჩარლი მხოლოდ ერთხელ მყავდა ნანახი. ვერ მივხვდი, თუ რა უნდა დაევალებინა მისის სტრიკლენდს ჩემთვის.

- ფრედი აპირებს წასვლას (ფრედი პოლკოვნიკ მაკ-ენდრიუს ერქვა), მაგრამ, მე მგონი, უფრო გააფუჭებს საქმეს. თქვენს მეტი არავინ მეგულება... ქალს ხმა აუკანკალდა და ვიგრძენი, რომ ჩემგან ყოყმანი არ ეგებოდა.

- კი მაგრამ, მე და თქვენს ქმარს ათი სიტყვა არ გვითქვამს ზედიზედ ერთმანეთისათვის. ვერც კი გამიხსენებს. ალბათ, მაშინვე მეტყვის, თავიდან მომწყდითო.

- მაგით არაფერი დაგიშავდებათ, - ღიმილით დამამშვიდა მისის სტრიკლენდმა.

- მაინც რა გინდათ, რომ ვუთხრა? ქალმა პირდაპირი პასუხი არ გამცა:

- მე მგონი, პირიქით, უკეთესიცაა, რომ არ გიცნობთ. იცით, იმას თავიდანვე არ მოსწონდა ფრედი. სულელად მიაჩნდა. საერთოდ, სამხედროებს ვერ იტანდა. ფრედი თავს ვერ შეიკავებს, იჩხუბებენ და საქმე სულ წახდება. თუ ეტყვი რომ მე გაგაგზავნეთ, აუცილებლად მოგისმენთ.

- მე და თქვენ დიდი ხნის ნაცნობობა არა გვაქვს და ვერ წარმომიდგენია, როგორ უნდა ვიკისრო ამისთანა საქმის მოგვარება.- მე ხომ ყველაფერი არ ვიცი. არ მინდა, იმისთანა რაიმეში ჩავყო ცხვირი, რაც მე არ შემეხება. რატომ თქვენ თვითონვე არ წახვალთ და არ მოელაპარაკებით?

- ხომ არ გავიწყდებათ, რომ იგი მარტო არ არის პარიზში?

მე ხმა გავიკმინდე. შემდეგ წარმოვიდგინე, რომ ჩარლზ სტრიკლენდთან ჩავედი და სავიზიტო ბარათი გავუგზავნე. აი, უკვე გამოვიდა ჩემთან, ბარათი ცერითა და საჩვენებელი თითით უჭირავს:

„რას უნდა ვუმაღლოდე თქვენს მობრძანებას?“

„მოვედი, რათა თქვენი მეუღლის შესახებ მოგელაპარაკოთ.“

„მართლა? აი, ცოტა ხანი რომ მოგემატებათ, მიხვდებით, რომ ყოველთვის ჯობს, კაცმა საკუთარ საქმეს მოუაროს. თუ კეთილს ინებებთ და ოდნავ მიაბრუნებთ თავს მარცხნივ, კარს დაინახავთ. კარგად ბრძანდებოდეთ!“

ვგრძნობდი, რომ ახლა უარის თქმა სირცხვილი იყო და ვნანობდი, ასე ადრე რომ ჩამოვედი ლონდონში. უკეთესი იყო მაშინ ჩამოვსულიყავი, როცა მისის სტრიკლენდი მოაგვარებდა თავის საქმეს. მალულად შევავლე თვალი ქალს. იგი ფიქრებში ჩაფლულიყო. ცოტა ხნის შემდეგ შემომხედა ღრმად ამოიოხრა და გამიღიმა.

- ყველაფერი ისე მოულოდნელად მოხდა... ჩვენ ჩვიდმეტი წელია ცოლ-ქმარი ვართ. ვერასოდეს წარმოვიდგენდი, რომ ჩარლის ვინმე შეუყვარდებოდა. ძალიან კარგად ვეწყობოდით ერთმანეთს. რასაკვირველია, მე ბევრი რამე მომწონდა, რასაც ის ყურადღებასაც არ აქცევდა.

- გაარკვიეთ, ვინ არის, - მე სიტყვას დავუწყე ძეხნა, - ვინ არის ის პიროვნება, ვისთანაც ერთად წავიდა ჩარლზი?

- არა, იმას არავინ იცნობს. ძალზე საოცარია. ჩვეულებრივ, როცა კაცი ვინმეს შეიყვარებს, ან კაფეში დაინახავენ, ან სხვაგან და მეგობრები მაშინვე ატყობინებენ ხოლმე ცოლს, მე კი არავის გავუფრთხილებივარ, არავის არაფერი უნიშნებია. ეს წერილი მეხივით დამეცა თავს. მეგონა, ძალიან ბედნიერი იყო...

საწყალმა ქალმა ტირილი დაიწყო.

ისე შემეცოდა, რომ აღარ ვიცოდი, რა მექნა, მაგრამ მალე ისევ დამშვიდდა.

- სისულელის დრო არა მაქვს, - თქვა მან და ცრემლები მოიწმინდა, - უნდა გადავწყვიტო, როგორ აჯობებს და ისე მოვიქცე, - მან ცოტა აბნეულ-დაბნეულად განაგრძო თხრობა. ჯერ ახლო წარსული გაიხსენა, მერე პირველი

შეხვედრა, დაქორწინება და თანდათან მთელი თავიანთი ცხოვრება გადამიშალა თვალწინ. თითქმის ისე გამოდგა, როგორც ვფიქრობდი: მისის სტრიკლენდის მამა ინდოეთში მუშაობდა. პენსიაზე გასვლის შემდეგ იქვე დარჩენილა, მაგრამ ცოლშვილი ყოველ ზაფხულს ჩამოჰყავდა ისტბორნში. მის ქალიშვილს სწორედ აქ გაუცნია ჩარლზ სტრიკლენდი. ქალიშვილი ოცი წლისა ყოფილა, ვაჟი- ოცდასამის. ისინი ტენისს

თამაშობდნენ, სანაპიროზე სეირნობდნენ და ზანგი მომღერლების კონცერტებზე დადიოდნენ. ქალმა ერთი კვირით ადრე, ვიდრე ვაჟი ხელს სთხოვდა, გადაწყვიტა, მისი ცოლი უნდა გაეხდეთ. ისინი ლონდონში დასახლდნენ. ჯერ ჰემპსტედში ცხოვრობდნენ და მერე, როცა ცოტათი წელი მოიმაგრეს, შიგ ქალაქში გადმოვიდნენ. მერე შვილები შეეძინათ.

- ორივე ძალიან უყვარდა. კარგი, ვთქვათ, მე მოვბეზრდი, რა გულმა უქნა, რომ შვილები დატოვა? პირდაპირ წარმოუდგენელია. ჯერ ყველაფერი სიზმარი მგონია.

ბოლოს ქმრის გამოგზავნილი წერილი მიჩვენა. დიდი ხანია მეწადა მისი წაკითხვა, მაგრამ თხოვნას ვერ ვუბედავდი.

„ძვირფასო ემი,

იმედია, შინ ყველაფერი რიგზე დაგხვდება. ენს გადავეცი შენი განკარგულებები და რომ ჩამოხვალთ, სადილი გამზადებული იქნება შენთვისა და ბავშვებისათვის. მე არ

დაგხვდებით. გადავწყვიტე, ცალკე ვიცხოვრო და ამ დილით პარიზს მივემგზავრები. ამ წერილს იქიდან გამოგიგზავნი. უკან აღარ დავბრუნდები. ჩემი გადაწყვეტილება საბოლოოა. მარად შენი ჩარლზ სტრიკლენდი.“

- არავითარი განმარტება, არავითარი სინანული. განა ეს ადამიანობაა?

- მეტად უცნაური წერილი. ჩვეულებრივ, ასეთ დროს სულ სხვანაირად წერენ ხოლმე.

- მხოლოდ ერთი რაიმეთი შეიძლება აიხსნას ყველაფერი: იგი სხვა ადამიანდა იქცა. არ ვიცი, ვინ არის ის ქალი, რომელმაც ასე ჩაიგდო ხელში, მაგრამ იმან მთლად გარდაქმნა. ეტყობა, ეს კარგა ხნის ამბავია.

- საიდან იცით?

- ფრედმა გამოარკვია. ჩემი ქმარი კვირაში სამჯერ-ოთხჯერ დადიოდა კლუბში ბრიჯის

სათამაშოდ. ფრედი იმ კლუბის ერთ-ერთ წევრს იცნობს და ლაპარაკში უთხრა, ჩარლზი ბრიჯის დიდი მოყვარულიაო. ის კაცი ძალიან გაოცებული დარჩა და უთხრა, ჩარლზი ქალაქის სათამაშო ოთახში ჩემს დღეში არ მინახავსო. ახლა აშკარაა, მე რომ კლუბში მეგონა, მაშინ იმ ქალთან იყო.

ცოტა ხანს ორივენი ვდუმდით, მერე ბავშვები გამახსენდა და ვკითხე:

- წარმომიდგენია რა დღეში ჩავარდებოდით, როცა რობერტს გაუმხილეთ ყველაფერი.

- ოჰ, არა, მე სიტყვაც არ მითქვამს არც ერთისათვის. ჩვენ ხომ სკოლის დაწყების წინ ჩამოვედით. საიმისოდ ჭკუა მეყო, რომ მეთქვა, მამათქვენი საქმეზე გამოიძახეს-მეთქი.

აღბათ, ძალზე ძნელი იყო, რომ მისის სტრიკლენდს გულში ჩაეკლა დარდი და შვილებისათვის არ შეემჩნევინებინა. თანაც, განა ადვილი იყო ბავშვების სკოლაში გაშვება? რამდენი წვრილმანი უნდა გაეთვალისწინებინა. ქალს კვლავ აუკანკალდა ხმა:

- რა ეშველება ჩემს საწყალ ბავშვებს? როგორ უნდა ვიცხოვროთ?

- იგი ცდილობდა, გამაგრებულიყო. ვხედავდი, როგორ კუმშავდა და შლიდა თითებს. საცოდავი სანახავი იყო.

- რა თქმა უნდა, მე წავალ პარიზში, თუკი მიგაჩნიათ, რომ აქედან რაიმე გამოვა, მაგრამ ზუსტად უნდა მითხრათ, რას მავალეხთ.

- მე მინდა, რომ უკან დაბრუნდეს.

- პოლკოვნიკმა მაკ-ენდრიუმ მითხრა, რომ თქვენ განქორწინება გინდათ.

- არასოდეს არ დავთანხმდები განქორწინებაზე! - გაცეცხლდა მისის სტრიკლენდი. - აი ასე გადაეცით. ვერასოდეს ვერ შეირთავს იმ ქალს. მე ნაკლებ ჯიუტი კი არა ვარ. არასოდეს არ გავშორდები. ბავშვებზე ხომ უნდა ვიფიქრო.

ბოლო სიტყვები, ეტყობოდა, იმიტომ დაამატა, რომ ეჩვენებინა - მარტო ჩემს თავზე არა ვზრუნავო, მაგრამ, მე მგონი, დედობრივი მზრუნველობა კი არა, სრულიად ჩვეულებრივი ეჭვი ალაპარაკებდა.

- ისევ გიყვართ?

- არ ვიცი. მინდა რომ დაბრუნდეს. თუ დაბრუნდა, წარსულს დავიწყებას მივცემთ. ბოლოს და ბოლოს. ჩვიდმეტი წელია ერთადა ვართ. მე წვრილმანი ქალი არა ვარ. რაც უნდა ისა ქნას, ოღონდ მე არ გავიგო. უნდა იცოდეს, რომ ეს

გატაცება დიდხანს არ გასტანს. თუ ახლავე დაბრუნდება უკან, ყველაფერი მიწყნარდება და ვერავინ ვერაფერს გაიგებს.

ცოტა რა იყოს, არ მესიამოვნა, რომ მისის სტრიკლენდს ასე ეშინოდა ჭორების. მაშინ ჯერ კიდევ არ ვიცოდი, თუ რა მნიშვნელობას ანიჭებს ქალი ხალხის აზრს. ხშირად იგი ყველაზე გულწრფელ გრძნობასაც კი შესწირავს ხოლმე მსხვერპლად ამ აზრს.

სტრიკლენდის მისამართი ვიცოდით. როცა მისმა კომპანიონმა მრისხანე წერილი გაუგზავნა ბანკს, სადაც აღნიშნავდა, გაქცეული თავის ადგილსამყოფელს მალავსო, სტრიკლენდმა ცინიკური და დამცინავი პასუხი გამოუგზავნა და თავისი ზუსტი მისამართიც შეატყობინა. როგორც ჩანდა, იგი სასტუმროში ცხოვრობდა.

- მე არასოდეს გამიგონია ამ სასტუმროს სახელი, მაგრამ ფრედს სცოდნია, ძალიან ძვირი სასტუმროაო, თქვა, - შენიშნა მისის სტრიკლენდმა და სახეზე ალმური შემოენთო.

მაშინვე მივხვდი, რომ წარმოიდგინა, თუ როგორ დააბიჯებს ჩარლზი ფუფუნებით მორთულ ოთახებში, როგორ სადილობს საუკეთესო რესტორნებში, დღეებს იპოდრომზე ატარებს, საღამოებს კი- თეატრებში.

- ასე დიდხანს ვერ გაძლებს. ბოლოს და ბოლოს ორმოცი წლისაა. მესმის, ახალგაზრდა იყოს, მაგრამ ამ ხნის კაცი ასე რომ იქცევა, ამაზე საშინელი არაფერია. ჩვენ ხომ უკვე მოზრდილი შვილები გვყავს. არა, მაგის ჯანმრთელობა ამას ვერ გაუძლებს.

ქალი ხან ბრაზობდა ქმარზე, ხან კი ეცოდებოდა იგი.

- უთხარით რომ ჩვენი სახლი მოუთმენლად ელოდება. ხელი არაფრისათვის გვიხლია, მაგრამ მაინც ყველაფერი სხვანაირია. უთხარით, რომ მე უიმისოდ სიცოცხლე არ შემიძლია. რომ მირჩევნია თავი მოვიკლა, გაახსენეთ ჩვენი წარსული, ყველაფერი რაც

თავს გადაგვხდომია. ბავშვებს რა უნდა უპასუხოს შენმა ცოლმა, როცა მოგიკითხავენ-თქო? მისი ოთახი ისევა, როგორც დატოვა და ელოდება, ჩვენც ყველანი ველოდებით! - და მისის სტრიკლენდმა ჯერ დაწვრილებით მითხრა, რა უნდა გადამეცა მისი ქმრისათვის, მერე კი ასევე დაწვრილებით მიკარნახა, თუ როგორ უნდა გამებათილებინა ყველა არგუმენტი, რომელსაც, ალბათ, თავის დასაცავად წამოაყენებდა მისი ქმარი.

- თქვენ ხომ ყველაფერს გააკეთებთ ჩემს დასახმარებლად? - საწყლად მკითხა მისის სტრიკლენდმა ბოლოს. - აუწერეთ, თუ რა დღეში ვარ. - ვიგრძენი, რომ

უნდოდა, როგორმე გული ამეჩვილებინა მისი ქმრისათვის. ახლა უკვე მოურიდებლად ტიროდა. ძალიან შემეცოდა ქალი, საშინლად გავბრაზდი, რომ სტრიკლენდმა ასეთი სიმკაცრე და გულცივობა გამოიჩინა და დავპირდი, ყოველნაირად ვეცდები, უკან დავაბრუნო-მეთქი. დავთანხმდი, რომ მეორე დღესვე წავიდოდი პარიზში და სანამ რაიმეს არ მივალწევდი, უკან არ დავბრუნდებოდი. რაკი უკვე გვიან იყო და ამდენმა განცდამაც ძალიან დაგვლალა ორივე, წამოვდექი და დავემშვიდობე.

თავი მეთერთმეტე

პარიზში კი წავედი, მაგრამ გზაში ყველაფერი ავწონ-დავწონე და მივხვდი, რომ დავალებას ვერ შევასრულებდი. ახლა, როდესაც მისის სტრიკლენდის საცოდაობას არ ვუმზერდი, შემედლო უფრო მშვიდად განმესაჯა ყველაფერი და, თუმცა ძალიან ვეცადე, ვერაფრით ვერ ავხსენი, რატომ ეწინააღმდეგებოდა მისის სტრიკლენდის საქციელი მის სიტყვებს. ეჭვი არაა, რომ იგი მართლა ძალზე განიცდიდა თავის უბედურებას, მაგრამ ისიც აშკარაა, რომ ყველანაირად ცდილობდა დავერწმუნებინე, მეტისმეტად უბედური ვარო. იმასაც მივხვდი, რომ წინასწარ იყო მომზადებული სატირლად, რადგან რამდენიმე ცხვირსახოცი მოემარაგებინა.

მე აღტაცებული ვიყავი ასეთი თადარიგიანობით, მაგრამ, სამაგიეროდ, მისი წუხილი მთლად გულწრფელი როდი მეჩვენებოდა. უკვე აღარ ვიცოდი, რატომ უნდოდა, რომ ქმარი დაბრუნებოდა - კვლავ უყვარდა, თუ ხალხისა რცხვენოდა. მე ვეჭვობდი, მისის სტრიკლენდის ყველაზე უფრო ის უკლავს გულს, რომ მის საყვარელს ხელი ჰკრეს და თავმოყვარეობა შეულახეს-მეთქი, ამაზე წუხილი კი ჩემი ახალგაზრდობისა და გამოუცდელობის გამო სამარცხვინოდ მიმაჩნდა ქალისათვის. მაშინ ჯერ კიდევ არ ვიცოდი, თუ რა წინააღმდეგობებით არის აღსავსე ადამიანის ბუნება. არ ვიცოდი, რომ ხშირად ყველაზე გულწრფელი ადამიანიც კი პოზიორობს, კეთილშობილი- სიბილწეს ჩადის, გაიმვერა კი-სიკეთეს, მაგრამ ჩემი მოგზაურობა რადაციით სათავგადასავლო რომანს წააგავდა და ამიტომ პარიზს რომ მივუახლოვდი, ხასიათი გამომიკეთდა. ახლა სხვისი თვალით შევხედე ჩემს თავს და ძალზედ მომეწონა ერთგული მეგობრის როლი. ეს მეგობარი გზასაცდენილ ქმარს ოჯახში აბრუნებდა და ცოლიც დანაშაულს შეუწოდებდა მას.

გადავწყვიტე, სტრიკლენდი მეორე საღამოს მენახა. ვგრძნობდი, რომ ნახვის დრო გულდასმით უნდა შემერჩია. ჭამის წინ, მაგალითად, გრძნობებზე ლაპარაკი უაზრობაა. იმ დროს გამუდმებით სიყვარულზე ვფიქრობდი, მაგრამ ვერც კი

წარმომედგინა, რომ ადამიანს ჩაის დალევამდე მიეცა თავი ოჯახური ნეტარებისათვის.

როცა დავბინავდი, ჩარლზ სტრიკლენდის სასტუმროს მისამართი ვიკითხე.

სასტუმროს „დე ბელჟი“ ერქვა. კონსიერჟმა, ჩემდა გასაკვირად, მითხრა, ასეთი სასტუმრო არც გამიგონიაო, მე კი მისის სტრიკლენდისაგან ვიცოდი „დე ბელჟი“ დიდი და მდიდრული სასტუმრო იყო და რომ იგი სადღაც რივოლის ქუჩის ახლომახლო მდებარეობდა. ცნობარი მოვიშველიეთ და დავადგინეთ, რომ ამ სახელწოდების სასტუმრო მხოლოდ მუამის ქუჩაზე იყო, ეს ქუჩა კი საკმაოდ მიგდებულ რაიონში გახლდათ. თავი გადავაქნიე და ჩავილაპარაკე: „დარწმუნებული ვარ, რაღაც შეგვეშალა-მეთქი.

კონსიერჟმა მხრები აიჩეჩა. პარიზში მეორე ასეთი სახელწოდების სასტუმრო არ არსებობდა. უცებ თავში გამიელვა, რომ სტრიკლენდმა დამალა თავისი ნამდვილი ადგილსამყოფელი. ალბათ, განგებ გაუგზავნა თავის კომპანიონს ეს მცდარი მისამართი- უნდოდა ოინი მოეწყო მისთვის. რატომღაც ვიფიქრე, რომ სწორედ სტრიკლენდისაგან იყო მოსალოდნელი ასეთი რამ. აბა წარმოიდგინე, რა ხასიათზე დადგებოდა ისედაც გაცოფებული მაკლერი, როცა პარიზში ჩამოვიდოდა და სადღაც მიგდებულ ქუჩაზე მდებარე საექვო სასტუმროს მიადგებოდა. მაინც გადავწყვიტე, რომ აჯობებდა წავსულიყავი და ჩემი თვალით მენახა.

მეორე დღეს, ექვსი საათისათვის კები დავიქირავე მოანის ქუჩაზე წავედი. კები ქუჩის კუთხესთან გავაჩერებინე და ჩამოვედი. მინდოდა, ფეხით გამევლო და, სანამ შევიდოდი, გარედან დამეთვალაიერებინა ეს სასტუმრო. ქუჩაზე პატარპატარა მაღაზიები იყო ჩარიგებული, რომლებშიც ღარიბული საქონელი გამოეფინათ. ცოტა რომ გავიარე, ხელმარცხნივ სასტუმრო „დე ბელჟი“ დავინახე. ჩემი სასტუმრო საკმაოდ უბრალო იყო, მაგრამ ამასთან შედარებით სასახლედ მოეჩვენებოდა კაცს. „დე ბელჟი“ ერთი აწოწილი გასაცოდავებული სახლი გახლდათ. ალბათ, უკვე მრავალი წელი იყო, რაც არ შეეღებათ და ისე ბინძურად გამოიყურებოდა, რომ გვერდით მდგომი სახლები სუფთა გეგონებოდათ. ჭუჭყიანი ფანჯრები მჭიდროდ იყო მიხურული.

არა, ნამდვილად წარმოუდგენელი იყო, რომ ჩარლზ სტრიკლენდს მოეყვანა ის უცნობი ფერია, რომელმაც სინდისიც დაავიწყა და მოვალეობაც. ალბათ, სადმე, უფრო მდიდრულ ადგილას ტკბებოდნენ მოპარული სიყვარულით. მივხვდი, რომ სულელურ მდგომარეობაში აღმოვჩნდი და გაბრაზებულმა უკან დაბრუნება დავაპირე, მაგრამ მერე მაინც შევედი სასტუმროში. ვიფიქრე, მისის სტრიკლენდს ვეტყვი, რაც კი შემემლო, ცდა არ დავაკელი-მეთქი.

შესასვლელი რომელიღაც მაღაზიის გვერდზე იყო. კარი ღია დაეტოვებინათ. შიგნით წარწერა დავინახე: „Bureau au premier“^[14]. ვიწრო კიბეს ავუყევი და პატარა შემინულ ჯიხურს მივადექი. შიგ მაგიდა და ორიოდ სკამი მოჩანდა. გარეთ მოგრძო სკამი იდგა, რომელზედაც, ალბათ, სართულის მორიგე ატარებდა თავის მოუსვენარ ღამეებს. ახლომახლო არავინ ჩანდა, მაგრამ იქვე ელექტრონის ღილაკი შევნიშნე, რომლის ქვეშ ეწერა: „garçon“^[15]. დავრეკე თუ არა, ვიღაც კუმტი, ქვეშ-ქვეშად მზირალი ახალგაზრდა გამოჩნდა: ტანზე ჟილეტი ეცვა, ფეხები ქოშებში წაეყო.

არ ვიცი რატომ, მაგრამ მეტად ჩვეულებრივი ტონით ვკითხე: შემთხვევით აქ მისტერ სტრიკლენდი ხო არ ცხოვრობს-მეთქი. ბიჭმა მაშინვე მიპასუხა.

- ოცდამეთორმეტეშია, მეექვსე სართულზე.

ისე გამიკვირდა, რომ ერთხანს ხმა ვეღარ ამოვიღე. ბოლოს ვკითხე:

- შინ არის?

ბიჭმა გასაღების დაფას შეხედა:

- გასაღები არ დაუტოვებია. შინ იქნება, ადით. გადავწყვიტე კიდევ ერთი კითხვა მიმეცა:

- Madame est l'a? ¹⁶¹

- Monsieur est seul. ¹⁷¹

ბიჭმა ეჭვიანი მზერა გამომაცოლა, როცა ბნელსა და დახუთულ კიბეს დავადექი. იქაურობა საშინლად ყარდა. მესამე სართულზე რომ ავედი, ვიღაც ხალათმოსხმულმა, თმააწეწილმა ქალმა გამოაღო ოთახის კარი და სანამ თვალს არ მივეფარე, მდუმარედ მიმზერდა. ბოლოს, როგორც იყო მივაღწიე მეექვსე სართულს და ოცდამეთორმეტე ოთახის კარზე დავაკაკუნე. შიგნით რაღაცა გახმაურდა. შემდეგ კარი სანახევროდ გაიღო და ჩარლზ სტრიკლენდი დავინახე. მას სიტყვა არ დაუძრავს. აშკარა იყო, ვერ მიცნო.

ჩემი ვინაობა ვუთხარი. შევეცადე, რომ მშვიდად და თავისუფლად დამეჭირა თავი.

- თქვენ აღარ გახსოვართ. მე წელს ივლისში მქონდა ბედნიერება თქვენთან მესაძილა.

- შემოდით.- გულლიად შემიპატიჟა მან, - ძალიან მოხარული ვარ. დაბრძანდით.

ოთახში შევედი. იგი პატარა იყო და თანაც ავეჯით გამოჭედილი. ასეთ ავეჯს ფრანგები ლუი-ფილიპეს სტილისას უწოდებენ. ხის ფართო საწოლზე წითელი საბანი ეფარა, კუთხეში ტანსაცმლის უზარმაზარი კარადა იდგა, ოთახის შუაგულში - მგვალი მაგიდა. აქვე იყო პაწაწინა პირსაბანი და ორი რბილი სკამი, რომელთაც წითელი რიპსი ჰქონდა გადაკრული. ყველაფერი ბინძური და შელანძღული იყო, არსად არ ჩანდა იმ დიდკაცური ფუფუნების ნიშანი, რომელსაც ასე თვალნათლივ მიხატავდა პოლკოვნიკი მაკ-ენდრიუ.

სტრიკლენდმა ერთ-ერთ სკამზე დახვავებულ ტანსაცმელს იატაკზე გადაუძახა და სკამი ჩემკენ მოაჩოჩა. როცა დავჯექი, მკითხა, რით შემიდლია გემსახუროთო.

ამ პატარა ოთახში სტრიკლენდი კიდევ უფრო ბრგე მოჩანდა, ვიდრე მე მახსოვდა. ტანთ განიერი ქამრიანი ქურთუკი ეცვა, საკმაოდ გაქეჩილი. წვერი მოეშვა. ბოლოს რომ

ვნახე, მშვენივრად ეცვა, მაგრამ, ეტყობოდა, მთლად კარგად ვერა გრძნობდა თავს იმ მოხდენილ ტანსაცმელში. ახლა კი აჯაჯულ-დაჯაჯული და დაუვარცხნელი ძალზე გალაღებული გამოიყურებოდა.

-
არ ვიცოდი, როგორ შეხვდებოდა ჩემს მიერ წინასწარ მომზადებულ ფრაზას, მაგრამ რაღა გზა მქონდა. მე თქვენი მეუღლის დავალებით მოვედი!

სწორედ ახლა ვაპირებდი ოთახიდან გავსულიყავი და სადილის წინ ცოტა გადამეკრა. კარგი იქნება, თუ თქვენც წამომყვებით. აბსენტი გიყვართ?

- შემძლია დავლიო.

- მაშინ წავედით. მან მტვრიანი ქვაბურა ქუდი დაიხურა და მითხრა:

- ჩვენ შეგვიძლია ერთადაც ვისადილოთ ბოლოს და ბოლოს ხომ არ გავიწყდებათ, რომ ერთი სადილი გმართებთ ჩემი.

- რა თქმა უნდა, მახსოვს. მარტო ბრძანდებით? მე მომეწონა, რომ ასე ბუნებრივად დავუსვი ეს საჩოთირო კითხვა.

- ჰო, რა თქმა უნდა. მართალი მოგახსენოთ სამი დღეა კაციშვილს არ დავლაპარაკებია. ჩემი ფრანგული, ცოტა არ იყოს, მოიკოჭლებს.

კიბეზე რომ ჩავდიოდი, სულ იმის ფიქრში ვიყავი, ნეტავი სად გაქრა ის გოგონა, კაფედან რომ წამოიყვანა-მეთქი. ნუთუ უკვე წაიხზუბნენ? ან იქნებ სტრიკლენდს უკვე გაუარა ამ გატაცებამ? ეს ძნელი წარმოსადგენი იყო, რადგან იგი მთელ წელიწადს ემზადებოდა აქ გამოსაქცევად.

ჩვენ კლიშის ქუჩაზე გავედით და ერთ მოზრდილ კაფეს მივადექით. მაგიდები პირდაპირ ქუჩაში იყო გამოდგმული. ერთ-ერთი ამოვირჩიეთ და მივუსხედით.

თავი მეთორმეტე

კლიშის ქუჩაზე ამ დროს უამრავი ხალხი ირეოდა და თუკი ოდნავ მოიშველიებდი ფანტაზიას, ყველა გამვლელში შეგეძლო მხატვრული ნაწარმოების მდაბიო პერსონაჟი ამოგეცნო. აქ ნახავდით კლერკებსა და გამყიდველ ქალებს, ნახავდით მოხუცებს, რომლებიც თითქოს ონორე დე ბალზაკის რომანებიდან იყვნენ გადმოსულნი. აქვე ტრიალებდნენ იმ ხელობის ქალები და მამაკაცები, რომლებიც კაცობრიობის ზნეობრივი სისუსტის ხარჯზე შოულობენ ლუკმა-პურს. პარიზის ღარიბ კვარტლებში ჭარბი ვნებებია დაბუდებული. ადამიანს აქ სისხლი უდუღს და ყველაფერია მოსალოდნელი.

- პარიზს კარგად იცნობთ? - ვკითხე სტრიკლენდს.

- არა. თაფლობის თვე გავატარეთ აქ. მერე არც ვყოფილვარ.

- ღვთის გულისათვის, მითხარით, რატომ დაბინავდით ამ სასტუმროში?

- მირჩიეს. იაფფასიან სასტუმროს ვეძებდი.

ამ დროს აბსენტი მოიტანეს. ჩვენც ლაპარაკი შევწყვიტეთ და გულმოდგინედ შევუდექით შაქრის დანამვას.

- მე მგონი, აჯობებს ახლავე გითხრათ, თუ რატომ ჩამოვედი თქვენთან, - დავიწყე, ცოტა არ იყოს, მორიდებითა და აღელვებით. ჩარლზ სტრიკლენდმა ღიმილით გააქნია თავი.

- ვიცოდი, რომ, ადრე თუ გვიან, ვინმე მომაკითხავდა. ემიმ უამრავი წერილი გამომიგზავნა.

- მაშინ მშვენივრად გეცოდინებათ, რა უნდა გითხრათ.

- არც კი წამიკითხავს ის წერილები.

დროის მოსაგებად სიგარეტს მივეძაღე. უკვე აღარ ვიცოდი, თუ როგორ მომეწვლო ამ საქმისათვის. წინასწარ მომზადებული რიტორული ფრაზები აქ, კლიშის ქუჩაზე, უადგილოდ მომეჩვენა. აქ არც მაღალფარდოვნება გამოდგებოდა, არც კიცხვა და შეგონება. უცებ სტრიკლენდმა ჩაიფრუტუნა:

- ძალიან ოხრული დავალებაა, არა?

- ჰო, არც კი ვიცი, რა ვთქვა.

- კარგი, გისმენთ, ჩქარა ამოღერღეთ ყველაფერი და მერე ჩვენს გემოზე გავატაროთ ეს საღამო.

ცოტა ხანს ვიყოყმანე, მეთქვა თუ არა რაიმე, მერე ვკითხე: გიფიქრიათ

თუ არა ოდესმე, რომ თქვენი მეუღლე ძალიან უბედურია?

-

გადაუვლის.

არ შემიძლია გადმოქცეთ, თუ როგორ უფულოდ იყო ნათქვამი ეს სიტყვა. დავიბენი, მაგრამ ყველანაირად შევეცადე არ შემემჩნია. მერე ისე დავუწყე ლაპარაკი, ბიძაჩემმა, მღვდელმა ჰენრიმ რომ იცოდა, როცა უნდოდა, თავისი მრევლი საქველმოქმედო საზოგადოებში შესვლაზე დაეყოლიებინა.

- ხომ არ გეწყინებათ, რომ გულახდილად გელაპარაკოთ? ჩარლზ სტრიკლენდმა ღიმილით გააქნია თავი.

- არ მეწყინება.

- განა თქვენი ცოლი ამის ღირსია?

- არა.

- განა რაიმე გაწყენინათ?

- არაფერი.

- მაშინ განა სიმხეცე არ არის თქვენი საქციელი? ჩვიდმეტი წელი ერთად ცხოვრობდით და უცებ ყოველგვარი საბაზის გარეშე მიატოვეთ!

- სიმხეცეა!

მე გოაცებით მივაჩერდი სტრიკლენდს. იგი ხალისით მეთანხმებოდა ყველაფერზე და უკვე აღარ ვიცოდი რა მეთქვა. ძალიან სასაცილო დღეში ჩავვარდი: თავიდანვე საამისოდ ვემზადებოდი, რომ დამერწმუნებინა, შემეგონებინა, ჭკუაზე მომეყვანა, გამეფრთხილებინა, ნამუსზე შემეგდო, თუ საჭირო იქნებოდა, გამელაძღა, გამეთრია და მასხრად ამეგდო კიდეც. მაგრამ, რა ჯანდაბა უნდა ქნას მოძღვარმა, თუკი ცოდვილი უყოყმანოდ აღიარებს თავის დანაშაულს? არ ვიცოდი, როგორ მოვქცეულიყავი ასეთ შემთხვევაში, რადგან მე თვითონ ყოველთვის ჯიუტად უარყოფდი ხოლმე ყოველგვარ ბრალდებას.

- კიდეც რას იტყვით? - მკითხა სტრიკლენდმა.

შევეცადე სახეზე ზიზღი გამომეხატა:

- რაღა უნდა გითხრათ, თუკი თვითონვე გრძნობთ თქვენს დანაშაულს?!

- მართალია, რაღა უნდა მითხრათ.

ვიგრძენი, რომ მაინცდამაინც მარჯვედ ვერ ვასრულებდი დავალებას და გავბრაზდი:

- ეშმაკმა დალახვროს, განა შეიძლება ქალის ასე უფულოდ დატოვება?

-

-

- რატომაც არა? როგორ უნდა იცხოვროს? ჩვიდმეტი წლის განმავლობაში მე ვარჩენდი. რა უშავს, რომ ახლა თვითონ

ირჩინოს თავი?

- არ შეუძლია.

- სცადოს, იქნებ შეუძლია.

ამაზე მრავალგვარი პასუხის გაცემა შემეძლო. შემეძლო მელაპარაკა ქალების ეკონომიურ მდგომარეობაზე საზოგადოებაში, შემეძლო შემეხსენებინა ის ვალდებულება, რომელსაც მამაკაცი კისრულობს, სიტყვიერად თუ უსიტყვოდ, როცა ცოლს თხოულობს და მრავალი სხვა, მაგრამ უცებ მივხვდი, რომ ბოლოს და ბოლოს მხოლოდ ერთ გარემოებას ჰქონდა გადამწყვეტი მნიშვნელობადა ვკითხე:

- აღარ გიყვართ?

- არა.

საკითხი ადამიანთა ურთიერთობას შეეხებოდა და ამდენად ფრიად სერიოზული გახლდათ, მაგრამ სტრიკლენდი ისე თამამად და უტიფრად პასუხობდა, რომ ძლივს ვიკავებდი სიცილს.

ვცდილობდი, არ დამვიწყებოდა, რომ მან საზიზღარი საქციელი ჩაიდინა და ძალიან მინდოდა, კეთილშობილური რისხვის ცეცხლით ავნთებულიყავი.

- ჯანდაბას ყველაფერი, მაგრამ შვილებზე არ უნდა იფიქროთ? იმათ ხომ არაფერი დაუშავებიათ თქვენთვის? თუ არ გინდოდათ, რას აჩენდით? თუ ასე აიღეთ ხელი ყველაფერზე, მალე ქუჩაში აღმოჩნდებიან.

- ამდენ წელიწადს უზრუნველად ცხოვრობდნენ. განა ყველა ბავშვს ჰქონდა ასეთი ბედი? ესეც არ იყოს, ვინმე მიხედავს. საქმე საქმეზე რომ მიდგება, მაკენდრიუ იკისრებს სწავლის ფულის გადახდას.

- კი მაგრამ, ნუთუ არ გიყვართ? ასეთი საყვარელი ბავშვები არიან! ნუთუ საბოლოოდ აიღეთ მათზე ხელი?!

- პატარაობისას ძალიან მიყვარდა ორივე, მაგრამ ახლა, როცა წამოიზარდნენ, არც მიყვარს და არც მეჯავრება.

- ამას უგულობა ჰქვია!

- მართალი ხართ.

-

-

- ნუთუ სულ არ გრცხვენიათ?

- არა.

გადავწყვიტე სხვა ფანდი მეხმარა. იტყვიან,

რა ღორი ყოფილაო! თქვან.

- ნუთუ ხალხის ლანძღვა-გინება არაფრად მიგაჩნიათ?

- არა.

ამ მოკლე პასუხში იმდენი ზიზღი იყო ჩაქსოვილი, რომ ჩემი სრულიად ბუნებრივი კითხვა სულელური ეგონებოდა კაცს. კარგა ხანს ხმა აღარ ამომიღია. ბოლოს ვკითხე:

- ვერ წარმომიდგენია, როგორ შეიძლება მშვიდად იცხოვრო კაცმა, როცა იცი, რომ ყველა გკიცხავს? დარწმუნებული ხართ, რომ არ დაიტანჯებით? სინდისი ყველას აქვს და, როცა იქნება, თავს გაგახსენებს. ვთქვათ, თქვენი ცოლი მოკვდა. ნუთუ არც მაშინ იგრძნობთ სინდისის ქენჯნას? მან არ მიპასუხა. კარგა ხანს ველოდე, იქნებ ხმა ამოიღოს მეტეჟი და ბოლოს იძულებული გავხდი, ისევ მე დამერღვია სიჩუმე.

- ამაზე რას მეტყვით?

- რას და იმას, რომ მთლად ყვეყნი ყოფილხართ.

- ბოლოს და ბოლოს გაიძულებენ, რომ ცოლ-შვილი არჩინოთ, - ვუთხარი, ცოტა არ იყოს, შეურაცხყოფილმა, - მე მგონია, კანონი თავის ფრთებს გადააფარებს მათ.

- განა კანონს შეუძლია ქვას წყალი გამოადინოს? მე ფული არა მაქვს. სულ ასიოდე გირვანქა.

ახლა მთლად დავიბენი, თუმცა რატომ უნდა გამკვირვებოდა. ამ სასტუმროში ცხოვრება განა თვალნათლივ არ ადასტურებდა, რომ სტრიკლენდი ხელმოკლედ იყო?

- ეგ რომ დაგეხარჯებათ, რას იზამთ?

- ვიმუშავებ და ვიშოვი.

სტრიკლენდი სრულიად დამშვიდებული იყო. თვალეზში ისეთი დამცინავი ნაპერწკლები უციმციმებდა, თითქოს ყველაფერი, რასაც ვეუბნებოდი, მტკნარი

-

სისულელე ყოფილიყოს. მცირე ხნით დავდუმდი, რათა სათქმელი მომეფიქრებინა, მაგრამ თვითონ დამასწრო.

- რა იქნება, რომ ემი გათხოვდეს? არც მაინცდამაინც ხნიერია და არც შეუხედავი. ეჭვი არ მეპარება, რომ შესანიშნავი ცოლი იქნება. თუ განქორწინება უნდა, მზადა ვარ ყველაფერი მე დავიბრალო. - ახლა ჩემი სიცილის ჯერი დადგა. სტრიკლენდი ძალზე ეშმაკი იყო, მაგრამ მაინც ადვილად მივუხვდი, თუ რას ისახავდა მიზნად. მას არ უნდოდა გამეგო, რომ ქალთან ერთად გამოიქცა პარიზში და ყველანაირად ცდილობდა გზა-კვალი აერია ჩემთვის. რაც კი შემეძლო, შთამაგონებლად ვუთხარი:

-

-

თქვენმა მეუღლემ თქვა, რაც არ უნდა ჩაიდინოს, მაინც არ გავშორდებიო. ეს მისი

საბოლოო და ურყევი გადაწყვეტილებაა, ასე რომ, არასოდეს არ იქონიოთ გათავისუფლების იმედი.

სტრიკლენდმა ჯერ ღიმილი ჩამოირეცხა სახიდან და ერთხანს უზაკველი გაოცებით მიმზირა თვალებში, შემდეგ კი მშვიდად და დაბეჯითებით მითხრა.

- კი მაგრამ, ჩემთვის სულ ერთია, ჩემო ძვირფასო. ფეხებზეც არ მკიდია, გამშორდება თუ არ გამშორდება. მე სიცილით ვუთხარი:

- გეყოფათ. არც ეგეთი სულელები ვართ. განა ვერ გავიგეთ, რომ ვიღაც ქალთან ერთად გამოიქეცით?

სტრიკლენდი ჯერ შეცბუნდა, მერე კი ხმამაღლა ხარხარი ატეხა. ისე გადამდებად იცინოდა, რომ ახლომახლო სხვებიც აჰყვნენ.

- სასაცილოს ვერაფერს ვხედავ.

- საწყალი ემი, - ჩაიდუღუნა სტრიკლენდმა და მერე სახეზე საშინელი ზიზღი გამოესახა:

- რა ჭკუათხელი ხალხია ეს ქალები! ყველგან სიყვარული ელანდებათ, ყველგან! ჰგონიათ, რომ კაცი მხოლოდ სიყვარულის გულისათვის ტოვებს კაცს. ნუთუ თქვენც ასე სულელად მიგაჩნიათ? ნუთუ ფიქრობთ, რომ ქალის გულისათვის ჩავიდინე ყველაფერი?

- ესე იგი, თქვენ იმის თქმა გინდათ, რომ ცოლი სხვა ქალის გულისათვის არ დაგიტოვებიათ?

- რასაკვირველია!

- პატიოსან სიტყვას მაძლევთ?

არ ვიცი, რატომ მოვთხოვე პატიოსანი სიტყვა. ეს ჩემი მხრივ მეტისმეტი გულუბრყვილობა იყო.

- პატიოსნებას გეფიცებით.

- მჯერა, მაგრამ მაშინ, ღვთის გულისათვის მითხარით, რატომ დატოვეთ?

- ხატვა უნდა დავიწყო.

კარგა ხანს უხმოდ მივაშტერდი. ჯერ ვერაფერი გავიგე. მერე ვიფიქრე, გაგიჟდამეთქი, არ დაგავიწყდეთ, რომ მე მაშინ სულ ახალგაზრდა ვიყავი და

სტრიკლენდი თითქმის მოხუცი მეგონა. გაოცებისაგან თავგზა დამეზნა და ისლა მოვახერხე მეთქვა, კი მაგრამ, თქვენ ხომ ორმოცი წლისა ხართ-მეთქი.

აი, სწორედ მაგიტომ გადავწყვიტე, დროა დავიწყო-მეთქი.- მიპასუხა სტრიკლენდმა.

- ოდესმე გიცდიათ რაიმეს დახატვა?

- ბავშვობაში მინდოდა მხატვარი გამოვსულიყავი, მაგრამ მამამ მაიძულა კომერციისათვის მომეკიდა ხელი; მითხრა- ხელოვნება კუჭს ვერ გაგიძღობსო. ხატვა ამ ერთი წლის წინ დავიწყე. საღამოს კურსებზეც დავდიოდი.

- მისის სტრიკლენდს კი ეგონა, კლუბში დადიოდით ბრიჯის სათამაშოდ, არა?

- დიახ.

- რატომ არ უთხარით?

- ვარჩიე არაფერი გამემხილა.

- გამოდის რამე?

- ჯერ არა, მაგრამ გამოვა. სწორედ ამიტომ ჩამოვედი აქ. ლონდონში ვერ ვნახე, რაც მინდოდა, იმედია აქ ვნახავ.

- განა გგონიათ, რომ თქვენს ასაკში რაიმეს მიაღწევთ? უმეტესობა ხომ თვრამეტი წლისა იწყებს ხატვას.

- ახლა უფრო სწრაფად ვისწავლი.

- რატომ გგონიათ, რომ მხატვრობის ნიჭი გაქვთ?

იგი პასუხის ნაცვლად ირგვლივ მოფუსფუსე ხალხს მიაჩერდა. მაგრამ არა მგონია, რომ რაიმეს ხედავდა. ბოლოს მიპასუხა, თუმცა ეს პასუხი არ იყო:

- მე უნდა ვხატო.

- კი მაგრამ, არ გეშინიათ, რომ არაფერი გამოგივიდეთ?

სტრიკლენდი დაჟინებით მომაჩერდა. თვალებში ისეთი უცნაური ცეცხლი უგიზგიზებდა, რომ თავი გვერდზე მივაბრუნე.

- რამდენი წლისა ხართ? ოცდასამის?

შეკითხვა, ცოტა არ იყოს, უადგილოდ მეჩვენა. ჩემს ასაკში კაცს შეეძლო ყველაფერი სასწორზე დაედო. სტრიკლენდი კი შუახნის კაცი იყო, კარგი სამსახური ჰქონდა და ცოლი და ორი ბავშვი ჰყავდა. მას უფლება არ ჰქონდა

-

ახალგაზრდა კაცივით მოქცეულიყო. გადავწყვიტე, სრულიად მოუკრძალებლად გამომეთქვა ჩემი აზრი:

- რა თქმა უნდა, შეიძლება სასწაული მოხდეს და თქვენ საუკეთესო მხატვარი დადგეთ, მაგრამ უნდა იცოდეთ, რომ ეს თითქმის შეუძლებელია. აბა წარმოიდგინეთ, რა საშინელ დღეში ჩავარდებით, როცა ბოლოსა და ბოლოს მიხვდებით, რომ სისულელე ჩაიდინეთ.

- მე უნდა ვხატო! - ჯიუტად გაიმეორა სტრიკლენდმა.

- თუკი სამუდამოდ მესამეხარისხოვან მხატვრად დარჩით, აბა იფიქრეთ, ღირს ეს ამბავი იმად, რომ ყველაფერზე ხელი აიღოთ? სხვა რამეში მნიშვნელობა არ აქვს პირველი იქნებით თუ მეათე. სხვა საქმეში საშუალო ადამიანებიც მშვენივრად ცხოვრობენ, მხატვრობა კი სულ სხვაა.

- მთლად სულელი ყოფილხართ.

- რათა? სისულელეს რომ ვამბობ, იმიტომ?

- ხომ გითხარით, უნდა ვხატო-მეთქი. სხვანაირად არ შემიძლია. როცა კაცი წყალში

ვარდება, მკლავები უნდა მოუსვას. იმას აღარ აქვს მნიშვნელობა, კარგი ცურვა იცის თუ ცუდი. უნდა იცურაოს, თორემ დაიღრჩობა.

სტრიკლენდი ისეთი გატაცებით ლაპარაკობდა, რომ ჩემდა უნებურად ავღელვდი. ვიგრძენი, სულში რაღაც დაუოკებელი ძალა ჩაღვროდა და თავის ნებაზე ატრიალებდა. მე აღარაფერი მესმოდა. ამ კაცს ეშმაკი ჩაბუდებოდა გულში და შიგნიდან ხრავდა, გარედან კი ვერაფერს შეამჩნევდით. მე გაცვებით ვუმზერდი, მაგრამ სტრიკლენდი თითქოს ვერ ამჩნევდა ამას. ვცდილობდი გამეგო, ვინ შეიძლებოდა ჰგონებოდათ ეს კაცი, რომელსაც ძველი ქურთუკი ეცვა და მტვრიანი ქუდი ეხურა. სტრიკლენდს განიერი შარვალი ეცვა, ხელები ჭუჭყიანი ჰქონდა, ნიკაპზე წითური წვერი წამოზრდოდა. პატარა თვალები და მოზრდილი ცხვირი უხეშსა და ტლანქ გამომეტყველებას აძლევდა. პირი უზარმაზარი უჩანდა, ტუჩები- მსხვილი და ვნებიანი. არა, ამ კაცის შეცნობა შეუძლებელი იყო.

- მაშ ცოლს აღარ დაუბრუნდებით?

- არასოდეს.

- იგი თანახმაა ყველაფერი გაპატიოთ. თავიდან დაიწყებთ ცხოვრებას, არასოდეს არ წამოგამახებთ.

- დაიკარგოს!

- ნუთუ არც ის შეგაწუხებთ, რომ ყველა უკანასკნელ გაიძვერას გიწოდებთ, რომ თქვენი ცოლ-შვილი იძულებული იქნება მოწყალეობა ითხოვოს!

- სულაც არა, ეშმაკმა დალახვროს.

ცოტა ხნით გავჩუმდი, რომ ბოლო სიტყვებისათვის მეტი ძალა მიმეცა და, რაც კი შემეძლო, გამოთქმით ვუთხარი:

- თქვენ პირწავარდნილი ხეპრე ხართ!

- გული ხომ მოიოხეთ, ახლა წავიდეთ და ერთად ვისადილოთ.

თავი მეცამეტე

რა თქმა უნდა, უფრო სწორი იქნებოდა, რომ სტრიკლენდისათვის უარი მეტკიცა, ალბათ აშკარად უნდა გამომეხატა აღშფოთება, რომელიც ნამდვილად მიტრიალებდა გულში.

პოლკოვნიკი მაკ-ენდრიუ, ეჭვი არ მეპარება, ძალიან შემაქებდა, რომ მეთქვა, სტრიკლენდს ამაყად მივახალე, თქვენისთანა კაცს გვერდით არ მივუჯდებიმეთქი, მაგრამ მე ყოველთვის მეშინოდა, რომ კარგად ვერ ვითამაშებდი მორალისტის როლს და თავს ვიკავებდი ხოლმე. ახლა, მით უმეტეს, ვიცოდი, რომ სტრიკლენდი ყურში არ შეუშვებდა ჩემს შეგონებებს და კიდევ უფრო გამიჭირდა რაიმეს თქმა. მხოლოდ წმინდანსა და პოეტს შეუძლია მოასფალტებული ქუჩის მორწყვა, აქაოდა ზედ შრომანები ამოვაო.

დანახარჯი გადავიხადე და ერთი იაფი, მუშტრებით სავსე, მხიარული რესტორანი მოვნახე, მე ახალგაზრდული მადა მქონდა, სტრიკლენდს კი - ნამუსდაკარგული კაცისა

და ამიტომ კარგა გემრიელად ვისადილეთ. სადილის შემდეგ ტავერნაში წავედით და ყავასა და ლიქიორს შევექეცით.

მე უკვე ყველაფერი ვუთხარი სტრიკლენდს და თუმცა ვგრძნობდი, რომ მისის სტრიკლენდს ჩემი ქცევა მუხანათობად მოექცეოდა, მაგრამ არაფრით არ შემემლო შევბრძოლებოდი მისი ქმრის გულგრილობას. მხოლოდ ქალს შეუძლია დაუღალავად იმეოროს ერთი და იგივე. თავს იმითლა ვიმშვიდებდი, რომ ასე უფრო კარგად გავიცნობდი სტრიკლენდს და გავიგებდი, რა ედო გულში. ამის გაგება კი იოლი საქმე არ გახლდათ, რადგან სტრიკლენდი სიტყვაძვირი კაცი ჩანდა. ისე ეზარებოდა ლაპარაკი, თითქოს სიტყვებით არ შეუძლია თავისი ნააზრევის გადმოცემაო. გულისნადებს ჟარგონული ფრაზებითა და რაღაც გაურკვეველი, დაუმთავრებელი ჟესტებით გამოხატავდა. თუმცა ღირსშესანიშნავი არაფერი უთქვამს, მოსაწყენი ადამიანი მაინც არ ეთქმოდა. შესაძლებელია, ამის მიზეზი სტრიკლენდის გულწრფელობაში იყო საძიებელი. პარიზი მაინცდამაინც არ აინტერესებდა, თუმცა პირველად ხედავდა (წინათაც იყო ნამყოფი ცოლიანად, მაგრამ ის არც არის ანგარიშში ჩასაგდები) და არც არაფერი აკვირვებდა. მე უამრავჯერ ვარ ნამყოფი პარიზში და

მაინც ყოველ ახალ ჩასვლაზე აღტაცებით ვთრთი. ქუჩაში რომ მივდივარ, ყოველ წამს რაღაც უცნაურს ველოდები.

სტრიკლენდი კი ყველაფრის მიმართ გულგრილი იყო.

ახლა ვხდები, რომ მაშინ სტრიკლენდს საკუთარი აფორიაქებული სულის გარდა არაფერი აინტერესებდა.

ტავერნაში რომ ვისხედით, ერთი საკმაოდ სულელური ამბავი შეგვემთხვა. იქაურობა მეძავეებით იყო სავსე, ზოგი კაცთან იჯდა, ზოგი - მარტო. უეცრად შევნიშნე, რომ ერთ-ერთი მათგანი თვალს არ გვაშორებდა. როცა სტრიკლენდმა მისკენ მიიხედა, ქალმა გაუღიმა, მაგრამ სტრიკლენდმა, მგონი, ვერც კი შენიშნა იგი. ცოტა ხნის შემდეგ მეძავე ტავერნიდან გავიდა, მაგრამ მალევე დაბრუნდა, მოგვიახლოვდა, თავაზიანად გვთხოვა რაიმე დამალევინეთო და გვერდით მოგვიჯდა. საუბარი გავუბი, მაგრამ შევატყვე, რომ სტრიკლენდი მოსწონდა. ვუთხარი, ამ კაცმა ფრანგული თითქმის არ იცის-მეთქი. მაშინ ქალი შეეცადა ხან ნიშნებით ელაპარაკა, ხან დამტვრეული ფრანგულით, რადგან ეგონა, ასე უფრო ადვილად გამიგებსო და, გარდა ამისა, რამდენიმე ინგლისური ფრაზის თქმაც მოახერხა. ქალმა მაიძულა გადამეთარგმნა ის, რისი თქმაც მხოლოდ მშობლიურ ენაზე შეეძლო და მთხოვა ზუსტად მეთარგმნა სტრიკლენდის პასუხი. სტრიკლენდი კარგ ხასიათზე იყო და ამ ამბავმა ცოტათი გაართო, მაგრამ აშკარად ეტყობოდა, რომ სულ ერთი იყო ამ ქალს მოსწონდა თუ არა.

- მე მგონი, დაიპყარით ამისი გული, - სიცილით ვუთხარი სტრიკლენდს.

- დიდი რამე! - გულგრილად მიპასუხა მან.

სტრიკლენდის ადგილას რომ ვყოფილიყავი, ალბათ უფრო დაბნეული და აღელვებული ვიქნებოდი. მეძავს დამცინავი თვალეები და სანდომიანი ტუჩები ჰქონდა, თანაც ახალგაზრდა იყო. მიკვირდა კიდევ, სტრიკლენდი რამ მოაწონამეთქი. ქალს არ დაუმაღავს თავისი სურვილი და მეც, სხვა რა გზა მქონდა, უნდა მეთარგმნა:

- ამ ქალს უნდა თავისთან წაგიყვანოთ.

- მაგისტანებს არ დავყვები, - მომახალა სტრიკლენდმა.

შევეცადე, რაც შეიძლება შემერბილებინა მისი ნათქვამი. ასეთი უარი, ცოტა არ იყოს, უზრდელობად მიმაჩნდა და ქალს ვუთხარი, ფული არ აქვს და იმიტომ არ მოდის-მეთქი.

- მე მომწონს. უთხარით, უყვარხარ, ფული არ უნდა-თქო.

როცა ვუთარგმნე, სტრიკლენდმა გაბრაზებით შეარხია მხრები:

- უთხარით, თავიდან მომწყდეთ!

ეს ისეთი ხმითა და გამომეტყველებით იყო ნათქვამი, რომ თარგმნა აღარ უნდოდა. ქალმა ამაყად ასწია მაღლა თავი. სახეზე ნელსაცხებელი ჰქონდა წასმული, თორემ, ალბათ, გაწითლდებოდა. იგი ფეხზე წამოხტა.

- Monsieur n'est pas poli,¹⁸¹ - მითხრა ქალმა და დარბაზიდან გავიდა. მე ცოტათი გავბრაზდი და სტრიკლენდს ვუსაყვედურე:

- არ მესმის, რატომ აწყენინეთ. ბოლოს და ბოლოს, მოეწონეთ, მეტი ხომ არაფერი დაუშავებია?

- ეგეთები გულს მირევენ, - ჩაიბურღლუნა მან.

სტრიკლენდს ყურადღებით დავაკვირდი. სახეზე გულწრფელი ზიზღი ეხატა, მაგრამ ეს სახე უხეში და ვნებიანი იყო. მე მგონი, ქალს სწორედ ამკარად გამოხატული სიტლანქე მოეწონა.

- მე ყოველნაირ ქალს ვიშოვიდი ლონდონში, რომ მომენდომებინა. აქ ქალების გულისათვის კი არ ჩამოვსულვარ!

თავი მეთოთხმეტე

უკან, ლონდონში, რომ ვბრუნდებოდი, სულ სტრიკლენდზე ვფიქრობდი და ვცდილობდი კარგად მომეაზრებინა, რა უნდა მეთქვა მისი ცოლისათვის. ვგრძნობდი რომ მისის სტრიკლენდი უკმაყოფილო დამრჩებოდა და არც იქნებოდა გასამტყუნარი. მე თვითონ არ ვიყავი კმაყოფილი ჩემი თავით. სტრიკლენდმა საგონებელში ჩამაგდო: მაინც ვერ მივმხვდარიყავი, რამ აიძულა, სახლიდან გაქცეულიყო. როცა ვკითხე, როდის დაგებადათ მხატვრად გახდომის სურვილი-მეთქი, სტრიკლენდმა ვერ მიპასუხა ან, შესაძლებელია, არც მიიჩნია საჭიროდ, რომ ეპასუხა. მე თვითონ კი ვერ გავერკვიე ამ ამბავში. ვცდილობდი, დამერწმუნებინა თავი, რომ სტრიკლენდის ზანტ გონებას თანდათან ეუფლებოდა აღშფოთების გაურკვეველი გრძობა. მაგრამ ეს რომ მართლა ასე ყოფილიყო, სტრიკლენდი თავისი ცხოვრების უკმაყოფილო იქნებოდა, მას კი არასოდეს წამოსცდენია საყვედური და არც ცხოვრების ყაიდის შეცვლა უცდია როდესმე. ან იქნებ ერთფეროვნება მობეზრდა და გადაწყვიტა მტანჯველი ხუნდები გაეგლიჯა? ასე თუ ვიფიქრებდით, ყველაფერი ადვილად ასახსნელი და ბანალური იქნებოდა, მაგრამ ჩემი მტკიცე რწმენით, სტრიკლენდს ბანალობისა არაფერი ეცხო.

საბოლოოდ, რაკი რომანტიკული გუნებისა გახლდათ, ერთ-ერთ თვალსაზრისზე შევჩერდი. ეს თვალსაზრისი მე თვითონ ნაკლებდამაჯერებლად მიმაჩნდა, მაგრამ მაინც ყველაზე უფრო მაკმაყოფილებდა: სტრიკლენდს სულის სიღრმეში, ალბათ, ჩამარხული ჰქონდა შემოქმედების ინსტიქტი. ცხოვრების პირობებმა არ მისცა საშუალება, რომ ეს ინსტიქტი გამოემჟღავნებინა, მაგრამ იგი თანდათან იზრდებოდა და ცხოველდებოდა, ბოლოს კი მთელ მის არსებას მოედო ისე, როგორც კიბო მოედება ხოლმე ავადმყოფის სხეულს. სტრიკლენდმა უკვე ვეღარ შეძლო მისი მოთოკვა და იძულებული გახდა ემოქმედა. გუგული სხვის ბუდეში დებს კვერცხს და როცა ამ კვერცხიდან ბარტყი გამოიჩეკება და წამოიზრდება, ჯერ თავის ძიძვილებს გადმოყრის ბუდიდან, ბოლოს კი ბუდესაც დაანგრევს ხოლმე. ყველაზე საოცარი ის იყო, რომ შემოქმედების ინსტიქტმა ამ უნდილი მაკლერის სულში ჩაიბუდა და დაღუპვის კარამდე მიიყვანა თვითონ ისიც და მისი ახლობლებიც. მაგრამ განა უფრო საკვირველი არ არის, რომ ხშირად რაღაც ზეგარდმო ძალა ჩაიბუდებს ძლიერთა და მდიდართა სულში და იმდენ ხანს სდევს, სანამ არ დაიმორჩილებს და სიმდიდრეს, განცხრომასა და ქალებს ბერის ღარიბულ სენაკზე არ გააცვლევინებს.

ეს ძალა სხვადასხვა სახით მოველინება ადამიანს და მასაც სხვადასხვანაირად ხვდება. ზოგის სული მთლად შეიძრება და ისე გადადულდება, როგორც

ცეცხლში ჩაგდებული ლითონი, ზოგისა კი ნელ-ნელა იცვლის სახეს, როგორც მდინარის მიერ აგორებული ქვა. სტრიკლენდი ფანატისკოსივით შეუპოვარი და მოციქულივით თვითრჯული იყო.

მაგრამ, მინდოდა ნამდვილად მცოდნოდა გამოიღო თუ არა ნაყოფი იმ ძლიერმა ყოვლის დამრთგუნავმა ვნებამ. სტრიკლენსდს როცა ვკითხე, სადამოს კურსებზე რომ დადიოდით, სტუდენტებს თუ მოსწონდათ თქვენი ნახატები-მეთქი, ჩაიცინა და მიპასუხა, იმათ ეგონათ ვმასხარაობდიო.

- აქ რომელიმე სტუდიაში დაიწყეთ სიარული?

- დავიწყე. იმ ბაიყუშმა დაგვხედა ამ დილას, ჩვენს მასწავლებელზე გეუბნებით, ხოდა, ჩემი ნახატი რომ დაინახა, წარბები ასწია და ისე ჩაუარა, არც შეჩერებულა. სტრიკლენდმა ჩაიფრუტუნა. ეტყობოდა, სულ არ აწუხებდა კოლეგების აზრი.

სწორედ ეს თვისება მიშლიდა ხელს სტრიკლენდთან ურთიერთობაში. ადამიანები მეტწილად თავს იტყუებენ, როცა ირწმუნებიან სხვების აზრს აინუნშიაც არ ვაგდებთო. როცა რაიმეს აშავებენ, ჩვეულებრივ, იმის იმედი აქვთ, ვერავინ ვერაფერს გაგვიგებსო. ზოგჯერ კი იმიტომ იქცევიან უმრავლესობის თვალსაზრისის საწინააღმდეგოდ, რომ ახლობლების მხარდაჭერის იმედი აქვთ. მართლაც ძნელი არ არის რაიმე წესის დარღვევა, თუ თქვენს წრეში ასეთ საქციელს მოგიწონებენ. როცა ასეა, ადამიანი პატივისცემით იმსჯვალეა საკუთარი პიროვნებისადმი. მას მოსწონს საკუთარი სიმამაცე და თითქმის არ განიცდის შიშის უსიამოვნო გრძნობას.

მაგრამ როგორც ჩანს ცივილიზებულ ადამიანს ყოველთვის აქვს სურვილი, რომ სხვებმა საქციელი მოუწონონ, შეუქონ. განრისხებული ზნეობის მიერ დევნილი უზნეო ქალი გულდასმით ეხვევა ხოლმე უმწიკვლოების საბურველში. მე არასოდეს არ ვუჯერებ იმას, ვინც მეუბნება, ხალხის აზრი არაფრად მიმაჩნიაო. ამით ისინი მხოლოდ თავს იმხნევენ ხოლმე. სინამდვილეში, იმათ მხოლოდ მცირე დანაშაულისა არ ეშინიათ, რადგან დარწმუნებულნი არიან, მაინც ვერავინ გაიგებსო.

მაგრამ, აი, მე გავიცანი კაცი, რომელიც მართლა არაფრად აგდებდა საზოგადოების აზრს და არავითარ წესს არ ემორჩილებოდა. იგი იმ მოჭიდავეს გავდა, რომელსაც ტანზე ქონი უსვია და როგორც არ უნდა ეცადო, მაინც გაგისხლტება ხელიდან. ამიტომ იყო, რომ სტრიკლენდი არც კაცს უწევდა ანგარიშს და არც ღმერთს.

ერთხელ ვუთხარი - გამიგონეთ, ყველა რომ თქვენსავით მოიქცეს, ეს ქვეყანა დაიქცევა-მეთქი.

- რა სისულელეს ამბობთ. ყველას არცა აქვს სურვილი, ჩემსავით მოიქცეს. უმეტესობას სრულიად აკმაყოფილებს ჩვეულებრივი ცხოვრება. ერთხელ დავცინე:

- ეჭვი არ არის, არასოდეს გაგიგონიათ გამოთქმა: ისე მოიქეცი, რომ თითოეული შენი ნაბიჯი საყოველთაო კანონად იქცესო.

-

არა, პირველად მესმის, მაგრამ ვატყობ, რომ მტკნარი სისულელეა.

- მართლა? ეს კი კანტის აფორიზმია!

- ვისიც არ უნდა იყოს, სისულელე კია და...

არა, ასეთ ადამიანთან სინდის-ნამუსზე ლაპარაკის კედლისათვის ცერცვის შეყრა იქნებოდა. ჩემი აზრით, სინდისი ხომ იმიტომ დაუყენეს დარაჯად ადამიანს, რომ წესებს არ გადაუხვიოს. ეს წესები კი საზოგადოებამ საკუთარი თავის დასაცავად გამოიგონა. სინდისი ყოველი ადამიანის გულში მოკალათებული პოლისმენია. იგი თვალყურს ადევნებს, რომ კანონი არავინ დაარღვიოს. სინდისი ჯაშუშია, რომელიც ჩვენი მეობის მთავარ ციხე-სიმაგრეში ჩასაფრებულა. ადამიანს ისე ძალიან უნდა ხალხმა საქციელი მოუწონოს, ისე ძალიან ეშინია საზოგადოების სამსჯავროსი, რომ თვითონვე უღებს თავის უბოროტეს მტერს ციხე-სიმაგრის კარს. და, აი, ეს მტერი მუდამ თვალმოუშორებლივ დარაჯობს ამ ციხე-სიმაგრის მფლობელს, მუდამ ფხიზლად იცავს თავისი ბატონის ინტერესებს და მაშინვე უკან შემოაბრუნებს ხოლმე ფარას ასხლეტილ ცხვარს. იგი აიძულებს ადამიანს, რომ საზოგადოების ინტერესები საკუთარზე მაღლა დააყენოს. ადამიანი მეტად მტკიცედაა დაკავშირებული საზოგადოებასთან. ერთხელ რომ ირწმუნებს, ყველაფერზე მთავარი საზოგადოების კეთილდღეობააო, აღარ გადათქვამს და თანდათან ამ რწმენის მონა ხდება. იგი თავის ახალ ბატონს საპატიო ადგილზე სვამს და ბოლოს იმ კარისკაცის მსგავსად მოიხრება წელში, რომელსაც ხელმწიფემ კვერთხი დაადო მხარზე, თან იამაყებს კიდევ, მეტად ფაქიზი სულის პატრონი ვარო. ამის შემდეგ უმკაცრესი სიტყვებით დაუწყებს გაკიცხვას იმას, ვინც ამ მბრძანებლის ძალაუფლებას არ აღიარებს, რადგან ახლა საზოგადოების წევრია და კარგად იცის, რომ საზოგადოებას მხოლოდ იმ ადამიანის დამორჩილება შეუძლია, ვისაც სინდისი აქვს. მეც, როცა ვნახე რომ სტრიკლენდს მართლა არ ენადვლებოდა, თუ რას იტყოდა ხალხი მის საქციელზე, მხოლოდ ის მოვახერხე, რომ უკან დამეხია. ისე საშინლად ვიყავი შეშინებული, თითქოს საზარელი მხეცი დამენახოს. სტრიკლენდის ბოლო სიტყვები, როცა ღამე მშვიდობისა ვუსურვე, ასეთი იყო:

- ემის უთხარით, ტყუილად არ გამომეკიდოს. ისე, მე მაინც გამოვიცვლი სასტუმროს, რომ ვერ მიპოვოს.

- ჩემი აზრით, ის თვითონვე უნდა მირბოდეს თქვენგან.

- მე იმედი მაქვს, ჩემო ძვირფასო ჭაბუკო, როგორმე გააგებინებ მაგას. თუმცა, არა მგონია, რომ ამდენი შეძლო, - ქალები ძალიან შეუგნებელნი არიან.

-

- მთელიეს ახსნა-განმარტება ყურით მოთრეულად მეჩვენება, - უგემურად ჩაილაპარაკა მან, - ეჭვი არ მეპარება, რომ ემი ცოტა ზედმეტად ენდობოდა ქმარს. მარტო თავის საქმეებს რომ არ გადაჰყოლოდა, აუცილებლად დაეჭვდებოდა. არა მგონია, რომ ჩემმა ალექსმა მთელი წელი იფიქროს რამეზე და მე ვერაფერს მივხვდე.

პოლკოვნიკი ისეთი სახით მიაშტერდა სივრცეს, რომ იტყოდით, ამაზე სპეტაკი ადამიანი დედამიწის ზურგზე არ დაიარებაო.

- მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ჩარლზ სტრიკლენდი მაინც მხეცად უნდა მივიჩნიოთ, - ქალმა მკაცრად გამიყარა თვალი თვალში, - მე შემძლია გითხრათ, თუ რატომ დატოვა მან ცოლი: მხოლოდ და მხოლოდ იმიტომ, რომ ეგოისტია. აქ სხვა მიზეზი არ არის.

- ეს ყველაზე მარტივი განმარტებაა, - ვთქვი მე, გულში კი ვიფიქრე, რომ ეგოიზმი აქ არაფერ შუაში იყო.

ცოტა ხნის შემდეგ, როცა დაღლილობა მოვიმიზეზე და წასასვლელად წამოვდექი ფეხზე, მისის სტრიკლენდი ერთხელაც არ შემპატიჟებია, ცოტა ხანს კიდევ დარჩიო.

თავი მეთხუთმეტე

ლონდონში რომ ჩავედი, შინ ბარათი დამხვდა. მისის სტრიკლენდი დაჟინებით მთხოვდა, საღამოს ჩემთან მობრძანდითო. როცა მივედი, პოლკოვნიკი მაკენდრიუ და მისი მეუღლე უკვე იქ დამხვდნენ. მაკ-ენდრიუს მეუღლე თავის დაზე უფროსი იყო. დები ერთმანეთს გავდნენ, ოღონდ მისის მაკ-ენდრიუსს ხანი უფრო ეტყობოდა და თანაც ისე იბღინებოდა თითქოს მთელი ბრიტანეთის იმპერია ედო ჯიბეში. ოფიცერთა უფროსი შემადგენლობის ცოლებს ეამაყებათ, რომ უმაღლესი კასტის წარმომადგენლები არიან და მუდამ ასე იბღინებიან ხოლმე. მისის მაკ-ენდრიუც ძალზე თამამად იქცეოდა და ძლივს იკავებდა თავს, რომ დახლიდარად არ მოენათლა ყველა „სამოქალაქო“. მას არც გვარდნიელები მოსწონდა - ბაქიებსა და ყოყოჩებს ეძახდა, იმათ ცოლებზე კი ლაპარაკსაც არ კადრულობდა - გაბრაზებული იყო, საპასუხო ვიზიტით აღარ მოდიანო. ტანთ მდიდრულად, მაგრამ უგემოვნოდ ეცვა.

მისის სტრიკლენდი აშკარად ღელავდა.

- აბა, გვიამბეთ ახალი ამბები, - მთხოვა მან.

- ვინახულე თქვენი მეუღლე. ჩემი აზრით, მტკიცედა აქვს გადაწყვეტილი, აღარ დაბრუნდეს. - ცოტა ხანს ვდუმდი, ბოლოს დავამატე:

- ხატვის დაწყებას აპირებს.

- რას ამბობთ?- შეჰკვივლა საშინლად გაოცებულმა მისის სტრიკლენდმა. მთლადგამოჩერჩეტებულა, - დაასკვნა პოლკოვნიკმა.

- ნუთუ არასოდეს შეგიმჩნევიათ, რომ ხატვა უყვარდა? მისის სტრიკლენდმა შუბლი შეიჭმუხნა. ეტყობოდა რაღაცას იხსენებდა.

- სანამ გავყვებოდი, მახსოვს ხანდახან თავს იქცევდა ხოლმე საღებავებით. უნდა გენახათ, როგორ ითითხნებოდა! ყოველთვის დავცინოდით ხოლმე. ნიჭის ნასახიც არა ჰქონდა.

მხატვრობა მხოლოდ საბაბია, - ჩამოგვერია ლაპარაკში მისის მაკ-ენდრიუ.

მისის სტრიკლენდი ჩაფიქრდა. ეტყობოდა, ჩემმა ნათქვამმა თავგზა აუბნია.

ახლა სასტუმრო ოთახი საკმაოდ მილაგებული ჩანდა. ეტყობოდა, მისის სტრიკლენდმა ნაწილობრივ მოინელა დარდი და ოჯახს მიხედა.

ბინა აღარ წააგავდა იმ გასაქირავებელ ოთახებს, რომლებიც დიდი ხანია ელიან მუშტარს, მაგრამ ახლა, როცა სტრიკლენდი უკეთ გავიცანი პარიზში, უკვე ვეღარ წარმოვიდგინე აქაურ გარემოში: ვიფიქრე, ნუთუ არც ერთხელ არ მოუვიდათ თავში, რომ აქ არაფერი არ არის მისი შესაფერი-მეთქი.

- კი მაგრამ, თუ მხატვრობა უნდოდა, რატომ პირდაპირ არა თქვა? - იკითხა ბოლოს მისის სტრიკლენდმა. - მე მგონი, სულ არა ვგავარ ისეთ ადამიანს, რომ ასეთი სურვილი ჩავუკლა ვინმეს.

მისის მაკ-ენდრიუმ მაგრად მოკუმა ტუჩები. ალბათ, მას არასოდეს არ მოსწონდა, რომ მისი და ხელოვანი ხალხისაკენ მიილტვოდა და ყოველთვის დასცინოდა ამ „კულტურულ“ მეგობრებს.

- ბოლოს და ბოლოს, სულ მცირე ნიჭიც რომ აღმოსჩენოდა, მე პირველი გავამხნევებდი, - განაგრძო მისის სტრიკლენდმა, - ყოველგვარ მსხვერპლს გავიღებდი. ბირჟის მაკლერის ცოლობას მხატვრის ცოლობა მირჩევნია. ბავშვები რომ არა მყოლოდა, არაფერს არ მივხედავდი და სიამოვნებით ვიცხოვრებდი მასთან ერთად რომელიმე საცოდავ სახელოსნოში „ჩელსიზე“.

- შენი მოსმენა აღარ შემძლია, - დაისისინა მისის მაკ-ენდრიუმ, - ნუთუ ამ აბდაუბდიდან ერთი სიტყვა მაინც დაიჯერე.

-

- დარწმუნებული ვარ, რომ მართალია, - მონდომებით ჩავურთე მე.

პოლკოვნიკის მეუღლემ ზიზღით გადმომხედა:

- კაცი მხატვრობის გულისათვის სამსახურსა და ცოლ-შვილს არ მიატოვებს ორმოცი წლის ასაკში, თუ ამ საქმეში ქალიც არ არის გარეული. მე ვფიქრობ, ვინმე „ხელოვნების მსახურმა“ დაახვია თავბრუ.

- როგორი ქალია?- მკითხა უეცრად მისის სტრიკლენდმა, რომელსაც ერთი წამის წინ ფერმიხდილი ღაწვები წითლად აფერადებოდა.

მე ცოტაშევეცოყმანდი. ვიცოდი, რომ ჩემი ნათქვამი ყუმბარასავით გასკდებოდა:

- სტრიკლენდს არავითარი ქალი არ ახლავს.

პოლკოვნიკმა მაკ-ენდრიუმ და მისმა ცოლმა მაშინვე გამომიცხადეს, ტყუილიაო; მისის სტრიკლენდი ფეხზე წამოვარდა და მკითხა:

- თქვენ იმის თქმა გინდათ, რომ იმ ქალს თვალი ვერ მოჰკარით, არა?

- იქ არავინ იყო თვალის მოსაკრავი. თქვენი მეუღლე მარტოა.

- ეგ სისულელეა, - წამოიძახა მისის მაკ-ენდრიუმ.

- მე თვითონ უნდა წავსულიყავი, - თქვა პოლკოვნიკმა, - აბა მაშინ ნახავდით, თუ უცებ არ გავიგებდი ყველაფერს.

- ძალიან კარგი იქნებოდა, რომ თქვენ წაბრძანებულიყავით, - ცოტა არ იყოს, გესლიანად ვუთხარი მე, - მაშინ საკუთარი თვალით დაინახავდით, რომ ყველა თქვენი ვარაუდი მცდარი ყოფილა. სტრიკლენდი მდიდრულ სასტუმროში არ დაბინავებულა; ერთი პაწია ოთახი აქვს ნაქირავები და საცოდავად ცხოვრობს. ოჯახი იმიტომ კი არ დატოვა, რომ ქარაფშუტული ცხოვრება დაეწყო. ფულიც ძალიან ცოტა აქვს.

- თქვენ ფიქრობთ, რომ რაიმე დანაშაული ჩაიდინა და ახლა პოლიციას ემალება?

ამ ვარაუდმა ახალი იმედები აღაგზნო სამივეს გულში, მაგრამ მე მაშინვე მოვუჭერი:

- ასე რომ იყოს, განა ისეთი სულელია, რომ კომპანიონისათვის თავისი მისამართი გამოეგზავნა? ასეა თუ ისე, ერთი რამ ღრმად მწამს: იგი მარტოა წასული აქედან, არავინ არ უყვარს და ამისთანა რამეზე არც კი ფიქრობს.

ისინი კარგა ხანს დუმდნენ. ალბათ, ჩემს ნათქვამზე ფიქრობდნენ.

- ძალიან კარგი, - დაარღვია სიჩუმე მისის მაკ-ენდრიუმ, - საქმე არც ისე ცუდად ყოფილა, როგორც მე მეგონა.

მისის სტრიკლენდმა შეხედა დას, მაგრამ არაფერი უთქვამს. იგი ძალზე ფერმკრთალი იყო. წვრილი წარბები შეეკრა და რაღაც უცნაურად იყურებოდა.

- თუ ეს მხოლოდ ახირებაა, მალე გაუვლის, - განაგრძო მისის მაკ-ენდრიუმ.

- რა იქნება, რომ ჩააკითხო, ემი, - დაიწყო პოლკოვნიკმა, - ვითომ რა გიშლის ხელს, რომ ერთი წელი პარიზში იცხოვროთ ერთად. ბავშვებს ჩვენ მოვუვლით. მე მგონი უბრალოდ მობეზრდა ყველაფერი. ადრე იქნება თუ გვიან, ისევ დაბრუნდება ლონდონში და ამით ყველაფერი გათავდება.

მე არ წავიდოდი, - თქვა მისის მაკ-ენდრიუმ, - დაე, იაროს თავის ნებაზე, სანამ არ მოეწყინება. ბოლოს თვითონვე მობრძანდება კუდამოდუებული და კვლავ ძველებურ ცხოვრებას მოინდომებს. შენ, ალბათ, ჭკვიანურად არ იქცეოდი, ემი, - მისის მაკ-ენდრიუ მკაცრად მიაჩერდა დას, - კაცები ახირებული ხალხია და ქალმა უნდა იცოდეს, როგორ მიუდგეს. - მისის მაკ-ენდრიუ, როგორც ყველა ქალი, ფიქრობდა, რომ კაცი, რომელიც მოყვარულ ცოლს დატოვებს, პირუტყვია. მაგრამ დამნაშავე მაინც ცოლიაო. *Le coeur a ses raisons que la raison ne connaît point*^[9]. მისის სტრიკლენდი სათითაოდ მოგვაჩერდა სამივეს და მერე დაბეჯითებით თქვა:

- იგი აღარასოდეს არ დაბრუნდება უკან.

- რას ამბობ, ძვირფასო, ვერ გაიგონე როგორ უცხოვრია? ის ხომ ფუფუნებას არის მიჩვეული. თავისი ხელით ვერაფერს იკეთებდა. განა რამდენ ხანს გაძლებს იმ გაუბედურებულ ოთახში? თანაც ფული არა ჰქონია. არა, ნამდვილად დაბრუნდება.

- სანამ მეგონა, რომ ქალთან ერთად გაიქცა, იმედი მქონდა, ვიცი, რომ ყველა უკან ბრუნდება ხოლმე. დარწმუნებული ვარ, სამ თვეში საშინლად მობეზრდებოდა ის ქალი. მაგრამ, რადგან აქ ქალი არ ყოფილა შუაში, ამ ამბავს ჯვარი უნდა დაესვას.

- ოჰ, შენ რაღაც ძალიან ნატიფად მსჯელობ, - თქვა პოლკოვნიკმა და სიტყვა „ნატიფი“ სამხედროებისათვის დამახასიათებელი ზიზხლით წარმოსთქვა, - რა თქმა უნდა, დაბრუნდება და, როგორც დღეობითი ფიქრობს, იქნება უფრო დაგაფასოს.

- კი მაგრამ, მე აღარ მინდა რომ დაბრუნდეს.

- ემი!

-

მისის სტრიკლენდი უეცრად საშინელმა რისხვამ შეიპყრო. იგი ქალღმერთით გათეთრდა და ისე ჩქარად ალაპარაკდა, რომ სულს ძლივსღა ითქვამდა.

- ვაპატიებდი, ვინმე რომ გაგიჟებით შეყვარებოდა და იმასთან ერთად გაქცეულიყო. ეს ჩვეულებრივი ამბავი იქნებოდა და დიდად არ დავადანაშაულებდი. მაშინ ვიფიქრებდი, თავგზა დაუბნიეს და წაიყვანესმეთქი. კაცი ხომ ძალიან უნებისყოფია, ქალი კი თავისნათქვამა - რასაც გულში ამოიჭრის, გაიტანს კიდეც. მაგრამ ეს სულ სხვა ამბავია. მეზიზღება, არასოდეს არ ვაპატიებ!

პოლკოვნიკი მაკ-ენდრიუ და მისი ცოლი ერთად ალაპარაკდნენ. ორივენი განცვიფრებულნი იყვნენ. გიჟიც კი უწოდეს მისის სტრიკლენდს, მერე ეხვეწნენ, გაგვაგებინე, ასე რატომ ბრაზობო. ქალმა განწირული თვალები მომამტერა და ტირილით მკითხა: - თქვენ მაინც ვერ გამიგეთ?

-

ბოლომდე ვერა. მე მგონი, ასე თქვით: ვინმე ქალის გულისათვის რომ მივეტოვებინე,

ვაპატიებდი, თუ რაიმე იდეის გულისათვის - არაო. ალბათ ფიქრობთ, რომ ქალს დაამარცხებთ, იდეას კი ვერ შეებრძოლებით, არა?

მისის სტრიკლენდმა მტრულად გადმომკრა თვალი, მაგრამ არაფერი უთქვამს. ეტყობოდა, ენიშნა ჩემი ნათქვამი. ცოტა ხნის შემდეგ ჩუმი, აკანკალებული ხმით განაგრძო:

- არ მეგონა, თუ ასე ვინმე შემძულდებოდა. მე ხომ თავს ვინუგეშებდი, რომ ადრე იქნებოდა თუ გვიან, გამიხსენებდა. ვიცოდი, რომ სიკვდილის წინ მომიკითხავდა. მეც წავიდოდი, დედასავით მოვუვლიდი, სიკვდილის წინ ვეტყოდი, ყოველთვის მიყვარდი-მეთქი და ყველაფერს შევუნდობდი.

არასოდეს არ მესმოდა, თუ რატომ კეკლუცობენ ქალები საყვარელი ადამიანის სასიკვდილო სარეცელთან. ხანდახან მეგონა კიდევ, რომ მოუთმენლად ელოდნენ იმ წამის დადგომას, როცა ლამაზი სცენის გათამაშების შესაძლებლობა მიეცემოდათ.

- ახლა კი... ახლა ყველაფერი გათავდა. ახლა ის ჩემთვის უცხოა. მინდა, სილატაკეში

ამოხდეს სული, წყლის მიმწოდებელი არავინ ჰყავდეს. ვნატრობ, რომ რაიმე საშინელი სენი შეეყაროს. იგი ჩემთვის აღარ არსებობს.

ვიფიქრე, ახლა კი დადგა დრო, რომ სტრიკლენდის წინადადება გადავცე-მეთქი და ვუთხარი:

- თუ განქორწინება გინდათ, მზად არის ყველა საჭირო ცნობა გამოგიგზავნოთ.

- კი მაგრამ, რატომ უნდა მივანიჭო თავისუფლება?

- არა მგონია, თვითონ მაინცდამაინც ესწრაფოდეს მაგ თავისუფლებას. უბრალოდ ჰგონია, რომ თქვენთვის ასე აჯობებს.

მისის სტრიკლენდმა მოუთმენლად შეატოკა მხრები. მე უკვე ძველებურად აღარ მომწონდა ეს ქალი. მაშინ ადამიანი უფრო ერთგვაროვანი მეგონა და ძალიან შევწუხდი, რომ ასეთი მომხიბლავი ქალი ასეთი უღმობელი აღმოჩნდა.

-
იმ დროს არ ვიცოდი, რომ ადამიანი მრავალნაირი თვისების მატარებელია, ახლა კი კარგად ვიცი,

რომ ერთი და იმავე ადამიანის გულში შესანიშნავად თავსდებიან წვრილმანობა და სულგრძელობა, ბოროტება და გულმოწყალება, სიძულვილი და სიყვარული. „ნუთუ ვერ შევძლებ ისეთი სიტყვა ვუთხრა, რომ ოდნავ მაინც გავუქარწყლო დარდი ამ დამცირებულ ქალს“, - გავიფიქრე გულში და მისის სტრიკლენდს მივუბრუნდი:

იცით, რას გეტყვით? მე არ მგონია, რომ თქვენს ქმარს კარგად ესმოდეს, თუ რა ჩაიდინა. ჩემი აზრით, უკვე სხვა ადამიანია. იგი თითქოს რაღაც უცნაურმა ძალამ შეიპყრო და თავის ნებაზე ათამაშებს. მისტერ სტრიკლენდი ისეთი უმწეოა ამ ძალის წინაშე, როგორც ობობას ქსელში გაბმული ბუზი. რომ ნახოთ, იტყვით, მოუჯადოვებიათო. როცა ვუყურებდი, ოდესღაც მოსმენილი ამბავი მახსენდებოდა, ვიღაცა სხვა ადამიანის სული რომ ჩაუსახლდა სხეულში, ძველი სული კი გააგდო. სული დროებით იმყოფება ჩვენს სხეულში და თანაც ათასნაირი იდუმალი სახეცვლილების უნარი შესწევს. ეს ამბავი რომ წინათ მომხდარიყო, იტყოდნენ, ჩარლზ სტრიკლენდი ეშმაკეულიაო.

მისის მაკ-ენდრიუმ კაბის კალთაზე დაისვა ხელი. ოქროს სამაჯურები წკრიალით ჩამოუცვივდა ხელის მტევანზე.

თავი

მეთექვსმეტე

შემდგომმა მოვლენებმა ყველა დაარწმუნა, რომ მისის სტრიკლენდი მტკიცე ხასიათის ქალი იყო. იგი ცდილობდა, თავისი ტანჯვა არავისათვის შეემჩნევიინებინა, რადგან კარგად იცოდა, რომ ხალხს მალე ბეზრდება სხვისი უბედურების მოსმენა. მეგობრებს ეცოდებოდათ და ხშირად ეპატიჟებოდნენ თავისთან, მაგრამ სადაც არ უნდა ყოფილიყო, ყველგან ღირსეულად ეჭირა თავი. ყოველთვის გემოვნებით ეცვა, ზომიერად მხიარულობდა და თითქმის არასოდეს წუწუნებდა თავის უბედურებაზე. კიდევ მეტი: ქმარს ყოველთვის სიბრალულით იხსენიებდა. პირველ ხანებში ძალიან მიკვირდა ეს ამბავი. ერთხელ მითხრა:

- იცით, მე დარწმუნებული ვარ, შეცდით, როცა გეგონათ, რომ ჩარლზი მარტო იყო პარიზში. მე სხვა წყაროებიდან გავიგე, რომ იგი მარტო არ წასულა ინგლისიდან.
- თუ ასეა, დიდებულად მოუხერხებია კვალის დაფარვა. ნამდვილი გენიოსი ყოფილა ამ საქმეში. ქალმა თვალი ამარიდა, ოდნავ გაწითლდა და მითხრა:
- მაინც მინდოდა მეთხოვა, რომ თუ ვინმემ თქვა, მარტო არ წასულაო, თქვენ ხმა არ ამოიღოთ.

დავპირდი: რა თქმა უნდა არაფერს ვიტყვი-მეთქი.

მისის სტრიკლენდმა მაშინვე სხვა რაღაცაზე დამიწყო საუბარი, თითქოს ყველაფერი, რაც მითხრა, ისე, სხვათა შორის გაახსენდაო. მალე აღმოვაჩინე, რომ მისის სტრიკლენდის მეგობრებში ჩარლზ სტრიკლენდის გაქცევის ახალი ვერსია შექმნილიყო: ვითომდა მას ფრანგი მოცეკვავე ენახა „ემპაიერში“, შეყვარებოდა და პარიზში გაჰკიდებოდა. ის კი ვერ გამოვარკვითე, თუ როგორ წარმოიშვა ეს ვერსია, მაგრამ ცხადი იყო, რომ იგი ძალიან ხელსაყრელი გახლდათ მისის სტრიკლენდისათვის, რომელსაც ცხოვრების სახსარი უნდა ემოვნა და საამისოდ ძალიან ესაჭიროებოდა საზოგადოების მხარდაჭერა. პოლკოვნიკი მაკ-ენდრიუ არ აჭარბებდა, როცა ამბობდა, ემი სულ უფულოდ დარჩა და სასწრაფოდ უნდა მოეკიდოს რაიმე საქმესო. მისის სტრიკლენდი უამრავ მწერალს იცნობდა და გადაწყვიტა, აქედან

-

რაიმე სარგებლობა მიეღო. მას საჩქაროდ დაიწყო სტენოგრაფიისა და მანქანაზე ბეჭდვის შესწავლა. მისი სტრიკლენდი განათლებული ქალი იყო და კლიენტები ფიქრობდნენ, კარგი მბეჭდავი იქნებაო. გარდა ამისა, მისი თავგადასავალი ყველამ იცოდა და მოსწონდათ, რომ საკუთარი შრომით აპირებდა ცხოვრებას. მეგობრები დაჰპირდნენ, ჩვენს სამუშაოსაც გაგაკეთებინებთ და სხვებსაც შენთან მოვასწავლითო.

მაკ-ენდრიუები უშვილოები და მდიდრები იყვნენ და ბავშვებზე ზრუნვა იკისრეს; ასე რომ, მისის სტრიკლენდს მხოლოდ საკუთარი თავი უნდა შეენახა. მან ავეჯი გაყიდა და ბინა გამოიცვალა; უესტმინსტერის რაიონში ორი პატარა ოთახი იქირავა და ახალი ცხოვრება დაიწყო. მისის სტრიკლენდმა ისე გამოიძღო თავი, რომ აუცილებლად წარმატებით დააგვირგვინებდა წამოწყებულ საქმეს.

მეჩვიდმეტე

ამ ამბის შემდეგ ხუთი წელი იყო გასული, როცა გადავწყვიტე დროებით პარიზში გადავსულიყავი საცხოვრებლად. ლონდონმა საკმაოდ მომაბეზრა თავი, რადგან დღეები ერთმანეთს ჰგავდა, ერთფეროვნება კი მოგეხსენებათ ძალიან ღლის ადამიანს. ჩემი მეგობრები დინჯად მიაბიჯებდნენ ცხოვრების გზაზე. ისინი სულ აღარ მაინტერესებდნენ. ქუჩაში რომ შევხდებოდით ერთმანეთს, უკვე წინასწარ ვიცოდი რას მეტყოდნენ. იმასაც ვამჩნევდი, რომ იმათ სამიჯნურო გატაცებასაც მოწყენილობისა და ერთფეროვნების ელფერი ედო. ჩვენ იმ ტრამვაის ვაგონს ვგავდით, მთელ დღეს რომ დარახრახებს ლიანდაგებზე. წინასწარ ზუსტად შეიძლებოდა თქმა, თუ რამდენ მგზავრს გადაიყვანდა თითო ვაგონი დღის განმავლობაში. ჩვენ მშვიდად მივიწევდით წინ. გზაზე არც მოსახვევები გვხდებოდა, არც ეკალ-ბარდები. ასეთმა ცხოვრებამ ძალზედ დამაფრთხო, ამიტომ ჩემი პატარა ბინა დავტოვე, მცირეოდენი მონაგარი გავყიდე და გადავწყვიტე, ყველაფერი თავიდან დამეწყო.

გამგზავრების წინ მისის სტრიკლენდს ვეწვიე. იგი კარგა ხანი იყო, რაც არ მენახა და

შევამჩნიე, რომ საკმაოდ შეცვლილიყო - მობერებულებიყო, გამხდარიყო, სახე ნაოჭებით დაღაროდა და, რაც მთავარია, ხასიათი შეცვლოდა. საქმე კარგად წასვლოდა და ახლა მემანქანეთა ბიურო ჰქონდა „ჩანსერი ლეინზე“. თვითონ უკვე იშვიათად ბეჭდავდა, ოთხი მბეჭდავი გოგო ჰყავდა დაქირავებული და იმათ ნამუშევარს ასწორებდა ხოლმე. ცდილობდა, შეკვთა ლამაზად და ფაქიზად შეესრულებინა, ამიტომ ხშირად იყენებდა ლურჯსა და წითელ მელანს, ასლებს სქელ, ნაზი ფერის ქალღმერთში ახვევდა და ამ სიფაქიზისა და წესიერების წყალობით მართლაც გაითქვა სახელი. შემოსავალი კარგი ჰქონდა, მაგრამ ძალიან თაკილობდა, რომ საკუთარი შრომით უხდებოდა თავის შენახვა და, როგორც კი შემთხვევა მიეცემოდა, შეგახსენებდათ, ასეთი და ასეთი ოჯახის შვილი ვარო. ლაპარაკში წამდაუწუმ ახსენებდა ცნობილ პიროვნებებს, რათა თანამოსაუბრე დაერწმუნებინა, ისევ იმ ხალხში ვტრიალებო. საუბარში თვითონვე გაიოცებდა, მიკვირს, საიდან აღმომაჩნდა ამ საქმეში ნიჭი და უნარიო და იქვე ამაყად დასძენდა, ხვალ ამა და ამ ცნობილ ვეკილთან ვარ დაპატიჟებული სადილადო. არც იმის თქმა დაავიწყდებოდა, რომ ეს ადვოკატი სამხრეთ კენსინგტონში ცხოვრობდა. მისის სტრიკლენდი თავმომწონედ მოგახსენებდათ - ჩემი ვაჟი კემბრიჯში სწავლობსო და მერე ხუმრობაშერეული ხმით დააყოლებდა, ჩემი ქალიშვილი სულ ახლახან

გამოვიდა საზოგადოებაში, მაგრამ იმდენ საცეკვაო სადამოზე პატიჟებენ, პირდაპირ მოსვენება აღარა აქვსო.

თავი

მე ვერ მოვზომე და როყოდ ვკითხე, - მომავალში ისიც ამ საქმეს მოჰკიდებს ხელს თუ არა-მეთქი.

- არა, რას ბრძანებთ ამას როგორ ჩავიდენ. სანდომიანი გოგოა და დარწმუნებული ვარ კარგ ქმარს იშოვის, - მიპასუხა მისის სტრიკლენდმა.

- ხოდა კარგადაც ამოგიდგებათ მხარში. ბევრმა მირჩია, კარგი იქნებოდა, მსახიობობა დაეწყო, მაგრამ, რასაკვირველია, წინააღმდეგი წავედი. მე ყველა გამოჩენილ დრამატურგს ვიცნობ და ხვალვე შემეძლო როლი მეშოვა მისთვის, მაგრამ არ მინდა, იმ ჭრელ ხალხში იტრიალოს.

არ მესიამოვნა, რომ მისის სტრიკლენდი ასე იბღინებოდა და ვკითხე:

- ქმრისა ხომ არაფერი გაგიგიათ მას შემდეგ?

- არა. ერთი სიტყვაც არ მსმენია მასზე. ჩემი აზრით, არც უნდა იყოს ცოცხალი.

- პარიზში რომ გადავაწყდე სადმე, ხომ არ შეგატყობინოთ? ქალი შეყოყმანდა მერე მითხრა:

- თუ ძალიან უჭირს, მზად ვარ ცოტათი დავეხმარო. მცირეოდენ თანხას გამოგიგზავნით და ნაწილ-ნაწილ მიეცით, როცა დასჭირდება.

- ეს დიდი კეთილშობილება იქნება თქვენი მხრივ, - ვუთხარი მე, თუმცა მივხვდი, რომ მისის სტრიკლენდს სულ სხვა მიზანი ამოდრავებდა. არ არის მართალი, რომ ამბობენ ტანჯვა აკეთილშობილებს ადამიანსო. ბედნიერებას ზოგჯერ შეუძლია ამ თვისების წარმოშობა, ტანჯვა კი მხოლოდ წვრილმანობისა და შურიანობის დედაა.

მეთვრამეტე

მართლაც, პარიზში სულ ორი კვირის ჩასული არც კი ვიყავი, რომ სტრიკლენდს შევხდი.

ჩასვლისთანავე პატარა ბინა ვიქირავე დამის ქუჩაზე მდებარე ერთ-ერთი სახლის მეხუთე სართულზე, ორას ფრანკად ვიყიდე ნახმარი ავეჯი და მოსამსახურე ავიყვანე, რომ დილ-დილაობით ყავა მოეხარშა, ოთახები დაელაგებინა. ამ საქმეებს რომ მოვრჩი, ჩემი მეგობრის - დირკ სტროვის მოსანახულებლად წავედი.

დირკ სტროვი ერთ-ერთი იმ პიროვნებათაგანი გახლდათ, რომლის გახსენებაზე ზოგი დაცინვით ხითხითებს, ზოგი კი გაცინვით იჩეჩავს მხრებს. იგი ღმერთს ტაკიმასხარად მოეწონა ამქვეყნად. ხელობით მხატვარი იყო, ოღონდ მეტად უნიჭო. ერთმანეთი რომში გავიცანით. მე დღემდე მახსოვს მისი მაშინდელი ნახატები. ეს კაცი თითქოსდა განგებ მიისწრაფოდა ბანალობისაკენ. გული ხელოვნების სიყვარულით უთრთოდა, მაგრამ „ესპანეთის მოედნის“ კიბეზე ჩამომსხდარ ხალხს ხატავდა და ტანაც ძალიან

ცდილობდა ყველა ლამაზი გამოსვლოდა. მისი სახელოსნო სავსე იყო ტილოებით, საიდანაც ულვაშა, დიდთვალება, წოპწოპა ქუდიანი გლეხები, დაძონძილი ბიჭუნები და ფაშფაშა ქვედატანიანი ქალები შემოგვცქეროდნენ. ზოგი ეკლესიის კიბეზე ისვენებდა, ზოგი კვიპაროსების ჩრდილში დამალვოდა უღრუბლო ზეცას, ზოგი კი აღორძინების დროინდელ შადრევანთან ტკბებოდა მიჯნურის ალერსით, ან კამპანის ველზე დასეირნობდა (იქვე ხარებშებმული ფორანიც იდგა ხოლმე). ყველანი ისე ბეჯითად იყვნენ დახატული და გაფერადებული, რომ ფოტოსურათი გეგონებოდათ. მახსოვს, ერთხელ მედიჩების სასახლეში რომ ვიყავი, ვიღაც მხატვარმა სტროვზე თქვა: შოკოლადის ყუთების მოხატვა უფრო შეეფერებოდაო. იმის ნახატებს ვინც ნახავდა, იტყოდა, ამის შემქმნელს არც კი გაუგონია მონეს, მანესა და სხვა იმპრესიონისტების სახელიო.

- მე დიდ მხატვრად არ მიმაჩნია თავი, - იტყოდა ხოლმე სტროვი, - ვიცი, რომ მიქელანჯელო არა ვარ, მაგრამ რაღაც ნაპერწკალი მაინც მაქვს. ბოლოს და ბოლოს, სურათი გაუყიდავი არ მრჩება, ათასნაირი ხალხი ყიდულობს და ყველა ოჯახში რომანტიკა შემაქვს. იცით, რომ ჩემს სურათებს მარტო ჰოლანდიაში კი არა,

ნორვეგიაში, შვეციაში და დანიაშიც ყიდულობენ? მყიდველები მეტწილად ვაჭრები და მდიდარი საქმოსნები არიან. თქვენ ვერც კი წარმოიდგენთ, რანაირი ზამთარი იცის ამ ქვეყნებში. გრძელი, მოქუფრული, ცივი! ჩემს ნახატებს რომ უყურებენ, ჰგონიათ, რომ იტალია მართლა ასეთია. მათ ადრეც ასეთი წარმოდგინათ იტალია, მეც ასეთი მეგონა, სანამ არა ვნახე.

დარწმუნებული ვარ, სწორედ ეს უნახავად წარმოდგენილი ქვეყანა ჩაებეჭდა სტროვს გონებაში და ისე აუბა თვალები, რომ ნამდვილი იტალია ველარ დაინახა. იქ უხეში სინამდვილის ნაცვლად რომანტიკულ ყაჩაღებსა და თვალწარმტაც ნანგრევებს ხედავდა და კვლავ თავისი იდეალის გამოსახვას განაგრძობდა. რა ვუყოთ, რომ ეს იდეალი საცოდავი, უგვანი და ბანალური იყო - იგი მაინც არ დალატობდა იდეალს და ეს ერთგულება თავისებურ მომხიბვლელობას ანიჭებდა. მე ვგრძნობდი ამ მომხიბვლელობას, და, ალბათ, ამიტომ იყო, რომ

თავი

სტროვს სხვებივით არ დავცინოდი. მხატვრები აშკარად აგინებდნენ მის ნახატებს, მაგრამ სტროვს ყოველთვის სავსე ჰქონდა ქისა და ისინიც მოურიდებლად აფათურებდნენ შიგ ხელებს.

სტროვი ხელგაშლილი იყო და ფულს არავის უჭერდა. მხატვრებიც უსინდისოდ სარგებლობდნენ ამით და თან გულში იცინოდნენ, რომ სტროვი მიამიტად იჯერებდა, როცა ეუბნებოდნენ - ასეთი და ასეთი უბედურება დაგვატყდა თავს და ფული გვჭირდებაო. სტროვი მეტად გულკეთილი ადამიანი იყო. გაიგებდა თუ არა ვინმეს გაჭირვებას, მაშინვე ეხმარებოდა, მაგრამ ამას ისე სულელურად აკეთებდა, რომ მადლობას არავინ ეუბნებოდა. ფულს ისე იოლად სტყუებდნენ, თითქოს პატარა ბავშვი ყოფილიყო და თანაც ზიზღით ამბობდნენ, რა სულელიაო. ჯიბგირი, რომელიც თავისი თითების სიმარჯვით ამაყოფს, ალბათ, მაინდამაინც აღტაცებული არ დარჩება, ვინმე დოყლაპია ქალის მიერ დაკარგული საფულე რომ იპოვოს. სტროვს ყველა მასხრად იგდებდა. მაგრამ იგი ბუნებას კეთილი გულით დაეჯილდოებინა და როგორც არ უნდა სწყენოდა დაცინვა, მაინც ხელს არ იღებდა მადლის ქმნაზე. მუდმივი დაცინვა ძალიან აწუხებდა, მაგრამ ისეთი სათნო იყო, რომ არასოდეს არ ბოროტდებოდა. შხამიანი გველი ხშირად გესლავდა სტროვს, მაგრამ ჰკუპას ვერა სწავლობდა და ნაკბენს მოირჩენდა თუ არა, კვლავ გულზე იხუტებდა თავის დაუნდობელ მტერს. მისი ცხოვრება ტრაგედია იყო, ოღონდ ეს ტრაგედია ვულგარული ფარსის ფორმით გახლდათ დაწერილი. მე არასოდეს არ დავცინოდი დირკ სტროვს და ისიც მადლობის

ნიშნად ყოველთვის მიზიარებდა თავის გულისტკივილს. ყველაზე სამწუხაროდ ის მეჩვენებოდა, რომ რაც უფრო ტრაგიკული სახე ჰქონდა, მით უფრო მეტად უჭირდა კაცს სიცილის შეკავება.

თვითონ ხომ ძალიან ცუდი მხატვარი იყო, მაგრამ ისეთი ნატიფი ალლო ჰქონდა, რომ შეუცდომლად აფასებდა სხვის ხელოვნებას. მასთან ერთად სურათების გალერეაში წასვლას არაფერი სჯობდა. თუ რომელიმე ნახატი მოეწონებოდა, გულწრფელად აღფრთოვანდებოდა ხოლმე, დასაწუნს კი მახვილი კრიტიკის ქარცეცხლში გაატარებდა. სტროვი კათოლიკე იყო და ყველა ოსტატი ძალიან უყვარდა, მაგრამ ახლებსაც დიდი სიმპათიით უყურებდა. იგი თავიდანვე ატყობდა ახალგაზრდას ნიჭსა და უნარს, და ქებასა და დიდებას არ იშურებდა. თანაც თითქმის არასოდეს ცდებოდა. გარდა ამისა, სხვა მხატვრებზე უფრო განათლებული იყო, კარგად იცოდა ხელოვნების სხვა დარგები, ხშირად

მოჰქონდა მაგალითები მუსიკიდან და ლიტერატურიდან და ამის წყალობით მისი მსჯელობა კიდევ უფრო მეტ სიღრმესა და მრავალფეროვნებას იძენდა. მე მაშინ ახალგაზრდა ვიყავი და დირკ სტროვი დაუფასებელ სამსახურს მიწევდა თავისი ახსნა-განმარტებით.

რომიდან წამოსვლის შემდეგ, სტროვს წერილებს ვუგზავნიდი და დაახლოებით ორ თვეში ერთხელ ვიღებდი პასუხს. ეს პასუხები უცნაური ინგლისურით იყო დაწერილი და რომ ვკითხულობდი, მაშინვე თვალწინ წარმომიდგებოდა ხოლმე მისი ავტორი, რომელიც სხაპასხუპით, აღტაცებული ლაპარაკობდა და თან ხელებსაც იშველიებდა. სტროვს ამ ცოტა ხნის წინ ინგლისელი ქალი შეერთო და მონმარტრზე დაექირავებინა სახელოსნო. უკვე ოთხი წელი იყო, რაც ჩემი მეგობარი არ მენახა და, რაღა თქმა უნდა, არც მის მეუღლეს ვიცნობდი.

თავი მეცხრამეტე

სტროვისათვის წინასწარ არ შემიტყობინებია, უნდა გესტუმრო-მეთქი და კარი რომ გამიღო ცოტა ხანს გაოცებული შემომჩერდა სახეში. როცა მიცნო, სიხარულის შემახილი აღმოხდა, ხელი ჩამავლო და სასწრაფოდ შემათრია ოთახში. მართლაც სასიამოვნოა, როცა ასე უხარიათ შენი დანახვა.

მისი მეუღლე ღუმელთან იჯდა და რაღაცას კერავდა. მე რომ დამინახა, ფეხზე წამოდგა. სტროვმა გამაცნო და მერე ცოლს მიუბრუნდა:

- მიხვდი, ვინ არის? მე ხომ ხშირად მიხსენებია შენთან! - შემდეგ მე მისაყვედურა:
- კი მაგრამ, რატომ არ შემატყობინე თუ ჩამოსვლას აპირებდი? როდის ჩამოხვედი? რამდენ ხანს აპირებ დარჩენას? ნეტავი ერთი საათით ადრე მოსულიყავი, ერთად ვისადილებდით!

დირკმა სავარძელში ჩამსვა სეტყვასავით დამაყარა კითხვები და თან ისე დამიწყო

მხრებზე ხელის ტყაპუნი, თითქოს გასაბერი ბალიში ვყოფილიყავი. იგი ძალით მაჩეჩებდა ხელში სიგარას, დაჟინებით მიმასპინძლებოდა ღვინითა და ნამცხვრით, და, ერთი სიტყვით, წამითაც არ მასვენებდა. მერე რამდენჯერმე მომიბოდიშა, შინ ვისკი არა მაქვსო, მოინდომა, ყავა მოედუღებინა ჩემთვის და ხმამაღლა დაიწყო ფიქრი, კიდევ რითი ვასიამოვნო ჩემი ძვირფასი სტუმარიო. სახე ნეტარებით უბრწყინავდა, წამდაუწუმ იცინოდა და მეტისმეტი სიხარულისაგან ოფლად იღვრებოდა.

- შენ სულ არ შეცვლილხარ, - ღიმილით ვუთხარი მე.

სტროვი სასაცილო გარეგნობის კაცი გახლდათ: დაბალი, მოკლეფეხება, ჩაგოდრებული. მიუხედავად ახალგაზრდობისა, - სულ ოცდაათისა თუ იქნებოდა - თითქმის გამელოტებული იყო. ფართო თეთრი სახე ჰქონდა, ლოყები და ტუჩები წითლად უღვიოდა, ოქროსჩარჩოიანი დიდი სათვალისაგან ლურჯი მგვალი თვალელები შემოგცქეროდა, წარბები ისეთი ღია ფერისა ჰქონდა, რომ სულ არ ეტყობოდა. დირკ სტროვი რუბენის მხიარულ, ჩასუქებულ ვაჭრებს წააგავდა.

როცა ვუთხარი, ბინა ვიქირავე და ერთხანს პარიზში მინდა ვიცხოვრო-მეთქი, მწარედ

მისაყვედურა - რატომ წინასწარ არ შემატყობინე, ბინასაც ვიქირავებდი, ავეჯსაც გიშოვნინდი და გადაგატანინებდი კიდევ, ამდენი ფული რად დახარჯეო. მართლა ძალიან ნაწყენი ჩანდა, როგორ თუ არ მთხოვე დახმარებაო. მთელი ამ

ხნის განმავლობაში მისის სტროვს ხმა არ ამოუღია . იჯდა, წინდებს კემსავდა და ოდნავ გაღიმებული უსმენდა ქმრის ლაპარაკს.

- როგორც ხედავ, დავქორწინდი, - მოულოდნელად შეცვალა დირკმა სასაუბრო საგანი, - როგორ მოგწონს ჩემი მეუღლე? - მან სიყვარულით სავსე თვალები მიანათა ცოლს და ოფლისაგან ცხვირის წვერზე ჩამოცურებული სათვალე შეისწორა.

- აბა რა უნდა გიპასუხო მაგ კითხვაზე?- გამეცინა მე.

- გეყოფა, დირკ, - ღიმილით დატუქსა ცოლმა.

- არა, ხომ დიდებული ქალია? იცი, რას გეტყვი, ჩემო კარგო? დროს ნულარ დაკარგავ და რაც შეიძლება მალე შეირთე ცოლი. მე უბედნიერესი ადამიანი ვარ ამქვეყნად. აბა, შეხედე, განა დახატული არ გეგონება? შარდენის ნახატს არა ჰგავს? მე მსოფლიოს

ულამაზესი ქალები მინახავს, მაგრამ დაბეჯითებით შემიძლია ვთქვა, რომ მადამ სტროვისთანა მზეთუნახავი ჯერ არ დაბადებულა.

- თუ არ გაჩუმდები, დირკ, ავდგები და გავალ აქედან.

- Mon petit chou!^[10] - ვნებიანად ჩაილაპარაკა დირკმა.

ქალი ოდნავ გაწითლდა. დირკი მწერდა, ცოლი გაგიჟებით მიყვარსო და მართალიც ყოფილა - ვხედავდი, რომ თვალს ვერ აცილებდა. ვერ ვიტყვი, ცოლსაც ასე უყვარდა თუ არა. ეს საცოდავი პანტალონე^[11] დიდად ვერავის შეაყვარებდა თავს, მაგრამ მისის სტროვი ნაზად უღიმოდა ქმარს და, შესაძლებელია ძალიანაც უყვარდა. ქალი ისეთი გასაგიჟებელი სილამაზისა არ იყო, როგორც დირკ სტროვის შეყვარებულ თვალებს ეჩვენებოდა, მაგრამ სიმშვიდე და მიმზიდველობა ნამდვილად არ აკლდა. საკმაოდ მაღალი იყო და ნაცრისფერ, უბრალო, მაგრამ გემოვნებით შეკერილ კაბაშიც კარგად ეტყობოდა, რომ მეტად მოხდენილი ტანი ჰქონდა. ისეთი ტანი, რომელიც უფრო მხატვარს მიიზიდავდა, ვიდრე მკერავს. წაბლისფერი, ხშირი ხმა სადად გადაეყარცხნა, სახე მეტად ფერმკრთალი უჩანდა. ნაკვთები სწორი და ერთნაირად ლამაზი ჰქონდა.

ვერ იტყოდით, მაგალითად, ცხვირი უფრო უკეთესი იყო, ტუჩები თუ ნიკაპი. ნაცრისფერი თვალები მშვიდად შემოგცქეროდა. მე მზეთუნახავს კი არა, ლამაზსაც არ დავარქმევდი. მაგრამ სტოვმა ტყუილად კი არ ახსენა შარდენი, - მისი ცოლი მართლა წაგავდა წინსაფრიან, თავზე საშინაო ქუდდახურულ მოხდენილ დიასახლისს, რომელიც უკვდავყო ამ დიდმა მხატვარმა.

შემდეგ წარმომედგინა, თუ როგორ მშვიდად ტრიალებდა იგი სამზარეულოში და თავიც მოსწონდა საკუთარი დიასახლისობით. არა მგონია, რომ ჭკვიანი ან თუნდაც საინტერესო ქალი ყოფილიყო, მაგრამ მისი სიმშვიდე და თავდაჭერილობა მაინც მიზიდავდა. ამ თავდაჭერილობის მიღმა თითქოს რაღაც იდუმალება იმალებოდა. მიკვირდა, დირკ სტროვს როგორ გაჰყვა-მეთქი. თუმცა ინგლისელი იყო, ვერ მივხდი, რომელ ფენას ეკუთვნოდა, როგორი აღზრდა მიეღო და როგორ ცხოვრობდა გათხოვებამდე. იგი თითქმის არ ერეოდა ჩვენს საუბარში, მაგრამ როცა დაილაპარაკა, შევნიშნე, რომ სასიამოვნო ხმა და ბუნებრივი მანერები ჰქონდა. სტროვს ვკითხე, თუ მუშაობ-მეთქი.

- მუშაობო? ასე კარგად არასოდეს არ მიმუშავია.

სახელოსნოში ვისხედით და მან ხელით მანიშნა მოლბერტზე დამაგრებულ დაუმთავრებელ სურათზე. მე გამაჟრჟოლა: სტროვი კანპანელ გლეხებს ხატავდა. გლეხები კიბეზე ჩამომსხდარიყვნენ დასასვენებლად.

- ამას ახლა ხატავ?

- ჰო. ნატურას აქაც ისევე იოლად ვშოულობ, როგორც იტალიაში.

- ხომ შესანიშნავია? - მკითხა მისის სტროვმა.

- ჩემს სულელ ცოლს ჰგონია, რომ მე დიდი მხატვარი ვარ, - ვითომ ხუმრობით ჩაილაპარაკა დირკმა, სიამოვნებით ჩაიცინა და მოლბერტს მიაჩერდა. საოცარი იყო, როგორ უჩლუნგდებოდა მახვილი კრიტიკული ალღო, როცა საკუთარ უმსგავსო, ვულგარულ ნახატებს უმზერდა.

- სხვა ნახატებიც უჩვენე, - სთხოვა მეუღლემ.

- გინდა? - მკითხა სტროვმა.

სტროვს თუმცა ძალიან ამწარებდნენ მეგობრები, მაგრამ მეტად პატივმოყვარე და თვითკმაყოფილი იყო და ყოველთვის უხაროდა, როცა თავისი ნახატების ჩვენებას სთხოვდნენ. სტროვმა ახლა ორი თმახუჭუჭა იტალიელი ბიჭუნა მიჩვენა. ისინი მარმარილოს ბურთულებს აგორებდნენ.

- რა კარგები არიან, არა? მკითხა სტროვის მეუღლემ.

შემდეგ სხვა ნახატები მაჩვენეს და დავრწმუნდი, რომ პარიზშიაც ძველებური სტილით ხატავდა. ყველა სურათი ყალბი, ნაძალადევი, უგვანი და კოკობზიკური იყო, ზუსტად ისეთი, როგორც რომში მაჩვენა ამ რამდენიმე წლის წინათ. ამავე დროს დირკ სტროვზე პატიოსანი, გულწრფელი და

პირდაპირი კაცი ქვეყნად არ მეგულებოდა. ნეტავი როგორ შეიძლება აიხსნას ასეთი უცნაურობა?

არ ვიცი, რატომ მომივიდა თავში და უცებ კი ვკითხე:

- გამიგონე, შემთხვევით ხომ არ შეხვედრილხარ ვინმე მხატვარს, გვარდა სტრიკლენდს?

- რაო, ხომ არ იცნობ? - შეჰყვირა სტროვმა.

- იმ პირუტყვზე ლაპარაკობს? - ჰკითხა დირკს ცოლმა.

- Ma pauvre chérie!^[12] - სიცილით უთხრა დირკმა და ორივე ხელი დაუკოცნა. ჩემს მეუღლეს არ მოეწონა. რა უცნაურია, რომ სტრიკლენდი გცნობია!

- ვერ ვიტან უზრდელ ხალხს, - კვლავ ჩაურთო სიტყვა მისის სტროვმა. დირკმა ისევ ჩაიცინა და მე მომიბრუნდა:

- იცი რა იყო? ერთ დღეს ვთხოვე, მოდი და ჩემი ნახატები დაათვალიერე-მეთქი, ისიც მოვიდა და მე ყველაფერი ვუჩვენე, - სტროვი შეყოყმანდა, თითქოს ამბის გაგრძელება აღარ უნდაო. არ ვიცი, რატომ დაიწყო. თუ დაბოლოებისა რცხვენოდა, მერე განაგრძო: - ჰოდა, დაათვალიერა ჩემი... ყველა ჩემი ნახატი ნახა და ხმა არ ამოუღია. ვიფიქრე,

ბოლოს ერთად იტყვის ყველაფერს-მეთქი. რომ აღარაფერი თქვა, ვუთხარი, სულ ეს არის, მეტი აღარაფერი მაქვს-მეთქი და იცი, რა მითხრა? მე იმიტომ გამოგყევი, რომ ოცი ფრანკი მინდოდა გამომერთმია სესხადო.

- ჰოდა, დირკმა მართლა მისცა!- გაბრაზებით თქვა მისის სტროვმა.

- ისე მოულოდნელი იყო, რომ... ხომ იცი, უარის თქმა არ მიყვარს. იმან ფული ჯიბეში ჩაიდო, თავი დამიქნია, გმადლობთო მითხრა და წავიდა.

დირკ სტროვს ამ საუბრის დროს ისეთი უსაზღვრო გაოცება ეწერა მრგვალ, ყეყერ სახეზე, რომ ლამის ხარხარი ამივარდა.

- რომ ეთქვა, შენი ნახატები არ ვარგაო, კიდევ ჰო, მაგრამ არაფერი თქვა, სულ არაფერი!

- ჰოდა, ამის მერე განა შეიძლებოდა ხმის ამოღება ამ ამბავზე?! - უკმაყოფილოდ ჩაილაპარაკა ქალმა.

ყველაზე სამწუხარო ის იყო, რომ მე ჩემი ჰოლანდიელი თანამოსაუბრის სულელურ გამომეტყველებაზე მეცინებოდა, სტრიკლენდის საქციელზე კი სულ არ ვბრაზობდი.

- იმედია, აღარასოდეს აღარ ვიხილავ იმ კაცს, - თქვა მისის სტროვმა.

სტროვმა ღიმილით აიჩქრა მხრები. იგი კვლავ თავის ჩვეულებრივ ხასიათზე დამდგარიყო:

- ასე თუ ისე, ერთი კი ნაღია: ეგ კაცი დიდი მხატვარია, ძალიან დიდი მხატვარი!

- სტრიკლენდი?! - გავიოცე მე. - მაშინ შენ სხვაზე ლაპარაკობ!

- ბრგე, წითელწვერა. ჩარლზი ჰქვია, ინგლისელია.

- მე რომ ვიცნობდი, წვერი არ ჰქონდა, მაგრამ თუ მოუშვა სწორედ წითური ექნება. მე რომ ვიცნობ, გეუბნები, იმან ამ ხუთი წლის წინ დაიწყო ხატვა.

- სწორედ ეგ არის. ნამდვილად დიდი მხატვარია.

- წარმოუდგენელია!

- განა ოდესმე გავმტყუნებულვარ? - მკითხა სტროვმა. - გეუბნები, რომ გენიოსია. ამაში ერთი წამითაც არ მეპარება ეჭვი. ასი წლის შემდეგ თუ მე და შენ გაგვიხსენეს, იცოდე, ამის მიზეზი სწორეს ის იქნება, რომ ჩარლზ სტრიკლენდს ვიცნობთ.

- ძალიან გავოცდი და ავღელვდი კიდეც. უცებ ჩემი და სტრიკლენდის ბოლო საუბარი გამახსენდა.

- სად ნახავს კაცი მის ნახატებს? რაიმე წარმატებას თუ მიაღწია? სად ცხოვრობს?

- არა, ჯერ არავითარი წარმატებისათვის არ მიუღწევია. მგონი, ჯერ არც ერთი ნახატი არ გაუყიდა. იმის ხსენებაზე იცინიან, მაგრამ მე ხომ ვიცი, რომ დიდი მხატვარია. ბოლოდ და ბოლოს, მანესაც დასცინოდნენ, კოროს კი ერთი სურათიც არ გაუყიდა თავის სიცოცხლეში. სადა ცხოვრობს არ ვიცი, მაგრამ შეგახვედრებ. ყოველ საღამოს შვიდ საათზე კაფეში დადის, კლიშის ქუჩაზე. თუ გინდა, ხვალვე წავიდე.

- არა მგონია, გაუხარდეს ჩემი ნახვა. დამინახავს თუ არა, წარსული გაახსენდება, მაგრამ არა უშავს რა, მაინც წამოვალ. იქნებ მოხერხდეს მისი ნახატების დათვალიერება?

- თვითონ არაფერს არ გაჩვენებს, მაგრამ ერთ ვაჭარს აქვს ორი თუ სამი ნახატი. ოღონდ უჩემოდ არ უნდა ნახო, - უჩემოდ ვერაფერს გაუგებ. მე თვითონ უნდა ავიხსნა ყველაფერი...

- დირკ, შენ მემ გამაგიჟებ, - წამოიძახა მისის სტროვმა, - აბა როგორ აქებ მის ნახატებს იმის შემდეგ, რაც გაგიკეთა? იცით, ერთხელ რამდენიმე ჰოლანდიელი მოვიდა ჩვენთან, დირკის ნახატები უნდოდათ ეყიდათ, ეს კი ჩააცივდა, სტრიკლენდისა იყიდეთო და იმდენი ქნა, რომ აქ მოიტანა საჩვენებლად.

- როგორ მოგეწონათ? - ღიმილით ვკითხე მე.

- ოჰ, საშინელება იყო.

- შენ არ გესმის, ჩემო ძვირფასო.

- კარგი, მაგრამ ხომ გახსოვს, ის შენი ჰოლანდიელებიც რომ გაცეცხლდნენ, მასხრად რატო გვიგდებო.

დირკ სტროვმა სათვალე მოიხსნა და მინებს წმენდა დაუწყო. მღელვარებისაგან ისედაც ფეროვანი სახე მთლად გაუწითლდა:

- რატომ გგონიათ, რომ მშვენიერება - ყველაზე უძვირფასესი რამ ამქვეყნად - რიყის ქვასავით აგდია ყველა მდინარის პირას და ვისაც კი მოუნდება, შეუძლია აიღოს? მშვენიერება ის საოცრებაა, რომელსაც მხატვარი საკუთარი სულის ტანჯვისა და წამების ფასად გამოარიდებს ამქვეყნიურ ქაოსს. და მაშინაც კი, როცა მშვენიერება საკუთარ სახეს მიიღებს, ყველას არ შეუძლია მისი შეცნობა. საამისოდ თითქმის იმ მხატვრის გზა უნდა გაიარო, რომელმაც ეს მშვენიერება შექმნა. იგი განუმეორებელ ჰანგებს უმღერის მსმენელს, მაგრამ ეს ჰანგები მხოლოდ მცოდნეს, მგრძნობიარესა და წარმოსახვის უნარის მქონეს უთრთოლებს გულს.

- რატომ მომწონს ასე ძალიან შენი ნახატები, დირკ? პირველად დავინახე თუ არა, მაშინვე აღტაცებამ შემიპყრო. სტროვს ტუჩები აუკანკალდა:

- წადი, დაიძინე, ჩემო თვალისჩინო. მე ცოტაზე გავაცილებ ჩვენს მეგობარს და ახლავე დავბრუნდები.

თავი მეოცე

დირკ სტროვი დამპირდა, ხვალ სალამოს გამოგივლი და იმ კაფეში წავიდეთ, სადაც სტრიკლენდი მეგულეზაო.

როცა მივედი, ჩემდა გასაოცრად, აღმოჩნდა, რომ ეს იგივე კაფე იყო, რომელშიც მე და სტრიკლენდმა აბსენტი დავლიეთ. სტრიკლენდს ჩვეულებისათვის არ ეღალატა და ისევ ამ კაფეში დადიოდა. ესეც მენიშნა. სხვანაირად რომ ყოფილიყო, გამიკვირდებოდა.

- აგერ იქა ზის, - მითხრა სტროვმა, როცა კაფეში შევედი.

თუმცა ოქტომბერი იყო, თბილოდა და ქვაფენილზე გამოტანილი მაგიდეებიდან არც ერთი არა ჩანდა თავისუფალი. მე ყველა მაგიდა მოვათვალიერე, მაგრამ სტრიკლენდი ვერსად შევნიშნე.

- აგერ, იქ მიიხედე, კუთხეში. ჭადრაკს თამაშობს.- კუთხისაკენ გავიხედე და ჭადრაკის დაფაზე დახრილი მამაკაცის ფართოფარფლებიანი ქუდი და წითური წვერი დავინახე. მაგიდებს შორის გაჭირვებით გავიკვლიეთ გზა და თავს დავადექით.

- სტრიკლენდ! შეეხმიანა სტროვი.

სტრიკლენდმა ახედა:

- გამარჯობა, გაბერილო, რა გინდა?

- შენი ძველი მეგობარი მოგიყვანე.

სტრიკლენდმა შემომხედა, მაგრამ ვერ მიცნო, სტროვს ბუზლუნით უთხრა: „დაჯექი და ხმა არ ამოიღო“ და კვლავ დაფას დააცქერდა. ცოტა ხნის შემდეგ პაიკი წასწია! მაგრამ არც ახლა მოუხედავს ჩვენკენ.

სტროვმა საწყლად გადმომხედა, მაგრამ მე ასეთი მცირე რამ აღარ მაბრაზებდა.

სასმელი მოვითხოვე და დამშვიდებით დავუწყე ლოდინი პარტიის დამთავრებას. ის კი არა, გამიხარდა კიდევ, რომ თავისუფლად შემემძლო დავკვირვებოდი სტრიკლენდს. ქუჩაში რომ შემხვედროდა, ნამდვილად ვერ ვიცნობდი. ჯერ ერთი, გაბურძგნული წვერი უფარავდა მთელ სახეს, თმაც გრძლად ჩამოზრდოდა და, რაც მთავარია, საშინლად გამხდარიყო. სიგამხდრისაგან ისედაც დიდი ცხვირი, უზარმაზარი მოუჩანდა, ლოყები ჩავარდნოდა, თვალეები გაფართოებოდა და საფეთქლებიც კი ჩაღრმავებოდა. ჩხირივით გაწვრილებულ ტანზე ისევ მაშინდელი ქურთუკი ეცვა, ოღონდ უკვე

დაგლეჯილი, დაქექილი და დალაქავებული. ისე ეკიდა ტანზე, თითქოს სხვისი ნაქონიაო. ჭუჭყიან და ფრჩხილებწამოზრდილ ვეება ხელებზე მარტო ტყავი ჰქონდა გადაკრული, მაგრამ იგრძნობოდა, ამ ხელებს ჯერ კიდევ საკმაო ძალა შერჩენოდა.

ძლივს გავიხსენე, რომ სტრიკლენდს წინათ ლამაზი ხელები ჰქონდა. ვიჯექი, ვუმზერდი ამ ადამიანს, რომელიც ჭადრაკის დაფის გარდა არაფერს აქცევდა ყურადღებას და ვგრძნობდი, რომ ის უზარმაზარი ძალის პატრონი იყო. მისი სიგამხდრე და სიბეჩავე კიდევ უფრო თვალშისაცემს ხდიდა ამ უცნაურ ძალას.

სტრიკლენდმა სვლა გააკეთა, სკამის საზურგეს მიეყრდნო და დაბნეულად მიაჩერდა მოწინააღმდეგეს - სქელ, წვეროსან ფრანგს. ფრანგი ერთხანს დაკვირვებით დასცინოდა ბრძოლის ველს, მერე ბუზღუნით გადახვეტა ფიგურები დაფიდან და ყუთში ჩაყარა. როცა ბუზღუნით გული მოიჯერა, მომტანს დაუძახა, დანახარჯი გაისტუმრა და წავიდა. სტროვი სკამიანად მიიწია მაგიდასთან და სტრიკლენდს უთხრა, ახლა კი იმედია, ვისაუბრებთო.

სტრიკლენდი მტრულად მიაჩერდა მას. დარწმუნებული ვარ დაცინვის საბაბს ეძებდა, მაგრამ ვერა პოულობდა და ძალაუნებურად გაჩუმებული იყო. - შენი ძველი მეგობარი მოგიყვანე, - გაუმეორა სახეგაბრწყინებულმა სტროვმა. სტრიკლენდი კარგა ხანს ყურადღებით მიმზერდა. მე ხმა არ ამომიღია.

- ჩემს დღეში არ მინახავს ეს კაცი, - განაცხადა ბოლოს სტრიკლენდმა, თუმცა თვალეში აშკარად შევატყვე, რომ მიცნო. რამდენიმე წლის წინ რომ ეთქვა ასე, შევცბუნდებოდი, მაგრამ ახლა არც კი შევიძმჩნიე და ვუთხარი:

- ამას წინათ თქვენი ცოლი ვნახე. დარწმუნებული ვარ, ძალიან გინდათ მისი ამბის გაგება.

სტრიკლენდამ პასუხად ჩაიცინა, თვალეში ნაპერწკლებმა გაუელვა:

- რა კარგად გავატარეთ ის სარამო! რამდენი ხანი გავიდა მას შემდეგ?

- ხუთი წელი.

სტრიკლენდმა კიდევ მოითხოვა აბსენტი. სტროვმა წვრილად დაიწყო მოყოლა, თუ როგორ შევხდით ჩვენ ერთმანეთს და როგორ გამოირკვა, რომ თურმე ორივენი ვიცნობდით სტრიკლენდს. სტრიკლენდი, მე მგონი, არც კი უსმენდა. ერთი-ორჯერ ყურადღებით შემომხედა, მაგრამ მეტწილად საკუთარ ფიქრებში იყო ჩაფლული და სტროვი, ასე რომ არ გალექსილიყო, საუბარი გამწვანდებოდა. ნახევარი საათის შემდეგ ჰოლანდიელმა საათზე დაიხედა და მითხრა, უნდა წავიდე და შენ რას იზამო. მე ვიფიქრე, მარტო რომ დავრჩებით იქნებ მაშინ მაინც

ალაპარაკდეს-მეთქი და სტროვს დავემშვიდობე. როცა ჩემი სქელი მეგობარი თვალს მიეფარა, სტრიკლენდს ვუთხარი:

- დირკ სტროვის აზრით, თქვენ დიდი მხატვარი ხართ.
- რა ჯანდაბად მინდა მაგისი აზრი?
- არ მიჩვენებთ თქვენს ნახატებს?
- ვითომ რად უნდა გიჩვენოთ?
- იქნებ ერთი ნახატის ყიდვის სურვილი გამჩენოდა.
- იქნებ მე არ გამჩენოდა გაყიდვის სურვილი!
- ალბათ კარგ ფულს აკეთებთ, არა? - ღიმილით ვკითხე მე.
- მეტყობა ხომ?- ჩაიცინა სტრიკლენდმა.
- ნაშიმშილარსა ჰგავხართ.
- მართლაც ეგრეა.
- მაშინ წავიდეთ და ვისადილოთ.
- რატომ გინდათ, რომ მასადილოთ?
- იმიტომ არა, რომ გულმოდგინა ვარ, - ცივად ვუპასუხე მე, - სულ არ მენაღვლება მშიერი იქნებით თუ მამდარი. სტრიკლენდი კვლავ გამოცოცხლდა:
- თუ ეგრეა, წავიდეთ, - იგი ფეხზე წამოდგა, - ერთი კარგი სადილი ძალიან მომიხდება.

თავი ოცდამეერთე

რესტორანი თვითონ ავარჩევინე. როცა სადილი შეუკვეთა, გზაში ნაყიდი გაზეთი სენ განმეს ბოთლზე მივაფინე და კითხვა დავიწყე. მალე სადილი მოგვიტანეს. და ორივენი ხმაამოუღებლივ შევუდექით ჭამას. ვგრძნობდი, რომ ხანდახან შემომხედავდა ხოლმე, მაგრამ მე ვითომ ვერ ვამჩნევდი. მინდოდა თვითონ დაეწყო საუბარი.

- არის რაიმე საინტერესო გაზეთში? - მკითხა ჩვენი მდუმარე ტრაპეზის დასასრულს, ცოტა არ იყოს გაღიზიანებულმა სტრიკლენდმა.

- მე უფრო თეატრალურ ფელეტონებს ვეტანები ხოლმე, - ვუპასუხე, გაზეთი დავკეცი და გვერდით დავიდე.

- კარგა გემრიელად ვისადილე, - ჩაილაპარაკა მან.

- მე მგონი, აჯობებს, ყავაც აქ დავლიოთ, არა?

- დავლიოთ.

სიგარებს მოვუკიდეთ და უხმოდ გავაბოლეთ. ვატყობდი, რომ დროდადრო გაღიმებული თვალებით გადმომხედავდა ხოლმე. მე მოთმინებით ველოდი, თუ როდის დაიწყებდა ლაპარაკს.

- რა აკეთებდით, რაც მე არ მინახავხართ? - მკითხა მან ბოლოს.

ბევრი არაფერი მქონდა სათქმელი. ამ წლებში ბევრსა ვშრომობდი, მაგრამ ღირსშესანიშნავი არაფერი მომხდარა ჩემს ცხოვრებაში. ხან ერთ გზას მოვსინჯავდი, ხან მეორეს, თანდათანობით, ნაბიჯ-ნაბიჯ ვეცნობოდი წიგნებსა და ადამიანებს. თვითონ სტრიკლენდს არც ახლაც ვკითხე, როგორა ცხოვრობთმეთქი და ბოლოს მივიღე კიდეც ჩემი თავდაჭერილობის საზღაური. სტრიკლენდმა თავის თავზე დაიწყო ლაპარაკი, მაგრამ მოუქნელი ენა ჰქონდა და ნაწყვეტ-ნაწყვეტად, დიდი გაჭირვებით ძლივს მიაშო რამდენიმე ეპიზოდი თავისი ცხოვრებიდან. დანარჩენი კი საკუთარი ფანტაზიით უნდა შემევესო. პირდაპირ ტანტალოსის ტანჯვა გადავიტანე. განა ადვილია

ასე ძალიან გაინტერესებდეს კაცი, ის კი ასე უხალისოდ და უნდილად გიხსნიდეს გულის კარებს? თითქოს ძველი, გადარეცხილი ხელნაწერი მეჭირა ხელში და ძლივძლივობით ვკითხულობდი. საბოლოოდ მთელი მისი ცხოვრება წარმომიდგა თვალწინ. თურმე მთელი ამ ხნის განმავლობაში მედგრად ებრძოდა ათასგვარ გაჭირვებას. იმასაც მივხვდი, რომ მრავალი რამ, რაც სხვებს მეტისმეტად აშინებდა, სტრიკლენდს არაფრად მიაჩნდა. იგი ინგლისელებისაგან იმით განსხვავდებოდა, რომ სრულიად არ მიუწევდა გული ფუფუნებისაკენ; არ აწუხებდა, მაგალითად, რომ იმ გასაცოდავებულ ოთახში ცხოვრობდა, სულ არა სურდა, რომ ძვირფასი ნივთები ჰქონოდა. არა მგონია, შეემჩნია, რომ სასტუმროს იმ ოთახს, სადაც ამ ხუთი წლის წინ ვესტუმრე, ბინძური შპალერი ჰქონდა გამოკრული. სავარძელს სამზარეულოს ოთხკუთხა სკამი ერჩია, ჭამა მადიანი იცოდა, მაგრამ ოღონდ კი შიმშილი დაეოკებინა და სულ არ დაგიდევდა, თუ რას შექამდა. როცა არაფერი ჰქონდა, უდრტვინველად შიმშილობდა. მე მითხრეს, რომ მთელი ექვსი თვის განმავლობაში დღეში ერთ ნატეხ პურსა და ერთ ბოთლ რძეზე გადადიოდა. ვნებიანი იყო, მაგრამ ერიდებოდა ყოველივეს, რაც ვნებას ბადებს და აძლიერებს. გაჭირვება არასოდეს

არ აღონებდა და აშკარად ეტყობოდა, რომ მხოლოდ საკუთარი სულიერი ცხოვრებით ცხოვრობდა.

როცა ლონდონიდან ჩამოყოლილი მცირეოდენი თანხა გაუთავდა, სულ არ შეშინებულა. სურათი ვერ გაყიდა. მე მგონი, მაინცდამაინც არც შეუწუხებია თავი გასაყიდად. ამის სანაცვლოდ ისეთი სამუშაოს ძებნა დაიწყო, რომ ცოტაოდენი ფული გაეკეთებინა. მან ამიწერა ცხოვრების ის პერიოდი, როცა ლონდონელებს პარიზის ღამის ცხოვრებას აცნობდა. ეს საქმიანობა სავსებით შეეფერებოდა მის სარდონიკულ ხასიათს. ამ ხანებში ზედმიწევნით შეისწავლა ქალაქის ჯურღმულები. საათობით დადიოდა ხოლმე მადლენის ბულვარზე ისეთი ინგლისელის მოსაძებნად, რომელსაც კანონით აკრძალული სანახაობებით დატკბობის სურვილი ექნებოდა. უკეთესი იყო, თუ კლიენტს სასმელიც ჰქონდა გადაკრული. როცა ასეთ კლიენტს იპოვიდა, კარგა ფულს შოულობდა ხოლმე. ბოლოს ტანსაცმელი ისე დაუცვდა, რომ ტურისტები აღარ ენდობოდნენ. ერთხანს ინგლისში გასაგზავნი პატენტირებული წამლების რეკლამებს თარგმნიდა, შემდეგ, გაფიცვის დროს, სახლების მღებავად მუშაობდა.

მთელი ამ ხნის მანძილზე ერთი დღითაც არ გაუშვია ყალმისთვის ხელი, ოღონდ ეგ იყო, სტუდიები შეჯავრდა და მარტო ხატავდა. ტილოსა და საღებავებში ფულს არ იშურებდა და სახატავად სხვა არაფერი სჭირდებოდა. როგორც შევიტყვე, ხელოვნების

გზაზე მრავალი დაბრკოლების გადალახვა მოუხდა. ასე იმიტომ გაწვალდა, რომ რჩევას არავის ეკითხებოდა და ხშირად უამრავ დროს კარგავდა იმ ტექნიკური პრობლემების გადაწყვეტაზე, რომლებიც უკვე გადაწყვეტილი იყო წინა თაობათა მიერ. რაღაცას ეძებდა, ოღონდ რას - არც მე ვიცი და, მგონი, კარგად არც თვითონ იცოდა.

მე თითქმის დავრწმუნდი, რომ იგი რაღაც ძალას დამონებოდა. მართლაც, მთლად ჭკუათმყოფელს არა ჰგავდა. ისიც კი ვიფიქრე, ალბათ, იმიტომ არ მაჩვენებს ნახატებს, რომ ისინი თვითონაც არ აინტერესებს მეთქი. სტრიკლენდი საკუთარი ოცნებით შექმნილ ქვეყანაში ცხოვრობდა და რეალობა არაფრად მიაჩნდა. ალბათ, როცა რაიმეს ხატავდა, მთელ თავის შმაგ ენერგიას აქსოვდა შიგ. ამ დროს ყველაფერი ავიწყდებოდა და მხოლოდ იმას ცდილობდა, რომ როგორმე ტილოზე გადაეტანა, რასაც ოცნების თვალით ხედავდა. ბოლოს, როცა ჩაიქრობდა გულში ალივით მოგიზგიზე ვნებას, ყოველგვარ ინტერესს ჰკარგავდა თავისი ნახატისათვის, რომელიც ჩემი აზრით, არასოდეს არ იყო დამთავრებული და დახვეწილი და არასოდეს არ აკმაყოფილებდა

სტრიკლენდს. მას ეჩვენებოდა, რომ სურათი მეტად უფერული იყო მის ზმანებებთან შედარებით.

- ერთხელ მაინც არ გააგზავნეთ ნახატები გამოფენაზე? - ვკითხე მე, ხალხის მსჯავრი არაფრად მიგაჩნიათ?

- თქვენ მიგაჩნიათ რამედ? - აუწერელი ზიზლით შემიბრუნა კითხვა სტრიკლენდმა.

- სახელი და დიდება არ გინდათ? ეს ისეთი რამაა, რაზედაც არც ერთი მხატვარი არ ამბობს უარს.

- სულელები არიან. როგორ შეიძლება, ანგარიში გაუწიო ბრბოს აზრს, როცა ცალკეული ადამიანის აზრი ჩალადაც არ გიღირს.

- ადამიანი ასე ლოგიკურად არა მსჯელობს - გამეცინა მე.

- ვინ უქმნის ადამიანს სახელს? კრიტიკოსები, მწერლები, ბირჟის მაკლერები, ქალები.

- განა არ გესიამოვნებათ, რომ იმ ხალხს, რომლებიც თვალთ არ გინახავთ, განაცდევინოთ ტკბობა და ნეტარება თქვენი ქმნილებებით? ძალაუფლება ყველას

უყვარს და განა იმაზე მეტი ძალაუფლება შეიძლება არსებობდეს, რომ შეგეძლოს ადამიანს შიშით ან თანაგრძნობით აუთრთოლო გული?

- ეგ მელოდრამაა.

- ნუთუ სულ ერთია, ცუდად დახატავთ თუ კარგად?

- სულ ერთია, ოღონდ ვხატო, რასაც ვხედავ.

- მე კი არა მგონია, შევძლო უკაცრიელ კუნძულზე წერა. ხომ უნდა ვიცოდე, რომ ვინმე წაიკითხავს ჩემს დაწერილს.

- სტრიკლენდი კარგა ხანს დუმდა, მაგრამ თვალები ისე უცნაურად უბრწყინავდა, თითქოს რაღაც ამაღელვებელს უმზერსო.

- ხანდახან ვოცნებობ უკიდევანო ზღვის სივრცეში მიკარგულ კუნძულზე, სადაც უცნობი ხეებით შემოჯარულ მყუდრო ველზე ვიცხოვრებდი სიმშვიდითა და მდუმარებით გარემოცული. აი იქ კი ნამდვილად ვიპოვიდი, რასაც დავეძებ.

მთლად ამ სიტყვებით არ გადმოუცია ეს აზრი - ზედსართავების ნაცვლად შესტებს ხმარობდა, ალაგ-ალაგ ბორძიკობდა. მივხდი, რისი თქმა უნდოდა და საკუთარი სიტყვები დავამატე.

- განვლილ ხუთ წელს რომ გაავლებთ თვალს, ხომ არ ფიქრობთ, ყველაფერი ამდენ წვალებად არა ღირდაო - ვკითხე მე.

- სტრიკლენდმა ისე შემომხედა, რომ ვიფიქრე, ვერაფერი გამიგო-მეთქი და შევეცადე, კიდევ უფრო გასაგებად გადამეცა ჩემი აზრი.

- შესანიშნავ ბინასა და უზრუნველ ცხოვრებაზე აიღეთ ხელი. თქვენ ხომ შეძლებული ადამიანი იყავით. აქ კი, პარიზში, გეტყობათ, ძალიან მძიმე დღეები გაქვთ გადატანილი. რომ შეგეძლოთ წარსულში დაბრუნება, ისევ ასე მოიქცეოდით?

- რა თქმა უნდა!

- დღეს ერთი სიტყვითაც არ გიხსენებიათ ცოლი და შვილები. ნუთუ არასოდეს არ ფიქრობთ იმათზე?

- არა.

- დალახვროს ეშმაკმა, ნეტავი ასე თითო-თითო სიტყვით არ მიშორებდეთ თავიდან. ნუთუ არასოდეს არ გიგრძენიათ სინდისის ქენჯნა? თქვენ ხომ ძალიან დიდი ტანჯვა მიაყენეთ ცოლ-შვილს! სტრიკლენდმა გაიღიმა და უარის ნიშნად თავი გააქნია.

- მე მაინც მგონია, რომ დროდადრო, თქვენდა უნებურად, მაინც იხსენებთ ხოლმე გარდასულ დღეებს, შვიდი-რვა წლის წინანდელ ამბებს კი არა, უფრო ადრინდელს ვგულისხმობ, როცა პირველად შეხვდით თქვენს მეუღლეს, როცა შეიყვარეთ და დაქორწინდით. ნუთუ პირველი კოცნის სიტკბო აღარ გახსოვთ?

- წარსულზე არ ვფიქრობ. ჩემთვის დაუსრულებელ აწმყოს აქვს ფასი.

ამ პასუხზე კარგა ხანს ვიფიქრე. იგი საკმაოდ ბუნდოვანი იყო, მაგრამ რაღაცას მაინც მივხვდი.

- ბედნიერი ხართ?

- კი.

მცირე ხანს დაფიქრებული მივჩერებოდი სტრიკლენდს. მან შენიშნა ჩემი მზერა და თვალებში დამცინავი ნაპერწკლები აუციმციმდა:

- მგონი, ამ წამში განკიცხვის განაჩენი გამოგაქვთ, არა?

- რა სისულელეა, - მკვახედ მივუგე მე, - განა შეიძლება მახრჩობელა გველს განკიცხვის განაჩენი გამოვუტანოთ? მე უფრო ის მაინტერესებს, თუ როდის რას ფიქრობს იგი.

- ესე იგი, წმინდა პროფესიული თვალსაზრისით ვიწვევ თქვენს ინტერესს, არა?
- დიახ.
- არც კი გაქვთ ჩემი განვიცხვის უფლება. თქვენ თვითონვე საზიზღარი ხასიათისა იქნებით.
- ალბათ, იმიტომ გრძნობთ ასე თავისუფლად ჩემთან თავს, - დავგესლე მე.

სტრიკლენდმა ცივად გაიღიმა, მაგრამ არაფერი უთქვამს.

ძალიან მინდა როგორმე მოვახერხო მისი ღიმილის აღწერა. ეს ღიმილი რაღაც უცნაურ სხივს ჰგენდა მის სახეს და პირქუშ გამომეტყველებას უცვლიდა. ღიმილის დროს სტრიკლენდს ისეთი ეშმაკური ნაპერწკლები უთამაშებდა თვალებში, თითქოს თანამოსაუბრეს ნიშნს უგებსო. ეს ღიმილი თვალებში იწყებოდა და იქვე თავდებოდა. იგი ვნებიანი იყო, მაგრამ არც მკაცრი გახლდათ და არც კეთილი, თითქოს ადამიანი კი არ იღიმება - სატირი ხითხითებსო. სწორედ ამიტომ ვკითხე:

- ნუთუ აქ, პარიზში, არავინ შეგიყვარდათ?
- მაგისტანა სისულელებისათვის არა მცალია. სიცოცხლე მოკლეა, ორივეს-სიყვარულსა და ხელოვნებას - ვერ გასწვდება.
- ქალების მოძულეს არა ჰგავხართ.
- მაგისტანა საქმეები ზიზღსა მგვრის.
- რა ცუდად არის მოწყობილი ადამიანი, არა?
- რატომ დამცინით?
- იმიტომ, რომ თქვენი არა მჯერა.
- მაშინ მთლად გამოტვინებული ყოფილხართ.
- ერთხანს მდუმარედ მივაჩერდი სტრიკლენდს, შემდეგ ვკითხე:
- რატომ სიმართლეს არ მეუბნებით, ტყუილი რაში გარგიათ?
- არ ვიცი, რატომ მსაყვედურობთ!
- აი, გეტყვით, - ვუთხარი მე, - თვეების განმავლობაში ამაზე არ ფიქრობთ და საკუთარ

თავს არწმუნებთ, რომ აღარც არასოდეს იფიქრებთ. თქვენ აღტაცებული ხართ, რომ ბოლოდ და ბოლოს, მოიპოვეთ თავისუფლება, რომ ბოლოს და ბოლოს, თქვენი სული თქვენვე გეკუთვნით: ისე გიხარიათ, ლამის ცას ეწიოთ

სიხარულით. მაგრამ უეცრად გრძნობთ, რომ ასეთ ცხოვრებას ვეღარ აიტანთ, გრძნობთ, რომ მთელი ამ ხნის მანძილზე ლაფში ტოპავდით და, აი, მიდიხართ და შოულობთ ვიღაც ქალს, რა თქმა უნდა, ვინმე მურდარს, ბილწს, თითქმის ცხოველს, რომელშიც თავმოყრილია მისი სქესის მთელი სიბილწე და საშინელება, მხეცივით დააცხრებით თავზე და მანამდე არ მოეშვებით, სანამ თვალში სინათლე არ დაგეკარგებათ რისხვისაგან.

სტრიკლენდი პირდაპირ მომჩერებოდა, მაგრამ სახეზე ერთი ძარღვიც არ შესტოკვებია. მეც თვალეებში ვუმზერდი და ვცდილობდი, რაც კი შეიძლებოდა, ნელა და შთამბეჭდავად მელაპარაკა.

- და იცით, რა არის ყველაზე საოცარი? როცა ყველაფერს მოათავებთ, გრძნობთ, რომ უჩვეულოდ გასპეტაკდით, თითქოსდა სხეულსაც ვეღარა გრძნობთ, თითქოს მხოლოდ სული ხართ, ხორცი კი სადღაც გაქრა. ახლა ისე ახლოს ხართ მშვენიერებასთან, რომ

შეგიძლიათ ხელითაც კი შეეხოთ. ახლა გეჩვენებათ, რომ ნიავსა და კვირტებდაბერილ ხეებს შეენივთეთ, ათასფრად მოლივლივე მდინარის წყალში გალღვით და აირიეთ. გრძნობთ, რომ უკვე ღმერთად იქეცით! განა მართალი არა ვარ?

სანამ ვლაპარაკობდი, სტრიკლენდი თვალმოუშორებლივ მიმზერდა. სახეზე უცნაური გამომეტყველება ჰქონდა შერჩენილი. ვიფიქრე, ასეთი სახე, ალბათ, წამებით მოკლულ კაცს ექნება-მეთქი. როცა გავჩუმდი, სტრიკლენდმა ხმა არ ამოიღო და მივხდი, რომ შემემლო ჩვენი საუბარი დამთავრებულად ჩამეთვალა.

თავი ოცდამეორე

პარიზში რომ დავბინავდი, პიესის წერა დავიწყე. მე ზომიერ ცხოვრებას ვეწეოდი: დილაობით ვმუშაობდი, შუადღის შემდეგ ხან ლუქსემბურგის ბაღში ვსეირნობდი, ხან ქუჩა-ქუჩა დავეხეტებოდი, ხანაც ლუვრს ვესტუმრებოდი და გამოსვლას ველარ მოვიფიქრებდი ხოლმე. ლუვრი ხომ ყველაზე სტუმართმოყვარე და ფიქრების ამშლელი მუზეუმი მსოფლიოში. ხშირად სანაპიროზე ჩაყოლებულ ბუკინისტების დახლებს დავუყვებოდი და იმ წიგნებს ვფურცლავდი, რომელთა ყიდვას არ ვაპირებდი. თავში ერთ ფურცელს ჩავიკითხავდი, ბოლოში - მეორეს და მეტიც არ მინდოდა. უფრო ახლოს გაცნობის არც სურვილი მქონდა და არც მოცალეობა. ამ გზით უამრავ ავტორს გავეცანი. სადამოობით მეგობრებს ვესტუმრებოდი. დროდადრო სტუმრებსაც შევუვლიდი და იმათ მოკრძალებულ სუფრას ვიზიარებდი. დირკი ძალიან იკვებნიდა, იტალიური კერძების მომზადებაში ვერავინ მაჯობებსო და, მართლაც, გულახდილად უნდა გითხრათ, რომ სპაგეტი ბევრად უკეთესი გამოუდიოდა, ვიდრე ნახატები.

დირკს უზარმაზარი სინით შემოჰქონდა ტომატით უხვად შეზავებული მაკარონი, რომელსაც შინ გამომცხვარ პურს ვატანდით და წითელ ღვინოს ვაყოლებდით. სწორედ რომ მეფის საკადრისი სადილი გახლდათ. ამ სადილობის დროს უფრო კარგად გავიცანი ბლანშ სტროვი და, ალბათ, იმიტომ, რომ ისიც ინგლისელი იყო და საერთო ნაცნობები გვყავდა, მგონი, უხაროდა კიდევ ჩემი სტუმრობა. იგი მეგობრულად მექცეოდა, ოღონდ უმეტესად დუმდა და არ ვიცი, რატომ, მაგრამ ყოველთვის ვფიქრობდი, რომ რაღაც საიდუმლოს ინახავდა გულში. თუმცა ეს შეიძლება თანდაყოლილი თავდაჭერილობაც იყო, რომელიც უფრო მკვეთრად ისახებოდა იმით, რომ ქმარი ესოდენ გულახდილი და ყბედი ჰყავდა. დირკს არაფრის დამალვა არ შეეძლო. ყოველგვარი მორიდების გარეშე უამბობდა თავისი ინტიმური ცხოვრების ამბებს. მისი სტროვს რცხვენოდა და არაფერს ამბობდა. მხოლოდ ერთხელ ვერ შეიკავა თავი. ეს მაშინ მოხდა, როცა მისმა ქმარმა მოინდომა, აუცილებლად მოეთხრო, თუ როგორ დალია საფადართო წამალი და შეეცადა ნათლად წარმოედგინა ჩვენთვის თავისი მდგომარეობა. იგი ისე სერიოზულად ჰყვებოდა თავის გაჭირვებაზე, რომ ლამის სიცილით დავიხრჩვე. ამან კიდევ უფრო გაამწარა მისი ცოლი.

- ისე იქცევი, თითქოს გინდა, რომ ხალხმა სულელი დაგიძახოს!

დირკს თვალები კიდევ უფრო დაუმრგვალდა. წარბები კი შუბლზე აუვიდა.

- ნუთუ რაიმე გაწყენინე, ძვირფასო? აღარასოდეს დავლევ საფაღარათოს. ალბათ, ნალველი ჩამექცა. მე ხომ უმეტესად ვზივარ, სულ არ ვვარჯიშობ. სამი დღის განმავლობაში კუჭს სულ არ...

- გაჩუმდი, ხმა აღარ ამოიღო, - გააწყვეტინა აცრემლებულმა ცოლმა.

სტროვს სახე დაუგრძელდა და ტუჩები გაბუტული ბავშვივით დაებერა. თვალებით მთხოვდა მიშველეო, მაგრამ სიცილისაგან სულს ველარ ვითქვამდი და არავის დახმარების თავი არ მქონდა.

ერთ დღეს იმ ვაჭართან წავედი, რომელსაც სტრიკლენდმა თავისი ნახატები დაუტოვა გასაყიდად. სტროვს იმედი ჰქონდა, რომ ორ-სამ ნახატს მაინც მიჩვენებდა, მაგრამ სტრიკლენდი ჩვენამდე მისულიყო და თავისი ნახატები უკან წაეღო. ვაჭარმა ვერ გვითხრა, რატომ წაიღო, მაგრამ სულ არა სწყენია.

- არ გეგონოთ, რომ გული დამეთუთქა. ისინი მუსიე სტროვის ხათრით დავიტოვე. ვიფიქრე, შეიძლება შემთხვევით მართლაც გაიყიდოს-მეთქი. ისე კი, - ვაჭარმა მხრები აიჩეჩა, - მე ყოველთვის ვეხმარები ახალგაზრდა მხატვრებს, მაგრამ ამას, თქვენ თვითონვე დამერწმუნეთ, მუსიე სტროვ, ნიჭის ნატამალიც არა აქვს.

- პატიოსან სიტყვას გაძლევთ, რომ დღეს არ მეგულება იმაზე ნიჭიერი მხატვარი, მერწმუნეთ, რომ კარგი საქმე გაუშვით ხელიდან. დრო მოვა და ის ნახატები მთელ თქვენს მაღაზიას აიწონის, გაიხსენეთ მონე, რომელმაც ასი ფრანკიც ვერ აიღო თავის ნახატებში, ახლა კი რა ფასი ადევს თითოეულ მათგანს!

- მართალია, მაგრამ იმ დროს ბევრი მისი ბადალი მხატვარი ცხოვრობდა, რომელმაც ვერც მაშინ მოახერხეს ნახატის გაყიდვა და არც ახლა აქვს რაიმე ფასი მათ ქმნილებებს. ვინ რას გაიგებს, განა წარმატება ყველას დამსახურებულად ეწვევა ხოლმე? არ დაიჯეროთ. *Du restel*^[13], თქვენმა მეგობარმა ჯერ კიდევ უნდა დაამტკიცოს თავის ნიჭიერება. თქვენს გარდა, მუსიე სტროვ, არავის უქია იგი.

- მაშინ თქვენ როგორღა არკვევთ, ვინ რისი ღირსია? - ჰკითხა ბრაზისაგან ჭარხალივით გაწითლებულმა სტროვმა.

- მხოლოდ და მხოლოდ იმის მიხედვით, თუ ვის როგორი წარმატება აქვს.

- ფილისტერო, - დაიღრიალა დრიკმა.

- გაიხსენეთ ძველი დროის დიდი მხატვრები - რაფაელი, მიქელანჯელო, ენგრი, დელაკრუა - ყველას სიცოცხლეშივე ჰქონდა წარმატება.

- მოდი, წავიდეთ, თორემ ეს კაცი შემომაკვდება, - მითხრა სტროვმა

თავი ოცდამესამე

პარიზში სტრიკლენდს ხშირად ვხვდებოდი და დროდადრო ჭადრაკსაც ვეთამაშებოდი ხოლმე. იგი მეტად ცვალებადი ხასიათის პატრონი იყო - ხან ხმამაღულვლივ იჯდა და ვერავინ ხედავდა, ხან კი, როცა გუნებაზე იყო, როგორც იცოდა - ბორძიკით ალაპარაკებდა ხოლმე. დიდ სიბრძნეს არ აფრქვევდა, მაგრამ მისი დაუნდობელი სარკაზმი ხშირად აღწევდა მიზანს და, გარდა ამისა, ყოველთვის იმას ამბობდა, რაც გულში ედო. სტრიკლენდს არაფრად მიაჩნდა ადამიანის დაგესვლა და ხშირად ერთობოდა კიდეც ამით. განსაკუთრებით კი დირკ სტროვი ჰყავდა ამოჩემებული და სიცოცხლეს უწამლავდა. გამწარებული სტროვი გარბოდა და იფიცებოდა, უკან არასოდეს დავბრუნდებიო, მაგრამ სტრიკლენდს რაღაც უცნაური ძალა ჰქონდა და ანდამატივით იზიდავდა ამ სქელ ჰოლანდიელს. ასე რომ, სტროვი ღიმილითა და მობოდიშებით ბრუნდებოდა უკან იმ ნაცემი ძალლივით, კუდის ქიციანით რომ უბრუნდება პატრონს, თუმცა მისგან წიხლის ამოკვრის მეტის არაფერს ელოდება.

არ ვიცი, რატომ, მაგრამ სტრიკლენდი მე კარგად შემეწყო. ჩვენს შორის განსაკუთრებული ურთიერთობა დამყარდა. ერთ დღეს მთხოვა, ორმოცდაათი ფრანკი მასესხეო. მე ცივი უარი მივახალე, გადასაყრელი რომ მქონდეს, მაინც არ მოგცემ-მეთქი.

- რატომ?! - გაუკვირდა სტრიკლენდს.
- არ მინდა და იმიტომ.
- ხომ იცით, რომ ახლა ძალიან მიჭირს?
- ჩემი დარდიც ეგ იყოს!
- ნუთუ ისიც არ გადარდებთ, რომ ვშიმშილობ?
- ღმერთმანი, არ მესმის, რატომ უნდა მადარდებდეს?

სტრიკლენდი ორიოდე წუთს უხმოდ მომჩერებოდა და თან აბურმგნულ წვერს ივარცხნიდა თითებით. მე ვიღიმებოდი.

- ვითომ რა გაცინებთ, რა გიხარიათ ასე? - მკითხა ბოლოს გაბრაზებით.
- ნუთუ ასე გულუბრყვილო ხართ? თქვენ ხომ არავინ გენადვლებათ ამქვეყნად და რატომ გიკვირთ, რომ სხვამაც არ გაგიწიოთ დახმარება?

- ნუთუ სულ არ შეწუხდებით, აქედან რომ წავიდე და თავი ჩამოვიხრჩო, რადგან ბინის ქირა არა მაქვს გადახდილი, და სახლის პატრონი ქუჩაში მაგდებს?

- არა.

- ნუ იკვებხნით. მართლა რომ ჩამოვიხრჩო თავი, ალბათ, სინდისის ქენჯნა გაგაგიჟებთ. - სცადეთ და ვნახოთ. სტრიკლენდმა თვალეებით გაიცინა და უხმოდ დაცალა თავისი აბსენტი.

- ჭადრაკი ხომ არ ვითამაშოთ? - ვკითხე მე.

- ვითამაშოთ.

როცა ფიგურების დალაგებას მოვრჩით, სტრიკლენდმა კმაყოფილი თვალეები გადაავლო დაფას. სასიამოვნოა, როცა იცი, რომ შენი ლაშქარი მზად არის საბრძოლველად.

- ნუთუ მართლა ფიქრობთ, რომ ფულს გასესხებთ?

- ვერ გამიგია, რატომ არ უნდა მასესხოთ?

- თქვენ მე ძალიან მაოცებთ.

- რატომ?

- სამწუხაროდ, სენტიმენტალური ყოფილხართ და აქამდე არა მცოდნია. უფრო მეტად დაგაფასებდით, ასე მიამიტად რომ არ გეფიქრათ, გულჩვილია და დამეხმარებაო.

- გული რომ აგჩუყებოდათ, შემზიზღდებოდით.

- ასე აჯობებდა კიდევ, - გამეცინა მე.

დავიწყეთ თამაში და ორივეს ყველაფერი დაგვავიწყდა ამქვეყნად. როცა დავამთავრეთ, ვუთხარი:

- მისმინეთ, თუ ასე გიჭირთ, მაჩვენეთ თქვენი ნახატები და, თუ ოდნავ მაინც მომეწონა, ვიყიდი.

- მომწყდი თავიდან, - ჩაიბურღლუნა სტრიკლენდმა, წამოდგა და წასვლა დააპირა, მაგრამ შევაჩერე და ღიმილით ვუთხარი:

- თქვენი აბსენტის ფული არ გადაგიხდიათ.

სტრიკლენდმა ლანძღვა-გინებით დამიგდო მაგიდაზე ფული და წავიდა.

ამის მერე რამდენიმე დღე აღარ მინახავს. ერთ საღამოს, იმ კაფეში რომ შევედი და გაზეთს დავუწყე თვალთვლება, შემოვიდა და გვერდით მომიჯდა.

- ვხედავ, რომ თავის ჩამოხრჩობა გადაგიფიქრებიათ, - ვუთხარი მე.

- დიახ, შეკვეთა მივიღე. ერთ ბებერ მეთუნუქეს ვხატავ ორას ფრანკად¹⁴.

- როგორ მოახერხეთ?

- იმ ქალმა მიშოვა, ვისგანაც პურს ვყიდულობ ხოლმე. თვითონ მისულა და უთქვამს, ვინმეს ხომ არ იცნობთ, რომ დამხატოსო. დალალობაში ოცი ფრანკი უნდა მივცე ჩემს მეპურეს.

- როგორი შესახედავია?

- დიდებული! ვეება, წითელი სახე აქვს; ცხვრის ბარკალს მიუგავს. მარჯვენა ლოყას მოზრდილი, ფოჩიანი ხალი უმშვენებს.

სტრიკლენდი კარგ ხასითზე იყო და როცა კაფეში დირკ სტროვი შემოვიდა და ჩვენს სუფრას შემოუერთდა, მძვინვარე დაცინვის ნიაღვარი დაატეხა თავს. იმ დღეს ისეთი ნიჭი და უნარი გამოიჩინა ამ საქმეში, რომ პირდაპირ გაოცებული დავრჩი. არაფრით არ მეგონა, თუ ასე კარგად იცოდა უბედური ჰოლანდიელის გულის მტკივნეული ადგილები. სტრიკლენდმა ამჟამად სარკაზმის მახვილი კი არ აიღო ხელში, არამედ ლანძღვა-გინების კეტი და შეუბრალებლად დაუწყო იმით ცემა მოწინააღმდეგეს. შეტევა იმდენად მოულოდნელი იყო, რომ სტროვმა სულ ვერ მოახერხა ხმის ამოღება თავის დასაცავად და იმ დამფრთხალ ცხვარს დაემსგავსა, უაზროდ რომ დარბის წინ და უკან. ბოლოს ვედარ გაუძლო ამდენს და გაოცებული თვალეები ცრემლებით აევსო. ყველაზე უარესი კი ის გახლდათ, რომ ამ უტიფარი თავდასხმის მაცურებელი უეჭველად დაგმობდა სტრიკლენდის საქციელს, მაგრამ სიცილს მაინც ვერ შეიკავებდა.

დირკ სტროვი იმ უბედურთა რიცხვს ეკუთვნოდა, რომელთა ყველაზე წმინდა და სათუთ გრძნობებს ყველა სასაცილოდ იგდებს ხოლმე. მაგრამ როცა უკან ვიხედები, ყველაზე ტკბილად მაინც დირკ სტროვის მყუდრო ოჯახში გატარებული საათები მაგონდება.

საკმარისი იყო ამ ცოლ-ქმრისათვის შეგეხედათ, რომ გული სიამით აგვესებოდათ.

სტროვს მაინც ისე უყვარდა ცოლი, რომ მთლად სინაზედ იღვრებოდა. ეს კაცი სულელურად იქცეოდა, მაგრამ მის გამოხედვაში ისეთი წრფელი და მიამიტი ვნება იგრძნობოდა, რომ ძალაუნებურად ყველაფერს აპატიებდით. მე კარგად მესმოდა, რომ ცოლს შეიძლება სულ სხვანაირი გრძნობა ჰქონოდა სტროვის მიმართ და ამიტომ ძალიან მიხაროდა, როცა ვხედავდი, თუ როგორი სინაზით

პასუხობდა ბლანში ქმრის სიყვარულს. თუ მას იუმორის გრძნობა ჰქონდა, აუცილებლად გაეცინებოდა, რომ ქმარმა სათაყვანებელ ხატად დაისახა, მაგრამ ქალი იყო და აბა რომელ ქალს არ სიამოვნებს, როცა აღმერთებენ? სტროვი არშიყი კაცი არ იყო. დარწმუნებული ვარ, რომ მას მოხუცი, ჩამომჭკნარი ბლანშიც ასევე თავდავიწყებით ეყვარებოდა, მაშინაც ყველაზე მოხდენილი ქალი ეგონებოდა.

ამ მყუდრო და თადარიგიანი ოჯახის ნახვა ყველას მოჰგვრიდა სიამოვნებას. სახელოსნოს გარდა მხოლოდ სამინებელი ოთახი და პატარა სამზარეულო ჰქონდათ. მისის სტროვი ოჯახში ყველაფერს საკუთარი ხელით აკეთებდა. დღისით, სანამ სტროვი თავის უმსგავს სურათებს ხატავდა, ბლანში საყიდლებზე მიდიოდა, სადილს ამზადებდა, კერავდა და, ერთი სიტყვით, სულ ფუსფუსებდა. საღამოს კი,

სახელოსნოში იჯდა და საკერავი ეჭირა ხელში. სტროვი ამ დროს პიანინოზე უკრავდა და, თუმცა, დარწმუნებული ვარ, მის ცოლს ასეთი მუსიკისა ბევრი არაფერი გაეგებოდა, მაინც ყურადღებით უსმენდა. დირკი გემოვნებით უკრავდა. მაგრამ, ცოტა არ იყოს, ზედმეტ გრძნობას აქსოვდა შიგ. რომ მოუსმენდით, მიხვდებოდით თუ რა პატიოსანი, მგრძნობიარე და მდიდარი სულით დაეჯილდოვებინა ბუნებას ეს კაცი.

მათი ცხოვრება თავისებური იდგლია იყო და ლამაზი იდგლიაც.

დირკ სტროვი ირგვლივ ყველაფერს კომიკურ ელფერს აძლევდა. მას აქაც თავისებური დისონანსი შეჰქონდა, მაგრამ ეს დისონანსი კიდევ უფრო თანადროულსა და ადამიანურს ხდიდა მათ ცხოვრებას. იგი, სერიოზულ სცენაში ჩართული მოულოდნელი უხეში ხუმრობის მსგავსად, უფრო აშკარად გვიჩვენებდა, რომ სიყვარულს მუდამ თან ახლავს ტანჯვა და სიმძიმე.

თავი ოცდამეოთხე

შობამდე ბევრი აღარ იყო დარჩენილი, რომ დირკ სტროვი მესტუმრა და მთხოვა დღესასწაული ჩემთან გაატარეო. სტროვს ამ დღის მოახლოვება ყოველთვის გულს უჩვილებდა. იგი, ცდილობდა მეგობრებთან ერთად შეხვედროდა დღესასწაულს და თანაც ყოველგვარი წესი და რიგი დაეცვა. უკვე სამი კვირა იყო, რაც სტრიკლენდი არ გვენახა. - მეგობრები მესტუმრნენ ინგლისიდან და ველარ მოვიცალე, სტროვმა კი იმ დღეს, სტრიკლენდმა რომ გააბრაზა, დაიფიცა, ჩემს დღეში აღარ გავეკარები და არც ხმას გავცემ ამ საშინელ ადამიანსო. მაგრამ შობის მოახლოვებისას სტროვი ნაზი გრძნობების მონად იქცა და კინაღამ გაგიჟდა, როცა გაიფიქრა, რომ სტრიკლენდი მარტოდმარტო უნდა ყოფილიყო ნათლისღების ღამეს. მას ყველა თავისნაირი ეგონა და ვერ წარმოედგინა, რომ იმ დროს, როცა მეგობრები ერთად შეიყრებოდნენ, მარტოხელა მხატვარი პირისპირ უნდა დარჩენილიყო თავის დარდასა და ნაღველთან.

ჩვენს მეგობარს უკვე დაედგა თავის სახელოსნოში საშობაო ნაძვის ხე და მის მორთულ-მოკაზმულ ტოტებზე, ალბათ, ყოველი სტუმრისათვის იყო ჩამოკიდული რაიმე სულელური საჩუქარი.

მაგრამ სტროვს ერიდებოდა სტრიკლენდთან მისვლა. გრძნობდა, რომ კიდევ უფრო დაიმცირებდა თავს, თუ იოლად აპატიებდა ამ მძიმე შეურაცხყოფას და აუცილებლად უნდოდა, მეც წავსწრებოდი მათ ლაპარაკს.

ორივენი კლიშის ქუჩისაკენ გავემართეთ, მაგრამ სტრიკლენდი თავის კაფეში არ აღმოჩნდა. გარეთ უკვე ციოდა, ამიტომ შიგნით შევედით და ტყავის სავარძელში ჩავსხედით. კაფეში ცხელოდა და თამბაქოს კვამლი იდგა. სტრიკლენდი არ აღმოჩნდა, მაგრამ ცოტა ხნის შემდეგ ის ფრანგი მხატვარი დავინახეთ, ერთხელ ჭადრაკს რომ ეთამაშებოდა მას. მე თავი გავაცანი და მაგიდასთან მივიწიე.

სტროვმა ჰკითხა, სტრიკლენდი ხომ არ გინახავთო.

- სტრიკლენდი ავად არის, - უპასუხა მხატვარმა, - ნუთუ არ გაგიგიათ?
- არა. საშიში ხომ არაფერი სჭირს?
- მგონი კი. მე თვითონ არ მინახავს, მაგრამ ასე მითხრეს. სტროვი გაფითრდა:
- რატომ არ შემატყობინა? რა სულელი ვარ, რატომ წავეჩხუბე! ახლავე უნდა ვნახო! ალბათ, უპატრონოდ აგდია! სადა ცხოვრობს?
- არ ვიცი, უბანიც კი არ ვიცი, - უპასუხა გრანგმა.

გამოირკვა, რომ არც ერთმა არ ვიცოდით მისი ადგილსამყოფელი. სტროვი ლამის გაგიჟებულიყო:

-

შეიძლება მოკვდეს და ძეხორციელი ვერ გაიგებს. რა საშინელებაა! ამაზე ფიქრიც კი არ შემიძლია! ახლავე უნდა წავიდეთ მოსაძებნად.

შევეცადე გამეგებინებინა, რომ ასე ბრმად ძებნით პარიზში ვერაფერს გავხდებოდით. ჯერ რაიმე გეგმა უნდა შეგვედგინა.

- იქნებ კვდება და თუ დროზე არ ვიპოვეთ, აღარაფერი უშველის.

- გაჩუმდი, რამე მომაფიქრებინე, - გავუბრაზდი მე.

ერთადერთი მისამართი, რომელიც მე ვიცოდი, სასტუმრო „დე ბელჟი“ იყო, მაგრამ სტრიკლენდი ხუთი წლის წინათ გადავიდა იქიდან და ახლა, ალბათ, არც კი ახსოვდათ. გარდა ამისა, იგი დაჟინებით მაღავდა თავის ადგილსამყოფელს და საეჭვოა, რომ იმ სასტუმროში თავისი მისამართი დაეტოვებინა. მე თითქმის დარწმუნებული ვიყავი, რომ სტრიკლენდი სადღაც იქვე იქირავებდა ბინას. ეს იქიდანაც ჩანდა, რომ ისევ ამ კაფეში დადიოდა. უცებ გამახსენდა მისი ნათქვამი, ჩემმა მეპურემ მუშტარი მიშოვავო და ვიფიქრე, ეს მეპურე რომ გვაპოვნინა, იქნებ მისამართი იცოდეს-მეთქი. ცნობარში ჩავიხედე და ვნახე, რომ ახლომახლო ხუთი საფუნთუშე იყო. ახლა მათი ჩამოვლალა დაგვრჩენოდა.

სტროვი უხალისოდ მომდევდა. მისი აზრით, მახლობელი ქუჩები უნდა შემოგვერბინა და ყველას სახლში გვეკითხა, სტრიკლენდი აქ ხომ არა ცხოვრობსო. ჩემი გეგმა უფრო ჭკვიანური გამოდგა, რადგან უკვე მეორე ფარდულის დახლში მდგომმა ქალმა გვითხრა, მაგ მხატვარს ვიცნობო. მან ზუსტად არ იცოდა სტრიკლენდის ბინა, მაგრამ

ხელით გვანიშნა, ამ სამი სახლიდან ერთ-ერთში უნდა ცხოვრობდესო. ბედმა გაგვიღიმა და პირველსავე სახლში კონსიერჟისაგან გავიგეთ, რომ სტრიკლენდი სულ ზედა სართულზე ცხოვრობდა.

- ავად უნდა იყოს, არა? - ჰკითხა სტროვმა

- შესაძლებელია, - გულგრილად მიუგო კონსიერჟმა, - მართლაც უკვე რამდენიმე დღეა, აღარ მინახავს.

სტროვი სირბილით აუყვა კიბეებს და როცა ბოლო სართულს მივაღწიე, ვნახე, რომ უკვე დაეკაკუნებინა ვილაცის კარზე და ახლა მასპინძელს - ჟილეტიან მუშას - ელაპარაკებოდა. მუშამ მეზობელ კარზე მიგვითითა და გვითხრა, ნამდვილად ვიცი, რომ მანდ მხატვარი ცხოვრობს, ოღონდ მთელი კვირაა აღარ მინახავსო. სტროვმა დაკაკუნება დააპირა, მაგრამ უცებ ხელი ჩამოსწია, ჩემკენ მობრუნდა. ერთხანს უმწეოდ მომაჩერდა, მერე კი შეშინებულმა მკითხა:

-

- მკვდარი რომ იყოს?!

არ იქნება-მეთქი, დავამშვიდე და დავაკაკუნე. შიგნიდან რომ არავინ გამომეპასუხა, სახელური ავწიე. კარი ღია აღმოჩნდა და ოთახში შევედი. სტროვიც შემომყვა. იქაურობა სიბნელეს მოეცვა. მარტო ის შევამჩნიე, რომ ჭერი დაქანებული იყო და გავიფიქრე, სხვენი ყოფილა-მეთქი. ჭერში ჩასმული ფანჯრიდან შემოსული შუქი სიბნელეს ვერ ერეოდა.

- სტრიკლენდ, - დავუძახე მე.

ხმა არავინ გამცა. ეს უკვე ავის მომასწავლებლად მეჩვენა. ჩემს უკან მდგომი სტროვიც ციებიანივით ცახცახებდა. სინათლის ანთება მინდოდა, მაგრამ ვერ გავბედე, უკვე ბუნდოვნად ვარჩევდი კუთხეში მიდგმულ საწოლს და მეშინოდა, ვაითუ სინათლეში ზედ მიცვალებული დავინახო-მეთქი.

- ასანთი არა გაქვთ, ყეყეჩებო? - ისე მოულოდნელად გაისმა სიბნელეში სტრიკლენდის მკვახე ხმა, რომ შევხტი.

- ოჰ, ღმერთო ჩემო, მე მეგონა უკვე მკვდარი იყავით, - შესძახა სტროვიცმა. ასანთი გავკარი და სანთელს დავუწყე ძებნა.

ოთახი პატარა იყო, ეტყობოდა, სტრიკლენდი აქვე მუშაობდა. ერთი საწოლი იდგა, სკამი და მოლბერტი. აქვე იყო პირით კედლისაკენ მიბრუნებული რამდენიმე ტილო. იატაკზე ხალიჩა არ ეგო და არც ბუხარი მოჩანდა სადმე. მაგიდაზე უწესრიგოდ დაყრილ საღებავებს, შპატელებსა და ათასნაირ ნაგავში სანთლის ნამწვი ვიპოვე და ავანთე. სტრიკლენდი ძლივს ეტეოდა პატარა საწოლზე. ზევიდან მთელი თავისი ტანსაცმელი დაეხურა გასათბობად. შევხედე თუ არა, მივხვდი, რომ სიცხისგან იწვოდა. სტროვიც მიუახლოვდა და მღელვარებისაგან აკანკალებული ხმით დაუწყო:

- ო, ჩემო მეგობარო, რა დაგემართათ? არ ვიცოდი, რომ ავად იყავით. რატომ არ შემატყობინეთ? ნუთუ არ იცით, რომ თქვენთვის თავს არ დავზოგავ? ალბათ ჩემი ნათქვამი გეწყინათ, სხვანაირად გამომივიდა, რა თქმა უნდა, დამნაშავე ვიყავი. რა სისულელე იყო... არ უნდა მწყენოდა.

- მომწყდი თავიდან! - შეუღრინა სტრიკლენდმა.

- დაწყნარდით, ნება მომეცით მოგიაროთ. ნუთუ აქ არავინ არის ისეთი, რომ მოგხედოთ?

სტროვიცმა დაბნეული თვალები მოავლო ამ საცოდავ სხვენს, მერე შეეცადა ლოგინი შეესწორებინა. სტრიკლენდი მძიმედ სუნთქავდა. ხმა არ ამოუღია,

მაგრამ ეტყობოდა, ბრაზობდა. მერე მე შემომხედა გაცეცხლებული თვალებით, მაგრამ არც ხმა ამოვიღე და არც არაფერი შევიმჩნიე.

- თუ მართლა რაიმეთი გინდათ დამეხმაროთ, ცოტა რძე მომიტანეთ, - გვითხრა სტრიკლენდმა ბოლოს, - ორი დღეა ქუჩაში ვეღარ გავედი.

საწოლის გვერდით ორი ცარიელი რძის ბოთლი იდგა, გაზეთის ნახევში პურის ნატეხები იყო გახვეული.

- რასა ჭამთ? - გვითხე მე.

არაფერს.

- რამდენი ხანია? - იყვირა სტროვი. - ნუთუ ორი დღეა არც არაფერი გიჭამიათ და არც დაგიღვიათ? საშინელებაა!

- წყალს ვსვამდი. სტრიკლენდმა შორიახლო მდგარ დიდ ტოლჩაზე მანიშნა თვალით. - ახლავე წავალ, - დაფაცურდა სტროვი. - რა მოვიტანო, რა გენატრებათ?

მე ვთხოვე თერმომეტრი, ყურძენი და პური მოეტანა. სტროვს გაუხარდა, რომ რაღაცაში მაინც გამოადგებოდა ავადმყოფს და კისრისტეხით ჩაირბინე კიბე.

- მთლად გამოტვინებულია, - ჩაიბურტყუნა სტრიკლენდმა.

მაჯა გავუსინჯე: სწრაფად და უღონოდ უცემდა. ერთი-ორი კითხვა მივეცი, მაგრამ არ მიპასუხა და როცა ჩავაცივდი, გაბრაზებული გადატრიალდა კედლისაკენ. რაღა გაეწყობოდა, გავჩუმდი და სტროვს დაველოდე. იგი ათი წუთის შემდეგ ქოშინით

შემოვარდა ოთახში, რაც დავაბარე, მოიტანა და სანთლები, ბულიონი და სპირტქურა მოაყოლა. სტროვი მარჯვე ყმაწვილი გახლდათ და დაუყოვნებლივ შეუდგა რძის ადუღებას. მე სიცხე გავუზომე ავადმყოფს. თერმომეტრი ას ოთხ გრადუსზე ავარდა. არა, სტრიკლენდი მართლა ძალიან ავად იყო!

თავი ოცდამეხუთე

იქაურობა მალე დავტოვეთ. დირკს შინ ეჩქარებოდა სადილზე, მე კი ექიმი უნდა მეშოვა და სტრიკლენდთან მიმეყვანა, მაგრამ დახუთული სხვენიდან ქუჩაში, სუფთა ჰაერზე რომ გამოვედი, ჰოლანდიელმა მუდარა დამიწყო, შინ წამომყევით. მას ერთი აზრი მოსვლოდა თავში, რა იყო, არაფრით არ მითხრა, მაგრამ ჩამაცივდა, თქვენი წამოსვლა აუცილებელიაო. ვიფიქრე სტრიკლენდს

-

რაც საჭირო იყო, გავუკეთეთ, ექიმი ახლა ისე საჩქარო არ არის-მეთქი და დავთანხმდი. სახელოსნოში რომ მივედი, ბლანში უკვე სუფრას აწყობდა. დირკი მიეჭრა, ორივე ხელი დაუჭირა და შეევედრა:

- ჩემო ძვირფასო, რაღაც მინდა გთხოვო და უარი არ მითხრა.

ქალი თავისი მშვიდი, მომხიბვლელი ღიმილით მიაჩერდა. სტროვს წითელი სახე ოფლით ჰქონდა დანამული და რაღაც სასაცილოდ იყო აფორიაქებული, მაგრამ მრგვალ, მუდამ გაოცებულ თვალებში მტკიცე გადაწყვეტილება ეწერა.

- სტრიკლენდი ძალიან ავად არის: შეიძლება ვერც კი მობრუნდეს, სადღაც ბინძურ სხვენზე აგდია მარტოდმარტო, მოუვლელად. მინდა, რომ აქ გადმოყვანის ნება მომცე.

ბლანშმა სწრაფად გამოსტაცა ხელები. ვერასოდეს ვიფიქრებდი, რომ იგი ასეთი სწრაფი შეიძლება ყოფილიყო. სახე წითლად აულაჟლაჟდა:

- ო, არა!

- ჩემო სიცოცხლე, უარს ნუ მეტყვი. იქ ვერაფრით ვერ დავტოვებ. წამით ვერ დავიძინებ, სანამ იქ იქნება.

- თუ გინდა წადი და მოუარე, - ცივად და ამაყად უთხრა ცოლმა.

- კი მაგრამ, მოკვდება.

- მოკვდეს.

სტროვმა ყელში გაჩხერილი ნერწყვი ჩაყლაპა, მერე ოფლიანი სახე მოიწმინდა და თვალებით შემეხვეწა, მომეშველეო, მაგრამ მე არ ვიცოდი, რა მეთქვა.

- სტრიკლენდი უდიდესი მხატვარია, - ისევ დაიწყო სტროვმა.

- იყოს, მე მეზიზღება!

- ო, ჩემო სიყვარულო, ჩემო თვალისჩინო, ასე ნუ ამბობ; გევედრები, მომაცვანინე. აქ კარგად მოვუვლით და შეიძლება გადავარჩინოთ. შენ არაფრით შეგაწუხებ. ყველაფერს გავაკეთებ. აი იქ, სახელოსნოში დავაწვინოთ. ხომ არ შეიძლება უპატრონო ძაღლივით მოკვდეს სადღაც. ეს ხომ მხეცობა იქნება.

- საავადმყოფოში რატომ არ დაწვება?

რას ამბობ?! მას მზრუნველი ხელი უნდა. სათუთად, ყურადღებით უნდა მოექცნენ.

ბლანში საოცრად აფორიაქდა. სუფრის გაწყობა კი განაგრძო, მაგრამ ხელები საშინლად უკანკალებდა.

- ლამის გამაგიჟოს შენმა საქციელმა. როგორ ფიქრობ, შენ რომ გამხდარიყავი ავად, ხელს გაანძრევდა?

- მერე რა მოხდა? შენ მომივლიდი, მაგის მოვლა რად მინდოდა? გარდა ამისა, მე და ის ერთნი ვართ? მე რას წარმოვადგენ?

- შენ სულ არა გაქვს თავმოყვარეობა. უჯიშო ძალივით ყველას ფეხქვეშ უგორდები, ყველას ევედრები, მოდით და გამთელეთო.

სტროვმა ჩაიციხა - იფიქრა, ახლა კი მივხვდი, რატომ არ უნდა ჩემს ცოლს სტრიკლენდის გადმოყვანაო.

- ო, ჩემო საბრალო ანგელოზო, შენ ისევ ის გახსოვს, აქ რომ მოვიყვანე ჩემი ნახატების საჩვენებლად, არა? თუ არ მოეწონა, რა ექნა? მე თვითონ არ უნდა მეჩვენებინა. მართლაც, გულახდილად რომ ვთქვა, ჩემი ნახატები არაფრად არ ვარგა.

მან საწყლად მოავლო თვალი თავის სახელოსნოს. მოლბერტზე დადებული დაუმთავრებელი ნახატიდან იტალიელი გლეხი გვილიმოდა. იგი ყურძნის აკიდოს სთავაზობდა შავთვალა გოგოს. აკიდოიანი ხელი ისე მალლა ჰქონდა აწეული, რომ გოგო ქვევიდან შეჰყურებდა.

- მოეწონა თუ არ მოეწონა, უზრდელად არ უნდა მოქცეულიყო. შეურაცხყოფა მაინც არ უნდა მოეყენებინა. აშკარად გაგრძნობინა, ვერ გიტანო, შენ კი ხელებს ულოკავ! ო, მძულს მეზიზღება!

- კი მაგრამ, ის ხომ გენიოსია, ჩემო გოგონი. მე კი, დარწმუნებული ვარ, მშვენივრად იცი, რომ გენიოსი არა ვარ. ნეტავი ვიყო. მე მაშინვე ვატყობ კაცს ტალანტს და მთელი ჩემი არსებით ვეთაყვანები. ეს ყველაზე გასაოცარი თვისებაა ამქვეყნად და ამავე დროს უმძიმესი ტვირთიც. გენიოსებს მზრუნველად და სათუთად უნდა მოვეპყროთ.

მე შეცბუნებული ვიდექი გვერდზე და მიკვირდა, სტროვმა მე რატომ დამასწრო ამ ოჯახურ სცენას-მეთქი. ბლანში ისეთ დღეში ჩავარდა, რომ სადაც იყო ატირდებოდა.

- მარტო იმიტომ კი არ გთხოვ აქ გადმოყვანას, რომ გენიოსად მიმაჩნია. ბოლოს და ბოლოს, ღვთის გაჩენილია, ავადმყოფი და უსახსრო.

- არასოდეს არ შემოვადგმევინებ ფეხს ჩემს სახლში, არასოდეს!

-

უთხარით, რომ სიკვდილ-სიცოცხლის საკითხი დგას, რომ არ შეიძლება სტრიკლენდის დატოვება იმ საზარელ ბუნაგში, - მთხოვა სტროვმა.

- ცხადია, აქ უკეთესად შეიძლება მოვლა, მაგრამ ძალიან შეწუხდებით. მე მგონი, აჯობებს, რომ ვინმე დავაყენოთ თავზე, - ვთქვი მე.

- შენ ხომ ისეთი არა ხარ, ჩემო გულო, რომ პატარა სიძნელეს შეუშინდე?

- ის თუ მოვა, მე წავალ აქედან, - მტკიცედ განაცხადა მისის სტროვმა.

- ვეღარ მიცვნიხარ. შენ ხომ ისეთი კეთილი იყავი.

- ღვთის გულისათვის, თავი დამანებე. შენ მე ჭკუიდან შემშლი.

ქალი სავარძელში ჩავარდა, სახეზე ხელები აიფარა და აქვითინდა. მხრები ნერვიულად

უცახცახებდა. დირკი მაშინვე მის ფეხებთან გაჩნდა და ხელები მოხვია. იგი კოცნიდა ცოლს, ათასგვარ საალერსო სახელს ეძახდა, ეფერებოდა და თვითონაც ტიროდა. ქალმა ხელი გააშვებინა, ცრემლები მოიწმინდა და უკვე ცოტათი დამშვიდებულმა უთხრა ქმარს, თავი დამანებეო. მერე მე მომიბრუნდა, თავს ძალა დაატანა, რომ გაეღიმა და მომიბოდიშა: ალბათ, რა ცუდი ადამიანი გგონივართო.

სტროვი შეშფოთებით შეჰყურებდა ცოლს. ეტყობოდა, რაღაცის თქმა უნდოდა და ვერა ბედავდა. შუბლი შექმუხნილი ჰქონდა, ტუჩები წინ გამოეშვირა... იმ წუთში რატომღაც შეშინებულ ზღვის ღორს მივამსგავსე.

- მაშასადამე, უარს ამბობ არა, ძვირფასო? - გაბედა მან ბოლოს. ქალს უკვე ბრძოლის ილაჯი აღარა ჰქონდა. ხელი ჩაიქნია და უთხრა:

- სახელოსნო შენია. აქ ყველაფერი შენი საკუთრებაა: თუ მოყვანა გინდა, მე რა უფლება მაქვს აგიკრძალო?

სტროვს ღიმილმა გაუნათა მრგვალი სახე:

- ესე იგი თანახმა ხარ? ვიცოდი რომ, უარს არ მეტყოდი, ჩემო სიცოცხლე.

ქალმა უცებ მოიკრიბა ძალა. ჯერ მე შემომხედა ტანჯული თვალებით, მერე ხელები ისე მიიჭირა მკერდზე, თითქოს გულისცემა უნდოდა შეენელებინა:

- ო, დირკ, მე ხომ არასოდეს არაფერი მითხოვია შენთვის?

- ხომ იცი, რომ შენთვის ყველაფერს გავაკეთებ ამქვეყნად!

- ძალიან გთხოვ, სტრიკლენდი არ მოიყვანო აქ. სხვა ვინც გინდა იყოს. ქურდი მოიყვანე, ლოთი მოიყვანე, ქუჩაში დაგდებული მაწანწალა მოიყვანე და პირობას გაძლევ, სიამოვნებით მოვუვლი, ოღონდ, გევედრები, სტრიკლენდი არ მოიყვანო!

კი მაგრამ, რატომ?

- მეშინია, არ ვიცი რატომ, მაგრამ ეგ კაცი მზარავს. რაღაც დიდ უბედურებს დაგვატყვის თავზე, ნამდვილად ვიცი. ვგრძნობ, რომ ასე იქნება. აქ თუ მოიყვან, აუცილებლად რაღაცა მოგვეწევა.

- რა სისულელეა!

- არა, არა. ვიცი, რომ ასე იქნება. რაღაც საზარელი რამ დაგვემართება.

- ნუთუ იმიტომ, რომ კეთილ საქმეს ვაკეთებთ?

ქალი ძლივს ითქვამდა სულს, სახეზე ენით გამოუთქმელი ტანჯვა ეხატებოდა. არ ვიცი, რისი ეშინოდა, მაგრამ ვგრძნობდი, რომ მისი არსება რაღაც გაურკვეველ, უსახო შიშს დაემონებინა. ბლანშ სტროვი საერთოდ მეტად მშვიდი ქალი იყო და მიკვირდა, ახლა ასე რატომ აღელდა-მეთქი. სტროვი გაცემისაგან ენაჩავარდნილი მისჩერებოდა ცოლს. ბოლოს უთხრა:

- შენ ჩემი მეუღლე ხარ. შენ ჩემთვის ყველაზე ძვირფასი ხარ ამქვეყნად. თუ შენ არ გინდა, აქ ფეხს ვერავინ შემოდგამს.

ქალმა თვალები დახუჭა. მეგონა, გული მისდიოდა. არ ვიცოდი თუ ეს ქალი ასეთი ნერვიული იყო და ცოტათი გავბრაზდი კიდეც. უცებ სიჩუმე რაღაც უცნაურად დაარღვია სტროვის ხმამ:

- შენ ხომ გამოგიწოდეს დახმარების ხელი, როცა ის დიდი უბედურება დაგატყდა თავს? კარგად იცი, რას ნიშნავს, როცა ვინმე შეგეწევა ამისთანა დროს. ნუთუ არა გსურს, ვინმეს დაეხმარო, როცა შეგიძლია?

სიტყვები სრულიად ჩვეულებრივი იყო. ცოტა ზედმეტად დიდაქტიკურიც კი მეჩვენა და კინაღამ გამეღიმა, მაგრამ ბლანშ სტროვზე ამან საოცარი ზემოქმედება მოახდინა. იგი შეკრთა და პირდაპირ თვალებში მიაჩერდა ქმარს. დირკი შეცბუნდა და თვალები დაბლა დახარა. ქალს ჯერ ოდნავ შეუფაკლდა ღაწვები, მაგრამ მალე სახე, ხელები, მთელი სხეული ისე გაუფითრდა, მიცვალებული გეგონებოდათ. უეცრად კანკალმა დაუარა ტანში. სახელოსნოში მძიმე, თითქმის თვალის დასანახი სიჩუმე ჩამოწვა. მე მთლად დამეხნა თავგზა.

- მოიყვანე სტრიკლენდი, დირკ! რაც შემეძლება, მოვუვლი.

-

- ჩემო ძვირფასო! - გაუღიმა სტროვმა და მოხვევა დაუპირა, მაგრამ ცოლმა შეაჩერა:

- უცხოებთან ნუ მეფერები, დირკ. თავს ძალიან უხერხულად ვგრძნობ.

იგი კვლავ ჩვეულებრივად იქცეოდა და ვერავინ იტყოდა, რომ ცოტა ხნის წინ ასეთი საშინელი მღელვარება გადაიტანა.

თავი ოცდამეექვსე

სტრიკლენდი მეორე დღესვე გადავიყვანეთ სტროვის სახელოსნოში, საამისოდ ბევრი ხვეწნა-მუდარა, ჩხუბი და შეგონება დაგვჭირდა. მართლა მძიმედ იყო ავად, თორემ ვერაფერს გავხდებოდით. ჩავაცვით (სანამ ვაცმევდით, მისუსტებული ხმით გვაგინებდა), კიბეზე ჩამოვიყვანეთ, კეზში ჩავსვით და სტროვის ბინისაკენ გავაქანეთ. გზაში ისე დაიღალა, რომ ხმამაღლედ ჩავგაწვეინა თავი ლოგინში.

სტრიკლენდმა ექვს კვირას იავადმყოფა. ზოგჯერ ისე ცუდად იყო, რომ გვეგონა ორ-სამ საათსაც ვერ გაატანსო და, დარწმუნებული ვარ, მხოლოდ და მხოლოდ ჰოლანდიელის თავდადებულმა მოვლამ შეუნარჩუნა სიცოცხლე. იმაზე ცუდი ავადმყოფი არასოდეს მინახავს. ჭირვეული და ბუზღუნა კი არ იყო, პირიქით, არაფერზე დაიწუწუნებდა, არაფერს თხოულობდა, მუდამ ჩუმად იყო, მაგრამ აშკარად ეტყობოდა, რომ ჩვენი ყურადღება აცოფებდა. როცა ვკითხავდით, თავს როგორა გრძნობ, ხომ არაფერი გინდაო, ან დაცინვით გვიპასუხებდა ან ლანძღვავინებით. საშინლად შემაჯავრა თავი და როგორც კი შევატყვე, რომ პირი ამქვეყნისაკენ იბრუნა, მოურიდებლად ვუთხარი, აუტანელი ხარ-მეთქი,

- მომწყდი თავიდან, - შემომიბღვირა მან.

დირკ სტროვმა მთლად აიღო ხელი თავის სამუშაოზე და იშვიათი სინაზითა და მონდომებით უვლიდა ავადმყოფს, იგი მეტად მარჯვედ ახერხებდა, რომ სტრიკლენდი არაფერზე არ შეეწუხებინა და ათასგვარი ხრიკებითა და ოინებით ასმევდა ექიმის მიერ დანიშნულ წამლებს. ადრე ვერც კი წარმოვიდგენდი, თუ სტროვს ამდენი ეშმაკობა და სიმარჯვე ექნებოდა. იგი არაფრის წინაშე არ იხევდა უკან. შემოსავალი იმდენი ჰქონდა, რომ საცხოვრებლად ჰყოფნიდა, მაგრამ გასაფლანგი ფული, რა თქმა უნდა, არ ებადათ. ახლა კი ხარჯს აღარ ერიდებოდა, და ათასნაირ ნუგბარ საჭმელს ყიდულობდა, ოღონდ სტრიკლენდს რაიმესთვის პირი დაეკარებინა. არასოდეს დამავიწყდება, როგორი ხვეწნითა და ვედრებით აჭმევდა თავის ავადმყოფს. სტრიკლენდი ტლანქად ექცეოდა, მაგრამ დირკი

არასოდეს არა კარგავდა მოთმინებას. თუ კუმტად იმზირებოდა, სტროვი ვითომ ვერ ამჩნევდა ამას, ლანძღვასა და ჩხუბზე სიცილით პასუხობდა. როცა სტრიკლენდი ცოტათი გამომჯობინდა, გასართობი იშოვა: მასპინძელს დაცინვა და გამასხარავება დაუწყო. სტროვს, იმის მაგივრად, რომ სწყენოდა, უხაროდა და განგებ აძლევდა დაცინვის საბაბს. თან მაღიმალ გახარებული გადმომხედავდა ხოლმე,

ვითომდა „ნახე როგორ მოიკეთა ჩვენმა ავადმყოფმაო“. ერთი სიტყვით, სტროვი ერთი უცნაური ვინმე იყო!

მაგრამ ყველაზე მეტად ბლანში მაოცებდა. იგი არა მარტო უნარიანი, არამედ ერთგული და მონდომებული მომვლელი გამოდგა. ჩემი თვალით რომ არ მენახა,

არ დავიჯერებდი, რომ ასეთი გააფთრებული წინააღმდეგობა გაუწია ქმარს, როდესაც მან სთხოვა, სტრიკლენდი ჩვენთან გადმოვიყვანოთო. ბლანში ხალისიანად ეხმარებოდა სტროვს ავადმყოფის მოვლაში, საწოლი ისე მოუწყო, რომ ზეწრის გამოცვლისას არ შეწუხებულყო, ხელ-პირს ბანდა და ერთი სიტყვით, არაფერს იზარებდა. როცა შევაქე, კარგი მოვლა გცოდნიათ-მეთქი, თავისი სასიამოვნო ღიმილი მომაშუქა და მითხრა, ერთხანს საავადმყოფოში ვმუშაობდიო. ვინმეს რომ ეთქვა, ოდესღაც თვალის დასანახავად ეზიზღებოდა სტრიკლენდიო, არც კი დავიჯერებდი. ბლანში თითქმის არც კი ელაპარაკებოდა ავადმყოფს, მაგრამ უთქმელად ხვდებოდა მის სურვილებს და მაშინვე უსრულებდა. სტრიკლენდი მთელი ორი კვირა ისე იყო, რომ მარტო არ დაიტოვებოდა და ცოლ-ქმარი რიგრიგობით უთევდა ღამეს. ნეტავ, რას ფიქრობდა ქალი, როცა მთელი ღამე სიბნელეში იჯდა ავადმყოფის საწოლის გვერდით? სტრიკლენდი ამქვეყნიურ არსებას არა ჰგავდა. იგი მთლად ლანდად ქცეული იწვა ლოგინში, გაბურძნული წითური წვერი მაღლა აეშვირა და ანთებიანი თვალებით სადღაც სიცარიელეში იმზირებოდა, სწეულებისაგან თვალელები უზომოდ გაფართოებოდა და უცნაურად უბრწყინავდა.

- ღამე როდისმე დაგლაპარაკებიათ? - ვკითხე ერთხელ ბლანშს.

- არასოდეს.

- ახლა ძველებურად გეჯავრებათ?

- უფრო მეტადაც.

მან მშვიდი, ნაცრისფერი თვალელები მომანათა. სახე ისეთი თვინიერი ჰქონდა, რომ იტყოდნი, ეს ქალი თავის დღეში არ აღელვებულაო.

- მადლობა თუ უთქვამს ოდესმე?

- არა, - გაეღიმა ბლანშს.

- დიდი უცხვირპირო კაცია.

- და საზიზღარიც!

სტროვი, რა თქმა უნდა, აღტაცებული იყო თავისი ცოლით და აღარ იცოდა, რითი გადაეხადა მისთვის მადლობა. ქალმა ხომ ნებაყოფლობით აიკიდა ზურგზე ეს მძიმე ტვირთი! მაგრამ დირკ სტროვი საკმაოდ გაოცებული იყო თავისი ცოლისა და სტრიკლენდი ურთიერთობით.

- გესმის? მთელი საათობით სხედან ერთად და ერთი სიტყვითაც არ გაეხმიანებიან ერთმანეთს!

ერთხელ, როცა სტრიკლენდმა უკვე საკმაოდ მოიკეთა და ორ-სამ დღეში ფეხზეც უნდა წამომდგარიყო, სახელოსნოში მივედი, მე და დირკი ვსაუბრობდით. მისის სტროვი საკერავს უჯდა - თუ არა ვცდები, სტრიკლენდის ხალათს კემსავდა.

სტრიკლენდი გულაღმა იწვა და დუმდა. უცებ შევნიშნე, რომ იგი ბლანშ სტროვს მიაჩერდა. თვალეში საოცარი დაცინვა ეხატა. ქალმა იგრძნო მისი შემოხედვა და თავი ასწია. ცოტა ხანს ორივენი თვალეში მისჩერებოდნენ ერთმანეთს, კარგად ვერ მივხვდი, თუ რას გამოხატავდა ბლანშის მზერა, ის კი ეტყობოდა, რომ უცნაურად იყო დაბნეული და თითქოს შეშინებულიც, მაგრამ რატომ? პირველმა სტრიკლენდმა აარიდა თვალი და კვლავ ჭერს მიაჩერდა, მაგრამ ქალი ერთხანს ისევ ისე დაჟინებით უმზერდა მას.

რამდენიმე დღის შემდეგ სტრიკლენდი ფეხზე წამოდგა, ავადმყოფობას თითქმის დაედნო. მარტო ძვალი და ტყავილა დარჩენილიყო. ტანსაცმელი ისე ეკიდა ტანზე, თითქოს ჯოხზე ძონძები ჩამოუკიდიათ ჩიტების დასაფრთხობადო. წვერი მოთელილი ჰქონდა, თმა - მოშვებული, სახის ისედაც მსხვილი ნაკვთები კიდევ უფრო მკვეთრად მოუჩანდა.

ისეთი უცნაური შესახედავი იყო, რომ ვედარც კი იტყოდით, ართვალიაო. კიდევ მეტი, ვისაც უნდა შეეხედა ამ მოუქნელი, ულაზათო კაცისათვის, აუცილებლად იტყოდა, რა დიადი და მონუმენტური ადამიანიაო. მე ზუსტად ვერც კი მოვახერხებ გადმოგცეთ ის

შთაბეჭდილება, რომელიც მაშინ სტრიკლენდმა მოახდინა ჩემზე. სხეული თითქოს გამჭირვალე ჰქონდა, მაგრამ მისი არსება ზემთაგონებით კი არ იყო გამსჭვალული, არამედ მძაფრი და დაუოკებელი ვნებით. ჩემი ნათქვამი შეიძლება სისულელედ მოგეჩვენოთ, მაგრამ ამ ვნებას ხორციელი ელფერი არ ედო. მასში რაღაც პირველქმნილი ძალა იგრძნობოდა. სტრიკლენდი ბუნების იმ ბუნდოვან არსებას წააგავდა, რომლებიც ძველ ბერძნებს ნახევრად ადამიანებად და ნახევრად ცხოველებად წარმოედგინათ და რომელთაც სატირებსა და ფავნებს უწოდებდნენ. მის დანახვაზე მარსი მახსენდებოდა, რომელიც ღმერთს შეეჯიბრა სიმღერაში და ამ თავხედობისათვის საკუთარ ტყავს გამოეთხოვა. სტრიკლენდსაც გულში უცნაური ჰანგები და განუმეორებელი სახეები უტრიალებდა და ვგრძნობდი, რომ იმასაც იმედის გაცრუება და წამებით სიკვდილი ეწერა. მე კვლავ იმ აზრისა ვიყავი, რომ მის სულს ეშმაკი დაპატრონებოდა, ოღონდ ეს ეშმაკი არ იყო ბოროტი სული, რადგან იგი პირველყოფილი ძალა იყო, მანამდე არსებული, ვიდრე კეთილი და ბოროტი გაჩნდებოდა ქვეყნად.

სტრიკლენდი ჯერ კიდევ სუსტად იყო და ხატვა არ შეეძლო. ამიტომ ან ხმამოუღებლად, ჩაფიქრებული იჯდა სახელოსნოში, ან კითხულობდა.

სხვადასხვანაირი წიგნების კითხვა უყვარდა. დამინახავს, რომ ხელში მალარმეს ლექსები ეჭირა და ბავშვივით ამოდრავებდა ტუჩებს. ძალიან მინდოდა გამეგო, რა გრძნობებს აღუძრავდა პოეტის ნატიფი კანდეციები და ბუნდოვანი ფრაზები. ერთხელ გატაცებით კითხულობდა გაბორიოს დეტექტიურ რომანს. როგორც ეტყობა, მისი უცნაური, წინააღმდეგობებით აღსავსე ბუნება წიგნების არჩევანზეც ახდენდა გავლენას. კიდევ ერთი რამ უნდა აღვნიშნო: მიუხედავად იმისა, რომ სტრიკლენდი ამ ავადმყოფობაში ძალიან დასუსტდა, სულ არ მიისწრაფოდა ფუფუნებასა და განცხრომისაკენ. სტროვს ძალიან უყვარდა ნებიერი ცხოვრება და სახელოსნოში ორი რბილი სავარძელი და ორი დიდი დივანი ედგა. სტრიკლენდი ახლოსაც არ ეკარებოდა მათ. ამის მიზეზი მოჩვენებითი სტოიციზმი არა ყოფილა. ეს იქიდან ჩანდა, რომ ერთხელ, როცა სტროვთან მივედი, სახელოსნოში მარტო სტრიკლენდი დამხვდა. იგი ფეხმოტეხილ სკამზე იჯდა. ჩვეულებრივ, არასოდეს არ მენახა ადამიანი, რომელიც კომფორტს ასე მცირე ყურადღებას აქცევდა.

თავი ოცდამეშვიდე

ორი თუ სამი კვირა გავიდა. ერთ დილას როგორღაც გული ვერ დავუდე მუშაობას და გადავწყვიტე ლუვრში წავსულიყავი. დარბაზიდან დარბაზში გადავდიოდი, დინჯად ვათვალიერებდი ნაცნობ სურათებს და, ვინ იცის, მერამდენედ განვიცდიდი მღელვარებასა და აღფრთოვანებას. ერთ გრძელ დერეფანში რომ მივდიოდი, სტროვი შემომხვდა წინ. ამ ჩაკურატებული ფუსფუსა კაცის დანახვა ყველას ღიმილსა ჰგვრიდა და მეც გამელიძა, მაგრამ როცა მივუახლოვდი, შევამჩნიე, რომ მეტად შესაბრალისი შეხედულება ჰქონდა. საშინლად დადარდიანებული ჩანდა, მაგრამ შეხედავდი თუ არა, მაინც გაგეცინებოდა. ასე ეცინება ხოლმე ადამიანს, როცა მდინარიდან ამოყვანილ კაცს დაინახავს: იგი სიკვდილს გადაურჩა, წყალი წურწურით ჩამოსდის ტანსაცმლიდან და თვითონვე გრძნობს, რომ მეტად სასაცილო შესახედავია! სტროვი ჩემკენ მოტრიალდა და პირდაპირ თვალებში მომაშტერდა, მაგრამ, ვერც კი დამინახა. მრგვალ ლურჯ თვალებში შემფოთება ეწერა.

- დირკ, - შევეხმიანე მე. იგი შეკრთა, მერე მიცნო და როგორღაც საცოდავად გამიღიმა.

- არა გრცხვენია, ასე უქმად რომ კარგავ დროს? - გავექილიკე მე.

- დიდი ხანია ლუვრში აღარ ვყოფილვარ და გადავწყვიტე, წავალ, ვნახავ, რაიმე ახალი ხომ არ მოუტანიათ-მეთქი.

- კი მაგრამ, ხომ მითხარი ამ კვირაში სურათი უნდა დავამთავრო?

- სახელოსნოში სტრიკლენდი ხატავს.

- რას ამბობ?!

- მე თვითონ შევთავაზე. ჯერ ისე არ მოლონიერებულა, რომ შინ დაბრუნება შეძლოს. მეგონა, ერთად ვიმუშავებდით. ჩვენს კვარტალში ხშირად მუშაობს ორორი მხატვარი ერთად. მეგონა, უფრო ხალისიანად ვიქნებოდით. დაილლები მუშაობით და აგერ, გვერდზე ხმის გამცემი გყავს. განა ცუდი იქნებოდა?

ეს ყველაფერი სვენებ-სვენებით მითხრა, თითქოს თქმა არ უნდა და ვინმე აძალებსო. თან მრგვალ, კეთილსა და მოშტერო თვალებს არ მამორებდა. თვალები ცრემლით ჰქონდა სავსე.

- რაღაც კარგად ვერ გავიგე შენი ნათქვამი.

- სტრიკლენდს ვინმესთან ერთად მუშაობა არ შეუძლია.

- ეშმაკმა წაიღოს მაგისი თავი, არ შეუძლია, ნუ შეუძლია. სახელოსნო ხომ შენია. სტროვმა საწყლად შემომხედა, ტუჩები აუთრთოლდა, მაგრამ აღარაფერი უთქვამს.

- რა მოხდა? - ცოტა არ იყოს, მკაცრად ვკითხე მე.

ჯერ შეეყოყმანდა, მერე გაწითლდა და უმწეოდ მიაშტერდა ერთ-ერთ სურათს. ბოლოს, როგორც იყო, ამოღერდა:

- არ გამაჩერა, მითხრა, მომწყდი თავიდანო.

- უნდა ჯანდაბის გზა გესწავლებინა!

- თვითონ გამომავდო. წინააღმდეგობის გაწევა ვერ მოვახერხე. ქუდი მომაყოლა ზურგში და კარი მომიკეტა.

სტრიკლენდის საქციელმა გამაცოფა, მაგრამ ჩემს თავზე გავბრაზდი: ამ საცოდავის ყურებაზე ძლივს ვიკავებდი თავს, რომ ხარხარი, არ დამეწყო.

- შენმა ცოლმა რაღა თქვა?

- შინ არ იყო. საყიდლებზე იყო წასული.

- ვითომ იმას მაინც არ შეუშვებდა შინ?

- არ ვიცი.

განცვიფრებული მივჩერებოდი სტროვს, რომელსაც დამნაშავე ბავშვივით ჩაელუნა თავი.

- გინდა წამოგყვე და გამოვაგდო?

სტროვი შეინძრა და კიდევ უფრო გაწითლდა:

- არა, შენ სულ ნუ ჩაერევი. მე მგონი, ასე აჯობებს.

მან თავი დამიქნია და წავიდა. არ ვიცი, მიზეზი რა იყო, მაგრამ აშკარად ეტყობოდა, რომ არ უნდოდა, უფრო დაწვრილებით გვემსჯელა ამ საკითხზე.

თავი ოცდამერვე

ერთი კვირის შემდეგ ყველაფერი გამოირკვა, იმ საღამოს მარტო ვისადილე რესტორანში, მერე შინ, ჩემს პაწია სასტუმროში დავბრუნდი და კითხვა დავიწყე. ღამის ათი საათი იქნებოდა, რომ ზარმა საცოდავად დაიჟღარუნა. დერეფანში გავედი და კარი გავაღე. ზღურბლთან სტროვი იდგა.

- შეიძლება შემოვიდე?

კიბეზე ბნელოდა და სტროვს კარგად ვერა ვხედავდი, მაგრამ მისი ხმა მეუცნაურა. ვიცოდი, მსმელი არ იყო, თორემ ნამდვილად მთვრალი მეგონებოდა. სასტუმრო ოთახში შევუძეხი და სკამი შევთავაზე.

- მადლობა ღმერთს, რომ შინ მოგატანე, - წამოიძახა სტროვმა.

- რა ამბავია? - გაოცებულმა ვკითხე და სტუმარი ყურადღებით შევათვალიერე. დირკი ყოველთვის სუფთად და კოპწიად იცვამდა ახლა კი აჯაჯულ-დაჯაჯული იყო. ვიფიქრე, დალეულია-მეთქი, გამელიმა და ის იყო, დავაპირე გავხუმრებოდი, რომ ისევ ალაპარაკდა:

- აღარ ვიცოდი სად წავსულიყავი. ცოტა ხნის წინათაც მოვედი, მაგრამ არ დამხვდი.

- დღეს გვიან ვისადილე.

ახლა უკვე აზრი შემეცვალა: სასმელი არ ჩააგდებდა ასეთ საშინელ დღეში. ვარდისფერი სახე აფორაჯებოდა, ხელები უკანკალებდა.

- რამე შეგემთხვა? - ვკითხე დირკს.

- ცოლმა დამტოვა, - ამოილულლულა მან, ძლივძლივობით მოითქვა სული და მსხვილ-მსხვილი ცრემლები გადმოყარა თვალებიდან.

აღარ ვიცოდი რა მეთქვა. მაშინვე ვიფიქრე, ალბათ, სტრიკლენდის ცინიკური ქცევა

ვეღარ აიტანა და ქმარს მოსთხოვა, თავიდან მომამორეო. უკვე ვიცოდი, როგორი აფეთქება იცოდა ამ ვითომდა მშვიდმა ქალმა და თუ სტროვი უარს ეტყოდა ავადმყოფის გაგდებაზე, სულ ადვილი მოსალოდნელი იყო, რომ ქალი სახლიდან გავარდნილიყო და წასვლის წინ დამუქრებოდა, უკან არასოდეს აღარ დავბრუნდებო. ვიცოდი, რომ ბლანში თავის მუქარას არ შეასრულებდა, მაგრამ საწყალი ქმარი ისე იყო შეწუხებული, რომ ტუჩებზე მომდგარი ღიმილი შევიკავე და დამშვიდება დავუწყე.

- ასე ნუ გადაირევი, ძმაო. აუცილებლად დაბრუნდება. განა გაცეცხლებული ქალის სიტყვას უნდა დაუჯერო?

- შენ არ იცი, ბლანშს სტრიკლენდი უყვარს.

- რაო? - გავოცდი მე. მაგრამ მაშინვე მივხვდი, რომ სტროვმა სისულელე წამორომა და ღიმილით ვუთხარი:

- ასე შტერი როგორა ხარ?! ნუთუ სტრიკლენდზე იეჭვიანე? ვითომ არ იცი, რომ შენი ცოლი თვალის დასანახავად ვერ იტანს იმ კაცს.

- შენ არაფერი არ გესმის; ამოიკვნესა სტროვმა.
- რა ფეთიანი ვირი ყოფილხარ! - შევუყვირე მე. - აი, ეს განზავებული ვისკი დალიე, მოგიხდება!

ვიფიქრე, ალბათ, დირკმა გონებაში ჩაიდო, ჩემს ცოლს სტრიკლენდი უყვარსო (ადამიანი ხომ ათასგვარ სატანჯველს იგონებს საკუთარი თავისათვის) და მერე, როგორც ჩვეოდა, როყოლდ წაუყენა ბლანშს თავისი შეთხზული ბრალდება.

ქალს, ალბათ, ძალიან ეწყინა და ქმრისათვის გული რომ მოეკლა, თავი აღარ იმართლა.

- მომხედე, რა გითხრა, - ვუთხარი სტროვს, - მოდი სახელოსნოში წავიდეთ. შენი გაფუჭებული საქმე შენვე უნდა გამოასწორო. მემგონი, შენს ცოლს გამყოლი გული არ უნდა ჰქონდეს, არა?
- აბა როგორ მივიდე სახელოსნოში? ისინი ხომ იქ არიან. სახელოსნო იმათ დავუტოვე, - მილეული ხმით მითხრა სტროვმა.
- მაშასადამე, ცოლი კი არ გაგექცა, შენ გაექეცი.
- ღვთის გულისათვის, ასე ნუ მელაპარაკები.

მე ჯერ კიდევ არ მჯეროდა ეს ამბავი, მაგრამ დირკი ისე იყო აღელვებული, რომ ბოლოს ვიფიქრე, სიმართლე მითხრა-მეთქი.

- კარგი, შენ ხომ იმიტომ მოხვედი ჩემთან, რომ ყველაფერი მითხრა. მაშ, მოდი, თავიდან დაიწყე და არაფერი გამოტოვო.
- დღეს თავი ველარ შევიკავე, სტრიკლენდს ვეცი და ვუთხარი უკვე საკმაოდ მოღონიერებული ხარ და შეგიძლია შენს ბინას დაუბრუნდე, სახელოსნო მე თვითონ მჭირდება-მეთქი.
- აბა სტრიკლენდის გარდა ვის დაჭირდებოდა მაგის შეხსენება? მერე, რა გიპასუხა?

ჩაიცინა, ხომ იცი, როგორი ჩაცინება იცის: თითქოს მთლად ჩერჩეტს ელაპარაკებო.

ჰოდა, ჩაიცინა, ახლავე წავალო და თავისი ბარგის მოგროვება დაიწყო. ხომ გახსოვს, რომ მე რაღაც-რაღაცა გამოვზიდე მისი ბინიდან, დაჭირდება-მეთქი. მერე ბლანშს გასახვევი ქალაქი და კანაფი სთხოვა.

სტროვი გაჩუმდა. იგი ძლივს ითქვამდა სულს და, სადაც იყო, გული წაუვიდოდა.

- სულ არ ველოდი, რომ ასეთ ამბავს მოვისმენდი, სულ სხვანაირად წარმომედგინა ყველაფერი.

მაშინვე მიუტანა ქალაღი და კანაფი. სტრიკლენდს არაფერი უთქვამს, ნივთები ქალაღში გაახვია და კანაფი გადაუჭირა, თან რაღაცა სიმღერას უსტვენდა; ჩვენ ზედაც არ გვიყურებდა არც ერთს; თვალეზში დაცინვა უკრთოდა. გული საოცრად დამიმძიმდა. ვგრძნობდი, რომ რაღაც საშინელება უნდა მომხდარიყო. ვინანე კიდეც, ხმა რატომ ამოვიღე-მეთქი. სტრიკლენდმა მიიხედა-მოიხედა, ქუდს ეძებდა. ამ დროს ბლანშმა მითხრა: „მე სტრიკლენდს მივყვები, დირკ! შენთან აღარ შემიძლია ცხოვრება“. შევეცადე, რაიმე მეთქვა, მაგრამ ხმა არ ამომივიდა ყელიდან. სტრიკლენდსაც არაფერი უთქვამს, სტვენა განაგრძო, თითქოს თვითონ არაფერ შუაში ყოფილიყო.

სტროვი კვლავ გაჩუმდა და სახიდან ოფლი მოიწმინდა. მეც ვდუმდი. ახლა უკვე დავიჯერე ნაამბობი და ძალიანაც შევცბუნდი, მაგრამ ბოლომდე მაინც ვერ გავერკვიე ყველაფერში.

შემდეგ სტროვმა მიაჩნო (თან ხმა უკანკალებდა და ლოყებზე ღვარად ჩამოსდიოდა ცრემლი), რომ მაშინვე გაექანა ცოლისაკენ და მოინდომა გულში ჩაეკრა იგი, მაგრამ ბლანშმა უთხრა, არ მომეკაროო. სტროვი ევედრებოდა, ნუ დამტოვებო, სიყვარულს ეფიცებოდა, თავიანთი ცხოვრების ბედნიერ დღეებს ახსენებდა, ეუბნებოდა, არც გაგიბრაზდები და არც არასოდეს გაგიხსენებ ამ ამბავსო.

- მოდი, მშვიდად გამიშვი დირკ! - უთხოვია ქალს ბოლოს. - ნუთუ ვერა ხვდები, რომ სტრიკლენდი მიყვარს? სადაც არ უნდა წავიდეს, წავყვები.

- ჰო, მაგრამ უნდა იცოდე, მაგის ხელში ბედნიერებას ვერ ეღირსები. ისევ შენთვისა სჯობს, რომ ჩემთან დარჩე. არც კი იცი, რა მოგელის.

- შენი ბრალია. შენ დაიჩემე, მოვიყვანოთო.

სტროვი სტრიკლენდისაკენ მიბრუნდა და შეეხვეწა:

- შეიბრალებ ეს ქალი, ამ სისულელეს ნუ ჩაადენინებ!

- როგორც უნდა, ისე მოიქცეს, - უპასუხა სტრიკლენდმა, - თუ არ უნდა, არავინ აძალეებს.

- მე უკვე გადავწყვიტე და აღარ გადავთქვამ, - ყრუდ ჩაილაპარაკა ბლანშმა. სტრიკლენდის სიმშვიდემ საბოლოოდ გამოიყვანა სტროვი მოთმინებიდან. იგი გაცოფებული ეცა სტრიკლენდს, რომელიც სულ არ მოელოდა ამას და წაბარბაცდა, მაგრამ, თუმცა დიდი ავადმყოფობა გადაიტანა, მაინც საკმაო ღონე შერჩენოდა, რომ სტროვი თვალი დახამხამებაში გაეშოტა იატაკზე.

- აი, შე სასაცილო კაცუნავ! - ზიზღით ჩაიდუღუნა მან.

სტროვი ფეხზე წამოდგა და დაინახა, რომ ბლანში სულ არ აღელვებულიყო. ცოლის

თვალში დამცირებამ კიდევ უფრო მოუკლა გული. წაქცევისას სათვალე დაეკარგა და ვერაფრით ვეღარ იპოვა. ბლანში მოუძებნა და უხმოდ გაუწოდა. უცებ სტროვმა ცხადად იგრძნო თავისი უბედურება და ტირილი დაიწყო, თუმცა იცოდა, რომ ამით კიდევ უფრო დამცირდებოდა იმათ თვალში. სტროვს თვალეზე ხელი ჰქონდა აფარებული და ქვითინებდა, სტრიკლენდი და ბლანში არც ხმას იღებდნენ და არც ფეხს იცვლიდნენ ადგილიდან.

- ო, ჩემო ძვირფასო, - ამოიკვნესა სტროვმა ბოლოს, - ასეთი უგულო როგორა ხარ?

- რა ვქნა, დირკ, თავს ვეღარ ვერევი.

- მე ხომ გაღმერთებ. ასე არც ერთი ქალი არ გაუღმერთებიათ. თუ რაიმე დავაშავე, გეთქვა და გამოვასწორებდი. ყველაფერს გავაკეთებ შენთვის, ყველაფერს, რაც კი ძალმიძს.

ქალმა არ უპასუხა. სახეზე ერთი ძარღვიც კი არ შესტოკებია. სტროვი მიხვდა, რომ თავს აბეზრებდა. ბლანშიმა პალტო ჩაიცვა, ქუდი დაიხურა და კარისაკენ გაემართა. აი, ერთი

წამიც და იგი ოთახიდან გავიდოდა! სტროვი გაექანა და მუხლებში ჩაუვარდა, სულ დაკარგა თავმოყვარეობა.

- ო, ნუ დამტოვებ, ჩემო ძვირფასო. უშენოდ ვერ ვიცოცხლებ. თავს მოვიკლავ. მაპატიე, თუ რაიმე გაწყენინე, მეორედ აღარ ვიზამ. ყველანაირად ვეცდები, რომ ბედნიერი იყო.

- ადექი, დირკ, თავს ნუ იმასხარავებ.

სტროვი უნდოდა წამოდგა ფეხზე, მაგრამ ცოლი მაინც არ გაუშვა.

- სად უნდა წახვიდე? - სხაპასხუპით დაიწყო მან. - არც კი იცი, როგორი ბინა აქვს სტრიკლენდს. შენ იქ ვერ იცხოვრებ. ეს საშინელება იქნება.

- თუკი მე არა ვდარდობ მაგაზე, შენ რა გინდა?

- ერთი წუთი კიდევ მოიცადე რაღაც უნდა გითხრა. ბოლოს და ბოლოს, ამას ვერ დამიშლი.

- რა გამოვა მაგ ლაპარაკით? მე უკვე გადავწყვიტე და რაც არ უნდა მითხრა, არ გადავთქვამ.

სტროვმა ცრემლები ჩაყლაპა და მკერდზე მიიღო ხელი, თითქოს გული ბუდიდან უვარდება და ხელით უნდა გააჩეროსო.

- არც ვაპირებ გადაგათქმევინო, ოღონდ მინდა ერთი წუთით მომისმინო. ერთი რამ მინდა გთხოვო საბოლოოდ. ამაზე მაინც ნუ მეტყვი უარს.

ქალი შეჩერდა და სტროვს ცივად მიაშტერდა თავისი ფიქრიანი თვალებით. შემდეგ უკან დაბრუნდა და მაგიდას დაეყრდნო.

- რა გინდა? სტროვმა ძალ-ღონე მოიკრიბა და დაიწყო:

- ცოტა უფრო წინდახედულად უნდა მოიქცე. ხომ იცი, ჰაერით ვერ იცხოვრებთ. სტრიკლენდს ერთი პენიცი არა აქვს.

- ვიცი.

- შენ საშინელი გაჭირვების ატანა მოგიხდება. იცი, ამდენ ხანს რატომ ვერ გამოკეთდა? ნაშიმშილევი იყო და იმიტომ.

- ფულს ვიშოვი და ვარჩენ.

- როგორ?

- ჯერ არ ვიცი. რაიმე გზას გამოვნახავ.

ჰოლანდიელს საშინელმა აზრმა გაუელვა თავში. იგი აკანკალდა:

- მგონი ჭკუაზე აღარა ხარ. რა გემართება? ბლანშმა მხრები აიჩეჩა და მერე ჰკითხა:

- ახლა შემიძლია წავიდე?

- ერთი წამიც მომიცადე.

სტროვმა უილაჯო მზერა მოავლო სახელოსნოს. აქაურობას ხომ ბლანში ანიჭებდა მყუდროებასა და სიხარულს. მან თვალები დახუჭა, მერე გაახილა და დიდხანს, დიდხანს უყურა ცოლს, თითქოს უნდოდა სამუდამოდ ჩაეხეკა გონებაში მისი სახე. შემდეგ ქუდს წამოავლო ხელი, წამოდგა და თქვა:

- არა, მე წავალ.

- შენ?!

ქალი გაოგნდა. იგი ვერაფერს მიხვდა.

- მე მარტო იმის წარმოდგენაც კი მზარავს, რომ იმ საშინელ ბინძურ სხვენში უნდა იცხოვრო. ბოლოს და ბოლოს, ეს სახლი შენც გეკუთვნის, აქ კარგად

მოეწყობი. იმ საშინელ სილატაკეს მაინც აიცდენ თავიდან, სტრიკლენდის ბინაში რომ გელოდებო. სტროვი კარადას მიადგა და ფულის დასტა გამოიღო.

- ნახევარი შენ უნდა დაგიტოვო.

ფული მაგიდაზე დადო. ხმა არც სტრიკლენდს ამოუღია, არც ბლანშს, სტროვი ცოტა ჩაფიქრდა, თითქოს რაღაცას იხსენებო, შემდეგ სთხოვა:

- შეგიძლია, ჩემი ტანსაცმელი ჩამილაგო და კონსიერჟს ჩაუტანო? ხვალ მოვალ და წავიღებ, - იგი შეეცადა გაეღიმა, - მშვიდობით, ჩემო ძვირფასო. მადლობელი ვარ იმ ბედნიერებისათვის, რომელიც შენთან ერთად ცხოვრების დროს განვიცადე.

სტროვმა კარი გამოიხურა და წამოვიდა. მე თვალნათლივ წარმოვიდგინე, თუ როგორ დააგდო სტრიკლენდმა თავისი ქუდი მაგიდაზე, დაჯდა და სიგარეტი გააბოლა.

თავი ოცდამეცხრე

ცოტა ხანს ვდუმდი და მოსმენილ ამბავზე ვფიქრობდი. ვერ ამეტანა, რომ სტროვი ასე გლახურად მოქცეულიყო. თვითონაც შემატყო, რომ არ მომეწონა მისი საქციელი და მომიბოდიშა:

- ხომ შენი თვალით ნახე, როგორ ცხოვრობდა სტრიკლენდი. მე არ შემეძლო, იქ გამეშვა საცხოვრებლად... რა ვქნა, არ შემეძლო!
- ეგ შენი საქმეა.
- შენ როგორღა მოიქცეოდი? - მკითხა სტოვმა.
- ბლანშმა იცოდა, რას სჩადიოდა და გაჭირვებაც უნდა აეტანა.
- სწორად მსჯელობ, მაგრამ საქმე ისაა, რომ შენ ის არ გიყვარს.
- ნუთუ ახლაც გიყვარს?
- ო, როგორც არასდროს! სტრიკლენდისთანა კაცის ხელში ქალი ბედნიერი არ იქნება. ეს ამბავი დიდხანს არ გასტანს და მინდა ბლანშმა იცოდეს, რომ ყოველთვის მეყვარება.
- ნუთუ იმის თქმა გინდა, რომ უკან თუ დაგიბრუნდა, მიიღებ?
- სიხარულით! ვითომ რატომ არ უნდა მივიღო? უფრო მეტად შემეყვარდება. განა საშინელება არ იქნება, რომ მეც ხელი ვკრა დამცირებულს, გულგატეხილსა და მიუსაფარს?

სტროვი ვერც კი გრძნობდა, რომ შეურაცხვეს. მე კი, რასაკვირველია, ვბრაზობდი, ასეთი ბეჩავი რომ გამოდგა. იგი, ეტყობა, ნაფიქრს მიმიხვდა, რადგან მითხრა:

- არცა მქონდა იმედი, რომ ისე ვეყვარებოდი, როგორც მე მიყვარდა. მე ხომ ტაკიმასხარა ვარ. ქალები ჩემისთანა კაცებისაკენ არ მიილტვიან. ეს თავიდანვე ვიცოდი. არც ვამტყუნებ, რომ სტრიკლენდი შეუყვარდა.
- შენ თავმოყვარეობის ნატამალიც არ გაგაჩნია, შენისთანა კაცი ჩემს დღეში არ მინახავს.
- იმიტომ, რომ ბლანში საკუთარ თავზე უფრო მიყვარს. მე მგონი, სიყვარული თავმოყვარეობაზე უფრო ძლიერია. ბოლოს და ბოლოს, რამდენი შემთხვევაა, რომ კაცს ვინმე შეუყვარდება, ცოლს დატოვებს, მერე კი ისევ ოჯახში დაბრუნდება და ხალხს ეს სრულიად ჩვეულებრივ ამბად მიაჩნია. ვითომ ქალი რომ მოიქცეს ასე, რა მოხდება?

- უნდა მოგახსენო, რომ შენი მსჯელობა სავსებით ლოგიკურია, - ღიმილით ვუთხარი სტროვს, - მაგრამ მამაკაცთა უმრავლესობა სულ სხვანაირად უყურებს ამ საქმეს. იმათ არ შეუძლიათ ქალს ღალატი აპატიონ.

მთელი ამ საუბრის განმავლობაში გონებაში სულ ერთი კითხვა მიტრიალებდა: ნუთუ ეს ყველაფერი ასე უცებ მოხდა, ნუთუ სტროვი ადრე ვერაფერს ამჩნევდამეთქი. გამახსენდა თუ როგორი უცნაური გამომეტყველება ჰქონდა ერთხელ ბლანშ სტროვს, როცა სტრიკლენდს უმზერდა. მაშინ, ალბათ, ქალმა ბუნდოვნად იგრძნო, რომ რაღაც გრძნობა ესახებოდა გულში და ამიტომ იყო ასე დამფრთხალი და გაოცებული.

- ნუთუ დღემდე არც ერთისათვის არაფერი შეგიძინევია? - ვკითხე სტროვს. მან არ მიპასუხა, მაგიდაზე ფანქარი იპოვა და საშრობ ქალაღდზე ვიღაცის პროფილის დახატვა დაიწყო.

- თუ ჩემი კითხვები არ გსიამოვნებს, პირდაპირ მითხარი, - გავუბრაზდი სტროვს.

- არა, პირიქით, უფრო მიადვილდება ლაპარაკი. ოჰ, რომ იცოდე, როგორ მესერებოდა გული! - სტროვმა ფანქარი მაგიდაზე დააგდო და განაგრძო, - როგორ არ შევამჩნიე. ორი კვირის წინ ვიცოდი, ბლანშზე ადრე მე ვიგრძენი.

- მაშინვე რატომ არ აუკარი გუდა-ნაზადი სტრიკლენდს?!

- მთლად დარწმუნებული არ ვიყავი. ძალიან დაუჯერებელი ამბავი იყო. ბლანშში ხომ ადრე თვალის დასანახავად ვერ იტანდა იმას. აბა რას წარმოვიდგენდი, თუ ამისთანა საარაკო საქმე მოხდებოდა. ჯერ ვიფიქრე, ალბათ მომეჩვენა-მეთქი. მე ხომ ძალიან ეჭვიანი ვარ, ოღონდ ვცდილობ, არ შევიძინო. ყველაზე ვეჭვიანობდი, შენზეც კი. ვიცოდი, რომ ბლანშს ისე არ ვუყვარდი, როგორც მე მიყვარდა. ეს ასეც უნდა

ყოფილიყო. განა არა? მაგრამ იგი ნებას მაძლევდა მყვარებოდა და ეს საკმარისი იყო, რომ ბედნიერი ვყოფილიყავი. თავს ვაიძულებდი, საათობით გავსულიყავი სახლიდან და ისინი მარტონი დამეტოვებინა. ამით თავს ვისჯიდი, ასეთი სულელური ფიქრი რატომ გავივლე გულში-მეთქი. როცა ვბრუნდებოდი, ვატყობდი, რომ არ სიამოვნებდათ. სტრიკლენდი ადრეც არ მაგდებდა არაფრად, მაგრამ ბლანშში, კოცნას რომ დავუპირებდი, აკანკალდებოდა ხოლმე. ბოლოს, დავრწმუნდი, რომ ერთმანეთი უყვარდათ, მაგრამ არ ვიცოდი, როგორ მოვექცეულიყავი. ვგრძნობდი, ალიაქოთის ატეხვა არ გამოდგებოდა - სასაცილოდ ამიგდებდნენ. ვიფიქრე, თუ ენას კბილს დავაჭერ და არაფერს შევიძინევ, ყველაფერი კეთილად დამთავრდება-მეთქი. გადავწყვიტე მშვიდად,

უჩხუბრად გამესტუმრებინა სტრიკლენდი სახლიდან. ო, რომ იცოდე როგორ ვიტანჯებოდი!

შემდეგ სტროვმა ხელახლა მიაიმბო, თუ როგორ თხოვა სტრიკლენდს, წადიო: მან დრო შეარჩია და ისე, ვითომდა სხვათა შორის, დაითხოვა სახლიდან, მაგრამ მასპინძელს ხმა უკანკალებდა და გულდია მეგობრულ სიტყვებს ეჭვისა და ტანჯვის ელფერი დაედო. სტროვს არ ეგონა, რომ სტრიკლენდი მაშინვე დაიწყებდა მზადებას წასასვლელად და,

რაც მთავარია, არ იცოდა, რომ ბლანშს გადაწყვეტილი ჰქონდა, სტრიკლენდს გაჰყოლოდა. მივხვდი, რომ სტროვი ნატრობდა, ნეტავი ენა გამეჩერებინაო. იგი ეჭვის ცეცხლით დადაგვას ამჯობინებდა განშორებას.

- მინდოდა მომეკლა სტრიკლენდი და მხოლოდ თავი გავიმასხარავე. სტროვი კარგა ხანს დუმდა, ბოლოს როგორც იყო თქვა, რაც გულში ედო:

- რომ მომეთმინა, ალბათ ყველაფერი კარგად დამთავრდებოდა. არა, არ უნდა ავჩქარებულიყავი. ო, ჩემო საცოდავო ბავშვო, რა დღეში ჩაგაგდე!

რა უნდა მეთქვა! მხოლოდ მხრები ავიჩიჩე. ბლანშ სტროვზე ჩემი შეხედულება მქონდა, მაგრამ სტროვს არაფერი ვუთხარი, გული არ ვატკინო-მეთქი.

სტროვი ისე იყო აღელვებული, რომ გაჩუმებას ვეღარ ახერხებდა. იგი ხელახლა მიხატავდა ბოლო სცენას. უცებ ახსენდებოდა, რომ რაღაც გამორჩა და კვლავ უკან ბრუნდებოდა, თავს იდანაშაულებდა, ისე კი არა, ასე და ასე უნდა მეთქვაო, მერე

წუწუნს იწყებდა, ასე რამ დამაბრმავაო და ბოლოს ნანობდა, ასე კი არა, სხვანაირად უნდა მოვექცეულიყავიო. ამასობაში მოშუაღამევდა და ორივეს ქანცი გამოგველია.

- ახლა რას აპირებ? - ვკითხე ბოლოს სტროვს.

- რა ვიცი? დაველოდები, სანამ არ დამიძახებს.

- ცოტა ხნით რომ წასულიყავი პარიზიდან?

- არა, არა! უცებ რომ დავჭირდე და აქ არ ვიყო?!

სტროვს მთლად დაბნეოდა თავგზა. ახლა მასთან მომავალზე ლაპარაკი უაზრობა იყო. როცა ვუთხარი, ლოგინში დაწექი-მეთქი, მიპასუხა, მაინც ვერ დავიძინებ, მირჩევნია წავიდე და გათენებამდე ქუჩაში ვიაროო, მაგრამ ისეთ დღეში იყო, რომ მარტო არ გაიშვებოდა და ჩავაცვიდი, ამაღამ ჩემთან მოიცადემეთქი. მე სასტუმრო ოთახში დივანზე დავწექი, სტროვს კი ჩემი

ლოგინი დავუთმე. ისეთი დაოსებული იყო, რომ უარის თავიც აღარა ჰქონდა. კარგა ბლომად ვერონალი მივეცი, რომ რამდენიმე საათს

დავიწყებოდა თავისი ურვა და ნაღველი, ჩემი აზრით, ამაზე უკეთეს სამსახურს ვერაფრით ვერ გავუწევდი.

თავი ოცდამეათე

დივანი მეტად მოუხერხებელი გამოდგა დასაწოლად. იმ ღამეს მეტწილად მეღვიძა და საცოდავი ჰოლანდიელის ნაამბობზე ვფიქრობდი. ბლანშის საქციელს მაინცდამაინც არ გავუკვირვებოვარ. ვფიქრობდი, რომ ყველაფერი ხორციელი ლტოლვის ბრალი იყო. ახლა ვხვდებოდი, რომ ბლანშს არასოდეს არა ჰყვარებია ქმარი. ის, რაც ადრე სიყვარული მეგონა, მხოლოდ ქალური მადლობა იყო. ქალები ასე პასუხობენ ყურადღებასა და მზრუნველობაზე და ამას სიყვარულს არქმევენ. ეს პასიური გრძნობა ყველას მიმართ შეუძლია გაუჩნდეს ქალს ისევე, როგორც სუროს შეუძლია ყველანაირ ხეს შემოეხვიოს. ადამიანებმა იციან ეს უბრალო ჭეშმარიტება და ხშირად ქალიშვილს უსიყვარულოდ ათხოვებენ იმ იმედით, რომ ეს გრძნობა თავისთავად მოჰყვება ქორწინებას. ქალი კმაყოფილია, რომ ხვალინდელ დღეზე ზრუნვა არ უხდება, თავი მოაქვს სიმდიდრით, სიამოვნებს, რომ ქმარს მოსწონს, რომ თვითონ ოჯახის ბატონპატრონია და ყოველივე ამას თავმომწონედ უწოდებს სიყვარულს. ეს გრძნობა ვერ უძლებს ნამდვილი ვნების შემოტევას. ბლანშ სტროვს თუმცა საშინლად სძულდა სტრიკლენდი, მაგრამ ჩემი აზრით, თავიდანვე ჩასახული იყო გაუცნობიერებელი სქესობრივი ლტოლვა, თუმცა მე ვინა ვარ, რომ სქესის გამოუცნობ საიდუმლოებათა ამოცნობას ვცდილობ?! შესაძლებელია, დირკის ვნება მხოლოდ ალაგზნებდა და არ აკმაყოფილებდა ქალს და სტრიკლენდი იმიტომ შეიძულა, რომ მიხვდა, სწორედ ისა აქვს, რაც ასე ძალიან მინდაო. დარწმუნებული ვარ, სრულიად გულწრფელი იყო, როცა ქმარს ეწინააღმდეგებოდა, სტრიკლენდს ჩვენთან ნუ გადმოვიყვანთო. ალბათ, ეშინოდა მისი, ოღონდ ამ შიშის მიზეზი არ იცოდა. გამახსენდა, თუ როგორ იწინასწარმეტყველა, უბედურება მოგველისო. ეტყობა, სტრიკლენდისა უფრო იმიტომ ეშინოდა, რომ საკუთარი თავის იმედი არა ჰქონდა. სტრიკლენდი უცნაური, ტლანქი შეხედულების კაცი გახლდათ. თვალები განდეგილის ჰქონდა, ტუჩები- ავხორცისა. ბრგე და ჯანიანი იყო და როცა სიყვარული მოერეოდა, ალბათ, ვნებას ვეღარ იოკებდა.

ეტყობა ბლანშმაც შენიშნა სტრიკლენდს ის უცნაური ავის მომასწავებელი ძალა, რომელმაც მე პირველყოფილი ველური არსებები გამახსენა, ის არსებები, რომელთაც ჯერ მიწასთან არ გაეწყვიტათ კავშირი, მაგრამ უკვე საკუთარი აზრი

და გონება გაღვიძებოდათ. სტრიკლენდი ან უნდა შეეყვარებოდა ვინმეს, ან უნდა შესძულებოდა.

ბლანშს შესძულდა. შემდეგ ვიფიქრე, რომ ყოველდღე ავადმყოფთან ყოფნამ უცნაურად იმოქმედა ქალზე. იგი, ალბათ ხშირად წამოუწევდა თავს სტრიკლენდს, დააპურებდა და მერე თავისი ხელით მოსწმენდდა ვნებიან ბაგეებსა და ცეცხლივით წითელ წვერს. ხშირად ბანდა მთლად ბალნით დაფარულ ჯერ კიდევ კუნთმაგარ, ღონიერ ხელებს. თითები გრძელი ჰქონდა, მხატვრის მარჯვე, სანთლიანი თითები და, ალბათ, ათასნაირ აზრს აღუძრავდა ქალს, როცა იგი ხელებს უმშრალედა ავადმყოფს. სტრიკლენდი მკვდარივით გაუნძრევლად იწვა, ისე, თითქოს სადმე ტყეში საკბილოს დევნით დაღლილი მხეცი დაგდებული დასასვენებლადო. ქალი უმზერდა და ფიქრობდა, ნეტავი რაზე ოცნებობსო. იქნებ იმ წუთში ნიმფა ეჩვენებოდა, ტყე-ტყე რომ მიილტვის სატირისაგან. იგი სწრაფად მიჰქრის, დაფეთებული, დაბნეული, მაგრამ სატირი თანდათან ეწევა; აი, უკვე ლოყას უწვავს მისი ცხელი სუნთქვა, მაგრამ მაინც უხმოდ მიიწევს წინ, სატირიც უხმოდ წასწვდება და როცა ბოლოს და ბოლოს მკლავებში მოიმწყვდევს, საკითხავია, შიშით აუბგერდება დაჭრილს გული თუ ნეტარებით?

ბლანშ სტროვს წყურვილი აღრჩობდა. მას, ალბათ, ჯერ ისევ ეჯავრებოდა სტრიკლენდი, მაგრამ ამ წყურვილს მხოლოდ იგი მოუკლავდა და ყოველივემ, რაც

დღემდე იყო, ერთიანად დაკარგა ფერი და შინაარსი. ახლა მას აღარა ჰქონდა ათასნაირი ხასიათი, აღარ იყო თვინიერი და გულფიცხი, ყურადღებიანი და აჯამი, - ახლა უკვე მენადა გახლდათ, უკვე მთლად ნდომად ქცეულიყო.

მგონი, ძალიან შევტოპე! შესაძლებელია, ბლანშს უბრალოდ მობეზრდა თავისი ქმარი და მხოლოდ იმიტომ დანებდა სტრიკლენდს, რომ საკუთარი ცნობისმოყვარეობა დაეკმაყოფილებინა. ეს სურვილი ისეთი ძლიერი აღმოჩნდა, რომ სულ ჩაუკლა გულში ქმრის სიბრალეულის გრძნობა. ბლანშს, შეიძლება სულ არ უყვარდა სტრიკლენდი და პირველად მხოლოდ იმიტომ დამორჩილდა, რომ ან შეეჩვია, ანდა მოცლილი იყო და გართობა უნდოდა, ხოლო შემდეგ კი მის მიერვე დაგებულ ბადეში გაეხლართა. აბა რა ვიცი, რა ფიქრებსა და განცდებს მალავდა მისი ნათელი შუბლი და მშვიდი ფოლადისფერი თვალები?! - თუმცა ადამიანი ფრიად შეუცნობელი არსებაა, მაგრამ ბლანშ სტროვის საქციელის ახსნა ასე თუ ისე მაინც შეიძლებოდა. სტრიკლენდს კი, თუმცა ბევრი ვიმტვრიე თავი, სულ ვერაფერი გავუგე. სულ არ ველოდი, რომ ამას ჩაიდენდა. საკვირველი ის კი არ იყო, რომ წუთიერი ჟინის დასაკმაყოფილებლად ასე სასტიკად მოატყუა მეგობარი; რომ წამითაც არ შეყოყმანებულა, ისე ჩააგდო იგი ამ საშინელ

სატანჯველში. ასეთი საქციელი სრულიად ბუნებრივი იყო მისთვის. სტრიკლენდს არც მადლიერების გრძნობა გააჩნდა და არც ვინმეს შებრალება ძალუძდა. საერთოდ, ადამიანური გრძნობების უმეტესობა მისთვის სავსებით უცხო იყო და არ შეიძლებოდა მისი დადანაშაულება, ასე გულქვა და არაადამიანური რატომ ხარო. განა შეიძლება ვეფხვს სიკეთისა და ლმობიერებისაკენ მოუწოდო, ასე რომ, მისი უგულობა არ მათვალდა, მაგრამ ის კი ვერაფრით ამეხსნა, თუ რატომ მინებდა ასე ვნებას.

ვერავინ დამარწმუნებდა, რომ სტრიკლენდს შეუყვარდა ბლანშ სტროვი, მას არ შეეძლო სიყვარული. სიყვარულს ხომ სინაზე უნდა, სტრიკლენდს კი არც თავისთვის ემეტებოდა ეს გრძნობა და არც სხვისთვის. მიჯნური გულმოდრწალები უნდა იყოს, მფარველობა უნდა გაუწიოს გულის სწორს, ასიამოვნოს, გაახაროს, შეიძლება ეს სიქველით კი არა, საკუთარი თავით უფრო მოსდიოდეს, მაგრამ ეს სიყვარული ისე შესანიშნავად არის შენიღბული, რომ თვითონ მიჯნურებიც ვერ ატყობენ. თანაც მიჯნურობას ერთგვარი მოკრძალება და გაუბედაობაც ახლავს თან. სტრიკლენდსათვის ყოველივე ეს უცნობი იყო. სიყვარული ძლიერი გრძნობაა და იგი თავგზას უბნევს ადამიანს. თვით ყველაზე შორს მჭვრეტელებსაც არა სჯერათ, რომ ოდესმე

გაუცივდებათ გული. მან იცის, რომ თავს იტყუებს, მაგრამ ეს ტყუილი ურჩევნია ჭეშმარიტებას. სიყვარული ამაღლებს და ამავე დროს ამცირებს კიდეც ადამიანს, იგი სახეს უცვლის, ასხვაფერებს მას. შეყვარებული პიროვნება კი არა - საგანია, ნივთია იმ მიზნის მისაღწევად, რომელიც საბოლოოდ მის მეობას დათრგუნავს. სიყვარულს მუდამ თან ახლავს სენტიმენტალობა, მაგრამ სტრიკლენდს სულ არა ჰქონდა ეს გრძნობა. არ მჯეროდა, რომ ოდესმე სიყვარულის უღელს აიტანდა. იგი ხომ ვერავითარ შეზღუდვას ვერ ითმენდა. ვიცოდი, საკუთარი ხელით ამოიგლეჯდა გულიდან ყოველივეს, რაც ხელს შეუშლიდა, რომ მთელი არსებით მინდობოდა იმ გაურკვეველ სურვილს, რომელიც ჯიუტად მიაქანებდა სადღაც, უცნობი სამყაროსაკენ; ამოიგლეჯდა, თუნდაც ეს საშინელი ტანჯვის ან თვით სიცოცხლის ფასად დაჯდომოდა.

თუ მოვახერხებ და სწორედ აგიწერეთ სტრიკლენდის რთული ბუნება, მაშინ არც ის გაგიკვირდებათ, რასაც ახლა მოგახსენებთ: იგი ერთობ დიდძალ იყო სიყვარულისათვის და, ამავე დროს, არც იყო ღირსი ამ გრძნობისა. თუმცა, გრძნობას ყველა თავისი ადლით ზომავს და შესაძლებელია, როცა ვთქვი, ყველაფერი მცდარი იყოს, სტრიკლენდის

ყაიდის ადამიანს ალბათ თავისებურად ესმოდა სიყვარული და ამაოდ დავშვერ, როცა შევეცადე, მის სურვილებსა და გრძნობებში გავრკვეულიყავი.

თავი ოცდამეთერთმეტე

მეორე დღეს სტროვს ძალიან ვთხოვე ჩემთან დარჩენილიყო, მაგრამ არ გამიგონა. მერე შევთავაზე, სახელოსნოში წავალ და შენს ნივთებს გადმოვიტან-მეთქი, მაგრამ დაიჟინა, მე თვითონ წამოვიღებო. ჩემი აზრით, ფიქრობდა, ალბათ, ნივთების შეგროვება დაავიწყდაო, ავალ, ცოლს ვნახავ და იქნებ დავითანხმო კიდევ, რომ კვლავ დამიბრუნდესო. მაგრამ სტროვს იმედი გაუცრუვდა: ბლანშს ყველაფერი კონსიერჟთან ჩაეტანა და თვითონ სადღაც წასულიყო. დარწმუნებული ვარ, სტროვმა თავი ვერ შეიკავა და შესჩივლა თავისი გასაჭირი. მერე გავიგე, რომ ყველას უყვებოდა თავის უბედურებას, იგი თანაგრძნობას ელოდა, მაგრამ არავინ იბრალებდა. ის კი არა, დასცინოდნენ კიდევ!

სტროვი ძალზე წინდაუხედავად იქცეოდა. ერთხელ ვედარ მოითმინა ბლანშის უნახაობა, დაუდარაჯდა, როცა ქალი, ჩვეულებრივ საყიდლებზე გამოდიოდა ხოლმე და წინ შეეჩეხა. ბლანშმა ხმა არ გასცა, მაგრამ სტროვი არ მოეშვა და ლულულღით გაჰყვა გვერდზე. იგი ბოდის უხდიდა - მაპატიე, თუ ოდესმე რაიმე მიწყენინებიაო,

არწმუნებდა, ისევ ძველებურად მიყვარხარო და ეაჯებოდა - დამიბრუნდიო. ბლანში დუმდა და გვერდზე მოუხედავად მიიჩქაროდა წინ. ალბათ, სტროვმა დიდი ძალა დაატანა თავის მოკლე, სქელ ფეხებს, რომ ბლანშს არ ჩამორჩენოდა. სწრაფი სიარულისაგან გულამომჯდარი სტროვი ქოშინით ეუბნებოდა ქალს, საცოდავი ვარო, შებრალებასა და გულმოწყალებას სთხოვდა და პირდებოდა, თუ შემინდობ, ყველა სურვილს შეგისრულებო. მერე სამოგზაუროდ წასვლა შესთავაზა, თან შეაპარა, სტრიკლენდს მალე მობეზრდებო. როცა სტროვმა ეს საზიზღარი სცენა ამიწერა, საშინლად გავბრაზდი. ამ კაცს არც ჭკუა ჰქონდა და არც თავმოყვარეობა. მან ყველა ღონე იხმარა, რომ ცოლისათვის თავი შეეზიზღებინა. ქალი ხომ საშინლად გულქვა და შეუბრალებელი ხდება, როცა კაცი არ უყვარს და ის კი თავს აბეზრებს თავის გრძნობებზე ლაპარაკით. მაშინ ქალი ბოროტდება, მოუთმენელი ხდება და სულ მცირე რამაა საჭირო, რომ ცოფიანს დაემსგავსოს. ბლანშ სტროვი უეცრად შედგა და მთელი ძალით გააწნა სილა ქმარს. მერე ისარგებლა იმით, რომ სტროვი დაიბნა, სწრაფად აირბინა კიბეები და სახელოსნოში შევარდა. თანაც მთელი ამ ხნის განმავლობაში ერთი სიტყვაც არ დასცდენია. როცა ამას მიყვებოდა სტროვმა ლოყაზე მიიღო ხელი, თითქოს სილამ კვავ აუწვა ლოყაო. თვალებში გულისამაჩუყებელი და თანაც სასაცილო სევდა

და გაოცება ჩაუდგა. სტროვი დასჯილ მოწაფეს დაემსგავსა და, თუმცა ძალიან მებრალებოდა, ძლივს შევიკავე სიცილი.

ამის შემდეგ სტროვი ყოველდღე მოსახვევში აიტუზებოდა ხოლმე, იმ ქუჩის მოპირდაპირე მხარეს, სადაც ბლანშ უნდა ჩაევილო. გამოლაპარაკებას ვეღარ უბედავდა, მაგრამ ცდილობდა თავისი მრგვალი თვალებით გამოეთქვა გულისნადები. ალბათ, ფიქრობდა, ასე გასაცოდავებულს რომ დამინახავს, გული მოუღებებაო. ქალი კი ვითომც არც ამჩნევდა ქმარყოფილს. მას არც საყიდლებზე გამოსვლის დრო შეუცვლია და არც მარშრუტი. ალბათ, ეს სრული უგულვებელყოფაც ქალური სისასტიკის გამოხატულება იყო. შესაძლებელია სიამოვნებდა კიდევ, რომ სტროვს ასე ტანჯავდა. ვცდილობდი და ვერაფრით ვერ მივმხდარიყავი, თუ რა იყო ამ სიძულვილის მიზეზი.

სტროვს ვეხვეწებოდი, უფრო ჭკვიანურად მოიქეცი-მეთქი. პირდაპირ მაოცებდა მისი სიგლახაკე.

- ასე ვერაფერს გახდები, - ვარიგებდი ჭკუას სტროვს, - აი, თავის დროზე ერთიორჯერ ჯოხით რომ შეგეხურებინა, ახლა ასე აღარ შეჯავრდებოდი.

ბოლოს ვურჩიე, კარგი იქნება თუ ცოტა ხნით სამშობლოში წახვალ-მეთქი. სტროვი ხშირად იხსენებდა თავის მყუდრო ქალაქს, სადაც ჩრდილოეთ ჰოლანდიაში რომ მდებარეობდა. მშობლები ცოცხალი ჰყავდა. ისინი უბრალო ხალხი იყვნენ. მამა დურგლად მუშაობდა. მდორე არხის ნაპირას პატარა, ძველებური, წითელი აგურის სახლი ედგათ, სუფთა და მოხდენილი. ქალაქს ფართო, მაგრამ უკაცრიელი ქუჩები ჰქონდა. იქაურობამ უკვე ორასიოდე წლის წინათ დაიწყო კვდომა, მაგრამ სახლებს ჯერ კიდევ შერჩენოდათ ძველებური, გულუბრყვილო მედიდურობა. მათში ოდესღაც მშვიდად და უზრუნველად ცხოვრობდნენ მდიდარი ვაჭრები, რომლებიც შორეულ ინდოეთში აგზავნიდნენ თავიანთ საქონელს. ახლა ეს სახლები დანგრევის პირას იყო მისული, მაგრამ სანუკვარი წარსულის სურნელი მაინც შემოენახათ. აქ შეგედლო არხის ნაპირზე გესეირნა, ან ვრცელ ამწვანებულ მინდორში გასულიყავი, სადაც აქა-იქ ქარის წისქვილები იდგა და ჭრელ-ჭრელი ძროხები ბალახობდნენ. იმედი მქონდა, რომ იმ მიდამოებში, სადაც ბავშვობა გაეტარებინა, თავის უბედურებას დაივიწყებდა, მაგრამ სტროვმა წასვლაზე გადაჭრილი უარი განაცხადა.

- როცა დავჭირდები, სამეზნელი არ უნდა გავხდე, - ხშირად იტყოდა ხოლმე სტროვი, - საშინელება იქნება, რაიმე რომ შეემთხვეს და მე წასული ვიყო სადმე.

- არ ვიცი, მაგრამ სულ შიში კი მაქვს რაღაცის. მე მხრებს ავიჩეჩავდი და გავჩუმდებოდი ხოლმე.

თუმცა ასე იტანჯებოდა, სულ არ შეცვლილა. კვლავ ისეთივე სასაცილო გარეგნობისა დარჩა. ან ხორცი რომ დაეყარა ცოტა, ან ფერი შეცვლოდა, კიდევ შეეცოდებოდა კაცს, მაგრამ ისევ ისეთი გაბეყილი იყო და ლოყებიც წითლად

ულვიოდა მწიფე ვაშლივით. თავიდანვე ფაქიზად უყვარდა ჩაცმა და ახლაც მოხდენილი, შავი კოსტიუმით დადიოდა, თავზე კოხტა ქუდი ეხურა. ქუდი ცოტათი პატარა ჰქონდა და ამიტომ მხნე და მხიარულ გამომეტყველებას ამღევდა მის სახეს. დირკს უკვე მოეხერხებინა ღიპის გაზრდა და ამ ღიპის ზომაზე არავითარი დარდი არ მოქმედებდა. სტროვი ახლა წინანდელზე მეტად წააგავდა გალალეზულ კომივოიაჟორს. ძალიან ცუდია, როცა ადამიანის გარეგნობა არ შეეფერება მის სულს. დირკ სტროვს რომეოს ვნება ჩასდგომოდა სერ ტობი ბელჩის სხეულში. ბუნებით ნაზი და დიდსულოვანი იყო და როყოდ ლაპარაკი იცოდა; სილამაზეს შეუცდომლად აღიქვამდა, მაგრამ თვითონ გულისამრევ სურათებს ხატავდა; საოცრად თავაზიანი სული, მაგრამ ტლანქი მანერები ჰქონდა; სხვის საქმეში დიდ ტაქტსა და წინდახედულობას იჩენდა, თავისაში კი არც ერთი გააჩნდა და არც მეორე. მართლაც, რა სასტიკად ეხუმრა იმ ბებრუხანა ბუნებამ, როცა ერთ ადამიანს ამდენი ერთიმეორის საწინააღმდეგო თვისება ჩაუნერგა და მერე პირისპირ შეატოვა გულქვა სამყაროს.

თავი ოცდამეთორმეტე

უკვე რამდენიმე კვირა იყო, რაც სტრიკლენდი აღარ მენახა. რომ შემხვედროდა, დაურიდებლად მივახლიდი პირში, მეზიზღები-მეთქი, მაგრამ ვერსად გადავაწყდი და საგანგებოდ, ამის სათქმელად ხომ არ დავუწყებდი ძეხნას? მე მუდამ მერიდებოდა ზნეობის დამცველის როლში გამოსვლა. როცა ვინმეს მომღვრავ, აუცილებლად თვითკმაყოფილი სახე უნდა მიიღო და თუ იუმორის გრძნობა გაგაჩნია, აუცილებლად უხერხულად იგრძნობ თავს. ძალიან უნდა ამაღელვოს რაიმემ, რომ ასე გავიხადო საქმე. სტრიკლენდი გესლიანი და პირში მთქმელი კაცი იყო და პოზიურობას არავის აპატიებდა. ერთ საღამოს კლიშის ქუჩაზე მომიხდა გავლა და იმ კაფეს ჩავუარე, სადაც სტრიკლენდი დადიოდა. მე უკვე სხვა კაფე მქონდა ამოჩემებული და იქ სულ არ ვაპირებდი შესვლას, მაგრამ უცებ პირისპირ შევეჩხე სტრიკლენდსა და ბლანშ სტროვს. ორივენი სტრიკლენდის საყვარელი კუთხისაკენ აპირებდნენ წასვლას, მაგრამ რომ დამინახეს, შეჩერდნენ.

- სად ჯანდაბაში დაიკარგე ამდენ ხანს, ადამიანო? - მკითხა სტრიკლენდმა. - მე მეგონა, სადმე გაემგზავრე.

ასე ჯიქურ, ალბათ, იმიტომ მეცა, რომ მიხვდა, ჩემთან დალაპარაკებას არ აპირებსო. თუმცა, დიდი ცერემონიები არასოდეს არ იცოდა.

- არა, - ვუპასუხე მე, - არსად არ ვყოფილვარ.

- აქ რატომ აღარ დადიოდი?

- სხვა კაფეებშიაც შეიძლება დროის მოკვლა.

ბლანშმა ხელი ჩამომართვა. რატომღაც ველოდი, რომ იგი შეცვლილი იქნებოდა, მაგრამ ვერაფერი შევატყვე. ისევ ის ლამაზი ნაცრისფერი კაბა ეცვა, ძალიან რომ უხდებოდა, შუბლიც ისევ ისეთი უღრუბლო ჰქონდა და თვალებიც ისე მშვიდად მომჩერებოდა, თითქოს კვლავ თავის ოთახში ზის და ხელსაქმით ერთობაო.

- მოდი, ერთი ხელი ჭადრაკი ვითამაშოთ, - შემომთავაზა სტრიკლენდმა. უარის თქმა ვერ მოვახერხე და შუბლშეკრული გავყევი უკან. სტრიკლენდი თავის მაგიდას მიუჯდა და დაფა და ფიგურები მოითხოვა. ჩემი მასპინძლები ისე იქცეოდნენ, ვითომ არაფერი

მომხდარაო და მეც იძულებული გავხდი, ავყოლოდი. მისის სტროვი მდუმარედ დასჩერებოდა დაფას და სახეზე ვერ შეატყობდი, რაზე ფიქრობდა. იგი წინათაც ასეთი მახსოვდა. ჯერ ბაგეებზე შევხედე - იქნებ მივხვდე, რას განიცდის-მეთქი, მერე თვალებში ჩავაშტერდი, წუხილის ან სინანულის კვალის მოსამძებნად და ბოლოს შუბლზე გავიტანე მზერა, მაგრამ ყოველივე ამას იყო. ბლანშ სტროვს

სახეზე თითქოს ნილაბი ჰქონდა აფარებული, რომელიც ამ ქალის სიხარულსაც უმაღლავდა გარეშე თვალს და მწუხარებასაც; ხელები ერთმანეთზე გადაეჭდო და მშვიდად დაეწყო მუხლებზე, მაგრამ მე საკუთარი თვალთ მქონდა ნანახი, თუ როგორი მძაფრი ვნებების ტყვეობაში იმყოფებოდა ეს ქალი. ის შეუბრალებელი დარტყმა კი, რომელიც თავის ესოდენ ერთგულსა და მოსიყვარულე ქმარს მიაყენა, ამტკიცებდა, რომ ბლანშს ზოგჯერ შეეძლო მეტისმეტად სასტიკად და უმოწყალოდ მოქცეოდა ახლობელ ადამიანს.

მან უყოყმანოდ დატოვა მყუდრო თავშესაფარი, მზრუნველი ქმარი, დალხინებული ცხოვრება და წარმავალი ბედნიერების მორევში გადაეშვა. საოცარი იყო, რომ ბლანში წინდაუხედავად მოიქცა; საოცარი იყო, რომ სრულიად არ შეუშინდა გაჭირვებულ

ცხოვრებას. ის ხომ დიასახლისად მეგონა დაბადებული, ამ ქალის ერთადერთი საზრუნავი ხომ, თითქოს, ოჯახის კეთილდღეობა იყო. როგორც ჩანს, ამ, ერთი შეხედვით, მორიდებულსა და დამჯერე ქალს, რთული და ცვალებადი ბუნება ჰქონდა.

ამ შეხვედრამ ძალიან ამაღელვა და ვერაფრით ვერ მოვახერხე, მთელი ყურადღება ჰადრავზე გადამეტანა. სტრიკლენდს ყოველთვის გულით ვეთამაშებოდი ხოლმე, რადგან თვითონ იმ მოჭადრაკეთა რიგს ეკუთვნოდა, რომელთაც ეზიზღებათ დამარცხებული მეტოქე. იგი აშკარად გამოხატავდა სიხარულსა და აღტაცებას და ამით კიდევ უფრო უკლავდა გულს ისედაც შეწუხებულ მოწინააღმდეგეს. მაგრამ, ისიც უნდა ითქვას, რომ სტრიკლენდს საკუთარი მარცხი სულ არ მიჰქონდა გულთან. გაუსაძლისი გამარჯვებული თვინიერ დამარცხებულად იქცეოდა ხოლმე. იმას, ვინც ამბობს, რომ ადამიანის ხასიათი ყველაზე კარგად თამაშში მჟღავნდებაო, შეუძლია საკმაოდ მახვილგონიერი დასკვნა გამოიტანოს ამ ფაქტიდან. თამაშს რომ მოვრჩით, მიმტანი ვიხმე, სასმელის ფული გადავიხადე და წამოვედი. ჩვენმა შეხვედრამ მეტად უფერულად ჩაიარა. ერთი სიტყვაც არ თქმულა ისეთი, რომ ჩავჭიდებოდი და მეგზურად გამეხადა. უამრავი რამ ვიფიქრე, მაგრამ მყარი საფუძველი არცერთი

ვარაუდისათვის არ გამაჩნდა. ძალიან მინდოდა მცოდნოდა, როგორ ცხოვრობდნენ ბლანში და სტრიკლენდი. რას არ მივცემდი, რომ მცირე ხნით უჩინარ სულად ვქცეულიყავი, სახელოსნოში შემეღწია და ჩემი ყურით მომესმინა იმათი საუბარი. ახლა კი ხელთ არაფერი მქონდა, რომ საძირკველი დამედო და ზედ საკუთარი ფანტაზიით წარმოდგენილი შენობის კედლები ამომეყვანა.

თავი ოცდამეცამეტე

ორი-სამი დღის შემდეგ სტროვმა საყვედურით მითხრა:

- გავიგე, ბლანში შეგხვედრია.
- დასწყევლა ღმერთმა, ვინ გითხრა?!
- ვინც დაგინახა, რატომ დამიმალე?
- არ მინდოდა ამეფორიაქებინე.
- არაფერი უშავდა. დაიმახსოვრე, რომ ყველაფერი მინდა ვიცოდე, რაც კი იმას შეეხება. მე ვიყუჩე: ვამჯობინე, კითხვებზე გამეცა პასუხი.
- როგორ გამოიყურებოდა?
- ჩვეულებრივ, სულ არ შეცვლილა.
- ბედნიერი ჩანდა? მხრები ავიჩიჩე და ვუპასუხე:
- აბა რა ვიცი? კაფეში ვიყავით, მე ჭადრაკს ვეთამაშებოდი სტრიკლენდს და იმას ვერც კი დაველაპარაკე.
- კი მაგრამ, სახეზე ვერ შეატყვე?

თავი დავიქნიე და ვუთხარი, ბლანშს არც სიტყვით გამოუმჟღავნებია თავისი გრძნობები და არც მოქმედებებით-მეთქი.. დირკმა ხომ ჩემზე უკეთ იცოდა, როგორი თავშეკავებული იყო მისი ცოლი.

- ო, როგორ მეშინია, - შესძახა სტროვმა - ვგრძნობ, რომ რაღაც უნდა მოხდეს, რაღაც საშინელება და მე ვერაფერს ვუშველი, ვერაფრით ავაცილებ თავიდან.
- მაინც, როგორ გგონია, რა უნდა მოხდეს?
- არ ვიცი, არა, - ამოიკვნესა სტროვმა და ორივე ხელი წაივლო თავზე, - ვგრძნობ, რომ რაღაც საზარელი უბედურება უნდა დატრიალდეს.

სტროვი საერთოდ ფორიაქა კაცი იყო, მაგრამ ახლა მთლად დაკარგული ჰქონდა თავგზა. შევეცადე დამემშვიდებინა, მაგრამ ვერაფერს გავხდი. ხშირად არ ამართლებდა ანდაზა: „რასაც დასთეს, იმას მოიმკიო“. ადამიანები ყოველნაირად ცდილობენ რაიმე ჭირი აიტეხონ, მაგრამ მერე როგორღაც ახერხებენ თავი დაიძვრინონ საფრთხისგან.

ახლაც თითქმის დარწმუნებული ვიყავი, რომ ბლანში დიდხანს ვერ აიტანდა სტრიკლენდს და კვლავ ქმარს მიუბრუნდებოდა, რომელიც მორჩილად ელოდა

იმ წუთს, როცა პატიების შესაძლებლობა მიეცემოდა. არა, ბლანში სულ არ მომწონდა.

ჰო, მაგრამ შენ არ გიყვარს იგი, - ჩაილაპარაკა სტროვმა, როცა გულახდილად ვუთხარი, თუ რა შეხედულება მქონდა მის ცოლზე.

- ისეთი ვერაფერი შევამჩნიე, რომ ვთქვა, უბედურია-მეთქი. პირიქით, მე მგონი, შესანიშნავად შეეწყვნენ ერთმანეთს. სტროვმა ნაღვლიანად შემომხედა:

- შენთვის, რასაკვირველია, სულ ერთია, თუ როგორ გამოიყურებოდა, ჩემთვის კი ამას ფრიად დიდი მნიშვნელობა აქვს. შევწუხდი, ასე როყოდ რატომ მივახალე, ბლანში უბედური არა ჩანდა-მეთქი.

- შეგიძლია ერთი საქმე გამიკეთო? - მთხოვა ბოლოს სტროვმა.

- სიამოვნებით.

- მინდა, ბლანშს ბარათი მისწერო ჩემი სახელით.

- შენ თვითონ რატომ არ მისწერ?

- მაგის მეტს რას ვაკეთებ, მაგრამ ერთი პასუხიც არ მაღირსა. მგონი, არც კითხულობს.

- შენ გავიწყდება, რომ ქალები მეტად ცნობისმოყვარენი არიან. განა შეძლებდა თავის შეკავებას?

- შეძლებდა, ჩემს ხელს რომ იცნობდა.

თავი სწრაფად მივატრიალე დირკისაკენ. მან თვალები დახარა. ეს პასუხი უსაზღვროდ დამამცირებლად მეჩვენა. დირკი დარწმუნებული იყო, ისე არაფრად მივაჩნივარ, ჩემს ხელს რომ იცნობს, წერილს არც კი გახსნისო.

- ნუთუ გჯერა, რომ ოდესმე უკან დაგიბრუნდება?

- მინდა იცოდეს, რომ, თუ რაიმე დიდი გასაჭირი დაადგება, შეუძლია ჩემი დახმარების იმედი იქონიოს. აი ეს მინდა შეატყობინო.

ფურცელი მოვძებნე და ვუთხარი: -

აბა, ზუსტად მითხარი, რა მივწერო.

სტროვმა მიკარნახა:

„ძვირფასო მისის სტროვ!

დირკმა მთხოვა შეგატყობინოთ, რომ ყოველთვის მზად არის თქვენდა სამსახურად და ბედნიერად ჩათვლის თავს, თუკი ამის შესაძლებლობა მიეცემა.

მას კვლავ კარგი სურს თქვენთვის, სულ არ აქცევს ყურადღებას იმას, რაც მოხდა და კვლავ ძველებურად უყვარხართ. დირკი ყოველთვის შეგიძლიათ ნახოთ ამ მისამართით...”

თავი ოცდამეთოთხმეტე

თუმცა სტროვზე ნაკლებად არ ვიყავი დარწმუნებული, რომ სტრიკლენდისა და ბლანშის რომანს კეთილი ბოლო არ ექნებოდა, მაგრამ ასეთ უბედურ დასასრულს მაინც არ მოველოდი. უკვე გაზაფხული იყო, ცხელი, დახუთული ზაფხული და სიცხით დაოსებული და განერვიულებული ადამიანი ღამეც ვერ ისვენებდა. ქუჩებს თითქმის მთელი დღის ხვატი დაეგროვებინა და ქვეითად მოსიარულენი ძლივს მიათრევდნენ ფეხებს ქვაფენილზე. სტრიკლენდი კარგა ხანი იყო, რაც აღარ მენახა. ნახვა კი არა, ერთი ისეთი საქმე გამომიჩნდა, რომ სულ გადამავიწყდა ამ კაცის არსებობა. დირკმა თავი მომაბეზრა გაუთავებელი ტირილითა და გოდებით და ვცდილობდი, იშვიათად შევხვედროდი. საერთოდ აღარ მინდოდა, რომ ამ ბინძურ ამბავზე მეფიქრა.

ერთ დილას ვიჯექი და ვმუშაობდი. ტანთ პიჟამა მეცვა. ფიქრებმა ბრეტანის მზიან სანაპიროზე გამიტაცეს და თითქოს ზღვიდან მონაბერი გრილი სიოც კი მომელამუნა შუბლზე. მაგიდაზე საყავე მედგა, ამ საყავით მოახლეს ყოველ დილით მოჰქონდა რძიანი ყავა. იქვე ნამცხვრის ნატეხები ეყარა. იმ დღეს რაღაც უმადოდ ვიყავი.

სააბაზანოდან წყლის ხმაური მომესმა. დილას ვიბანავე და ახლა მოახლე აბაზანას ცლიდა. მერე ზარმა დარეკა. ქალმა კარი გააღო და მე სტროვის ხმა შემომესმა. კითხულობდა, მასპინძელი შინ არის თუ არაო. არ ავმდგარვარ, ისე გავძახე, შემოდი-მეთქი. სტროვი გიჟივით შემოვარდა ოთახში, პირდაპირ მე მომაშურა და, რომ მომიახლოვდა, ამოიხრიალა:

- თავი მოიკლა!

- რას ამბობ, ვინ მოიკლა?!- მივამახე მე.

სტროვი ტუჩებს ამოდრავებდა, მაგრამ პირიდან ხმა არ ამოსდიოდა. მერე ისე უთავბოლოდ ალაპარაკდა, გიჟი გეგონებოდათ. გულმა სწრაფად დამიწყო ცემა და უცებ, არ ვიცი რატომ, საოცრად გავბრაზდი.

- ცოტა გონება მოიკრიბე, ადამიანო, თუ ღმერთი გწამს, გამაგებინე, რას რომავ?

სტროვს კვლავ ჩაუწყდა ხმა და შეეცადა შესტებით გაეგებინებინა სათქმელი. არ ვიცი,

რა დამემართა - უცებ ხელები მხრებში ჩავავლე და ჯანჯღარი დავუწყე. ახლა რომ ვიხსენებ ამას, რა თქმა უნდა, ვწუხვარ, ასე რომ გამაბრაზა-მეთქი. მაგრამ, ეტყობა, უძილო ღამეებმა უფრო მეტად გადამღალა და გამანერვიულა, ვიდრე მეგონა.

- დამსვი, - ამოიხრიალა ბოლოს სტროვმა.

ჭიქა სენტ-გალმერით ავაკსე და მივაწოდე, მაგრამ დალევა ვერ მოახერხა. გამოვართვი და პირთან მივუტანე. ერთი ყლუპი ძლივს ჩაუშვა ყელში. ნაწილი პერანგზე ჩამოედვარა.

- ვინ მოიკლა თავი?

თვითონაც არ ვიცი, რატომ დავუსვი ეს კითხვა. მე ხომ თავიდანვე მივხვდი, ვისაც გულისხმობდა. სტროვმა თავს ძალა დაატანა და ხმა ამოიღო:

- წუხელ იჩხუბეს. სტრიკლენდმა მიატოვა.

- მოკვდა?

- არა. საავადმყოფოში წაიყვანეს.

- მაშინ რაღას ამბობდი?! - გავუბრაზდი სტროვს.- რატომ დაიჩემე , თავი მოიკლაო?!

- ნუ მიბრაზდები. ეგრე თუ მომიდექი, სიტყვას ვერ ამოვიღებ.

ხელები მაგრად მოვუჭირე ერთმანეთს და შევეცადე დავმშვიდებულიყავი, მერე თავს ძალა დავატანე და გავილიძე კიდევ.

- მაპატიე. შეისვენე, ნუ ჩქარობ, დალაგებით მიაღებ ყველაფერი.

სტროვის მრგვალ, ლურჯ თვალებში ელდა და ზარი ჩაბუდებულიყო. სათვალის სქელი მინები უფრო ცხადად აჩენდა, თუ რა შეძრწუნებული იყო.

- ამ დილას კონსიერჟმა წერილი აუტანა, მაგრამ ზარის რეკვაზე არავინ გამოეპასუხა. ოთახიდან კვნესა ისმოდა. კარი ღია აღმოჩნდა და ქალი ოთახში შევიდა. ბლანში ლოგინზე იწვა ღონემიხდილი. მაგიდაზე მჟაუნის მჟავიანი ბოთლი იდგა.

სტროვმა სახეზე ხელები აიფარა და ღმუილით დაიწყო რწევა წინ და უკან.

- გრძნობაზე იყო?

- კი, რომ იცოდე, როგორ იტანჯებოდა. არა, ამას ვერ გადავიტან, ვერა!

სტროვმა თანდათან აუწია ხმას და ბოლო სიტყვები ყვირილით წარმოთქვა.

- ნუ ღრიალებ! შენ კი არა, იმან უნდა გადაიტანოს.

- რა მკაცრი და უღმობელი ხარ.

- მერე, მერე?

- მერე ექიმს გამოუძახეს, მე შემატყობინეს და პოლიციაშიც დარეკეს. კონსიერჟისათვის ოცი ფრანკი მქონდა მიცემული, რომ თუ რაიმე მოხდებოდა, შეეტყობინებინა.

სტროვმა სული ამოითქვა და ვიგრძენი, რომ ძალზე უჭირდა ლაპარაკის გაგრძელება.

- რომ მივედი, არ დამელაპარაკა. მომვლელებს უთხრა, წავიდესო. მე ვეფიცებოდი, ყველაფერი გაპატიე-მეთქი, მაგრამ არ მისმენდა. მერე კედელზე დაიწყო თავის ხეთქება და ექიმმა მითხრა, შენი აქ დარჩენა არ შეიძლებაო. ისიც გაუთავებლად იმეორებდა, გააგდეთო.

ავდექი და სახელოსნოში გავედი, როცა სასწრაფო მოვიდა და ბლანში საკაცეზე დააწვინეს, მე სამზარეულოში დამმალეს, ასე რომ, აღარ დავუნახივარ.

სტროვმა მთხოვა, ახლავე წამომყევი საავადმყოფოშიო. სანამ ვიცვამდი, მითხრა, ცალკე პალატა ვუშოვე, იქნებ მყუდროდ იყოსო. გზაში განმიმარტა, რატომ მივყავდი: თუ კვლავ არ ისურვა ჩემი ნახვა, შენ უნდა შეხვიდეო. სტროვი მეხვეწებოდა: უთხარი, კვლავ ძველებურად უყვარხარ, არაფერს წამოგაძახებს, მარტო შენი დახმარების ნება მიეცი-თქო. საზღაურს არ თხოულობდა: რომ გამომჯობინდება, ნუ დამიბრუნდება, როგორც უნდა, ისე მოიქცესო.

საავადმყოფოს პირქუში შენობის ერთი დანახვაც საკმარისი იყო გუნების გასაფუჭებლად. კარგა ხნის ძებნის, გაუთავებელი კიბეების ავლისა და გრძელ, ჩაბნელებულ დერეფნებში ბორიალის შემდეგ კითხვა-კითხვით მივაკვლიეთ ბლანშის ექიმს. გავიგეთ, რომ ჩვენი ავადმყოფი ძალზე ცუდად იყო და დღეს მისი ნახვა არ შეიძლებაო.

თეთრხალათიანი, ტანმორჩილი, წვეროსანი ექიმი უხეში კაცი გამოდგა. ასეთი შემთხვევები აღარ აღელვებდა და ფიქრობდა, რომ რაც შეიძლება მკაცრად უნდა მოპყრობოდა ავადმყოფის აბეზარ ნათესავებსა და ახლობლებს. ბლანშის ამბავი მაინც მთლად ბანალური ჩანდა. ისტერიკიანი ქალი საყვარელს წაეჩხუბა და თავი მოიწამლა. ასეთი რამ ძალიან ხშირად ხდებოდა. პირველად ეგონა, რომ დირკი იყო ამ უბედურების მიზეზი და მეტად ტლანქად მოექცა. როცა ვუთხარი, ეს იმ ქალის ქმარია და მზად არის ყველაფერი შეუნდოს-მეთქი, ექიმმა გულისყურითა და ცნობისმოყვარეობით დაუწყო მზერა, ამ მზერაში თითქოს დაცინვაც გამოსჭვიოდა.

დირკი მართლაც ყველა დროის მოტყუებული ქმრების პირწავარდნილი ასლი იყო. ექიმმა მხრები აიჩეჩა.

- ამ მოკლე ხანში არავითარი საფრთხე არ ემუქრება, - გვიპასუხა მან, - ოღონდ ეგ არის,

რომ არ ვიცით, რამდენი დალია. შეიძლება ძალიან იოლადაც გადარჩეს. სიყვარული ხშირად აყენებს ქალებს ამ გზაზე, მაგრამ ისინი ცდილობენ, საქმე ბოლომდე არ მიიყვანონ. ეს ჩვეულებრივი ხერხია, რომლითაც უნდათ, სიბრალულის ან შიშის გრძნობა აღუძრან საყვარელს.

ექიმის ლაპარაკში ზიზღი იგრძნობოდა. ცხადი იყო, რომ ბლანშ სტროვი სტატისტიკურ ერთეულად მიაჩნდა. იგი იმ ქალთა სიას უნდა მიმატებოდა, რომლებიც მიმდინარე წელს თავის მოკვლას ცდილობდნენ ქალაქ პარიზში. ექიმს საქმე ჰქონდა და ჩვენთვის აღარ ეცალა. წასვლისას გვითხრა, ხვალ ამა და ამ საათზე მოდით და თუ ავადმყოფი უკეთესად იქნა, ქმარს უფლებას მივცემ ინახულოსო.

თავი ოცდამეთხუთმეტე

ვერ აგიწერთ, როგორ დავადამეთ ის დღე. სტროვს მარტო ყოფნა არ შეეძლო. მე გვერდიდან არ ვცილდებოდი და ყოველნაირად ვცდილობდი გამერთო. ლუვრშიც წავიყვანე, იქნებ გული გადააყოლოს-მეთქი, მაგრამ შევატყე, რომ სურათებს კი უყურებდა, მაგრამ ფიქრებით გამუდმებით თავის ცოლთან იყო. საჭმელი ძალით ვაჭამე და დავაწვინე, მაგრამ ვერ დაიძინა. ვუთხარი, რამდენიმე დღე ჩემთან იცხოვრე-მეთქი და სიამოვნებით დამთანხმდა. წიგნები მივეცი წასაკითხად, მაგრამ ორიოდე გვერდს გადახედავდა, გვერდზე გადადებდა და საწყლად მიაშტერდებოდა ჭერს. საღამოს პიკეტის თამაში დავიწყეთ. სტროვი ვითომ ძალიან გაიტაცა თამაშმა, - უნდოდა ვესიამოვნებინე. ბოლოს დასაძინებელი წამალი დავალევი და დაიძინა, მაგრამ ძილშიაც ბორგავდა.

მეორე დღეს საავადმყოფოში წავედით. მომვლელმა ქალმა გვითხრა, ბლანშმა ცოტათი მოიკეთაო და პალატაში შებრუნდა, რათა ეკითხა, ქმარი მოვიდა და შემოვუშვა თუ არაო. ოთახიდან ბლანშისა და მომვლელი ქალის ლაპარაკის ხმა გვესმოდა. მერე ქალი

გამოვიდა და გვითხრა, ავადმყოფს არავისი ნახვა არ უნდაო. ქალი კვლავ შევაგზავნეთ ოთახში და დავაბარეთ, დირკის ნახვა არ უნდა, მაგრამ იქნებ მე მიმიღოს-მეთქი, მაგრამ ამაზეც გაგვაწბილა. დირკს ტუჩები აუკანკალდა.

- ძალა ვერ დავატანე, ძალიან სუსტადაა, - მოგვიბოდიშა მომვლელმა, - ერთიორი დღის შემდეგ, მგონი, სხვა ჭკუაზე დადგება.

- იქნებ სხვა ვინმეს ნახვა უნდა? - ხმადაბლა, თითქმის ჩურჩულით ჰკითხა დირკმა.

- მითხრა, ყველამ დამანებოს თავი, მომასვენონო.

დირკს ისე უცნაურად უხტოდა ხელები, თითქოს არც კი ყოფილიყო მისი სხეულის ნაწილები.

- იქნებ უთხრათ, რომ, თუ ვინმეს ნახვა უნდა, მივუყვან, მე მხოლოდ მისი ბედნიერება მინდა.

მომვლელმა ქალმა თავისი მშვიდი, კეთილი თვალები მიანათა, თვალები, რომელთაც ათასნაირი ამქვეყნიური ურვა და ვარამი ენახათ, მაგრამ კვლავ სპეტაკნი და უშფოთველნი დარჩენილიყვნენ, რამეთუ მათ წინაშე ნიადაგ იდგა მეორე, უცოდველი ქვეყნის სახეა. - ვეტყვი, როგორც კი ცოტათი დამშვიდდება. მაგრამ დირკს გულჩვილობა მიეძალა და შეევედრა, ახლავე მიმეგზავნეო:

- ეს ნამდვილად უშველის. გემუდარებით, შედით და ჰკითხეთ.

მომვლელს შეებრაღა და ღიმღლით შებრუნდა ოთახში. ჯერ ხმადღბალი ლაპარაკი მომესმა, მერე უცნობმა ხმამ სამჯერ გაიმეორა:

- არა, არა, არა!

მომვლელი გამოვიდა და თავის გაქნევით გვანიშნა, უარი შემოთვალაო.

- განა ის იყო, რომ ლაპარაკობდა? - ვკითხე მე.- ისეთი უცნაური ხმა ჰქონდა, რომ...

- ეტყობა, მჟავამ სახმო სიმები დაუწვა.

ღირკმა ამოიკვნესა. მე ვთხოვე, ჩადი და შემოსასვლელში დამიცადე-მეთქი. მინდოდა, მეღაპარაკა მომვლელთან. ღირკმა არც კი მკითხა მიზეზი, მიბრუნდა და პირუჩუმრა დაადგა კიბეს. ეტყობა, მთლად დაკარგა ძალა და ნებისყოფა და დამჯერე ბავშვს დაემსგავსა.

- ხომ არ უთქვამს თქვენთვის, რატომ ჩაიდინა ეს საქმე? - ვკითხე მომვლელს.

- არა, სულ არ იღებს ხმას. პირაღმა წევს და დუმს. ზოგჯერ რამდენიმე საათი ისე გაივლის, რომ არც კი შეინძრევა, ოღონდ განუწყვეტლივ ტირის. ბალიში სულ სველი აქვს. ისეა დასუსტებული, რომ ცხვირსახოცსაც ვერ ხმარობს და ცრემლები პირდაპირ ღვარად ჩამოსღის ლოყებზე, - გული შემეკუმშა სიბრალუღისაგან. იმ წამს რომ მენახა სტრიკლენდი, ჩემი ხელით მოვკლავდი. აკანკალებული ხმით დავემშვიდობე მომვლელ ქალს და წამოვედი.

ღირკი კიბეზე მიცღიდა, ისე იყო დაბნეული, სანამ მკლავებში ხელი არ მოვკიდე, ვერ შემამჩნია. ორივენი მღუმარედ დავადექით გზას. ვცდიღობდი, მივმხვდარიყავი, რატომ გადადგა ასეთი საშინელი ნაბიჯი იმ საცოდავმა ქალმა. ვეჭვობდი, რომ სტრიკლენდმა უკვე იცოდა ეს ამბავი, რადგან პოლიცია აუცილებლად მივიღოდა მასთან ჩვენების ჩამოსართმევად. მე არ ვიცოდი მისი ადგილსამყოფელი. აღბათ, ისევ თავის გატიალებულ სხვენს დაუბრუნდებოდა, სადაც ადრე ცხოვრობდა და კიდეც მუშაობდა. ნეტავი რატომ არ მოისურვა ბღანშმა მისი ნახვა? იქნებ იმიტომ, რომ იცოდა, მაინც არ მივიღოდა. ნეტავი რა ისეთი უღმობელი გამოცდა მოუწყო ბედმა, რომ ასე ხელაღებით შეაქცია ზურგი ცხოვრებას?

თავი ოცდამეთექვსმეტე

შემდეგი კვირა გოღგოთად იქცა. სტროვი დღეში ორჯერ მიდიოდა საავადმყოფოში ამბის გასაგებად (ბღანში კვლავ გადაჭრიღ უარს ამბობდა მის ნახვაზე) და პირველ დღეებში გახარებული და დაიმედებული ბრუნდებოდა შინ, რადგან თითქოსდა საქმეს სასიკეთო პირი უჩანდა, მაგრამ შემდეგ ექიმის

შიში ახდა - ბლანში ავადმყოფობამ დასძალა და ახლა უკვე აღარ იყო მისი გადარჩენის იმედი. მომვლელ ქალს ძალიან ეცოდებოდა სასოწარკვეთილი დირკი, მაგრამ სანუგეშოს ვერაფერს ეუბნებოდა. საწყალი ბლანში გაუნძრევლად იწვა, შეკითხვაზე პასუხს არ იძლეოდა და ისე დაძაბული მისჩერებოდა სივრცეს, თითქოს იქ უკვე ხედავს თავის სიკვდილის ანგელოზსო. აღსასრული კი მართლაც ახლოს იყო - ორ დღეს არ გადააცილებდა, და როცა ერთხელ სტროვი გვიან მესტუმრა, მივხვდი, რომ ბლანშის სიკვდილის ამბავი მოიტანა. იგი მთლად ძალაგამოცლილი იყო. ამ ენამრავალმა კაცმა ერთი სიტყვის თქმაც ვეღარ შეძლო, და მოწყვეტით დაეშვა ტახტზე. ვიცოდი, რომ რაც არ უნდა მეთქვა, ვერ ვანუგეშებდი და ამიტომ ხმა არ ამოვიღე. კითხვაც შევწყვიტე - შემეშინდა, უგულო არ ვეგონო-მეთქი, ფანჯარასთან დავდექი და ჩიბუხის წევა დავიწყე.

სტროვი კარგა ხანს დუმდა, მერე ცოტათი მოსულიერდა და მითხრა:

- შენ დიდი სიკეთე მიყავი, სხვებიც ძალიან კარგად მომეცნენ.

- ეგ რა სალაპარაკოა, - შევწუხდი მე.

- საავადმყოფოში მითხრეს, შეგიძლიათ აქ მოიცადოთო. სკამი კართან დავდგი და დავჯექი. გონი რომ დაკარგა, ოთახში შესვლის ნება მომცეს. ტუჩებსა და ნიკაპზე სიმჟავე გადასხმოდა. საშინელება იყო! სულ დაფუფქული ჰქონდა ლამაზი ყელი! სახეზე სიმშვიდე გადაფენოდა და მომვლელს რომ არ ეთქვა, ცოცხალი მეგონებოდა.

დირკი ისე იყო ძალაგამოცლილი, რომ ტირილიც აღარ შეეძლო. იგი პირაღმა, გაუნძრევლად იწვა დივანზე. ცოტა ხანში ჩაეძინა კიდევ. ასე ღრმად პირველად დაეძინა ამ კვირაში. ბუნება, მეტწილად ეგზომ შეუბრალებელი, დროდადრო მოწყალებას გადმოგვიგდებს ხოლმე. მძინარეს რაღაც გადავაფარე, რომ არ გაციებულიყო და სინათლე ჩავაქრე. დილით რომ გამომეღვიძა, სტროვს ისევ ეძინა; კვლავ გულაღმა იწვა და ცხვირზე კვლავ თავისი ოქროსჩარჩოიანი სათვალე ეკეთა.

თავი ოცდამეჩვიდმეტე

ათასნაირი აუტანელი ფორმალობის შემდეგ, როგორც იქნა, მოგვცეს ბლანშის დასაფლავების უფლება. ცხედარს მხოლოდ მე და დირკი მივყვებოდით. ბალდახინი ნელა მიდიოდა და გზა ძლივს დაილია. სამაგიეროდ, უკან სულ ჭენებით დავბრუნდით. ბალდახინის წამყვანი ისე დაუზოგავად ურტყამდა მათრახს ცხენებს, რომ ვიფიქრე, ალბათ, მალე უნდა აქაურობას გამოვრდეს და ეს საშინელი სიკვდილი დაივიწყოს-მეთქი. ბალდახინი რწევით მიჰქროდა წინ და

ჩვენი მეეტლეც ცდილობდა არ ჩამორჩენოდა. მეც ძალიან მსურდა, ყველაფერი დამვიწყებოდა, უკვე დამღალა ტრაგედია, რომელშიც, კაცმა რომ თქვას, სულ არ უნდა ჩავრეულიყავი. ახლა მინდოდა მთლიანად ამომეშალა გონებიდან ეს უბედურება და ვითომც იმისთვის, რომ სტროვი გამერთო, სხვა თემაზე დავიწყე ლაპარაკი.

- განა კარგი არ იქნება, რომ ცოტა ხნით პარიზიდან წახვიდე? აქ რაღა გინდა? დირკმა არ მიპასუხა, მაგრამ მე შეუბრალებლად განვაგრძე:

- რას აპირებ ამ მოკლე ხანში?

- არაფერს.

- შენ კვლავ უნდა ჩაება ცხოვრების ფერხულში. ვითომ რა იქნება, იტალიაში რომ დაბრუნდე და მუშაობა დაიწყო?

პასუხი ვერც ამაზე მივიღე, მაგრამ უხერხულობიდან მეეტლემ გამომიყვანა. მან სადავეები მოზიდა, ჩვენკენ გადმოიხარა და რაღაც გვითხრა. სიტყვები ვერ გავიგონე, ამიტომ ფანჯარაში თავი გავყავი და ვკითხე, რა გინდა-მეთქი. მეეტლე გვეკითხებოდა, საით წაგიყვანოთო. ვთხოვე, ცოტა დაეცადა და სტროვს მივუბრუნდი:

- მოდი, ჩემთან წავიდეთ სასადილოდ. ვეტყვი, პიგალის მოედანზე ჩამოგვსვას.

- არა, მე სახელოსნოში წავალ.

- თუ გინდა, წამოგყვები, - მორიდებით შევეკითხე მე.

- არა, მარტო მირჩევნია.

- როგორც გინდა.

მეეტლეს მისამართი მივეცი და სახელოსნომდე ისე მივედით, ხმა არ ამოგვიღია. იმ უბედური დღის შემდეგ, როცა ბლანში საავადმყოფოში წაიყვანეს, დირკს ფეხი აღარ მიუდგამს თავის ბინაში. მე გამიხარდა კიდევ, რომ დირკმა შინ არ შემიყოლია: კარამდე მივაცილე და გამოვბრუნდი.

პარიზის ქუჩებმა მალე შემიცვალა ხასიათი. საუცხოო, მზიანი დღე იყო. ღიმჩამდგარი თვალებით ვუმზერდი ქუჩაში მოფუსფუსე ხალხს და ჩემდა უნებურად გული სიამოვნებით მიჩქროლავდა. სტროვი და მისი უბედურება სულ გადამავიწყდა. მე ლხენა და მხიარულება მინდოდა.

თავი ოცდამეთვრამეტე

მთელი კვირა ისე გავიდა, რომ დირკი აღარ მინახავს. ერთ საღამოს, ასე შვიდ საათზე, შემომიარა და სასადილოდ წამიყვანა. ტანთ მძიმე ძაძები ეცვა და ქუდსა და ცხვირსახოცზეც კი შავი არშია ჰქონდა მოყოლებული. ასე ჩაცმულს რომ შეხედავდა კაცი, იტყოდა, ნამდვილად ყველა ახლობელი დაეხოცა კატასტროფაში და გარე ბიძაშვილიც კი აღარ დარჩა ცოცხალიო. მაგრამ დირკი კვლავ ბურთივით მრგვალი იყო და მსუქანი ლოყები კვლავ წითლად უღაჟღაჟებდა. ბუნება მეტად მტრულად ექცეოდა ამ კაცს - დარდისაგან ლამის ჰკუიდან შეშლილიყო, მაგრამ ისევ ტაკიმასხარას გარეგნობა ჰქონდა.

დირკს პარიზიდან წასვლა გადაეწყვიტა, ოღონდ იტალიაში კი არა, - ჰოლანდიაში.

- ხვალ დილას მივემგზავრები. დღეს, ალბათ, უკანასკნელად ვხვდებით ერთმანეთს. შევიცხადე, რას ამბობ-მეთქი, მაგრამ უნდოდა გაიღიმა და მითხრა:

- შინ ხუთი წელია, არა ვყოფილვარ, აღარ მეგონა, თუ კვლავ იქით გამიწევდა გული. მეგონა ისე შორს წამოვედი, უკან იქაურობის მოსანახულებლად არ დავბრუნდები-მეთქი, მაგრამ ახლა ვგრძნობ, რომ მშობლიური კუთხე ჩემი ერთადერთი ნავთსაყუდელია.

სტროვი დატანჯული და არაქათგამოცლილი იყო. დროდადრო თავის საყვარელ დედას იგონებდა. ამდენმა დამცირებამ და მასხრად აგდებამ, ეტყობოდა, საბოლოოდ გატეხა წელში, ბლანშის ღალატმა კი თავდაცვის ერთადერთი იარაღიც გამოაცალა ხელიდან: ამ ბოლო დარტყმის შემდეგ უკვე აღარ შეეძლო თვითონაც ეცინა, როცა ვინმე დაცინვას დაუწყებდა. ახლა ყველასა და ყველაფერს განდგომოდა, მისთვის ყველა უცხო იყო ამქვეყნად.

დირკმა ამიწერა აგურის კოხტა სახლი, სადაც ბავშვობა გაატარა და სადაც ყველაფერს ეტყობოდა დედამისის მზრუნველი ხელი, სამზარეულო სარკესავით ბრწყინავდა; ყველაფერს თავისი ადგილი ჰქონდა მიჩენილი, ნამცეცი მტვერიც კი არ იდო არსად. დედამისი ავადმყოფურად სუფთა ქალი უნდა ყოფილიყო. მე თვალწინ წარმომიდგა

მოხუცი, ლოყებლაჟღაჟა ქალი, რომელიც დილიდან საღამომდე მუხლჩაუკრეფავად ფუსფუსებდა, რათა სახლში ყველაფერს ეკრიალა.

დირკის მამაც, მაღალი, ხმელ-ხმელი, ჩუმი მოხუცი, დღედაღამ შრომობდა და ხელები სულ დაბებერავებული ჰქონდა. საღამოობით ხმამაღლა კითხულობდა გაზეთს. მისი ცოლი და ქალიშვილი კი (ახლა იგი გათხოვილი იყო: სათევზაო

გემის კაპიტანს გაჰყოლოდა ცოლად) დროს არა ჰკარგავდნენ: თან უსმენდნენ და თან კერავდნენ.

ეს პატარა ქალაქი თითქოს განზე გასდგომოდა ცხოვრების მდინარეებს. აქ არაფერი ხდებოდა უჩვეულო და ამადლებული. ასე მისდევდა წელი წელს, ბოლოს კი იმქვეყნად წასვლის ჟამი რომ დადგებოდა, სიკვდილი ნანატრი მეგობარვით მოდიოდა და მაშვრალსა და ნატანჯ ადამიანს ყოველგვარი საზრუნავისაგან ათავისუფლებდა.

- მამაჩემი დურგალია და უნდოდა მეც მის კვალს გავყოლოდი. ჩვენი მამაპაპანიც დურგლები ყოფილან. იქნებ მართლაც სჯობს, რომ წინაპართა მიერ გაკვალულ გზას გაჰყვე და არც მარჯვნივ გაიხედო და არც მარცხნივ. ბავშვობაში გადაწყვეტილი მქონდა, რომ გავიზრდები, კარის მეზობლის, მეუნაგირის ქალიშვილი უნდა

შევირთო-მეთქი. იმ გოგონას ლურჯი თვალები და სელისფერი კიკინები ჰქონდა. რომ შემერთო, სახლი მუდამ დაწკრილებული მექნებოდა და ვაჟიშვილიც მეყოლებოდა, რომელსაც ჩემს ხელობას ვასწავლიდი.

სტროვმა ამოიოხრა და დადუმდა. ახლა იმაზე ფიქრობდა, თუ როგორ შეეძლო მოეწყო თავისი ცხოვრება, იქ რომ დარჩენილიყო. იგრძნო, რომ ცხოვრება, რომელსაც ასე დაუფიქრებლად ჰკრა ხელი, ტკბილი და უზრუნველი იქნებოდა და ძალიან დანადვლიანდა.

- საწუთრო ბოროტი და უღმობელია. არავინ იცის, რატომ მოვედით ამქვეყნად ან საით გვიდევს გზა. ამიტომ ბედს უნდა მივინდოთ, მშვიდი ცხოვრების ყადრი უნდა ვიცოდეთ. ისე უჩინრად და უხმაუროდ უნდა ვიაროთ, რომ ბედმა ვერც კი შეგვნიშნოს. სიყვარულიც უბირ, გაუნათლებელ ხალხში უნდა ვეძებოთ. მათი უცოდინარობა ბევრად სჯობს ჩვენს სწავლულობას. ამიტომ უკეთესია, თუ პირზე კლიტეს დავიდებთ, კუთხეში მივიყუჩებით და სწორედ იმ უბრალო ხალხს მივბაძავთ სიმშვიდესა და თვინიერებაში. აი ამას ჰქვია ჰკვიანურად ცხოვრება.

მივხვდი, რომ დირკს თავისი დალეწილი სული ალაპარაკებდა ასე. მე სულ არ მომეწონა, რომ იგი ნებაყოფლობით აპირებდა გვერდზე გასდგომოდა ცხოვრებას, მაგრამ აღარ შევეკამათე და ისღა ვკითხე, მხატვრობა რამ გადაგაწყვეტინა-მეთქი. სტროვმა ჯერ მხრები აიჩეჩა, მერე მიპასუხა:

- ბავშვობაში ხატვის ნიჭი აღმომჩნდა. სკოლაში მაჯილდოებდნენ. საწყალ დედაჩემს ძალიან უხაროდა ჩემი წარმატება და ერთხელ წყლის ფერადებიც კი მიყიდა. დედა წამდაუწუმ პასტორთან, ექიმთან და მოსამართლესთან დაარბენინებდა ჩემს ნახატებს. იმათ ამსტერდამში გამგზავნეს, სამხატვრო

სასწავლებელში. მე გამოცდები ჩავაბარე და სასწავლებელში მოვხვდი. საწყალი ქალი ცას სწვდებოდა სიხარულით და თუმცა ძალიან ეძნელებოდა შვილთან განშორება, ცდილობდა ჩემთვის არაფერი შეემჩნევინებინა, დედაჩემს ძალიან ეამაყებოდა, რომ შვილი მხატვარი ეყოლებოდა.

ჩემი მშობლები ყველაფერზე ყაირათს ეწეოდნენ და არაფერს მაკლებდნენ. როცა ჩემი პირველი ნახატი გამოფინეს, ამსტერდამში ჩამოვიდნენ სანახავად. სამივე ჩამოვიდა - დედაჩემი, მამაჩემი და ჩემი და. დედას კეთილი თვალები აღტაცებით გაუბრწყინდა,

მერე ტირილი დაიწყო. ახლა კი ჩემი სახლის ყოველ კედელზე თითო ნახატი მაინც უკიდიათ.

დირკს სახე სიამაყითა და ბედნიერებით უბრწყინავდა. მე კი მაშინვე მისი უსიცოცხლო ნახატები გამახსენდა, კვიპაროსისა და ზეთისხილის ხეების ქვეშ მდგომი ლამაზ-ლამაზი გლეხები, და წარმოვიდგინე, რა უცნაური შესახედავი იქნებოდა ეს ნახატები, ჭყლეტა ჩარჩოებში ჩასმული და გლეხური სახლის კედლებზე ჩამორიგებული.

- ჩემი ძვირფასი დედა ფიქრობდა, კარგი საქმე გავაკეთეო, მაგრამ ალბათ, ბევრად უკეთესი იქნებოდა, მამაჩემისათვის დამეჯერებინა და ერთი უბრალო, პატიოსანი დურგალი გამოვსულიყავი.

- ახლა ხომ იცი, როგორია ხელოვანის ბედი, წარსული რომ დაბრუნდეს, ისევ ამ გზას დაადგებოდი? განა უარს იტყობდი იმ ნეტარებაზე, რასაც ხელოვნება ანიჭებს ადამიანს?

- ხელოვნება ყველაფერზე მაღლა დგას ამქვეყნად, - მომიგო დირკმა ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ. მერე ერთხანს ფიქრიანი თვალებით მომჩერებოდა, ეტყობოდა რაღაცის თქმა უნდოდა და ყოყმანობდა. ბოლოს გაბედა:

- იცი, რომ მე სტრიკლენდი ვნახე?

- შენა?!

ძალიან გავოცდი. მეგონა დირკი სათოფეზე არ მიიკარებდა სტრიკლენდს. მან ოდნავ გაიღიმა და მითხრა:

- შენ ხომ იცი, რომ თავმოყვარეობის ნატამალი არა მაქვს?

- გამაგებინა, რა მოხდა? და მან საოცარი ამბავი მიაგმო.

თავი ოცდამეცხრამეტე

როცა საწყალი ბლანში დავკრძალებთ და ერთმანეთს დავშორდით, გულდაკოდილი დირკი შინ წავიდა. მას რაღაცა ძალა, რაღაც გაუცნობიერებელი სურვილი ეზიდებოდა სახელოსნოსაკენ. იცოდა, რომ დაიტანჯებოდა, მაგრამ თითქოს კიდეც ესწრაფოდა ამ ტანჯვას და კიდეც ეშინოდა. კიბეზე ძლივს აათრია ფეხები. კართან დიდხანს იდგა და ოთახში შესვლას ვერა ბედავდა. მერე ცუდად გახდა და კინალამ ჩემთან დაბრუნდა, რათა ეთხოვა, ოთახში შემყვიო. ეჩვენებოდა, რომ შიგნით ვიღაც იყო. გაახსენდა, რა ხშირად ამოურბენია კიბეზე, მერე რამდენიმე წუთს გაჩერებულა ამ კართან სულის მოსაბრუნებლად, მაგრამ ისე ძალიან სდომებია ბლანშის ნახვა, რომ ისევ შეხუთვია სული. ბლანშის ნახვა ყოველთვის ნეტარება იყო მისთვის და ერთი საათიც რომ დაეტოვებინა, ისე მიიჩქაროდა შინ, თითქოს ერთი თვის უნახავი ჰყოლოდეს. უეცრად მოეჩვენა, რომ ბლანში კვლავ ცოცხალი იყო, რომ ის ყველაფერი სიზმარში მოხდა, საზარელ სიზმარში. აი, ახლა გასაღებს გადაატრიალებს, ოთახში შევა და დაინახავს, ბლანში მოხდენილად დაყრდნობია მაგიდას, ზუსტად ისე, როგორც შარდენის ნახატზეა, იმ ნახატზე, რომელიც დირკს ყოველთვის მომაჯადოებელ ნაწარმოებად მიაჩნდა. მან სწრაფად ამოიყო ჯიბიდან გასაღები, კარი გააღო და ოთახში შევიდა.

ბინა დალაგებული დახვდა. სტროვს ყოველთვის მოსწონდა, რომ ასეთი ფაქიზი ცოლი ჰყავდა. თვითონ ბავშვობიდან იყო მიჩვეული წესრიგსა და სისუფთავეს და როცა შენიშნავდა, რომ ბლანში აკურატულად დებდა რომელიმე ნივთს თავის ადგილზე, გული სიხარულით უჩქროლავდა ხოლმე.

სამინებელი ოთახი ისე იყო მილაგებული, თითქოს ბლანში ერთი წუთის წინ გავიდაო: ტუალეტის მაგიდაზე სავარცხელი იყო და აქეთ-იქიდან ჯაგრისები ჰქონდა შემოწყობილი. ვიდაცას გაესწორებინა ლოგინი, რომელშიც ბლანშმა უკანასკნელი ღამე გაატარა, ბალიშზე დადებულ კონვერტში გულმოდგინედ დაკეცილი ღამის პერანგი მოჩანდა. ძნელი დასაჯერებელი იყო, რომ ბლანში აღარასოდეს არ შემოვიდოდა ამ ოთახში.

დირკს პირი გაუმრა და სამზარეულოში გავიდა წყლის დასალევად. აქაც სრული წესრიგი სუფევდა: თაროზე ის თევზები ეწყო, რომლებითაც ბლანშმა და სტრიკლენდმა ისადილეს ჩხუბის წინ. თევზები გარეცხილი იყო. დანა-ჩანგალი მაგიდის უჯრაში ელაგა, ყველის ნაჭრებს რაღაც ეფარა ზევიდან, პურის ყუა კი თუნუქის საპურეში იდო. ბლანში ყოველდღე დადიოდა საყიდლებზე და მხოლოდ და მხოლოდ ერთი დღის სანოვაგე მოჰქონდა, ასე რომ, მეორე დღეს აღარაფერი გადაჰყვებოდათ ხოლმე. სტროვს პოლიციის მიერ შედგენილი ოქმი ჰქონდა წაკითხული და იცოდა, რომ სტრიკლენდს უსადილია თუ არა, მაშინვე

წასულა სახლიდან. როცა წარმოიდგინა, რომ ბლანშმა ყველაფერი ისე დარეცხა და მიალაგ-მოალაგა, თითქოს ამ საშინელი ნაბიჯის გადადგმას არ აპირებდა, სტროვი აკანკალდა. აშკარა იყო, რომ ქალს მტკიცედ ჰქონდა გადაწყვეტილი თავის მოკვლა.

ამ ქალს ნამდვილად შემზარავი ნებისყოფა ჰქონდა. დირკს მწვავე ტკივილმა გაუარა გულში და მუხლებში ისე გამოეღია ღონე, რომ კინაღამ დაეცა. ძლივს მიაღწია ლოგინამდე, პირდაღმა დაემხო და ქვითინი ამოუშვა.

- ბლანშ, ბლანშ!

იგი საშინლად იტანჯებოდა, როცა წარმოიდგენდა, თუ რა გადაიტანა მისმა ცოლმა.

ახლაც თითქოს თვალნათლივ ხედავდა თავის პაწია სამზარეულოში მოფუსფუსე ბლანშს: აი, მან ჯერ თევზები და ჭიქები დარეცხა, შემდეგ კოვზები, ჩანგლები, დანები დააპრიალა და ყველაფერს თავისი ალაგი მიუჩინა. მერე წყლის ნიჟარა გახეხა, ჭურჭლის სარეცხი ნაჭერი გაწურა და გასაშრობად ჩამოკიდა (ეს გაგლეჯილი რუხი ნაჭერი ახლაც იქ ეკიდა). იქაურობა მიათვალმოათვალა, რაიმე ხომ არ დამრჩა მოსაწესრიგებელიო, ხალათის აკარწახებული სახელოები ჩამოიშალა, წინსაფარი მოიხსნა (წინსაფარი კარს უკან ეკიდა კაუჭზე), მჯაუნის მყავიანი ბოთლი აიღო ხელში და საძინებელ ოთახში გავიდა.

სტროვმა ამ წამებას ველარ გაუძლო, ლოგინიდან წამოდგა და სახელოსნოში გავარდა. სახელოსნოში ბნელოდა, რადგან დიდ ფანჯარას ფარდები ფარავდა. მან სწრაფად გადასწია ისინი, თვალი მოატარა იქაურობას და გაახსენდა, რომ ოდესღაც აქ ძალიან ბედნიერი იყო, გაახსენდა და ქვითინი ამოუშვა. აქაც ყველაფერი ძველებურად დარჩენილიყო. სტრიკლენდისათვის სულ ერთი იყო, როგორ იცხოვრებდა და ამიტომ არაფერი შეეცვალა. აქ ყველაფერს ისეთი იერი ედო, რომ მაშინვე იტყოდით, ხელოვანის ბინაში ვარო. ყოველ შემთხვევაში, სტროვს მიაჩნდა, რომ მხატვარს სწორედ

ასე მოწყობილ ბინაში უნდა ეცხოვრა. კედლებზე ძველებური ფარჩა იყო გაკრული, როიალს ლამაზი, მაგრამ უკვე ფერგადასული აბრეშუმის ქსოვილი ეფარა. ერთ კუთხეში ვენერა მილოსელის ასლი იყო, მეორეში - მედიჩების ვენერისა. იტალიურ ვიტრინებზე დელფტური კერამიკა ელაგა. აქა-იქ ბარელიეფები მოჩანდა. ერთ-ერთ კედელზე ეკიდა მოოქროვილ ჩარჩოში ჩასმული ველასკესის „ინოკენტ მეათის“ ასლი. იგი თვითონ სტროვს გადმოეღო რომში ყოფნისას. ასეთივე ძვირფას ჩარჩოებში იყო ჩასმული სტროვის საკუთარი ნახატები, რომლებიც ისე განელაგებინა სახელოსნოში, რომ რაც შეიძლება დიდი ზემოქმედება მოეხდინა მნახველზე. მასპინძელს თავი გემოვნებიან კაცად

მიაჩნდა და ძალიან უყვარდა თავისი სახელოსნოს რომანტიკული ატმოსფერო. ახლაც, თუმცა ყოველი ნივთის დანახვაზე გული ტკივილით ეკუმშებოდა, მაინც მოუცვალა ადგილი ლუი XV სტილის მაგიდას, რომელიც თავისი ბინის საუკეთესო ნივთად მიაჩნდა. ანაზღად თვალში პირით კედლისაკენ შებრუნებული ტილო მოხვდა. თვითონ ასეთი დიდი ზომის ტილოებზე არა ხატავდა და გაოცდა, ეს აქ საიდან გაჩნდაო. მან ტილო შემოაბრუნა და დახედა. ტილოზე შიშველი ქალი იყო დახატული. სტროვი მიხვდა, რომ ეს ქალი სტრიკლენდის დახატული იყო და გაბრაზებულმა მოისროლა. ნახატი კედელს მიეხეთქა და პირდაღმა დაეცა იატაკზე.

დირკმა იფიქრა, ვისი დახატულიც არ უნდა იყოს, მტვრიან იატაკზე ამის დატოვება ცოდვა იქნებაო და დასწვდა, რომ ისევ კედელზე მიეყუდებინა, მაგრამ ცნობისმოყვარეობამ დასძლია და გადაწყვიტა შეეხედა; ნახატი მოლბერტზე დადო და უკან დაიწია, რომ უკეთ დაენახა.

სტროვს კინალამ დამბლა დაეცა: სავარძელზე გულადმა წამოწოლილ ქალს ცალი ხელი თავქვეშ ამოედო, მეორე კი თავისუფლად გაეშალა სხეული გასწვრივ. ცალი ფეხი მოღუნული ჰქონდა, მეორე - გამართული. ეს კლასიკური პოზა გახლდათ. სტროვს თვალები აუჭრელდა - მან იცნო ბლანში. გულზეშემონთებულმა მწუხარების, ეჭვისა და რისხვის აღმა საზარელი ღმუილი დააწყებინა.

სტროვი აქეთ-იქით აწყდებოდა ოთახში, მუშტებით ემუქრებოდა უხილავ მტერს და ყურისწამლებად ღრიალებდა. იგი მთლად გადაირია. ამდენის ატანა აღარ შეეძლო. ეს უკვე მეტისმეტი იყო. ოთახს გაცოფებული თვალები მოავლო - რაიმე მჭრელ საგანს ეძებდა, რომ ნაკუწ-ნაკუწად ექცია ეს ნახატი, მაგრამ ვერაფერი მოახერხა. მერე თავისი სახატავი ყუთი გადააქოთა და ბოლოს, როგორც იქნა, იპოვა, რასაც ეძებდა,

ხანჯალივით ჩაბლუჯა ხელში საღებავების საფხეკი და გამარჯვებული ყიჟინით გაექანა მოლბერტისაკენ.

როდესაც სტროვი ამას მიაშობდა, ისე აღელდა, რომ მაგიდიდან პურის დანა აიტაცა და აქეთ-იქით დაუწყო ქნევა. მერე დასარტყმელად დააღირა სივრცეს, მაგრამ უცებ ხელი გაშალა და დანა ჟღრიალით დაეცა იატაკზე. სტროვმა საწყლად გამიღიმა და დადუმდა.

- მერე!

- არ ვიცი რამ შემაჩერა. ის იყო, უნდა გამეფატრა, ის იყო ხელი ავწიე დასარტყმელად, რომ უცებ თვალებიდან ბინდი გადამცილდა და კარგად დავინახე იგი.

- რა დაინახე?

- ნახატი. იგი ხელოვნების შესანიშნავი ნიმუში იყო. მე არ ძალმიძდა მისი ხელყოფა. რომ გავიხსენე, რას ვაპირებდი, შიშმა ამიტანა. - სტროვი კვლავ დადუმდა და

მომამტერდა. პირი ღია დამრჩა, ლურჯი თვალები ისე ჰქონდა დაჭყეტილი, ლამის ბუდიდან ამოვარდნოდა. - ეს დიდებული, განსაცვიფრებელი ქმნილება იყო. მე მოწიწებით გავშეშდი მის წინ. კიდევ კარგი, გონს მოვედი, თორემ საშინელ მკრეხელობას ჩავიდენდი. ცოტათი უკან დავიხიე, რომ უკეთ დამენახა ეს ნახატი. უცებ ფეხი საღებავების საფხეკს გავკარი და შევკრთი.

სტროვის მღელვარება მეც გადმომედო. მისმა მონათხრობმა ძალზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა ჩემზე. უეცრად მომეჩვენა, რომ სულ სხვა სამყაროში ვარ, სამყაროში, სადაც ყველაფერი შეცვლილი და გადაფასებულია. ვიდექი ამ უცნაურ ნივთებსა და მოვლენათა შორის, დაბნეული და გაოგნებული; უცხო ქვეყნიდან მოსული მოგზაურის მსგავსად, რომელსაც აქაური ვერაფერი ვერ გაუგია. სტროვი ცდილობდა, აეწერა ის ნახატი, მაგრამ სიტყვას სიტყვაზე ვერ ახამდა და მე ძლივს ვხვდებოდი ნათქვამის აზრს. სტრიკლენდს თურმე დაემსხვრია ხუნდები, რომლებიც აქამდე ბოჭავდნენ მას და განა თავისი თავი ეპოვა, როგორც ასეთ შემთხვევაში იტყვიან ხოლმე, არამედ ახალი, უჩვეულოდ მძლავრი სული აღმოეჩინა საკუთარ სხეულში. ამას არც მარტო ხაზების მოურიდებელი, თამამი სიმარტოვე მოწმობდა, რაც ესოდენ

თვალნათლივ გვიჩვენებდა მხატვრის თავისებურ ბუნებას, არც თვითონ სხეული, რომელიც ისე ავხორცულად იყო გამოსახული, რომ ადამიანის ხელით შექმნილს არ ჰგავდა და არც ის, რომ ქალი ისე რელიეფურად იყო გამოხატული ტილოზე, თითქოს ცოცხალიაო. არა, სტრიკლენდის ნახატს სულ სხვა ღირსება ჰქონდა: იგი ზემთაგონებული, ნაღვლიანი და ახალი იყო და ადამიანის აზრი გაუკვალავი გზებით მიჰყავდა იმ დაბინდულ სივრცეში, სადაც მხოლოდ მარად მოციმციმე ვარსკვლავები აპობენ სიბნელეს და სადაც გაშიშვლებული სულები შიშნეულად ცდილობენ ახალ-ახალ საიდუმლოებათა ამოცნობას.

რიტორიკამ გამიტაცა, თუმცა ჩემი ბრალი არ არის: სტროვის გავლენაში მოვექეცი (განა ცნობილი არ არის, რომ აღელვებული ადამიანი, ჩვეულებრივ, რომანის გმირივით ლაპარაკობს?). სტროვს უნდოდა როგორმე გადმოეცა თავისი განცდები, მაგრამ ნიადაგნახმარი სიტყვებით ვერ ახერხებდა და იმ მისტიკოსს ემსგავსებოდა, რომელიც რაღაც ენით აუწერელის ახსნასა და განმარტებას ლამობს. ერთი რამ კი აშკარა გახდა ჩემთვის: ადამიანები ძალზე ხშირად ლაპარაკობენ მშვენიერებაზე, მაგრამ ამ სიტყვის ნამდვილი მნიშვნელობა არ იციან. ისინი ისე დაუდევრად ექცევიან ამ ტერმინს, რომ

მთლად უკარგავენ ფასსა და ძალას. ამ სახელს ათას ჩვეულებრივ საგანსა და მოვლენას აწებებენ. კაბას, ძალღს, მოძღვრებას, მაგრამ ნამდვილ მშვენიერებას ისე ჩაუვლიან გვერდზე, რომ ვერც შენიშნავენ ხოლმე. ადამიანები ცდილობენ ყალბი პათოსის სამოსელში გახვიონ თავიანთი უბადრუკი აზრები და ამიტომ არის, რომ ახლის შეგრძნების უნარი უჩლუნგდებათ. ისინი ძალას ატანენ თავს, არ უფრთხილდებიან თავიანთ სულიერ ენერგიას და მოკლე ხანში ფლანგავენ კიდევ. მაგრამ სტროვმა, ამ უბადლო ტაკიმასხარამ, მაგრამ გულწრფელი და პატიოსანი სულის მქონე ადამიანმა, შესანიშნავად იცოდა, თუ როგორ ეცნო ხალასი და შეურყვნელი მშვენიერება. სტროვი ისე ეთაყვანება მას, როგორც წარმართი თავის კერპს და ამიტომ იყო, რომ შიშის კანკალმა აიტანა ნახატის დანახვაზე.

- როცა სტრიკლენდი ნახე, რა უთხარი? - ვთხოვე, ჰოლანდიაში წამომყევი-მეთქი.

გაოცებისაგან შევხტი და მერე შტერივით მივაჩერდი სტროვს.

- ბლანში ხომ ორივეს გვიყვარდა. ერთ ოთახს მივუჩენდი დედაჩემის სახლში. მე მგონი, უბრალო ხალხთან ცხოვრება დაამშვიდებდა. იმათგან ბევრ სასარგებლო ჩვევას გადაიღებდა.

- რა გიპასუხა?

- ჩაიცინა, ალბათ, იფიქრა, რა სულელია და მიპასუხა, სამასხარაოდ არა მცალიაო. (მე მერჩინა სტრიკლენდს უფრო გასაგები გამოთქმით განემარტა უარის მიზეზი).

- მერე ბლანშის სურათი მაჩუქა დაამატა სტროვმა.

გავოცდი, რატომ აჩუქა-მეთქი, მაგრამ არაფერი ვთქვი. ცოტა ხანს ორივენი ვდუმდით, მერე ვკითხე შენს ნივთებს რა უყავი-მეთქი.

- ებრაელი დავიბარე და ერთიანად მივყიდე ყველაფერი. თან მხოლოდ ჩემი ნახატები მიმაქვს. ამის მეტი აღარაფერი გამაჩნია ამქვეყნად თუ ტანსაცმელსა და ორიოდე წიგნს არ ჩავაგდებთ სათვალავში.

- კარგია, რომ შინ მიდიხარ.

ვგრძნობდი, სტროვს მხოლოდ წარსულის დავიწყება თუ უშველიდა. დრო მოუშუშებდა ამ მტკივნეულ იარას, დრო დაავიწყებდა გადატანილ ტანჯვაწამებას და სტროვი კვლავ შეძლებდა ზურგზე წამოეკიდა ცხოვრების ტვირთი. იგი ჯერ ახალგაზრდა იყო და რამდენიმე წლის შემდეგ სიტკბონარევი ნაღველით გაიხსენებდა გადატანილ უბედურებას. ადრე თუ გვიან ვინმე პატიოსან ჰოლანდიელ ქალს შეირთავდა და, დარწმუნებული ვარ, ბედნიერიც

იქნებოდა მის ხელში. სიკვდილამდე, ალბათ, უამრავი უხეირო ნახატის შეთითხვნას მოასწრებს-მეთქი, გავიფიქრე და ღიმილი ველარ შევიკავე.

მეორე დღეს სტროვი მატარებელზე გავაცილე.

თავი მეორმოცე

ერთ თვეში თითქმის დამავიწყდა ყველაფერი, რადგან უამრავი საქმე გამომიჩნდა და თანაც არავინ შემხვედრია, ვინც ამ სამწუხარო ამბავთან იყო დაკავშირებული. მაგრამ, ერთ დღეს, როცა რაღაც საქმეზე მივიჩქაროდი ჩარლზ სტრიკლენდს წამოვეწიე. მისმა დანახვამ ის უბედურება გამახსენა, რომელსაც დიდი სიამოვნებით ვივიწყებდი, და უცებ საშინლად შემზიზილდა ეს ადამიანი. თავი დავუქნიე, რადგან სალმის დაჭერა ბავშვობა იქნებოდა და სწრაფად ჩავუარე გვერდი, მაგრამ ერთი წუთის შემდეგ მხარზე ხელის შეხება ვიგრძენი.

- ძალიან გეჩქარება? - გულითადად მკითხა სტრიკლენდმა. საერთოდ ასე იცოდა: თუკი შეატყობდა ვინმეს, თავს მარიდებსო, იმწამსვე დაუტკბებოდა. მე ისე ცივად მივესალმე, რომ არ შეიძლებოდა არ მიმხდარიყო, თუ რა გრძნობით ვიყავი მისდამი განწყობილი.

- დიახ, - მოკლედ მოვუჭერი მე.

- ცოტაზე გამოგყვები.

- რატომ?

- შენთან ყოფნა მსიამოვნებს.

ხმა აღარ ამოვიღე და სტრიკლენდიც დამემგზავრა. მეოთხედი მილი ჩუმად ვიარეთ. მე უკვე მომბეზრდა ასე სიარული და როცა საკანცელარიო ნივთების მაღაზია დავინახე, გამიხარდა, ქალაქის ყიდვას მოვიმიზეზეებ და ამ კაცს თავიდან მოვიშორებ-მეთქი. სტრიკლენდს მივუბრუნდი და ვუთხარი:

- მე იქ უნდა შევიდე, ნახვამდის.

- დაგელოდები.

მხრები ავიჩიქე და მაღაზიაში შევედი, მაგრამ მერე გამახსენდა, რომ ფრანგული ქალაქი არ ვარგოდა და ვიფიქრე, რადგან სტრიკლენდი მაინც ვერ მოვიშორე თავიდან, ამ ქალაქს რაღას ვატრევ-მეთქი. რაღაც ისეთი ვიკითხე, რაც ნამდვილად ვიცოდი, არ ექნებოდათ და მაშინვე გამოვედი მაღაზიიდან.

- იშოვე, რაც გინდოდა? - მკითხა სტრიკლენდამ.

- ვერა,

ერთხანს ისე ვიარეთ, რომ არცერთს არ ამოგვიღია ხმა. გზაჯვარედინს რომ მივაღებეთ, შევჩერდი და ვკითხე, რა გზით მიდიხარ-მეთქი.

- შენი გზით, - ღიმილით მომიგო სტრიკლენდმა.

- მე შინ მივდივარ.

- მეც ამოვალ. ერთ ჩიბუხს მოვწევ.

- ცოტა მოგეცადა, იქნებ მე თვითონ მიმეპატიჟე.

- მოგიცდიდი, მიპატიჟების იმედი რომ მქონდეს.

- აი, იმ კედელს ხედავ?- ვკითხე მე და თითოთაც მივანიშნე.

- ვხედავ.

- მაშინ იმასაც უნდა ხედავდე, რომ სულ არ მსიამოვნებს შენთან ყოფნა.

- მაგას თითქმის მეც გატყობდი.

ველარ მოვითმინე და ჩავიფრუტუნე. ჩემი ერთ-ერთი ნაკლი ისაა, რომ ვინც მაცინებს, იმას ვერ წავეჩხუბები, ბოლოს მაინც ვერ შევიკავე თავი და მივახალე:

- ამაზრზენი ადამიანი ხარ. შენისთანა ბილწი ცხოველი ჩემს დღეში არ მინახავს. აბა რა გინდა იმასთან, ვისაც ასე ეზიზღები, ვინც თვალის დასანახავად ვერ გიტანს?

- ვითომ რატომ გგონია, ჩემო კარგო, რომ ჩემთვის რაიმე მნიშვნელობა აქვს შენს აზრებსა და შეხედულებებს? რაც გინდა, ის იფიქრე ჩემზე.

- დალახვროს ღმერთმა, - გავცოფდი მე, რადგან ვიგრძენი, რომ მაინცდამაინც საქებურად არ ვიქცეოდი, - ნაცნობობაც არ მინდა შენთან.

- გეშინია, არ გაგაფუჭო, არა? - მკითხა სტრიკლენდმა და თუმც სახეში არ შემოლუხედავს, მივხვდი, რომ გეზად შემომცქეროდა და დამცინავად იღიმებოდა.

- გეტყობა, ფულზე ძალიან ქესატად ხარ, ასე რომ მელაპარაკები; აგდებულად ვუთხარი მე.

- მთლად ჩერჩეტი უნდა ვიყო, რომ შენი იმედი მქონდეს. განა იმის ღირსი ვარ, რომ ფული მასესხო?

- გათავებულა შენი საქმე, აქამდე მლიქვნელობა მაინც არ იცოდი!

- შენ საბოლოოდ არასოდეს არ შემიძულებ, რადგან დროდადრო ჩემს დანახვაზე მახვილი ფრაზის თქმის საშუალება გექვს ხოლმე.

ტუჩები მაგრად მოვკუმე, რომ არ გამეცინა. სტრიკლენდმა მართალი მითხრა: ჩემი მეორე ნაკლი ისაა, რომ მიყვარს ისეთ კაცთან საუბარი, რომელიც სიტყვას არ შეგარჩენს, იმას კი სულ არ ვაქცევ ყურადღებას, ეს კაცი გათახსირებულია, თუ პატიოსანი. უკვე ვგრძნობდი, რომ სტრიკლენდი ძველებურად აღარ მეჯავრებოდა, მაგრამ ვცდილობდი, არ შემემჩნევინებინა. ვხედავდი, რომ ასე მალე არ უნდა შემოვბრუნებულიყავი, მაგრამ იმასაც ვატყობდი როგორი მკაცრი ვიყავი, როცა სტრიკლენდს ვკიცხავდი, და თუ მე თვითონ ვატყობდი ამას ჩემს თავს, იმას, მით უმეტეს, არ გამოეპარებოდა. ახლა, ალბათ, გუნებაში დამცინოდა კიდევ, ამიტომ ვამჯობინე, მხრები ამეჩეჩა და დუმილი მომეხმო შემწედ და მფარველად.

თავი ორმოცდამეერთე

მალე ჩემს სახლს მივადექით. კიბეს ავუყევი და, თუმცა სტრიკლენდი არ დამიპატიჟებია, ფეხდაფეხ ამომყვა და ჩემთან ერთად შემოვიდა ოთახში. აქ პირველად იყო, მაგრამ ბინას, რომლის მოსაწყობად და გასალამაზებლად ამდენი ვიშრომე, არც კი მოავლო თვალი. მაგიდაზე თამბაქო იდგა ყუთით. მან ჩიბუხი ამოიღო ჯიბიდან, დატენა და გვერდულად ჩამოჟდა ჩემს ერთადერთ სკამზე.

- მაინც არაფერში მერიდები და ბარემ რომელიმე სავარძელში ჩამჯდარიყავი, - გაბრაზებულმა ვუთხარი სტრიკლენდს.
- ასე რატომ იწუხებ თავს ჩემთვის?
- შენთვის კი არა, ჩემთვის. მე თვითონ ვერ ვისვენებ, როცა ვინმე უხერხულად ზის.

სტრიკლენდმა პასუხად მხოლოდ ჩაიცინა და ჩიბუხი გააბოლა. შემდეგ ფიქრებში

ჩაეფლო და მგონი სულ დავავიწყდი. გულში ვამბობდი, ნეტავი რა უნდა, რატომ ამომყვა-მეთქი.

მწერალს რაღაც ინსტინქტი აიძულებს შეუნელებელი ინტერესით დააკვირდეს უცნაურ და მანკიერ ადამიანებს და, თუმცა თვითონვე აწუხებს ეს ინსტინქტი, მხოლოდ მაშინ ახერხებს თავის დახსნას მისი ტყვეობიდან, როცა მრავალი წლის მწერლური პრაქტიკა მოუჩლუნგებს მგრძნობელობას. მწერალი ოდნავ შეშფოთებულია ბოროტების ხილვით, მაგრამ თან კმაყოფილებასაც გრძნობს, იმ ხელოვანის კმაყოფილებას, რომელმაც რაღაც საინტერესო შენიშნა. ამავე დროს, გულწრფელობა აიძულებს, გაუტყდეს საკუთარ თავს, რომ ამა თუ იმ მანკიერების დაგმობასა და გაკიცხვაზე მეტად მისი წარმოშობის მიზეზების აღმოჩენა აინტერესებს. არამზადის ლოგიკური და დასრულებული ტიპი, მიუხედავად იმის, რომ იგი კანონისა და წესრიგის შემბლაღავია, უფრო ხიბლავს მის შემქმნელს.

ჩემი აზრით, შექსპირი გაცილებით დიდი სიამოვნებით ქმნიდა იაგოს, ვიდრე დეზდემონას, რომელიც მთვარის სხივებისაგან მოქსოვილი გამოუვიდა.

შესაძლებელია, არამზადებისა და გაიძვერების შექმნით მწერალი ხარკს უხდის საკუთარ ბუნებაში ღრმად ფესვგადგმულ ინსტინქტს, რომელიც ცივილიზაციის კანონებისა და ჩვეულებების წყალობით ქვეცნობიერის იდუმალ სამალავებშია მიყუჟული. მწერალი ხორცს ასხამს თავისი გონებით შექმნილ გმირებს და ამით სიცოცხლეს ანიჭებს თავისი არსების ამა თუ იმ თვისებას - სხვანაირი საშუალება

ამ თვისებათა განვითარებისა მას არ მოეპოვება. და როცა ამას მოახერხებს, ისეთ შვებასა და სიხარულს იგრძნობს, თითქოს, კირთებისაგან განთავისუფლდაო. მწერალი უფრო საცოდნელად არის მოწოდებული, ვიდრე გასასამართლებლად. მწერლის ვალი უპირველესად ის არის, რომ აღწეროს და არა ის, რომ შეაფასოს და გაკიცხოს ესა თუ ის მოვლენა.

სტრიკლენდი თან მაფრთხობდა და თან მაინტერესებდა. მე საგონებელში ვიყავი ჩავარდნილი. მინდოდა, როგორმე გამეგო, თუ რატომ მიაყენა ასეთი მწუხარება თავის კეთილისმყოფელებს. გადავწყვიტე, მიკიბულ-მოკიბული არ დამეწყო და პირდაპირ მიმეტანა იერიში.

- სტროვმა მითხრა, რომ მისი ცოლის სურათი საუკეთესოა შენს ნამუშევრებში.

სტრიკლენდმა ჩიბუხი გამოიღო პირიდან, ოდნავ გაიღიმა და ჩაილაპარაკა.

- ჰო, კარგად შევიქციე თავი იმის ხატვისას.

- რატომ აჩუქე სტროვს?

- დავხატე და მორჩა, რაღად მინდოდა.

- იცი, რომ სტროვმა კინაღამ მოსპო ის სურათი.

- ჰო, ვერ იქნებოდა კარგი საქმე.

იგი ერთხანს ჩუმად იყო, მერე პირიდან ჩიბუხი გამოიღო და ხითხითით მითხრა:

- იცი, რომ ის კაცუნა მოვიდა ჩემთან?

- განა გულზე არ მოგხვდა მისი ნათქვამი?

- არა. ძალიან სულელურად და სენტიმენტალურად მეჩვენა.

- ხომ არ დაგავიწყდა, რომ ცხოვრება დაუნგრე? სტრიკლენდი ჩაფიქრდა, წვერი მოიქექა და ბოლოს ჩაილაპარაკა.

- ძალიან ცუდი მხატვარია.

- სამაგიეროდ, კარგი ადამიანია.

- და საუცხოო მზარეული, - დამცინავი ღიმილით დაამატა სტრიკლენდმა. ასეთმა გულქვაობამ გამაცეცხლა და გადავწყვიტე, სულ აღარ მოვრიდებოდი.

- მითხარი, ოდნავ სინდისის ქენჯნა თუ იგრძენი, როცა ბალნშ სტროვის სიკვდილის ამბავი გაიგე?

- ვითომ რატომ უნდა მეგრძნო?

- გეტყვი რატომაც. შენ კვდებოდი და დირკ სტროვმა თავის ოჯახში გადაგიყვანა, დედასავით მოგიარა, არც დრო დაიშურა, არც ფული და სიკვდილს გამოგტაცა კლანჭებიდან.

სტრიკლენდმა მხრები აიჩეჩა:

- იმ სულელ კაცუნას უხარია, როცა ვინმეს რამეს უკეთებს. იგი ამით ცოცხლობს.

- კარგი, ვთქვათ, ვალდებული არ იყავი, მადლობა გადაგეხადა, მაგრამ განა არ შეგეძლო შენი გზით წასულიყავი: შენ კი ცოლი წაართვი. დაგენებებინა თავი. შენს გამოჩენამდე ხომ ბედნიერები იყვნენ?!

- ვითომ რატომ გგონია, რომ ბედნიერები იყვნენ?

- განა არ ეტყობოდათ?

- ძალიან დაკვირვებული ყმაწვილი ბრძანებულხარ. ქმარმა იმისთანა სიკეთე უყო და როგორ ფიქრობ, ბლანში ოდესმე აპატიებდა?

- რას ამბობ? არაფერი მესმის.

- არ იცი, რატომ შეირთო?

მე თავი გავიქნიე. ბლანში აღმზრდელად იყო რომელიღაც რომელი თავადის ოჯახში და ამ თავადის შვილმა შეაცდინა. ქალს ეგონა, შემირთავსო, მაგრამ იმათ შიშველ-ტიტველი გამოაგდეს გარეთ. ქალი ფეხმძიმედ იყო და გადაწყვიტა თავი მოეკლა. ამ დროს სტროვმა ნახა და ცოლად შეირთო.

- სხვა ამას არ იზამდა. ჩემს დღეში არ მინახავს ასეთი მოყვასი და გულჩვილი ადამიანი.

ყოველთვის მიკვირდა ეს სხვადასხვანაირი ადამიანები როგორ დაწყვილდნენმეთქი, მაგრამ ასეთი ახსნა არასოდეს მომსვლია თავში. ალბათ, ეს იყო მიზეზი, რომ ასე ძალიან უყვარდა ცოლი. ისე ექცეოდა, რომ მაშინვე იტყოდი, აქ ვნებაზე უფრო დიდი

და ძლიერი გრძნობაა ჩარეულიო. გამახსენდა, აგრეთვე, რომ ყოველთვის ვფიქრობდი, სტროვის ცოლი რაღაც საიდუმლოს მალავს-მეთქი. ახლა უკვე ვიცოდი ეს საიდუმლო, მაგრამ მივხვდი, რომ ბლანში მარტო იმიტომ არ იყო დაფიქრებული, ჩემი შერცხვენა არავინ გაიგოსო. მისი სიმშვიდე იმ მყუდროებას მიაგავდა, ქარიშხალგადავლილ კუნძულზე რომ ჩამოვარდება ხოლმე. მხიარულებაც ისეთი იცოდა, გეგონებოდა, ხვალინდელი დღის გათენების იმედი არა აქვს და დღესვე უნდა მოასწროს ყველაფერიო.

სტრიკლენდის ცინიკურმა შენიშვნამ ამ ფიქრებიდან გამომავლიზლა.

- ქალი ადვილად მიუტევებდა მამაკაცს დაჩაგვრას, მაგრამ მსხვერპლის გაღებას კი ვერავინ აპატიებს.

- შენ კი არასოდეს არ უნდა გეშინოდეს ქალის სიძულვილისა, არა?

- შენ ოღონდ ლამაზი ფრაზა თქვა და ყველა პრინციპს მიიტან სამსხვერპლოზე, ღიმილით შენიშნა სტრიკლენდმა.

- ბავშვს რა მოუვიდა?

- მკვდარი დაიბადა, ქორწინებიდან სამი თუ ოთხი თვის შემდეგ. ბოლოს იმ კითხვას მივაღებე, რომლის პასუხი ყველაზე უფრო მაინტერესებდა: - შეგიძლია ამიხსნა, რატომ მოგეწონა ბლანშ სტროვი?

სტრიკლენდმა კარგა ხანს არ მიპასუხა. უკვე მეორედ ვაპირებდი კითხვას, რომ თქვა:

- აბა რა ვიცი? თვალის დასანახავად ვერ მიტანდა. რა სასაცილო იყო...

- მერე?

- დალაზვროს ეშმაკმა, ჟინი მქონდა მისი და იმიტომ, - გაბრაზდა უცებ სტრიკლენდი, მაგრამ მაშინვე შეიკავა თავი და ღიმილით დაამატა:

- პირველად ლამის გაგიჟდა.

- უთხარი რამე?

- არ იყო საჭირო. ისედაც იცოდა. მე ერთი სიტყვაც არ მითქვამს. ჯერ ფრთხელობდა, ბოლოს დავიმორჩილე.

ეს ყველაფერი ისე მითხრა, რომ მივხვდი, თუ რა დაუოკებელი ვნების ცეცხლში იყო ჩავარდნილი, როცა ბლანშის დამორჩილებას ცდილობდა.

ეს საშინელება იყო. სტრიკლენდი მთელი ცხოვრების მანძილზე ცდილობდა განდგომოდა ცხოვრებას, მაგრამ დროდადრო ხორცი იმარჯვებდა და დაუნდობლად უხდიდა სამაგიეროს სულს. მაშინაც სატირი მოულოდნელად დაეუფლა მთელ მის არსებას და სტრიკლენდმა ვეღარ დაიხსნა თავი იმ პირველყოფილი ძალისაგან. იგი ისე გაუჯდა სულსა და გულში, რომ იქ არც კეთილგონიერებისათვის დარჩა ადგილი და არც მადლიერებისათვის.

- კარგი, მაგრამ ქმარს რატომ დააშორე?

- მე არ დამიშორებია, - მოიქუფრა სტრიკლენდი, - როცა თქვა შენთან მოვდივარო, მეც ისევე გაოცებული დავრჩი, როგორც სტროვი. მერე ვუთხარი, როცა მომბეზრდები, უნდა მომშორდე-მეთქი და დამთანხმდა. - სტრიკლენდი ცოტა ხანს დუმდა, მერე თქვა: - ბლანშს დიდებული ტანი ჰქონდა, მე კი შიშველი სხეული მინდოდა დამეხატა. როცა დავხატე, ყოველგვარი ინტერესი დაკვარგე მისდამი.

- იმას ხომ მთელი სულითა და გულით უყვარდი. სტრიკლენდი წამოხტა და ბოლთის ცემას მოჰყვა ჩემს ციციქნა ოთახში.

- მე სიყვარული არა მჭირდება. სამაგისოდ არა მცალია. სიყვარული უძლურების საქმეა. მე მამაკაცი ვარ და ხანდახან ქალი მინდა. როცა ვნებას დავიკმაყოფილებ, საქმეს უნდა მივუბრუნდე. მე არ შემიძლია დავიოკო ეს ნდომა, მაგრამ ძალიან კი მეჯავრება. იგი ბოჭავს ჩემს სულს, სასოებით ველოდები იმ ჟამის დადგომას, როცა ქალი აღარ მენდომება და შემეძლება მხოლოდ ჩემს საქმეზე ვიფიქრო. ქალებს სიყვარულის მეტი არაფერი შეუძლიათ, ამიტომ უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებენ ამ გრძნობას. ისინი ცდილობენ დაგვარწმუნონ, რომ ცხოვრებაში სიყვარული უპირველესი და

უმთავრესია, სინამდვილეში კი სიყვარული თითქმის არაფერია. მე მხოლოდ ჟინი მწვავს, მხოლოდ ხორციელი სიყვარული. ეს საღი, ბუნებრივი გრძნობაა და, სიყვარული კი ჭირია და სნება. ქალები მხოლოდ ჩვენი ჟინის დასაცხრობად არიან გაჩენილნი და ვერ ვიტან, როცა თავი ჩვენს ტოლსწორად და მეგობრად მოაქვთ.

სტრიკლენდს ამდენი არასოდეს ულაპარაკია ჩემთან და არც ასე გაცხარებულა ოდესმე, მაგრამ ვერც აქ და ვერც სხვაგან ვერ მოვახერხე მისი სიტყვების ზუსტად გადმოცემა. ლექსიკა შეზღუდული ჰქონდა, წინადადებას ვერ ალაგებდა და იძულებული ვიყავი, მისი სახის გამომეტყველებით, ჟესტებით, წამომახილებით მივმხვდარიყავი, თუ რისი თქმა უნდოდა.

- შენ მაშინ უნდა გეცხოვრა, როცა ქალები მხევლები იყვნენ. მამაკაცები კი ბატონები, - ვუთხარი სტრიკლენდს.

- მე მხოლოდ და მხოლოდ ერთი ჩვეულებრივი მამაკაცი ვარ, - ისე დაბეჯითებით თქვა სტრიკლენდმა, რომ სიცილი ვერ შევიკავე. იგი კვლავ გალიაში დამწყვდეული მხეცივით დარბოდა წინ და უკან და ცდილობდა როგორმე გასაგებად გადმოეცა თავისი აზრები.

- ქალი, თუ უყვარხარ, მანამ არ მოისვენებს, სანამ შენს სულს არ დაეუფლება. იგი სუსტია და ამიტომ დაუცხრომლად ესწრაფვის სრულ ბატონობას. ნაკლებს არაფრით არ დაყაბულდება. ქალს მოკლე ჭკუა აქვს და მხოლოდ იმას აფასებს,

რასაც ხელით ეხება და თვალთ ხედავს. აბსტრაქტული მისთვის გაუგებარია და ამიტომაც არის, რომ ძალიან ეჯავრება. იგი ცხოვრებისეულ წვრილმანებსაა გადაგებული და ყოველგვარი იდეალი საკუთარ მტრად მიაჩნია. მამაკაცის სული სამყაროს უზენაესი სფეროებისაკენ მიილტვის, ქალი კი ცდილობს, თავის შემოსავალ-გასავლის დავთარში მოამწყვდიოს იგი. ჩემი ცოლი ხომ გახსოვთ? ბლანშიც ასეთი გამოდგა. ცოტა ხნის შემდეგ მიჰყვა და სულ სათითაოდ მოსინჯა ჩემზე ყველა ქალური ხრიკი. გასაოცარი მოთმინებით ცდილობდა, რომ მახეში გავები და შევებოჭე, ცდილობდა, თავის დონეზე დავეყვანე. ჩემი არაფერი აინტერესებდა და მხოლოდ ერთი მიზნისაკენ მიისწრაფოდა. ეს მიზანი კი ჩემი ხელში ჩაგდება იყო. ბლანში მზად იყო ყველა ჩემი სურვილი შეესრულებინა, გარდა ერთისა: თავი დაენებებინა, მოვესვენებინე. ერთხანს ვდუმდი, მერე ვკითხე:

- როგორ ფიქრობ, რა უნდა ექნა იმის მერე, რაც შენ მიატოვე?
- სტროვს უნდა დაბრუნებოდა, - გაბრაზებით მომიგდო სტრიკლენდმა, - სიამოვნებით დაიბრუნებდა.
- ძალიან შეუბრალებელი ყოფილხარ, შენთან ამისთანა რამეზე ლაპარაკი წყლის ნაყვანაა.

სტრიკლენდი მომიახლოვდა, ცოტა ხანს ზიზღმერეული გაოცებით დამცქეროდა და მერე მკითხა:

- ნუთუ ფეხებზე არა გკიდია ბლანში სტროვი ცოცხალი იქნება თუ მკვდარი? მე დავფიქრდი, რადგან მინდოდა გულწრფელად მეპასუხა:
- ალბათ, გულცივი კაცი ვარ, რადგან ჩემთვის მართლაც სულ ერთია ბლანში ცოცხალია თუ მკვდარი. ცხოვრება ბევრ სიკეთეს უქადდა მას და საშინელებაა, რომ ბოლოს ასე სასტიკი აღსასრული ხვდა წილად. მე კი მრცხვენია, რომ მისი ბედი მართლაც სულ არ მაწუხებს.
- დებულებები კარგი გაქვს, მაგრამ სიმამაცე არა გყოფნის, რომ დაიცვა. სიცოცხლეს არავითარი ფასი არა აქვს. ბლანში სტროვმა იმიტომ კი არ მოიკლა თავი, რომ მე მივატოვე, არამედ იმიტომ, რომ ჩერჩეტი და ხუმტურიანი ქალი იყო. ახლა კი კმარა, უკვე საკმაოზე მეტი ვილაპარაკეთ ბლანშიზე. ამდენად არც ღირდა. წამომყევი და ჩემს ნახატებს გიჩვენებ. - ეს ისე შემომთავაზა, როგორც ბავშვს შესთავაზებენ ხოლმე რაიმე სათამაშოს დასაშოშმინებლად. მე მართლაც ვბრაზობდი, მაგრამ უფრო საკუთარ თავზე, ვინემ სტრიკლენდზე. თვალიდან არ ამომდიოდა ის მყუდრო სახელოსნო მონმარტრზე, ვერაფრით ვერც დამევიწყებინა ბედნიერი ცოლ-ქმარი, იმათი გულთბილობა, უბრალოება და სტუმართმოყვარეობა. როგორ მოსპო და გააცამტვერა ყოველივე

შეუბრალებელმა განგებამ! მაგრამ ყველაზე მეტ ბოროტებად და სისასტიკედ ის მიმაჩნდა, რომ ამქვეყნად ამით არაფერი არ შეცვლილა. ცხოვრება თავისი გზით მიდიოდა და ამ უბედურებას არავის გულში დაუტოვებია კვალი. დარწმუნებული ვიყავი, რომ დირკიც მალე დაივიწყებდა ყველაფერს. იგი მეტად მგრძნობიარე კაცი იყო, მაგრამ დიდხანს ვერ ჩაიტოვებდა გულში გლოვასა და მწუხარებას. ბლანში კი ვითომ არც კი არსებულა ამქვეყნად ოდესმე. არადა, ვინ იცის, რას არ სწვდებოდა მისი ფიქრი, რას არ მოელოდა ამ ცხოვრებიდან! ახლა კი ყველაფერს ამაოების უფსკრულმა უყო პირი.

სტრიკლენდს თავისი ქუდი ეპოვა და მომჩერებოდა. ფეხზე რომ აღარ წამოვდექი, მკითხა, არ მოდიხარო?

- რატომ არ მომეშვები? - ვკითხე მე. - ხომ იცი, რომ მეჯავრები? სტრიკლენდმა უბოროტოდ ჩაიხითხითა და მიპასუხა:

- იმიტომ ბრაზობ და მიტევ, რომ იცი, ფეხებზეც არა მკიდია, თუ რასა ფიქრობ ჩემზე.

ვიგრძენი, რომ ლაწვებზე წყენის ალი შემომენთო. მერე მივხვდი, რომ მაინც ვერაფრით გავაგებინებდი, თუ რა შეურაცხმყოფელი იყო ჩემთვის ეს საოცარი ეგოიზმი. ძალიან მინდოდა, გამეხვრიტა გულგრილობისა და უშფოთველობის ჯავშანი, რომელშიც სტრიკლენდი ჩაჭედელიყო, მაგრამ იმასაც ვგრძნობდი, რომ მის ნათქვამში ჭეშმარიტებაც ერია: მართლაც, ჩვენ მხოლოდ იმათ ვაფასებთ, ვინც ჩვენს აზრს ანგარიშს უწევს, ხოლო ვისაც არაფრად მიაჩნია, თუ როგორი შეხედულებისა ვართ მასზე, თვალის დასანახავად ვიძულებთ, რადგან ამით საშინლად გველახება პატივმოყვარეობა. მაგრამ მე არ შევიძინე, რომ გულზე მომხვდა მისი ნათქვამი და უფრო საკუთარ თავს ვკითხე, ვიდრე სტრიკლენდს:

- ნუთუ ადამიანს უფლება აქვს სრულებით უგულვებლედ მოძმე თვისი. ჩვენ ხომ ერთმანეთის დახმარებით ვაგვაქვს ეს ცხოვრება. კაცი, რომელიც მხოლოდ თავისთვის მოინდომებს ცხოვრებას, კაცი, რომელიც არავის დახმარებას არ მოისურვებს, წინასწარ განწირულია დასალუპავად. ადრე იქნება თუ გვიან, დაავადდები, დაიღლები, მოხუცდები და იძულებული გახდები, ისევ შენს ტომთან მიხობდე. განა სინდისი არ შეგაწუხებს, როცა შენი არსება სიმშვიდესა და თანაგრძნობას მოითხოვს? არა, ნამდვილად შეუძლებელს ესწრაფვი. ოდესმე შენში ადამიანი გაიღვიძებს და თანამომძმეთა ბანაკისაკენ მიმავალი გზების ძებნას დაგაწყებინებს.

- წამოდი და ნახე ჩემი ნახატები.

- სიკვდილზე გიფიქრია ოდესმე?

- რატომ უნდა მეფიქრა? ღირს კი საფიქრელად?

მე ჯიქურ მივაჩერდი სტრიკლენდს. იგი არ განძრეულა, ოღონდ თვალებში დამცინავი ღიმილი უციმციმებდა. ანაზღად ყოველივე გაუჩინარდა და მე მგზნებარე, წამებული

სული დავინახე, რომელსაც ბორკილები დაემსხვრია და დიადი მიზნისაკენ მიისწრაფოდა. წამით რაღაც ენით აუწერელისაკენ ლტოლვის მოწმე გავხდი, მივჩერებოდი ამ ძონძებში გახვეულ, დიდცხვირა, თვალებბრიალა, ჟღალწვერა, თმაჩეჩილ ადამიანს და ვხედავდი მხოლოდ უსხეულო სულს.

- კარგი წავიდეთ და დავათვალიეროთ შენი ნახატები, - დავეთანხმე ბოლოს მე.

თავი ორმოცდამეორე

არ ვიცი, რატომ მოინდომა სტრიკლენდმა, რომ აუცილებლად დამეთვალიერებინა მისი ნახატები, მაგრამ ძალიან კი მესიამოვნა ეს ამბავი. „საქმემან შენმან წარმოგაჩინოს შენო“, იტყვიან და, მართლაც. ადამიანი ხალხში ყოფნისას ცდილობს სხვაგვარად მოგვაჩვენოს თავი, ისეთად, როგორც, მისი აზრით, უფრო მოეწონება საზოგადოებას. მის ნამდვილ სახეს მხოლოდ იმ წვრილმანი საქმეებით შევიცნობთ, რომლებიც შეუგნებლად ჩაიდინა; და კიდევ - სახის გამომეტყველების უნებლიე შეცვლით. ხანდახან ადამიანები ისე სრულყოფილად ატარებენ არჩეულ ნიღაბს, რომ დროთა განმავლობაში ეს ნიღაბი მათ ნამდვილ სახედ იქცევა. მაგრამ, წიგნსა თუ ნახატში ცხადად გამოსჭვივის შემოქმედის ნამდვილი სახე. ზოგი პრეტენზიულობით ცდილობს შინაგანი სიცარიელის დაფარვას, მაგრამ პირიქით გამოუდის. ციცხვი ციცხვია, გინდა მოხატე და გინდა ოქროთი მოჭედე. უნიჭობას ვერაფრით ვერ დამალავ. დაკვირვებული კაცი უბრალო ჩანახატიც მიხვდება მხატვრის სულის საიდუმლოს.

მართალი გითხრათ, ცოტათი ვღელავდი, როცა სტრიკლენდის სადარბაზოში შევედი და გაუთავებელ კიბეებს ავუყევი. მეჩვენებოდა, რომ რაღაცა საოცარი თავგადასავალი გადამხდებოდა თავს. ოთახში რომ შევედი, ყურადღებით მოვაველიე თვალი იქაურობას. ოთახი ახლა უფრო პატარა და მიუსაფარი მეჩვენა, „ნეტავი რას იტყვიან აქაურობაზე ჩემი მეგობრები, რომლებიც უზარმაზარ სახელოსნოში მუშაობენ და მაინც წუწუნებენ, პირობები არა გვაქვსო“, - გავიფიქრე მე.

- აი, აქა სჯობს დადგომა, - მითხრა სტრიკლენდმა და ხელით მანიშნა ადგილი, საიდანაც, მისი აზრით, უფრო კარგად გამოჩნდებოდა ნახატები.

- ალბათ, გირჩევნია, ჩუმად ვიყო, არა? - ვკითხე მე.

- ჰო, ხმას თუ ჩაიწყვეტ, უკეთესი იქნება.

მან ნახატი მოლბერტზე დადო და ორიოდ წუთს მაყურებინა. მერე გადმოიღო და მეორე დადო. სულ, ჩემი ვარაუდით, ოცდაათამდე ტილო მიჩვენა, ექვსი წლის ნამუშევარი. სტრიკლენდს ჯერ არც ერთი ნახატი არ გაეყიდა. ტილოები სხვადასხვა

ზომისა იყო. პატარები - ნატურმორტები, დიდები - პეიზაჟები და ხუთი თუ ექვსი პორტრეტი.

- მორჩა, - გამოაცხადა ბოლოს სტრიკლენდმა.

ბედნიერი ვიქნებოდი, უფლება რომ მქონოდა მეთქვა, შევხედე თუ არა, მაშინვე აღტაცებული დავრჩი ამ ნახატების მშვენიერებითა და ორიგინალურობითმეთქი. ახლა, როცა მრავალი მათგანი მეორედ ვნახე და დანარჩენები რეპროდუქციებით გავიხსენე, ძალიან მიკვირს, რომ მაშინ, როცა ის ნახატები დავათვალიერე, მეტად იმედგაცრუებული დავრჩი. სულ ვერ ვიგრძენი ის თრთოლვა, ის აღტაცება, რომელსაც ნამდვილი ხელოვნება განგვაცდევინებს ხოლმე. სტრიკლენდის ნახატებმა მხოლოდ შემაცბუნა და დღემდე ვერ მიპატიებია ჩემი თავისთვის, რომ აზრად არ მომივიდა, ერთი მაინც შემეძინა. აი, ასეთი შესანიშნავი შემთხვევა გავუშვი ხელიდან. ახლა კი, ამ ნახატების უმეტესობა მუზეუმებშია მოთავსებული, ხოლო მცირე ნაწილი მდიდარ მეცენატთა საკუთრებას წარმოადგენს. ვცდილობ, რაიმე გამართლება მოვუნახო ჩემს საქციელს. მე მაინც მგონია, რომ კარგი გემოვნება მაქვს, მაგრამ ახალსა და ორიგინალურს უცებ ვერ ვუღებ ალღოს. მხატვრობისა ბევრი არაფერი მესმის და ამიტომ სხვების მიერ გატკეპნილ გზას მივყვები. იმ დროს იმპრესიონისტები მომწონდა და გულით მიწოდდა, სისლესისა და დეგას თითო ნაწარმოები მაინც ჩამეგდო ხელში. მანეს პირდაპირ ვაღმერთებდი. მისი „ოლიმპია“ ჩვენი საუკუნის საუკეთესო ქმნილება მეგონა, ხოლო „საუზმე მდელოზე“ უჩვეულო სიამოვნებასა და ტკბობას მანიჭებდა. ეს ორი ნახატი ხელოვნების მწვერვალად მიმაჩნდა.

არ დავიწყებ სტრიკლენდის ნახატების აღწერას. ეს, ჯერ ერთი, მოსაწყენი იქნება და, გარდა ამისა, მის ნახატებს ყველა იცნობს, ვინც კი მხატვრობითაა დაინტერესებული. ახლა, როდესაც თვალნათლივ ვხედავთ, თუ რა უზარმაზარი გავლენა მოახდინა სტრიკლენდის შემოქმედებამ თანამედროვე მხატვრობაზე, როდესაც რუკაზე უკვე დატანილია სტრიკლენდის მიერ აღმოჩენილი ქვეყანა. ყველა, ვინც კი პირველად ნახულობს ამ ნახატებს, წინასწარ მომზადებულია მათ შესაცნობად. მე კი იმ დღემდე არც ამგვარი ნახატები მენახა და არც არაფერი გამეგონა მათზე. უპირველს ყოვლისა, ხატვის უხეშმა ტექნიკამ შემაცბუნა. მე

მიჩვეული ვიყავი ძველი ოსტატების ქმნილებებს, ყველაზე უკეთეს თანამდეროვე მხატვრად ენგრი მიმაჩნდა და ამიტომ

სტრიკლენდის ნახატები არ მომეწონა. იმას კი სულ ვერ მივხვდი, რომ სტრიკლენდი განზრახ მისწრაფოდა სინამდვილისაკენ. მახსოვს, რა გაოცებული დავრჩი, როცა ის ნატურმორტი მაჩვენა, რომელზეც კიდებდაბრეცილ თეფშზე დალაგებული გვერდელა ფორთოხლებია დახატული. პორტრეტებიც ცუდი შესახედავი იყო, რადგან სტრიკლენდი სახეებს გადიდებულად ხატავდა (ასე დახატული პორტრეტები აქამდე არ მენახა) და კარიკატურებად მივიჩნიე. პეიზაჟებმა კიდევ უფრო დამაბნია. ორი თუ სამი მათგანი ფონტენებლოს ტყეს გამოსახავდა, დანარჩენი - პარიზის ქუჩებს. შევხედე თუ არა, გავიფიქრე, მთვრალი მეეტლის დახატულსა ჰგავსმეთქი. ერთი სიტყვით, მთლად დავკარგე თავგზა. ფერები მეტისმეტად ჭყეტელა მეჩვენა და, საერთოდ ყველაფერი სულელურ, გაუგებარ ფარსად წარმომიდგა. ახლა, როცა წარსულს ვიხსენებ, გაოცებული ვრჩები სტროვის ალლოთი. იგი იმთავითვე მიხვდა, რომ ეს გადატრიალება იყო ხელოვნებაში; მაშინვე იცნო გენიოსი, რომლის წინაშე შემდგომში ყველამ მოიხარა ქედი.

თუმცა მაშინ დავიბენი და გავოგნდი, ვერ ვიტყვი, რომ ნახატებმა დიდი შთაბეჭდილება არ მოახდინა ჩემზე. მხატვრობაში ხომ სულ უბირი და უმეცარი ვიყავი,

მაგრამ მაინც შევატყვე, რომ ამ ქმნილებათა ავტორს უზარმაზარი და დაუოკებელი ძალა ჰქონდა. ამ ძალამ სულ ერთიანად შემძრა და ამაფორიაქა. ვიგრძენი, რომ ეს ნახატები რაღაცას მეუბნებოდა, რაღაც ისეთს, რასაც უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა ჩემთვის, მაგრამ, სახელდობრ, რას, ვერაფრით ვერ მივხვდი. ვხვდები, რომ ეს უშნო და ულაზათო ნახატები რაღაც მეტად მნიშვნელოვან საიდუმლოს მიმაღავდა, რაღაც დიდსა და შეუსრულებელს მპირდებოდა და უცნაურად მალეღვებდა. ისინი რაღაც ისეთს მანიშნებდნენ, რისი გამოხატვაც სიტყვებით შეუძლებელია. ეტყობა, სტრიკლენდმა მატერიალური სხეულების სულიერი საწყისი აღმოაჩინა, მაგრამ ეს საწყისი ისეთი ბუნდოვანი და უსახო იყო, რომ მხოლოდ გაურკვეველი სიმბოლოებით მოახერხა მისი გადმოცემა. სამყაროს ქაოსში მან თითქოს ახალი ფორმა იპოვა და ახლა მოუხერხებლად წვალეებითა და ტანჯვით ცდილობდა მის გამოხატვას. მე მაშინ თვალნათლივ დავინახე მისი ტანჯული სული, რომელსაც უნდოდა ამ გზით მოეპოვებინა შვება და სიმშვიდე.

- მე მგონი, სათანადო ფორმა ვერ გიპოვია შენი სათქმელის გამოსახატავად, - ვუთხარი სტრიკლენდს.

- რას ბოდავ?

- მე ვფიქრობ, რომ რაღაცის თქმა გინდა. რა არის ეს „რაღაცა“, ვერა ვხდები, მაგრამ ვგრძნობ, რომ იმის გადმოცემა მხატვრობით ძალიან ძნელია. მივხვდი, რომ ვცდებოდი, როცა ვფიქრობდი, ნახატები დამეხმარება სტრიკლენდის უცნაური ბუნების შეცნობაში-მეთქი. პირიქით, იმათი დათვალეერების შემდეგ კიდევ უფრო განცვიფრებული დავრჩი. ახლა სულ აღარაფერი მესმოდა.

ერთადერთი, რაც აშკარა გახდა ჩემთვის, ეს იყო, რომ სტრიკლენდი გააფთრებით ცდილობდა, განთავისუფლებულიყო რაღაც ძალისაგან, რომელსაც მთელი მისი არსება შეეხოჭა (თუმცა ვინ იცის? შეიძლება, ესეც მომეჩვენა). ოღონდ, ის კი არ ვიცოდი, რა ერქვა ამ ძალას და როგორ უნდა განთავისუფლებულიყო მისგან. ყოველი ჩვენთაგანი მარტოდმარტოა ამქვეყნად: ირგვლივ ყრუ გალავანი აქვს შემოვლებული და სხვას მხოლოდ ნიშნებით აგებინებს სათქმელს, მაგრამ ეს ნიშნები ყველას ერთნაირად არ ესმის, ასე რომ, მათ ბუნდოვნად, გაურკვეველად მიაქვთ თავიანთი აზრი მეორე ადამიანამდე. მთელი სიცოცხლის მანძილზე მონდომებით ვცდილობთ

გავუნაწილო გულის საუნჯე მოძმეს, მაგრამ მათ არ ძალუძთ ამ საუნჯის მიღება და ამიტომ ყოველთვის მარტო რჩებით საკუთარ თავთან; გვერდზე მიჰყვები ამხანაგს, მაგრამ ეული ხარ; საუბრობთ, მაგრამ ერთმანეთისა არა გესმით რა. ჩვენ თითქოს ყარიბები ვართ და თითქმის ვერ ვახერხებთ ამ უცხო ქვეყნის ენაზე საუბარს; უამრავი ლამაზი და ბრძნული აზრი გვიტრიალებს თავში, მაგრამ ვერ გამოვთქვამთ და იძულებული ვართ „მოკლე სასაუბრო წიგნიდან“ ამოკითხული წინადადებებით დავკმაყოფილდეთ, ტვინი ლამის აგვიდუღოს ამდენმა ერთიმეორეზე უკეთესმა აზრმა, მაგრამ თქმით მხოლოდ დაახლოებით ასეთი ფრაზის თქმა შეგვიძლია: „მებაღის დეიდას დარჩა თავისი ქოლგა ოთახში“.

ერთი სიტყვით, საბოლოოდ ისეთი შთაბეჭდილება დამრჩა, რომ სტრიკლენდი გამმაგებით ცდილობდა თავისი გულის ნადების გადმოცემას და, მივხვდი, რომ სწორედ ამ წარმოუდგენელ, არაადამიანურ მონდომებასა და გულმოდგინებაში უნდა მეძებნა ამ საოცრების განმარტება. ცხადი იყო, რომ ფერსა და ფორმას სტრიკლენდი სრულიად თავისებურ მნიშვნელობას ანიჭებდა. მას დაუოკებელი სურვილი ჰქონდა, გადმოეცა ის, რასაც გრძნობდა და საამისოდ ყველა ღონეს ხმარობდა. იგი უყოყმანოდ

ამარტივებდა ან ამახინჯებდა ფორმას, ცვლიდა ფერებს, თუკი ამით უფრო ადვილად გადმოსცემდა თავის ბუნდოვან ჩანაფიქრს. ფაქტებს მისთვის არავითარი ღირებულება არა ჰქონდა, რადგან უამრავ უმნიშვნელო შემთხვევითობათა გროვიდან მხოლოდ იმას არჩევდა, რაც მნიშვნელოვნად მიაჩნდა. სტრიკლენდს თითქოს სამყაროს სული შეეცნო და იძულებული იყო,

აუცილებლად გამოესახა იგი. ეს ნახატები აოცებდა ადამიანს, მაგრამ, ამავე დროს, აღელვებდა და სულსა და გულს უფორიაქებდა. ალბათ, ამიტომ იყო, რომ უეცრად, ცემდა უნებურად, ძალიან შემებრალა სტრიკლენდი.

- ახლა მგონი ვხდები, თუ რატომ დანებდი ვნებას, რომელიც ბლანშ სტროვმა აღძრა შენს გულში.

- რატომ?

- მხნეობამ გიღალატა. ავად რომ გახდი, სულიც დაგისუსტდა. მე არ ვიცი რა სევდა და კაეშანი გიღრღნის სულსა და გულს, რა გაიძულებს მარტოდმარტო დაადგე იმ უცნობი ქვეყნისაკენ მიმავლა ფათერაკებით აღსავსე გზას, სადაც, შენი აზრით, განთავისუფლები ამ ტანჯვისგან. შენ ის მწირი ხარ, რომელიც მთელი სიცოცხლე

დაეძებს თავის კერპს. კერპს, რომელიც შეიძლება სულაც არ არსებობდეს. მე არ ვიცი, რომელ ღვთაებას გინდა შეენივთო. განა შენ თვითონ კი იცი? იქნებ სიმართლესა და თავისუფლებას მიელტვი, იქნებ ფიქრობ, რომ სიყვარულში ჰპოვებ შვებას? ქალის მკლავებში ეძებდი მყუდრო სავანეს დაღლილი სულისთვის და როცა ვერა ნახე, მაშინვე შეიძულე შენი მიჯნური. სულ არ შეიცოდე იგი, რადგან საკუთარ თავსაც არ ინდობ ხოლმე. შეგეშინდა, ძალიან შეგეშინდა და იმიტომ მოკალი შენი სატრფო. შენ ხომ სულ ახლახან ძლივს გადაურჩი საშინელ საფრთხეს. სტრიკლენდმა ცივად გაიღიმა, წვერი მოიჩეჩა და მითხრა:

- ძალიან სენტიმენტალური ხარ მეგობარო.

ერთი კვირის შემდეგ შემთხვევით შევიტყვე, რომ სტრიკლენდი მარსელს გამგზავრებულიყო. ამის მერე იგი აღარ მინახავს.

თავი ორმოცდამესამე

ახლა, უკან რომ ვიხედები, ვგრძნობ რომ ის, რაც ჩარლზ სტრიკლენდზე დავწერე, მკითხველის მოწონებას ვერ დაიმსახურებს. მე ის ამბები და შემთხვევები მოგახსენეთ, რისი მოწმეც თვითონ გახლდით, მაგრამ მაინც ყველაფერი გაურკვეველია, რადგან ის მიზეზები არ ვიცოდი, რომლებმაც ეს შემთხვევები გამოიწვია. მათგან ყველაზე უცნაური- სტრიკლენდის გადაწყვეტილებაა: მხატვარი უნდა გავხდეთ, ყველას ახირებად და ჭირვეულობად მოეჩვენა; მაგრამ ამ გადაწყვეტილებას აუცილებლად ჰქონდა რაღაც, ჩემთვის უცნობი საფუძველი. თვითონ მას არასოდეს არ უთქვამს, თუ რატომ დაიწყო ხატვა.

მე მხოლოდ ფაქტებს აღვწუხავ. რომანი რომ დამეწერა ამ საინტერესო ადამიანზე, ათასნაირ გამართლებას მოვუძებნიდი ამ ახირებას. დავწერდი, რომ სტრიკლენდს ბავშვობიდანვე იტაცებდა მხატვრობა, მაგრამ მამამ სხვა გზა აურჩია, ან ცხოვრებამ აიძულა, ლუკმა-პურის შოვნისათვის შეეწირა თავისი ოცნება. აღვწერდი, თუ როგორ უცხოობდა ცხოვრების უღელს, როგორ გააფთრებით ცდილობდა გადაეგდო იგი და

ხელოვნებისათვის შეეწირა თავი. ასე რომ მოვსულიყავი, დარწმუნებული ვარ, მკითხველი ჩემს გმირს დიდ ადამიანად, კაცობრიობის კეთილდღეობისათვის წამებულ თანამედროვე პრომოთეოსად წარმოიდგენდა და აუცილებლად შეიყვარებდა. ასეთი გმირი ყოველთვის აღელვებს მკითხველს.

ასევე შემეძლო, სტრიკლენდის გასამართლებელი მიზეზები მისსავე ოჯახურ ცხოვრებაში მეძებნა. აქ მრავალნაირი ვარიანტის პოვნა შეიძლებოდა. ფარული ნიჭი შეიძლება გამოვლენილიყო სტრიკლენდის ცოლის მეგობარ მხატვრებთან და მწერლებთან ურთიერთობის შედეგად. ვითომ ოჯახური გარემო არ აკმაყოფილებდა და ამიტომ საკუთარ ფიქრებსა და მისწრაფებებში ჩაიძირა, ანდა, ისიც შემეძლო მეთქვა, რომ ერთმა სამიჯნურო თავგადასავალმა გაუღვივა გულში მბჟუტავი ნაკვერჩხალი. ამ შემთხვევაში სინამდვილისათვის გვერდი უნდა ამეხვია და მისის სტრიკლენდი სულ სხვანაირი დამეხატა. მაშინ იგი წვრილმანი, თავმომაბეზრებელი ან თავისნათქვამა ქალი უნდა ყოფილიყო, რომელსაც სასაცილოდაც არ ყოფნიდა ქმრის სულიერი მოთხოვნილება. სტრიკლენდი ვითომ ძალიან იტანჯებოდა ოჯახში და ერთადერთი ხსნა გაქცევა იყო. მე შემეძლო მეთქვა, რომ სტრიკლენდი ყველაფერს

უამბობდა თავის აუტანელ ცოლს, ეცოდებოდა იგი და ამიტომ ამდენი ხნის განმავლობაში ვერ გადაეგდო ქედიდან ოჯახის მძიმე უღელი. ბავშვებს რაღა თქმა უნდა, სულ არ ვახსენებდი.

ძალიან მიმზიდველი და ამაღელვებელი იქნებოდა, თუკი სტრიკლენდს ვინმე მოხუც მხატვარს გავაცნობდი, რომელსაც გაჭირვებამ ან ფულის მოხვეჭის სურვილმა ხელი ააღებინა ახალგაზრდულ ოცნებებზე. ამ მოხუცმა, ვითომ, სტრიკლენდს შეატყო დიდი ნიჭი და ჩააცივდა, თუ გინდა ჩემსავით არ დაიღუპო, ყველაფერს მოეშვი და ხელოვნების მკაცრსა და უღმობელ ღმერთს შესწირე თავიო. ეს ადგილი ცოტათი ირონიული უნდა გამოსულიყო: მდიდარი და პატივცემული მოხუცი ცდილობს სხვა დააყენოს იმ გზაზე, რომელზედაც თვითონ ვერ შეძლო ფეხის შედგმა, თუმცა კი შესანიშნავად იცოდა, რომ სწორედ ამისთვის იყო მოწოდებული.

სინამდვილეში ყველაფერი უფრო ჩვეულებრივად მოხდა. სტრიკლენდი სკოლის დამთავრებისთანავე წავიდა სამუშაოდ ბირჟის მაკლერის კანტორაში. ამასთან, თავს სულ არ გრძნობდა დაჩაგრულად და შეურაცხყოფილად. ცოლის თხოვამდე ისევე

ატარებდა დროს, როგორც მისი ამხანაგები. ხანდახან ბირჟაზე თამაშობდა, ზოგჯერ თითო-ოროლა სოვერენს აგებდა დერბიში და ოქსფორდისა და კემბრიჯის ნიჩბოსანთა შეჯიბრებაში. თავისუფალ დროს, მგონი, კრივს სწავლობდა; ბუხრის თავზე მისის ლენგტრისა და მერი ანდერსონის სურათები ელაგა, „პენჩსა“ და „სპორტინგ ტაიმსს“ კითხულობდა და ჰემპსტედში დადიოდა საცეკვაოდ.

მისი ცხოვრების პარიზულ პერიოდზე ბევრი არაფერი ვიცოდი, მაგრამ ამას არა აქვს დიდი მნიშვნელობა. წლები, რომლებიც ფუნჯის დამორჩილებას შეაღია, საკმაოდ ერთფეროვანი იყო, ის კი სულ არ არის საინტერესო, თუ რა გზით შოულობდა ლუკმაპურს, ამ წლების აღწერა რომ მომენდომებინა, უფრო მეტი სტრიკლენდზე კი არა, სხვებზე უნდა მელაპარაკა. თანაც, დარწმუნებული ვარ, რომ ამ პერიოდს არ შეუცვლია სტრიკლენდის ხასიათი. იგი მრავალი ისეთი სცენის მოწმე იყო, რომლებიც შესანიშნავ მასალად გამოდგებოდა პარიზული, სათავგადასავლო რომანისათვის. მაგრამ, როგორც მასთან საუბრისას გამოვარკვие, თვითონ სულ არ მიუქცევია ყურადღება. სტრიკლენდისათვის პარიზი თითქოს არც არსებობდა; ალბათ, იმიტომ, რომ საკმაოდ ხნიერი ჩავიდა იქ და იქაურმა ჯადომ სულ აღარ იმოქმედა მასზე.

უცნაურად მოგეჩვენებათ, მაგრამ, ჩემი აზრით, იგი პრაქტიკული, ან უფრო მეტიც - საქმიანი კაცი გახლდათ. მისი ცხოვრება იმ დროს მეტად რომანტიკული იყო, მაგრამ სტრიკლენდი სულიერად გრძნობდა ამას. ეტყობა, საკუთარი ცხოვრების რომანტიკა რომ იგრძნო, ცოტათი მსახიობი უნდა იყო, ცოტა გვერდზე უნდა გადგე და სხვისი თვალით, ყურადღებით დააკვირდე შენს მოქმედებას. მაგრამ სტრიკლენდი მხოლოდ ერთ საქმეზე იყო გადამკვდარი და

სხვას არაფერს აქცევდა ყურადღებას. სამწუხაროდ, მე არ შემძლია დაწვრილებით აღწერო ის ნარ-ეკლით მოფენილი გზა, რომელმაც სტიკლენდი ხელოვნების მწვერვალზე აიყვანა. მე რომ ამეწერა, თუ რა ვაჟკაცურად იტანდა დამარცხებას, როგორ შეუპოვრად ებრძოდა სასოწარკვეთილებას, რა სიკერპიტა და მოთმინებით უძლებდა მხატვრის დაუძინებელი მტრის - ეჭვის მოძალებას, ჩემი რომანის გმირი ახლა რომ ასე სამულველად გამოიყურება, ნამდვილად მეტად სასიამოვნო პიროვნებად მოეჩვენებოდა მკითხველს. მაგრამ ხელმოსაჭიდი არაფერი მქონდა. სტრიკლენდი არც მე მინახავს მუშაობის დროს და არც სხვას. იგი ბრძოლის დროს არავის ეჩვენებოდა. მარტოდმარტო ერკინებოდა თავის სახელოსნოში უფლის მიერ გამოგზავნილ ანგელოზს და არც ტკივილს აგებინებდა ვინმეს და არც სიამეს.

ახლა, როცა სტრიკლენდისა და ბლანშ სტროვის ურთიერთობაზე უნდა ვილაპარაკო, ვხედავ, რომ მხოლოდ ნაწყვეტ-ნაწყვეტი, ერთმანეთთან დაუკავშირებელი ფაქტები მაქვს ხელთ. თხრობა რომ დალაგებული და გასაგები გამომსვლოდა, უნდა გამომერკვია, თუ რატომ დასრულდა ესოდენ ტრაგიკულად მათი რომანი, მაგრამ მე სულ არაფერი ვიცი იმ დროიდან მოყოლებული, რაც ისინი ერთად დასახლდნენ. ეს სამი თვე ბურუსითაა მოცული ჩემთვის, არ ვიცი, როგორ ცხოვრობდნენ, რაზე საუბრობდნენ. დღეღამეში ოცდაოთხი საათია, ხოლო გრძნობათა მწვერვალის დაპყრობა სულ რამდენჯერმე შეიძლება და ისიც მცირე ხნით. მე მხოლოდ დაახლოებით შემემლო წარმომედგინა, თუ რაში იყენებდნენ ისინი დანარჩენ დროს. სანამ სინათლე იყო და ბლანშს პოზირების ძალ-ღონე შესწევდა, სტრიკლენდი ხატავდა. ქალი, ალბათ, საშინლად ბრაზობდა, რომ სტრიკლენდი მხოლოდ თავის სამუშაოზე ფიქრობდა, რომ ამ დროს ბლანშში ქალი კი არ იყო მისთვის, არამედ მხოლოდ მოდელი. ამას გარდა, კიდევ მრავალი საათი რჩებოდა, როცა ისინი ერთად იყვნენ ოთახში, მაგრამ ერთი სიტყვითაც არ ეხმიანებოდნენ ერთმანეთს. ეს სიჩუმე, ალბათ ძალიან აფრთხობდა ქალს. სტრიკლენდი ამბობდა, ბლანშმა იმიტომ დატოვა დირკ სტროვი, რომ გაბრაზებული იყო - იმ გაჭირვებაში რატომ დამეხმარაო. ეს რომ

ჭეშმარიტებად მივიჩნიოთ, უმაღვე საზარელი ვარაუდი და მოსაზრება აგვეკვიატება. მაგრამ, იმედია, სტრიკლენდი ცდებოდა. საშინელება იქნებოდა, მართალი რომ იყოს. თუმცა, აბა ვის შეუსწავლია ადამიანის სულის იდუმალი კუნჭულები? რა თქმა უნდა, იმას არა, ვინც წესიერ გრძნობებს ეძებდა იქ. როდესაც ბლანშმა შენიშნა, რომ სტრიკლენდი მხოლოდ ვნების წუთებში აქცევდა ყურადღებას, საშინლად გამწარდა, ხოლო, როცა მიხვდა, რომ სტრიკლენდი ამ წუთებშიაც საკუთარ სიამოვნებაზე ფიქრობდა, ყველა ღონე იხმარა, რათა როგორმე მოენადირებინა მისი გული. იგი ცდილობდა

მზრუნველობითა და ყურადღებით მიეზიდა სტრიკლენდი და ვერ ამჩნევდა, რომ ამ კაცს არაფრად უღირდა კომფორტი და ადამიანური ცხოვრება. ცდილობდა, საუკეთესო კერძები დაემზადებინა, მაგრამ სტრიკლენდისათვის სულერთი იყო, რით ამოივსებდა სტომაქს. ცდილობდა, არ დაეტოვებინა მარტო, მუდამ მზრუნველობითა და ყურადღებით ჰყავდა გარემოცული და როცა მისდამი ლტოლვა დაუცხრებოდა, ცდილობდა, კვლავ გაეღვივებინა იგი, რადგან მხოლოდ მაშინ ეგონა, მისი სულისა და ხორცის სრული ბატონ-პატრონი ვარო. ბლანში ცდილობდა უფრო და უფრო მსხვილი ჯაჭვით დაეხა სტრიკლენდი, მაგრამ თან იმასაც ატყობდა, რომ ამით მხოლოდ უძლიერებდა განთავისუფლების ინსტინქტს. ქალმა

იცოდა, რომ ამ გზით სიარული დალუპვას უქადდა, მაგრამ გონების ხმას უგულუბელჰყოფდა და მხოლოდ გულის კარნახს ემორჩილებოდა. იგი ალბათ, ძალზე უბედური იყო, მაგრამ მინდობოდა თავის სიყვარულს, თვითონ აგებდა ოცნების კომპებს და მერე ნამდვილი ეგონა ისინი. ქალი პირდაპირ აღმერთებდა სატრფოს და დარწმუნებული იყო, იმასაც ასე გაგიჟებით ვუყვარვარო.

მაგრამ მარტო ფაქტების უქონლობა არ მიშლის ხელს, რომ კარგად ავსახო სტრიკლენდი. მე მხოლოდ იმიტომ ვილაპარაკე ამდენი სტრიკლენდის ურთიერთობაზე ქალებთან, რომ საამისო მასალა უხვად მქონდა. მაგრამ ცხოვრებაში ქალები სულაც არ იყო მთავარი სტრიკლენდისთვის. საოცარია, რომ ეს ურთიერთობანი, რომელთაც სტრიკლენდი თითქმის არავითარ მნიშვნელობას არ ანიჭებდა, ქალებისათვის ყოველთვის ტრაგიკულად მთავრდებოდა. სტრიკლენდის ნამდვილი ცხოვრება ოცნებებისა და მუხლჩაუკრეფავი შრომისაგან შედგებოდა.

ახლა მივადექით საკითხს: სწორად აღწერენ თუ არა სიყვარულს მხატვრულ ნაწარმოებებში. საქმე ისაა, რომ მამაკაცისათვის, მეტწილად, სიყვარული არ არის მთავარი. ცხოვრებაში უფრო სხვა საქმეებია მთავარი, სიყვარულს მხოლოდ ეპიზოდური როლი აქვს განკუთვნილი. რომანებში კი პირიქით წარმოგვიდგენენ ხოლმე მწერლები, რაც სრულებით არ შეესაბამება სინამდვილეს. მხოლოდ ზოგი მამაკაცი აყენებს სიყვარულს ყველაფერზე მაღლა და ისინიც, ჩვეულებრივ, გულმოუსვლელი ადამიანები არიან ხოლმე. ქალები ხომ სიყვარულს ყველაფერზე მაღლა აყენებენ, მაგრამ ასეთი მამაკაცები იმათაც ეჯავრებათ. ქალები, თუმცა ცდუნებას ვეღარ უძლებენ, ვნებას ვერ უძალიანდებიან, მაგრამ იმასაც გრძნობენ, რომ ასეთი მამაკაცები უნიათო და საცოდავ არსებებს წარმოადგენენ. არის პერიოდი, როცა მამაკაცი, თითქოსდა, თავდავიწყებითაა შეყვარებული, მაგრამ მისი გონება მაშინაც კი ათასნაირ საქმეს აკეთებს. ერთნი იმ სამუშაოზე ფიქრობენ, რომელიც ცხოვრების სახსარს აძლევს, მეორენი სპორტით ან ხელოვნებით არიან გატაცებულნი, უმეტესობა

რამდენიმე საქმესაა შეჭიდებული, მაგრამ ამ საქმეებს სათითაოდ აწესრიგებენ და ბრაზობენ, როცა რაიმე მიზეზით იძულებულნი ხდებიან ერთი საქმე მოუთავებელი დატოვონ და სხვაზე გადაინაცვლონ. ქალსა და მამაკაცს შორის განსხვავება ის არის, რომ ქალი სულ სიყვარულზე ფიქრობს, მამაკაცი კი - მხოლოდ დროდადრო.

სქესობრივ ნდომას სტრიკლენდის ცხოვრებაში მეტად მცირე ადგილი ეჭირა. იგი უმნიშვნელო, შემაწუხებელ საქმიანობად მიაჩნდა. სტრიკლენდის სული სულ სხვა მიზნისაკენ მიილტვოდა, მაგრამ დროდადრო შმაგი, დაუოკებელი ვნების კლანჭებში ექცეოდა. ნდომა მძლავრად ეუფლებოდა მის არსებას და ავხორცობის მორევში აღრჩობდა. მას სძულდა ეს ინსტინქტი, რომელიც მთლიანად იმონებდა. ჩემი აზრით მას სძულდა თავისი მრუშობის მონაწილეც. როცა კვლავ საკუთარი სულისა და სხეულის ბატონ-პატრონი ხდებოდა, ზიზღით კანკალებდა იმ ქალის დანახვაზე, რომელმაც სულ ცოტა ხნის წინ ასე დაატკბო. მისი ფიქრები უშფოთველად დაფარფატებდა თავს მეშვიდე ზეცას და ქალი ისე ეზიზღებოდა, როგორც, ალბათ, ყვავილიდან ყვავილზე მოფარფატე ფრთებმოხატულ პეპელას შეეზიზღება უმსგავსი ჭუპრი, რომლის წიაღშიც სულ ახლახან ნებივრობდა. ჩემი აზრით, ხელოვნება სქესობრივი ინსტინქტის მანიფესტაციაა. ადამიანს ერთი და იგივე გრძნობა ებადება ლამაზი ქალის მძიმე მთვარის სხივებით განათებულ ნეაპოლის ყურისა თუ ტიცციანის „დაკრძალვის“ დანახვისას. შესაძლებელია, სტრიკლენდს ეზიზღებოდა სქესობრივი ინსტინქტის ნორმალური გამოვლინება, რადგან იმ სიამოვნებასთან შედარებით, რასაც შემოქმედების პროცესში იღებდა მეტად ტლანქი და ვულგარული ეჩვენებოდა. მე

თვითონვე უცნაურად მეჩვენება, რომ ჩემ მიერ აღწერილი გულქვა, თავკერძა, უხეში და ვნებიანი ადამიანი ნამდვილი იდეალისტი გამოდგა, მაგრამ ფაქტებს სად გაექცევი.

იგი ხელოსანზე ცუდად ცხოვრობდა და მასზე მეტს მუშაობდა. არაფრად მიაჩნდა კომფორტი და ფუფუნება. ფულს არ აფასებდა. სახელსა და დიდებას არ ესწრაფოდა, მაგრამ ნუ ავჩქარდებით და ხოტბას ნუ შევასხამთ იმისათვის, რომ ათასნაირ ცდუნებას უმკლავდებოდა და არანაირ დათმობაზე არ მიდიოდა საზოგადოების წინაშე. სინამდვილეში იგი არავითარ ცდუნებას არ განიცდიდა. არასოდეს არ მოსვლია აზრად, რომ ცხოვრებაში რაიმეს დათმობა იყო საჭირო. პარიზში ისე განმარტოებულად ცხოვრობდა, თითქოს თებეს უდაბნოში ყოფილიყო ბერად შემდგარი. ხალხისა არაფერი უნდოდა, ოღონდ თავი დაენებებინათ. სტრიკლენდი ერთი მიზნისაკენ მიისწრაფოდა და მზად იყო არა მარტო თვითონ შესწირვოდა მსხვერპლად ამ მიზანს (ამის უნარი ბევრსა აქვს), არამედ სხვებიც შეეწირა. იგი მეოცნებე იყო.

ჩემი აზრით, სტრიკლენდი ოდიოზური, მაგრამ, ამავე დროს, დიდი პიროვნება გახლდათ.

თავი

ორმოცდამეოთხე

გარკვეული მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ როგორ ესმის მხატვარს ხელოვნება. ამიტომ, აუცილებლად მიმაჩნია მოგახსენოთ, როგორ აფასებდა სტრიკლენდი გამოჩენილ მხატვართა ხელოვნებას. თუმცა, წინასწარ უნდა აღვნიშნო, რომ ამაზე ბევრი არაფერი მაქვს სათქმელი. სტრიკლენდს ჯერ სულ არ უყვარდა ლაპარაკი და თუ რამეს იტყოდა, ისე უთავბოლოდ, რომ ძალიან ძნელი იყო მისი დამახსოვრება. დალაგებული ლაპარაკი სულ არ ეხერხებოდა. დაცინვა კი ძალიან მწარე იცოდა: ამას მკითხველიც მიხვდება, თუ მე შევძელი დაახლოებით მაინც დამეცვა მისი საუბრის სტილი. ხუმრობით - ხუმრობდა, მაგრამ მეტისმეტად ტლანქად. ხანდახან თანამოსაუბრეს იმით აცინებდა, რომ დაუფარავად ამბობდა სიმართლეს. ასეთი იუმორი უჩვეულოა და სწორედ ამიტომ მოქმედებს ასე ძლიერად. სიმართლეს რომ ხშირად ვეუბნებოდეთ ერთმანეთს, ასე აღარ გაგვეცინებოდა.

სტრიკლენდი ჩემი აზრით, დიდი ინტელექტის პატრონი არ იყო და არც მხატვრობაზე საუბრის დროს გამოთქვამდა რაიმე ორიგინალურ თვალსაზრისს. არ მახსოვს, ოდესმე

იმ მხატვრებზე ელაპარაკოს, რომელთა ნახატები რაღაცით წააგავდა საკუთარ ნახატებს: სეზანზე, მაგალითად, ან ვან გოგზე. ის კი არა, მგონი, არც ენახა იმათი ნამუშევრები, საერთოდ, დიდ ყურადღებას აქცევდა იმპრესიონისტებს. მათი ტექნიკა მოსწონდა, შინაარსი და, საერთოდ, მიმართულება კი ბანალურად მიაჩნდა. ერთხელ, როცა სტროვმა აღარ დაამთავრა მონეს ქება-დიდება, სტრიკლენდმა უთხრა, მე უინტერესალტერი მირჩევნიაო. მე მგონია ეს სტროვის გასაბრაზებლად თქვა და მიაღწია კიდეც.

ვწუხვარ, რომ არ შემძლია გაგაცნოთ სტრიკლენდის რაიმე ორიგინალური შეხედულება ძველ მხატვრებზე. სამწუხაროდ, არ შემძლია სტრიკლენდის თუნდაც ერთი ღირსშესანიშნავი, ან არაჩვეულებრივი თვალსაზრისი რომელიმე ძველ მხატვარზე. ამ ადამიანში იმდენი უცნაურობა იყო თავმოყრილი, რომ სულ არ იყო საკვირველი, ორიოდე ახირებული აზრი გამოეთქვა უფროს კოლეგებზე. გულით მინდოდა, რაიმე ფანტასტიკური თეორია ჰქონოდა თავისი წინაპრების შემოქმედების შესახებ, მაგრამ, სამწუხაროდ, მისი შეხედულებები არაფრით განსხვავდებოდა საერთოდ მიღებული შეხედულებებისგან. ჩემი აზრით, ელ გრეკოს სულ არ იცნობდა.

ველასკესით აღტაცებული იყო, შარდენი უყვარდა, ხოლო რემბრანდტს აღმერთებდა. მან ისეთი ტლანქი და უხამსი სიტყვებით გადმომცა შთაბეჭდილება, რომელსაც რემბრანდტი ახდენდა მასზე, რომ აქ ვერც კი გავიმეორებ. მაგრამ ყველაფერზე საოცრად ის მეჩვენებოდა, რომ სტრიკლენდს ძალიან აინტერესებდა უფროსი ბრეიგელის შემოქმედება. იმ დროს თითქმის არაფერი ვიცოდი ამ მხატვარზე, სტრიკლენდმა კი ვერ გამაგებინა, თუ რატომ მოსწონდა იგი. მე სწორედ იმიტომ დამამახსოვრდა მისი ნათქვამი, რომ ვერ გავიგე რისი თქმა უნდოდა:

„ის ძალიან კარგია. სანამლეოს დავდებ, ჯოჯოხეთურად წვალობდა“.

მოგვიანებით, ვენაში რომ ვიყავი, პიტერ ბრეიგელის რამდენიმე ნახატი ვნახე და მივხვდი, თუ რატომ მიიქცია ამ მხატვარმა სტრიკლენდის ყურადღება. ეტყობა, ისიც სტრიკლენდის მსგავსად, სხვანაირად ხედავდა ქვეყანას. მაშინ რაღაცრადაცა ჩავინიშნე უბის წიგნაკში - მინდოდა რამე დამეწერა პიტერ ბრეიგელზე, მაგრამ მერე ის წიგნაკი დამეკარგა და გონებაში მხოლოდ მაშინდელი შთაბეჭდილებები დამრჩა. მახსოვს, მის ნახატებზე ადამიანები გროტესკულები იყვნენ და იგრძნობოდა, რომ მხატვარიც

გაბრაზებული იყო ამით. ცხოვრება სასაცილოსა და სამწუხაროს ნარევია და მართლაც ღირსია, რომ ადამიანმა სასაცილოდ აიგდოს იგი. მაგრამ მხატვარს არ ეცინებოდა. პირიქით, წუხდა, ნაღვლობდა ამაზე. მე ყოველთვის ვფიქრობდი, რომ ბრეიგელმა ვერ შეარჩია საშუალება თავისი ნააზრევის გადმოსაცემად. იქნებ სწორედ ამიტომ იზიდავდა იგი სტრიკლენდს. ეტყობა, ორივენი ცდილობდნენ მხატვრობით გადმოეცათ იდეები, რომელთა გადმოსაცემად უფრო ლიტერატურა გამოდგებოდა. სტრიკლენდი იმ დროს ორმოცდაშვიდი წლისა იქნებოდა.

ორმოცდამეხუთე

მე უკვე მოგახსენეთ, ტაიტიზე მოგზაურობა რომ არ გადამეწყვიტა, ალბათ, ეს წიგნი არ დაიწერებოდა-მეთქი. საქმე ისაა, რომ კარგა ხნის ხეტიალის შემდეგ სტრიკლენდი ტაიტიზე ჩავიდა და აქ შექმნა ის სურათები, რომლებმაც ასე გაუთქვა სახელი. მე მგონი, ვერცერთი მხატვარი ვერ ახერხებს მთლიანად გამოსახოს ტილოზე ის ფიქრები და ოცნებები, რომელთა ტყვეობაშიც იმყოფება. სტრიკლენდი საშინლად დაღალა ტექნიკასთან ბრძოლამ და, შესაძლებელია, სწორედ ამიტომ იყო, რომ სხვებზე ცუდად მოახერხა იმ ზმანებათა გადმოცემა, რომელთაც მუდამ ხედავდა გონების თვალთ. ტაიტიზე კი ყველაფერმა ხელი

თავი

შეუწყო. აქ ბევრი ისეთი რამ ნახა, რამაც გააცხოველა მისი ზემთაგონება. ამიტომ მისი ბოლო ნახატები ასე თუ ისე გვახვედრებენ, თუ რას ესწრაფოდა მათი ავტორი. ისინი როგორღაც უცნაურად და ახლებურად მოქმედებენ ჩვენზე. თითქოსდა მისმა სულმა, რომელიც აქამდე უსხეულოდ დაქროდა სივრცეში და თავშესაფარს დაეძებდა, ახლა საბოლოოდ შეისხა ხორცი. გაცვეთილი გამოთქმა რომ ვიხმაროთ, სტრიკლენდმა იქ თავისი თავი იპოვა.

მოსალოდნელი იყო, რომ ამ შორეულ კუნძულზე ჩამოსვლისთანავე გამიახლდებოდა ინტერესი სტრიკლენდისადმი, მაგრამ სხვა სამუშაოში ჩავეფალი და იმის გარდა არაფერი მახსოვდა. მხოლოდ რამდენიმე დღის შემდეგ მომივიდა თავში, რომ მისი ცხოვრება ამ კუნძულზე იყო დაკავშირებული. ასეთი გულმავიწყობა არც იყო გასაკვირი. ბოლოს და ბოლოს, იგი ცხრა წლის წინათ გარდაიცვალა, ხოლო მე კი უკანასკნელად თხუთმეტი წლის წინ ვნახე. გარდა ამისა, ტაიტიმ უფრო მნიშვნელოვანი საქმეებიც დამავიწყა და თითქმის მთელი კვირა ბურანში მამყოფა. მახსოვს, ჩასვლის მეორე დღეს ალიონზე გავიღვიძე და სასტუმროს აივანზე გამოვედი. აივანზე ვერავინ ვნახე და სამზარეულოსკენ გავემართე, მაგრამ სამზარეულო დაკეტილი დამიხვდა. კართან, სკამზე ტაიტელ ბიჭს ეძინა. რაღა გაეწყობოდა, საუზმის იმედი გადავწყვიტე და ზღვის ნაპირისაკენ წავედი.

ჩინელი ვაჭრები უკვე ფუსფუსებენ თავიან პატარა დუქნებში; ცას ჯერ კიდევ დილის ბინდი ჰქონდა გადაკრული; ყურეს სამარისებური მდუმარება დაუფლებოდა, ათ მილზე კუნძული მურეა მოჩანდა, მაღალი და იდუმალი, როგორც წმინდა გრაალის კოშკი.

მე საკუთარ თვალებს არ ვუჯერებდი. ველინგტონის დატოვების შემდეგ ყველა დღე უჩვეულო და განსაკუთრებული იყო. ველინგტონი სუფთა, ლამაზი ინგლისური ქალაქია, თავი ინგლისის სამხრეთ სანაპიროზე გეგონება. ზღვაში რომ გავედით, ქარიშხალი ატყდა და სამი დღე მძვინვარებდა. ცაზე ტყვიისფერი ღრუბლები მისდევდნენ ერთმანეთს. მერე ქარი ჩადგა და ზღვამ ლურჯი ფერი გადაიკრა. წყნარი ოკეანე სხვა ზღვებსა და ოკეანეებზე უფრო უდაბურია. იგი მართლაც რომ უკიდევანოა და სულ ჩვეულებრივი მოგზაურობის დროსაც ფათერაკს ელოდები. თვითონ ჰაერში ტრიალებს უჩვეულო და მოულოდნელი თავგადასავლის სუნი. მაგრამ, როცა ტაიტი გამოჩნდება, ადამიანს ისეთი გრძნობა ეუფლება, თითქოს ოცნებათა ქვეყნის ოქროს კარიბჭე გაიღო. მეზობლად მურეაა, ქვისგან შენივთული საოცრება, ამაყად აღმართული უსაზღვრო ოკეანეში იდუმალი და მიუწვდომელი. კბოდეებითა და ქარაფებით

წყნარი ოკეანის კუნძულს მონსერატს გაგონებთ და გეჩვენება, რომ პოლინეზიელი რაინდები უცნაურ რიტუალებს ასრულებენ რაღაც უკეთური საიდუმლოს დასაცავად. რაც უფრო უახლოვდები კუნძულს და მკაფიოდ არჩევ ფრიალო კლდეებს, მით უფრო ლამაზად გეჩვენება იგი. კუნძული მტკიცედ იცავს თავის საიდუმლოებას და გვერდით რომ ჩაუვლი, თითქოს იკუნტება და მთლიანად

ეხვევა ქვის პირქუმ წამოსასხამში. არც ის უნდა გაგიკვირდეს, რომ ბრაგებში გასასვლელის ძებნისას მურყა ანაზდად გაუჩინარდეს და წინ მხოლოდ დაუბოლოებელი ლურჯი ოკეანე გადაგეშალოს.

ტაიტი მაღალი, მწვანე კუნძულია. ალაგ-ალაგ უფრო მუქი მწვანე გასდევს კალთებზე. ზოლები მყუდრო ხეობებია. ამ ხეობათა ბნელ წიაღში ბუნების შეუცნობელი სული ბინადრობს: რაკრაკითა და ქვიდან ქვაზე ხტომით მიედინებიან ცივი ნაკადულები და გრძნობ, რომ აქ ცხოვრება დასაბამიდან გაკვალულ ჩრდილოვან ბიკიკს მისდევს. გრძნობ და, შენს გულში შიში და ნაღველი იბუდებს, მაგრამ მალევე გადაგივლის ორივე და კვლავ თავდავიწყებით გადაეშვები ალტაცებისა და სიხარულის ზღვაში. ეს ის ნაღველია, მასხარას რომ გაუელვებს თვალებში, როცა ხალხი მხიარულად ხარხარებს მის სისულელეზე. მასხარას ტუჩები უცინის, უფრო ლაზათიანად ხუმრობს, მაგრამ უფრო და უფრო ტანჯავს სიმარტოვე და მიუსაფრობა.

ტაიტი გიღიმის. ტაიტი გულით გეპატიჟება. იგი საყვარელ ქალსა ჰგავს, უშურველად რომ გიძღვნის ალერსსა და სითბოს.

ტაიტიზე ყველაფერს მაინც პაპიეტეს ნავსადგური სჯობს. ღუზაზე მდგომ შხუნებს სისუფთავისაგან კრიალი გაუდით, ნაპირზე თეთრი კოხტა ქალაქია გაშენებული, ალისფერი ტროპიკული ყვავილები ცეცხლივით ანთია ლურჯი ცის ფონზე და ვნებიან კივილად მოსდებია იქაურობას. ისეთი ჟინიანები და თავშეუკავებელნი არიან, რომ მათ დანახვაზე ლამის სუნთქვა შეგეკრას. გემის მოსვლისას ნაპირზე მხიარული, ლაღი ბრბო გამოეფინება, ხმაურიანი, მკვირცხლი, სიცოცხლით სავსე ბრბო. ნაპირს ყავისფერი სახეების ზღვა ფარავს; ათასი ფერი ირევა ლურჯად მოელვარე ცის ქვეშ. ერთი ამბით ხსნიან და ამოწმებენ ბარგს, ფუსფუსებენ, ჟრიამულობენ, ყველა გიღიმის, ცხელა, ამდენმა ფერმა ლამის დაგაბრმავოს!

თავი

ორმოცდამეექვსე

ტაიტიზე სულ ახალი ჩასული ვიყავი, როცა კაპიტანი ნიკოლსი გავიცანი. იგი თვითონვე მოვიდა ჩემთან ერთ დილას, როცა საუზმეს გეახლებოდით სასტუმროს აივანზე. გამეცნო და მითხრა: გავიგე, ჩარლზ სტრიკლენდის ცხოვრებით ყოფილხართ დაინტერესებული და სწორედ იმაზე მინდა გემუსაიფოთო. ტაიტის ისეთივე ჭორიანია, როგორც ინგლისური სოფელი. მე ერთი-ორჯერ მოვიკითხე სტრიკლენდის ნახატები და ეს ამბავი ელვის სისწრაფით გავრცელდა მთელ კუნძულზე.

- ხომ არ გისაუზმიათ? - ვკითხე ჩემს ახალ ნაცნობს.

- როგორ არა. დილას ყავა გეახელით, მაგრამ ორიოდე ყლუპ ვისკიზე კი ნამდვილად არ ვიტყოდი უარს.

ჩინელი ბიჭი ვიხმე, რომ ვისკი შემეკვეთა.

- ვითომ ადრე ხომ არ არის დალევა? - მკითხა კაპიტანმა.

- მაგაზე საკუთარ ღვიძლს მოელაპარაკეთ, - მივუგე მე.

- ისე, საერთოდ, დალევის წინააღმდეგი ვარ, - ღიმილით შენიშნა კაპიტანმა, როცა ჭიქა თითქმის სანახევროდ აავსო კანადური ვისკით. ღიმილის დროს ჩაყვითლებული და ჩამტვრეული კბილები უჩანდა. კაპიტანი საშუალო ტანის, კაფანდარა კაცი გახლდათ. მოკლედ შეკრეჭილი ჭალარა თმა და ასეთივე ფერის ხეშეში უღვაშები ჰქონდა. ეტყობოდა, ორი დღე მაინც იქნებოდა რაც პირი არ გაეპარსა. მზით დამწვარი, ყავისფერი სახე ღრმა ნაოჭებით დაღაროდა, წვრილ ლურჯ თვალეში საოცარი ცბიერება ეხატებოდა. ეს თვალეები უყურადღებოდ არ ტოვებდნენ ჩემს უმცირეს მოძრაობასაც კი და მაშინვე მივხვდი, რომ მათი პატრონი გვარიანი გაიძვერა იყო, თუმცა ახლა თავგამოდებით ცდილობდა გულდია და სანდო კაცად მოეჩვენებინა ჩემთვის თავი. ტანზე ბინძური მომწვანო კოსტიუმი ეცვა, ხელებს კი ძალიან მოუხდებოდა ერთი კარგი დაბანა.

- სტრიკლენდს კარგად ვიცნობდი, - დაიწყო მან, როცა სავარძლის საზურგეს მიეყრდნო და ჩემ მიერ შეთავაზებული სიგარა გააბოლა, - ამ კუნძულზე ჩემი წყალობით მოხვდა.

- პირველად სად გაიცანით?

- მარსელში.

- იქ რას საქმიანობდით?

კაპიტანმა პირფერულად გამიღიმა და მიპასუხა:

- სწორე გითხრათ, სულ უსაქმოდ გახლდით.

ჩემი ახალი მეგობრის გარეგნობა მეტყველებდა, რომ არც ახლა იყო უკეთეს დღეში.

გადავწყვიტე, გამემტკიცებინა ეს სასარგებლო ნაცნობობა. ასეთი მაწანწალები ყოველთვის ანაზღაურებენ იმ მცირე ხარჯებს, რომელთაც მათთან ურთიერთობის დროს ეწევით. ისინი ადვილად გიმეგობრდებიან, ყოველთვის მზად არიან სამასლაათოდ; არასოდეს არ იბღინებებიან და საკმარისია, სასმელი შესთავაზო, რომ მაშინვე გაგიღონ გულის კარები. სულ არ გიძნელებათ იმათთან დაახლოება, ხოლო

თუკი იმათ ენამზეობას ყურს არ მოარიდებთ, მთლიანად მოგენდობიან და მაღლიერც კი დაგრჩებიან. საუბარი ძალიან უყვართ, თანაც ამ საუბრის დროს ყოველნაირად ცდილობენ თავი განათლებულად მოგაჩვენონ. ისინი, მეტწილად, შესანიშნავი მთხრობელები არიან, რადგან ცხოვრების გამოცდილებაც დიდი აქვთ და არც ფანტაზია აკლიათ. პატიოსნებითა და პირიანობით ვერ დაიკვებებიან, მაგრამ კანონს საკმაოდ სცემენ პატივს, მით უმეტეს, თუ ამ კანონს ძალა უმაგრებს ზურგს. იმათთან პოკერის თამაში სახიფათოა, მაგრამ ძალიან მარჯვედ იქცევიან და ეს კიდევ უფრო მეტ ეშხს აძლევს ამ საუცხოო თამაშს.

ტაიტიზე ყოფნისას კარგად გავიცანი კაპიტანი ნიკოლსი და არც მიზარალია. მე მიმაჩნია, რომ ჩემი ნაყიდი სიგარები, ვისკი (კოკტეილზე მან, როგორც ალკოჰოლიანი სასმელების მტრებს ჩვევიათ, თავიდანვე გადაჭრილი უარი განაცხადა) და ის რამდენიმე დოლარი, რომელიც ისეთი სახით გამომართვა, თითქოს აქეთ მცემდა პატივს, არც კია სახსენებელი იმ სამსახურთან, რომელიც კაპიტანმა ნიკოლსმა გამიწია: იგი მართობდა მთელი იმ ხნის განმავლობაში, რაც ტაიტიზე დავყავი. არა, მე ძალიან დავალებული ვარ მისგან და უფლება არა მაქვს ორიოდ სტრიქონით მოვიშორო თავიდან.

არ ვიცი, რატომ შემოსწყრა კაპიტანი ნიკოლსი ინგლისს. ამ საკითხს მუდამ დუმილით უვლიდა გვერდს და მეც არ ჩავძიებვიარ, რადგან ვიცოდი, რომ მისი ყაიდის ხალხში ჯიქური კითხვა მაინცდამაინც დიდ თავაზიანობად არ ითვლება. ისე, ნართაულებით კი მიმახვედრა, რომ თვითონ სულ არ იყო დამნაშავე თავის უბედურებაში და რომ, საერთოდ, უსამართლობის მსხვერპლად მიაჩნდა თავი. მივხვდი, რომ ლაპარაკი თაღლითობასა და

თავი

ძალადობაზე იყო და დიდი ამბით ვუკრავდი კვერს, როცა მეტროპოლიის მოხელეთა ჯოჯოხეთურ უსულგულობაზე წამოიწყებდა ლაპარაკს. სამაგიეროდ, ძალიან სასიამოვნო იყო იმის გაგება, რომ სამშობლოში გადატანილ უბედურებათა მიუხედავად, მგზნებარე პატრიოტად დარჩენილიყო. კაპიტანი ნიკოლსი ხშირად მეუბნებოდა: „ინგლისს, სერ, არც ართი ქვეყანა არ შეედრება მსოფლიოშიო“ და ყოველ წუთს გაგრძნობინებდა, ყველა ამ ამერიკელზე, დაგოზე, ჰოლანდიელსა და კანადელზე უკეთესი ვარო. მაგრამ კაპიტანი ნიკოლსი ბედნიერ კაცად მაინც არ ჩათვლებოდა, რადგან კუჭის სიმჟავე დაქვეითებული ჰქონდა და პეპსინის აბებს წუწნიდა ხოლმე. გარდა ამისა,

დილაობით მადა არა ჰქონდა, თუმცა უნდა ითქვას, რომ ეს უმადობა სულ არ უფუჭებდა გუნებას. მას უფრო დიდი მიზეზი ჰქონდა საიმისოდ, რომ ნაწყენი ყოფილიყო ამ ცხოვრებაზე. ეს მიზეზი კი ის გახლდათ,

რომ რვა წლის წინათ დაუფიქრებლად შეერთო ცოლი. ქვეყნად არიან ადამიანები, რომელთაც მოწყალე ზეცამ მარტოხელობა გადაუწყვიტა, მაგრამ საკუთარი სიჯიუტისა თუ რაღაც წინასწარ გაუთვალისწინებელ გარემოებათა გამო არღვევენ ზეგარდმო ბრძანებას და ცოლს ირთავენ. ქვეყნად ამისთანა კაცზე საცოდავი არავინაა და კაპიტანი ნიკოლსი ერთ-ერთი ამათგანი გახლდათ.

მე გავიცანი მისი ცოლი, იგი ოცდაათ წელს იქნებოდა მიღწეული, თუმცა, ისეთი ქალი იყო, რომელთა ასაკს ადვილად ვერ დაადგენ: ოცი წლისაც ასეთი იქნებოდა და, ალბათ, არც ორმოცი წლისა შეიცვლებოდა დიდად. მე მეჩვენებოდა, რომ ეს ქალი, როგორღაც, სულ გადაგლესილ-გადატკეცილი იყო. სადა სახე და თხელი ტუჩები მუდამ დამაბული ჰქონდა, კანი მაგრად გადასჭიმოდა სხეულზე, ღიმილი ნაძალადევი იცოდა, თმა ალოკილს მიუგავდა და ტანზეც შემოტკეცილი კაბა ეცვა. ვერაფრით ვერ მივმხვდარიყავი, თუ რატომ შეირთო იგი კაპიტანმა ნიკოლსმა და თუ შეირთო, რატომ არ გამოირდა. თუმცა, ალბათ, მრავალჯერ შეეცადა და სწორედ იმიტომ იყო ასეთი სევდიანი, რომ დღემდე ვერ მიაღწია მიზანს. დარწმუნებული ვარ, ქვეყნის დასალიერში მიდიოდა და ქვესკნელში იმალებოდა, მაგრამ ეს ბედივით ადევნებული

და სინდისივით დაუნდობელი ქალი ყველგან პოულობდა. იგი ისევე ვერ მოიშორებდა ამ ქალს, როგორც შედეგი ვერ მოიშორებს მიზეზს.

თაღლითი ხელოვანისა და აგრეთვე ჯენტლმენის მსგავსად, არც ერთ კლასს არ ეკუთვნის. მას ვერც მაწანწალის თავხედობა გააკვირვებს და ვერც კარის მტკიცე ეტიკეტი. მაგრამ მისის ნიკოლსი იმ ცნობილ კლასს ეკუთვნოდა, რომელსაც საშუალოზე დაბლა მდგომს უწოდებენ. მამა პოლისმენი ჰყავდა და, რამდენადაც მივხვდი, საკმაოდ მარჯვე და გერგილოიანი.

არ ვიცი, რითი მიიზიდა მისმა შვილმა კაპიტანი ნიკოლსი, მაგრამ დარწმუნებული ვარ, რომ აქ სიყვარული არაფერ შუაში იყო. მე არასოდეს გამიგონია ამ ქალის ხმა, მაგრამ სავსებით შესაძლებელია, რომ ოჯახში კარგა გრძელი ენა ჰქონოდა. ყოველ შემთხვევაში, კაპიტანს ცეცხლივით ეშინოდა მისი. ხანდახან, სასტუმროს აივანზე რომ ვისხედით ხოლმე, კაპიტანი ნიკოლსი ქუჩაში თავის ცოლს მოჰკრავდა თავს. ქალი აივანს ისე აუვლ-ჩაუვლიდა, რომ არც კი ამოგვხედავდა. იგი ვითომ ვერც კი გვამჩნევდა, მაგრამ კაპიტანს საშინელი მოუსვენრობა შეიპყრობდა. რამდენჯერმე

დაიხედავდა საათზე და ბოლოს ოხვრით ამოილაპარაკებდა, რა გაეწყობა, უკვე ჩემი წასვლის დროც მოსულაო. ამას იტყოდა, და, თოკით რომ დაგება, აღარ

დადგებოდა. ვისკიც კი აღარ ჭრიდა. არადაა ამ კაცს არც გრიგალი აშინებდა, არც ტაიფუნი და მარტო ერთი რევოლვერით მთელ დუჟინ უიარალო ზანგს შეებრძოლებოდა. ხანდახან მისის ნიკოლსი თავის ქალიშვილს, შვიდი წლის უფერულ, კუმტ ბავშვს გამოგზავნიდა ხოლმე სასტუმროში.

- დედამ მოდიო, - დაიწიკვინებდა ბავშვი.

- ახლავე, ჩემო კარგო, - ეტყოდა ხოლმე კაპიტანი ნიკოლსი, მაშინვე ფეხზე წამოვარდებოდა და ბავშვს მიჰყვებოდა. ჩემი აზრით, ეს შესანიშნავი მაგალითია იმის დასამტკიცებლად, რომ სული ყოველთვის სძლევს მატერიას. ცოტათი გადავუხვიე სათქმელს, მაგრამ რაც მოგახსენეთ, მე მგონი, ჭკუის სასწავლებელი უნდა იყოს.

მოსვლა გეგონებოდა. მაგიდები ყირავდებოდა, ჭიქები იმსხვრეოდა, ისმოდა ჯოჯოხეთური ღრიალი, კივილი, კვნესა. ქალები დაიფანტნენ - ზოგი ქუჩაში გავარდა, ზოგმა დახლს შეაფარა თავი. გამვლელები ჯგუფ-ჯგუფად შემორბოდნენ ბარში და ჩხუბში ებმებოდნენ. ისმოდა ყველა ენაზე წარმოთქმული წყევლა-კრულვა. დროდადრო ვინმეს განწირული კივილი ამოხდებოდა. დარბაზის შუაგულში ზედახორა იდგა. უცებ, სად იყო, და სად არა, პოლიცია გაჩნდა და, ვისაც კი შეეძლო - მოუსვა. დარბაზში ხალხი შეთხელდა და გამოჩნდა იატაკზე უგრძობლად დაგდებული უხიაკი ბილი. მას თავი ჰქონდა გაჩეხილი. კაპიტანმა ნიკოლსმა ძალით გაათრია ქუჩაში ხელში დაჭრილი, ტანსაცმელშემოფლეთილი სტრიკლენდი. თვითონ კაპიტანისათვის ცხვირი გაეტეხათ და მთელი სახე სისხლით ჰქონდა მოსვრილი. - მე მგონი, აჯობებს, რომ აქედან მანამ მოუსვა, სანამ უხიაკი ბილი საავადმყოფოდან გამოვა, - ურჩია მან სტრიკლენდს, როცა „ჩინურ ხუხულაში“ მივიდნენ და სისხლი მოიბანეს.

- ეს კი ნამდვილად მამლების ჩხუბს წააგავდა, - შენიშნა ბოლოს სტრიკლენდმა და, დარწმუნებული ვარ დამცინავად გაიღიმა.

კაპიტანმა ნიკოლსმა კარგად იცოდა, თუ რა გულდრძო კაცი იყო უხიაკი ბილი და ძალიან შეშფოთდა. სტრიკლენდმა ორჯერ დაჯაბნა მტერი და მულატი კი ისეთი კაცი არ იყო, ვინმეს ჯავრი შეეჭამა. ახლა პირდაპირ აღარ ეცემოდა სტრიკლენდს და არც ძველებურად აჩქარდებოდა, მაგრამ ადრე იქნებოდა თუ გვიან, მიპარვით ჩასცემდა ბეჭებში დანას. ერთი-ორი დღის შემდეგ კი ვინმე ამოათრევდა ნავსადგურის მღვრიე წყლიდან უსახელო მაწანწალას გვამს.

ნიკოლსი მეორე დღესვე წავიდა უხიაკი ბილის ტრაქტირში და მერე იქაურობა დაეწონა. ბილი ისევ საავადმყოფოში იწვა, მაგრამ ცოლმა ამბავი მოიტანა, ჩემმა ქმარმა ფიცი დადო, გამოვალ თუ არა, სტრიკლენდი უნდა მოვკლაო. გავიდა ერთი კვირა.

- მე ყოველთვის ვამბობდი, თუ დარტყმაა, ისე უნდა დაარტყა, კარგა ხანს ვეღარ უნდა დადგეს ფეხზე-მეთქი, - თავის კანტურით თქვა კაპიტანმა ნიკოლსმა. - იმის დრო მაინც გექნება, რომ მიიხედ-მოიხედო და რაიმე გზას დაადგე.

მერე სტრიკლენდს ბედმა გაუღიმა: ავსტრალიაში მიმავალ ერთ გემზე ცეცხლფარეში დასჭირდათ. ძველი ცეცხლფარეში ლოთობით გაგიჟებულიყო და გიბრალტარში გადამხტარიყო.

- ახლავე გავარდი ნავსადგურში და კონტრაქტზე ხელი მოაწერე, - უთხრა კაპიტანმა ნიკოლსმა სტრიკლენდს, - საბუთები, მადლობა ღმერთს გაქვს.

სტრიკლენდი მაშინვე წავიდა და კაპიტან ნიკოლსს ამის მერე აღარ უნახავს თავისი მეგობარი. გემი სულ ექვს საათს იდგა ნავსადგურში. შელამებისას, როცა კაპიტანმა ნიკოლსმა თხელი კვამლი შენიშნა ცაზე, გემი უკვე მედგრად მიაპობდა ცივ ტალღებს და აღმოსავლეთისაკენ მიიჩქაროდა.

მე შევეცადე, რაც შეიძლება ზუსტად გადმომეცა კაპიტანის ნაამბობი, რადგან საინტერესოდ მომეჩვენა კონტრასტი ამ შფოთიან ეპიზოდებსა და იმ მშვიდ დღეებს შორის, როცა სტრიკლენდი ეშლი გარდენზე ცხოვრობდა და ბირჟის მაკლერად მუშაობდა. მაგრამ ისიც ვიცი, რომ კაპიტანი ნიკოლსი დიდი ცრუპენტელა ვინმე იყო და სულ ადვილად შეიძლებოდა მის ნაამბობში ერთი სიტყვაც არა ყოფილიყო მართალი. სულ არ გამიკვირდებოდა, ვინმეს რომ ეთქვა, კაპიტანი ნიკოლსი სულ არ იცნობდა სტრიკლენდს და ისიც, რაც მარსელზე გაიმბო, ჟურნალებიდან ჰქონდა ამოკითხული.

თავი ორმოცდამეშვიდე

მე შევეცადე, ერთმანეთთან დამეკავშირებინა კაპიტანი ნიკოლსის მიერ სხვადასხვა დროს მონაყოლი ამბები და ახლა, მგონი, შევძლებ, რომ თანმიმდევრულად გადმოგცეთ ისინი. კაპიტანმა ნიკოლსმა და სტრიკლენდმა ერთმანეთი იმ წლის ზამთარში გაიცნეს, როცა მე უკანასკნელად შევხვდი სტრიკლენდს პარიზში. არ ვიცი, როგორ ცხოვრობდა იგი იმ რამდენიმე თვეს, რაც ჩვენი ბოლო შეხვედრიდან ნიკოლსთან შეხვედრამდე გავიდა, მაგრამ, ეტყობა, ძალიან გაუჭირდა, რადგან კაპიტანმა ნიკოლსმა იგი ღამის გასათევ სახლში გაიცილა. მარსელში იმ დროს გაფიცვა იყო და მთლად უსახსროდ დარჩენილმა სტრიკლენდმა იმ მცირეოდენი თანხის გაკეთებაც ვერ შეძლო, რომელიც სულის მოსაბრუნებლად ჰყოფნიდა ხოლმე. მარსელის ღამის გასათევი სახლი უზარმაზარ ქვის შენობაშია მოთავსებული. აქ ღარიბებსა და უმუშევრებს ერთი კვირის განმავლობაში აძლევენ ღამის გათევის უფლებას, თუკი ბერებს საბუთებს წარუდგენენ იმის დასამტკიცებლად, რომ მუშები არიან. კაპიტანმა ნიკოლსმა მაშინვე შეამჩნია კარის გაღების მომლოდინე ბრბოში უჩვეულო შესახედაობის ბრგე მამაკაცი. ხალხი უხმოდ იცდიდა. ზოგი ბოლთას

სცემდა, ზოგი კედელს მიყრდნობოდა, ზოგი კი ქვაფენილის კიდეზე ჩამომჯდარიყო და ფეხები არხში ჩაეკიდა. მალე ისინი კანტორაში შეუშვეს. ბერმა სტრიკლენდის საბუთებს რომ გადახედა, ინგლისურად ჰკითხა რაღაც, მაგრამ კაპიტანს იმ დღეს საშუალება არ მიეცა, გამოლაპარაკებოდა, რადგან ყველანი ერთ დიდ დარბაზში შეყარეს, სადაც მაშინვე ვიღაც ბერი შემოვიდა უზარმაზარი ბიბლიით, კათედრას მიაშურა და ქადაგება დაიწყო. საწყალი უმუშევრები იძულებულნი იყვნენ ღამის გათევის საზღაურად ეს

მომაბეზრებელი ქადაგებანი მოესმინათ. სტრიკლენდი და კაპიტანი ნიკოლსი სხვადასხვა ოთახში გაანაწილეს. დილის ხუთ საათზე ვიღაც ახოვანმა ბერმა ჩამოიარა და ყველა წამოყარა ლოგინიდან. კაპიტანმა საწოლი გაასწორა, პირი დაიბანა და სტრიკლენდი მოათვალიერა, მაგრამ იგი უკვე გაუჩინარებულყო. კაპიტანმა ერთ საათს ქუჩაში იხეტილა იმ მწარე სიცივეში, მერე ვიქტორ ჟელიუს მოედნისაკენ გაემართა, სადაც ჩვეულებრივ იკრიბებიან ხოლმე უმუშევარი მეზღვაურები. აქ კვლავ დაინახა სტრიკლენდი. იგი ძეგლს მიყრდნობოდა და თვლემდა. კაპიტანმა მუჯლუგუნით გამოაფხიზლა და უთხრა:

- წამო, ძმობილო, ვისაუზმოთ!

- მომწყდი თავიდან!

მე ვიცანი ჩემი მეგობრის ლაკონიური სტილი და კაპიტან ნიკოლს უფრო მეტი ნდობით მივაპყარ ყური.

- გაიჭედე? - ჰკითხა კაპიტანმა.

- გადაშენდი აქედან, - დაულრინა სტრიკლენდმა.

- წამომყევი, რაიმე საჭმელს გიშოვი.

სტრიკლენდი ცოტა შეეყოყმანდა, მაგრამ მერე გადაწყვიტა და ზღაზვნით გაჰყვა. ორივენი იმ სასადილოში შევიდნენ, სადაც უფასოდ იძლეოდნენ პურის ნატებს, ოღონდ იმ პირობით, რომ იქვე შეეჭამათ. აქედან „ერთი ჩამჩა წვნიანისაკენ“ გაემართნენ. აქ დამშეულებს შეეძლოთ დღეში ორჯერ - თერთმეტსა და ოთხ საათზე, ერთი თეფში თხელი, მლაშე წვნიანი მიეღოთ.

ეს ორი სასადილო საკმაო მანძილით არის დაშორებული ერთმანეთს და ძალიან უნდა გშიოდეს, რომ ორივე მოიარო. ასე ისაუბმეს ჩარლზ სტრიკლენდმა და კაპიტანმა და ამით საფუძველი ჩაუყარეს თავიანთ მეგობრობას.

ეს თავისებური მეგობრობა სულ ოთხიოდე თვეს გაგრძელდა. ეს ოთხი თვე ორივემ მარსელში გაატარა. დიდი თავგადასავალი არც ერთს არ გადახდენია თავს, თუ თავგადასავლად რაიმე უჩვეულო და მოულოდნელ შემთხვევას მივიჩნევთ. ორივენი დღედაღამ იმის ფიქრსა და ცდაში იყვნენ, რომ ღამის გასათევი და მუცლის გვრემის დასაცხრომი ფული ეშოვათ. ნეტა შემეძლოს, რომ თქვენც დაგანახოთ ის ფერადი, ცოცხალი სურათები, რომლებიც მე თვალნათლივ დავინახე, როცა კაპიტანი ნიკოლსი მარსელში გატარებულ დრეებზე მელაპარაკებოდა. ყველაფერი რომ ამეწერა, რაც ამ ორმა ადამიანმა გადაიტანა ამ ზღვისპირა ქალაქის „ფსკერზე“, შესანიშნავი წიგნი გამოვიდოდა, ხოლო იმ ხალხის ნალაპარაკებიდან, რომელიც მათ ირგვლივ ტრიალებდა,

ენათმეცნიერი ჟარგონის სქელტანიან ლექსიკონს შეადგენდა. მაგრამ მე იძულებული ვარ, მხოლოდ რამდენიმე ეპიზოდით დაგვმაყოფილდე. ისეთი შთაბეჭდილება დამრჩა, რომ ისინი მეტად დამაბულ, უხეშ, პირველყოფილ და მოუსვენარ ცხოვრებას ეწეოდნენ და ჩემი ნაცნობი ხმაურიანი მარსელი თავისი კონფორტაბელური ოტელებითა და მდიდრებით გადავსებული რესტორნებით უცებ სულ სხვანაირი - უსიცოცხლო და ბანალური გახდა. შევნატრი იმ ხალხს, რომელთაც საკუთარი თვალით უნახავთ კაპიტან ნიკოლსის მიერ აღწერილი სურათები.

როცა ღამის გასათევი სახლის კარი მიუხურეს, სტრიკლენდი და კაპიტანი ნიკოლსი „უხიაკი ბილის“ სტუმართმოყვარეობას მიენდნენ. ეს ბილი მეზღვაურთა სასადილოს პატრონი იყო, ერთი ვირგლა, მუმტმაგარი მულატი. იგი საკვებსა და თავშესაფარს აძლევდა „მეჩეჩზე დარჩენილ“ მეზღვაურებს და საბოლოოდ სამუშაოზედაც აწყობდა ხოლმე მათ. სტრიკლენდმა და კაპიტანმა ნიკოლსმა მთელი თვე იცხოვრეს მასთან, იატაკზე ეძინათ შვედ, ბრაზილიელ, ზანგ მეზღვაურებთან ერთად (მეზღვაურთათვის ორი ცარიელი ოთახი იყო გამოყოფილი) და ყოველდღე ვიქტორ ჟელიუს მოედანზე იყვნენ დარჭობილი. ამ მოედანზე გემის კაპიტნები მოდიოდნენ ეკიპაჟის შესავსებად. უხიაკ ბილს ცოლად ამერიკელი ქალი ჰყავდა, ერთი ფაშფაშა ბინძური დედაკაცი, რომლის ასეთი დაკნინებისა და გადაგვარების მიზეზი არავინ იცოდა. ეს დედაკაცი რიგრიგობით იშველიებდა თავის მდგმურებს საოჯახო საქმეებში. კაპიტან ნიკოლსის

აზრით, სტრიკლენდი მარჯვედ დაუძვრა ამ მოვალეობას - იმი ნაცვლად, რომ იატაკი მოეხება, უხიაკი ბილის პორტრეტი დახატა. სასადილოს პატრონმა ტილო, საღებავები და ფუნჯები უყიდა და ერთი გირვანქა კონტრაბანდული თამბაქოც აჩუქა. ჩემი ვარაუდით, ეს სურათი, ალბათ, ახლაც ამშვენებს ჟოლეტის სანაპიროს მახლობლად მდგომი ნახევრად დანგრეული სახლის სასტუმრო ოთახს და ახლა, სულ ცოტა, ათას ხუთასი გირვანქა სტერლინგი ღირს. სტრიკლენდს უნდოდა ავსტრალიის ან ახალი ზელანდიისაკენ მიმავალ გემზე მოწყობილიყო სამუშაოდ და ტაიტიზე ან სამოაზე ჩამომხტარიყო. არ ვიცი, რატომ გადაწყვიტა სამხრეთის ზღვებისაკენ წასვლა, ისე კი მახსოვს, რომ მუდამ ოცნებობდა ეცხოვრა რომელიმე მწვანე, მზიან კუნძულზე, რომელსაც ირგვლივ ლურჯი ზღვა ექნებოდა შემორტყმული, უფრო ლურჯი, ვიდრე ჩრდილო განედებშია. მე მგონი, სწორედ ამიტომ ჩაებლაუქა კაპიტან ნიკოლსს, რომ იგი კარგად იცნობდა ამ მხარეს. ალბათ, სულაც კაპიტანმა დაარწმუნა, რომ ყველაზე კარგად ტაიტიზე მოეწყობოდა.

- ტაიტი ხომ ფრანგებისაა და ისინი ისე ჯოჯოხეთურად მეწვრილმანეები არ არიან, - ამიხსნა კაპიტანმა ნიკოლსმა. მივხვდი, თუ რისი თქმა უნდოდა კაპიტანს.

სტრიკლენდს მეზღვაურის საბუთები არა ჰქონდა, მაგრამ უხიაკ ბილს ამისთანა დაბრკოლება არაფრად მიაჩნდა, მით უმეტეს, როცა საქმიდან სარფას გამოელოდა (იგი პირველი თვის ხელფასს ართმევდა იმ მეზღვაურს, რომელსაც სამუშაოზე მოაწყობდა). ბედად იმ დროს ერთი ინგლისელი ცეცხლფარეში გარდაიცვალა და ბილმა იმისი საბუთები მისცა სტრიკლენდს. მაგრამ ორივენი, სტრიკლენდიცა და კაპიტანი ნიკოლსიც აღმოსავლეთისაკენ მიილტვოდნენ, სამუშაო კი მხოლოდ იმ გემებზე იყო, რომლებიც დასავლეთით უნდა წასულიყო.

ორჯერ გამოჩნდა ადგილი, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ხოლო მესამედ ნიუკასტლში მიმავალ გემზე (ეს უკანასკნელი ქვანახშირს ეზიდებოდა) და სტრიკლენდმასამივეჯერ უარი თქვა. უხიაკი ბილი ჯიუტებს ვერ იტანდა, მით უმეტეს, როცა ეს ჯიუტობა ზარალსაც აყენებდა და ორივენი კინწისკვრით გამოყარა თავისი სახლიდან. სტრიკლენდი და კაპიტანი ნიკოლსი კვლავ ულუკმაპუროდ დარჩნენ.

უხიაკი ბილის მაგიდა სიუხვითა და მაწივრობით არ გამოირჩეოდა, მშვიერი კაცი იქ

სტომაქს ვერ ამოივსებდა, მაგრამ სტრიკლენდი და კაპიტანი მაინც კარგა ხანს სინანულით იხსენიებდნენ იქაურობას. ახლა კარგად გაიგეს, რას ერქვა ნამდვილი შიმშილი. „ღამის გასათევი სახლი“ და „ერთი ჩამჩა წვნიანი“ მათთვის დაკეტილი აღმოჩნდა და მხოლოდ „პურის ნაჭრის“ მოწყალების ანაბარა დარჩნენ. ძილით სადაც მოუხდებოდათ, იქ ეძინათ - ხან ჩიხში ჩაყენებულ საბარგო ვაგონში, ხან საწყობებს უკან მიყრილ ფორნებში, მაგრამ სასტიკი ყინვა იდგა და ერთ-ორ საათს რომ მოატყუებდნენ თვალს, ისევ ქუჩაში უნდა გამოვარდნილიყვნენ და სირბილი დაეწყოთ გასათბობად. ყველაზე უფრო კი თამბაქოს უქონლობა აწუხებდათ. კაპიტანი ნიკოლსი ხომ სულ ვერ ითმენდა მოუწევლობას, ლუდის ბარებში დადიოდა საშოვარზე და მართლაც პოულობდა შეგვიანებული მოქეიფეების მიერ გადაყრილ ნამწვავებს.

- ათასნაირი ნაგვით ვტენიდი ჩიბუხს, - ჩაილაპარაკა კაპიტანმა ნიკოლსმა და ცოტა ხანს ფიქრიანად აკანტურა თავი. მერე ორი სიგარა ამოიღო ჩემი სათუთუნიდან, ერთი პირში გაიჩარა, მეორეს კი ჯიბეში უკრა თავი.

დროდადრო საფოსტო გემს გადმოტვირთავდნენ და ცოტაოდენ ფულს შოულობდნენ.

ეს მაშინ ხდებოდა, როცა კაპიტანი ნიკოლსი გემის ბოცმანის გაცნობას მოახერხებდა. ხანდახან ინგლისურ გემებზე შეიპარებოდნენ და მსუყედ ისადილებდნენ. ეს ცოტა სახიფათო იყო, რადგან გემის ოფიცერს რომ მოხვედროდნენ თვალში, ისეთ პანდურს მიიღებდნენ, რომ სულ კოტრიალკოტრიალით გადაბრძანდებოდნენ ნაპირზე. თუ მუცელი ამოყორილი გაქვს, პანდური ვერაფერს დაგაკლებს, - შენიშნა კაპიტანმა ნიკოლსმა, - ჩემდა თავად, მაინცდამაინც არა მწყინდა. ოფიცერებს თვალი უნდა ეჭიროთ, რომ გემზე წესრიგი იყოს.

მე ცოცხლად წარმომიდგა თვალწინ პანდურამოკრული კაპიტანი, ვიწრო ტრაპზე რომ მიგორავდა და თან, როგორც ჭეშმარიტ ინგლისელს შეეფერება, აღტაცებული იყო მშობლიური სავაჭრო ფლოტის მტკიცე დისციპლინით. იშვიათად თევზეულის ბაზარზეც შოულობდნენ სამუშაოს. ერთხელ ფორთოხლით სავსე უთვალავი ყუთი გადმოტვირთეს პლატფორმიდან და თითო-თითო ფრანკი გააკეთეს. ერთ დღეს კი ქუდბედი დაეცათ: ერთმა მოიჯარადემ მადაგასკარიდან კეთილი იმედის კონცხის შემოვლით მოსული გემის შეღებვა ითავა და ორივენი აიყვანა მუშებად. რამდენიმე დღის განმავლობაში თოკებით იყვნენ ჩამოკიდებულნი და გემის დაჟანგულ კორპუსს ღებავდნენ. სტრიკლენდი ამ დროს, ალბათ, თავისებურად, მწარედ ხუმრობდა. მე ვკითხე კაპიტანს. გაჭირვებაში როგორ იქცეოდა-მეთქი.

- არ მახსოვს, რომ დაეწუწუნოს, - მიპასუხა მან. - ხანდახან კი მოიქუფრებოდა, მაგრამ, როცა დილიდან ლუკმა არ გვექონდა პირში ჩაშვებული და „ჩინურ ხუხულაში“ ღამის გასათევი ფულიც არ მოგვეძეოდა ჯიბეში, ისე მხიარულად იყო, თითქოს არაფერი აქვს საფიქრალიო.

ამან სულ არ გამაოცა. სტრიკლენდი გაჭირვებაში არასოდეს არა ჰკარგავდა მხნეობას. ძნელია იმის თქმა, თუ რა იყო ამის მიზეზი - თანდაყოლილი სიმშვიდე თუ სიჯიუტე და შეუპოვრობა.

„ჩინურ ხუხულას“ ბუტერის ქუჩაზე მდებარე საცოდავ სასტუმროს ეძახდნენ ნავსადგურში მოყილე უმუშევრები. ამ სასტუმროს პატრონი, ცალთვალა ჩინელი, საწოლს ექვს სუდ აქირავებდა, ხოლო ვისაც ამდენი არა ჰქონდა, სამ სუს იხდიდა და იატაკზე ათევდა რამეს. აქ რამდენიმე თავიანთნაირი გაუბედურებული კაცი გაიცნეს. როცა ჯიბე ცარიელი ჰქონდათ და გარეთ სუსხიანი ღამე იდგა, ეს ახალი ნაცნობები

ასესხებდნენ ხოლმე დიდი წვალეებით ნაშოვნ ფულს. ეს საცოდავები სულ არ იყვნენ ძუნწები და უყოყმანოდ უნაწილებდნენ ერთმანეთს უკანასკნელ სუებს. ისინი სხვადასხვა ქვეყნიდან იყვნენ, მაგრამ ეს ხელს არ უშლიდათ, გულწრფელად ემეგობრათ ერთმანეთთან. ყოველი მათგანი თავს ერთი

სახელმწიფოს, კოკაინის უკიდევანო სამეფოს თავისუფალ მოქალაქედ თვლიდა.

- სამაგიეროდ, საშინელი გაბრაზება იცოდა, - დაარღვია სიჩუმე კაპიტანმა ნიკოლსმა, - ერთ დღეს მოედანზე უხიაკ ბილს შევეჩხეთ. ბილმა უთხრა, ჩემი მოცემული საბუთები მომიტანეო.
- შენ თვითონ წამოიღე, თუ ასე ძალიან გჭირდება, - უთხრა სტრიკლენდმა.
- ეს ბილი ჯანიანი ვინმე იყო, თანაც ჩარლის გამოხედვა არ მოეწონა და გულიანი გინება დაუწყო. იმის გინების მოსმენა კი ერთ რამედ ღირდა. ჩარლიმ ცოტა ხანს ითმინა, მერე წინ წაიწია და შეუღრინა: „აბა, აქედან მოწყდი, შე, ბინძურო ღორო“. იმას კი არა აქვს მნიშვნელობა რა უთხრა, არამედ იმას, თუ როგორ უთხრა. უხიაკ ბილს ხმა-კრინტი აღარ დაუძრავს, ზაფრანასავით გაყვითლდა და ისე მოკურცხლა, თითქოს პაემანზე აგვიანდებო.

კაპიტან ნიკოლსის სიტყვით, სტრიკლენდმა სულ სხვანაირად მიმართა უხიაკ ბილს, მაგრამ რამდენადაც ეს წიგნი ოჯახში საკითხავადაა განკუთვნილი, ვამჯობინე სიმართლისათვის მეღალატა და ის გამოთქმა მეხმარა, რომელსაც ოჯახში ხშირად ხმარობენ ხოლმე.

მაგრამ უხიაკიბილი ისეთი კაცი არ იყო, რომ ასეთი დამცირება აეტანა უბრალო მეზღვაურისაგან. მისი ძალაუფლება პრესტიჟზე იყო დამოკიდებული და მალე ბილის სახლში გაჩერებულმა მეზღვაურებმა ამბავი მიუტანეს სტრიკლენდს, ბილი მოკლით გემუქრებო.

ერთ საღამოს სტრიკლენდი და კაპიტანი ნიკოლსი ბუტერის ქუჩაზე მდებარე რომელიღაც ბარში ისხდნენ. ამ ვიწრო ქუჩაზე სულ ერთსართულიანი სახლებია, თანაც ეს სახლები ყველა თითოოთახიანია. ისინი ბაზარში ჩამწკრივებულ ფარდულებსაც ჰგვანან და ცირკის ცხოველების გალიებსაც. ყოველი სახლის კარებში ქალი დგას. ზოგი ზარმაცად მიყრდნობია კარის ჩარჩოს, რაღაც სიმღერას დიღინებს და ჩახლეჩილი ხმით ეპატიჟება გამვლელს, ზოგი უწადინოდ კითხულობს წიგნს, აქ ყველა ეროვნების ქალს ნახავთ - ფრანგს, იტალიელს, ესპანელს, იაპონელს, ზანგს... სქელს, გამხდარს; სახეზე სქლად უსვიათ ნელსაცხებელი, წარბები დახატული აქვთ, ტუჩები შეღებილი, მაგრამ ხანი და სიმრუმის კვალი მაინც ეტყობათ. ზოგს შავი ქვედატანი და ხორცისფერი წინდები აცვია, ზოგს ყვითლად შეღებილი თმა დაუხვევია და მუსლინის მოკლე კაბაში გამოწყობილა პატარა გოგოსავით. ღია კარიდან მოჩანს წითელი შორენკეცის იატაკი, ხის განიერი საწოლი და ფიჭვის მაგიდაზე დადგმული თასი და დოქი. ამ ქუჩაზე ათასნაირი ხალხი დაეხეტება - ინდოელი მეზღვაურები, ქერა შვედები და ნორვეგიელები შვედური ორჩხომელებიდან,

იაპონური სამხედრო გემების ეკიპაჟი, ინგლისელი მეზღვაურები, ესპანელები, კობტად გამოწყობილი ფრანგები სახაზო გემებიდან, ზანგები ამერიკული სავაჭრო ფლოტიდან.

დღისით ბუტერის ქუჩა ბინძური და შეუხედავია, მაგრამ ღამით ქოხმახებიდან გამოსული სინათლის შუქზე რაღაც ავის მომასწავებელ სილამაზეს იძენს. სიბილწითა და გარყვნილებით გაჟღენთილი ჰაერი გულს გიმძიმებს; გრძნობ, რომ აქაურობას რაღაც იდუმალემა დაუფლებია, რომელიც კვალდაკვალ დაგდევს და მოსვენებას არ

გამღევს. გრძნობ რაღაც პირველყოფილ ძალას, ხელს რომ გკრავს და თანაც გხიბლავს და გიზიდავს. აქ გამქრალი და მიმალულია ცივილიზაციის ყოველგვარი მონაპოვარი და ადამიანი კუმტი და უღიმღამო სინამდვილის პირისპირაა დარჩენილი. ფეხს შედგამ თუ არა ამ ქუჩაზე, იმ წამსვე ხვდები, რომ აქ ატმოსფერო უკიდურესად დამაბული და ტრაგიკულია.

ბარში, სადაც სტრიკლენდი და კაპიტანი ნიკოლსი ისხდნენ, პიანოლა ხმამაღლა უკრავდა საცეკვაო მუსიკას. ოთახი ხალხით იყო სავსე. ერთგან ექვსიოდე მეზღვაური მისჯდომოდა სუფრას და უღმერთოდ სვამდნენ, მეორეგან ჯარისკაცები ქეიფობდნენ...

შუა ოთახში, ერთი ბეწო ადგილზე რამდენიმე წყვილი ცეკვავდა. წვეროსანი მზით გარუჯული მეზღვაურები თავიანთი დაკოჟრებული ხელებით მაგრად იხუტებდნენ ნახევრად შიშველ ქალებს. დროდადრო მოცეკვავეებს მეზღვაურთა წყვილი ემატებოდა. დარბაზში გამაყრუებელი ხმაური იდგა - სიმღერა, ყვირილი, ხარხარი... და როცა ვინმე მუხლებზე მჯდომ გოგოს ჩაბლუჯავდა და ლოშნას დაუწყებდა, ინგლისელი მეზღვაურები კატასავით იწყებდნენ კნავილს. ოთახი

უხეში ფეხსაცმელებით ავარდნილ მტვრის ბუღსა და თამბაქოს ბოლს დაეხნელებინა და თანაც საშინლად ცხელოდა. დახლიდარი ქალი ძუძუს აჭმევდა ბავშვს. ოფიციანტი, დაბალ-დაბალი, პირბრტყელი, მუწუკებიანი ახალგაზრდა მარჯვედ დაარბენინებდა ლუდის კათხებით სავსე ლანგარს.

მაღე ბარში უხიაკი ბილი შემოვიდა და თან ორი ვეება ზანგი მოიყოლა. შეხედავდი თუ არა, შეატყობდი, რომ გალემილი იყო და ახლა ჩხუბის საბაბს ეძებდა. იგი იმ მაგიდას დაეჯახა, რომელსაც ჯარისკაცები შემოსხდომოდნენ, და ერთი ლუდიანი კათხა გადააყირავა. დაიწყო მიწევ-მოწევა, მაგრამ ბარის პატრონი დახლიდან გამოვიდა და უხიაკ ბილს უბრძანა, ახლავე მოშორდი აქაურობასო. ბრგე კაცი იყო და აყალმაყალის ატეხვას არავის უთმენდა. უხიაკი ბილი შეყოყმანდა, რადგან კარგად იცოდა, რომ პოლიცია ბარის პატრონს

დაუჭერდა მხარს. მერე წასვლა ამჯობინა, შეიგინა და კარისაკენ გაემართა. უცებ სტრიკლენდს მოჰკრა თვალი, მიეჭრა და შიგ სახეში შეაფურთხა. სტრიკლენდმა ლუდის კათხა ესროლა. ცეკვა შეწყდა წამით სამარისებური სიჩუმე ჩამოვარდა, მაგრამ როცა უხიაკი ბილი სტრიკლენდს ეკვეთა, მთელი დარბაზი ჩხუბის ჟინმა აიტაცა და ისეთი ამბავი ატყდა, მეორედ

თავი ორმოცდამერვე

ამით ვაპირებდი ამ წიგნის დამთავრებას. სულ პირველად მინდოდა, სტრიკლენდის მიერ ტაიტისზე გატარებული წლები და მისი საზარელი სიკვდილი წიგნის თავში მომექცია. მერე კი უკან დავბრუნებულიყავი. ასე იმიტომ ვაპირებდი წიგნის აგებას, რომ მინდოდა, სტრიკლენდს მაშინ დაშორებოდა ჩემი მკითხველი, როდესაც იგი უცნობი, დიდი ხნის ნანატრი კუნძულებისაკენ მიემშურებოდა აგზნებული და ათასნაირი ოცნებითა და წარმოდგენით თავგზააზნებული. მე მომწონდა ეს ადამიანი, რომელმაც 47 წლის ასაკში დაიწყო ახალი სამყაროს ძიება, ასაკში როცა სხვები მყუდრო, უშფოთველ ცხოვრებას რჩებენ. მე ახლაც ვხედავ მას ტყვიისფერ, ნისლიან ზღვაზე. გემი მისტრალით აგორებულ ტალღებს მიაპობს, ის კი გემბანზე დგას და საფრანგეთის ნაპირს გაჰყურებს, ნაპირს, რომლის ნახვა აღარ უწყურია. სტრიკლენდს გაუტეხელი და მხნე სული ჰქონდა და, მე მეგონა, სწორედ ეს ანიჭებდა ამ კაცს რაღაც თავისებურ მიმზიდველობას. მინდოდა, წიგნის ბოლო ოპტიმისტური ყოფილიყო, აშკარად მეჩვენებინა, რომ ადამიანის სული გაუტეხელი და დაუმორჩილებელია, მინდოდა, მაგრამ ვერ შევძელი, არ გამომივიდა და, იძულებული გავხდი ხელი ამელო

ამ განზრახვაზე. ბოლოს გადავწყვიტე, თავიდან დამეწყო და თანმიმდევრობით მომეთხრო ყველაფერი, რაც კი სტრიკლენდზე ვიცოდი.

მაგრამ მე მხოლოდ სტრიკლენდის ცხოვრების ცალკეული ეპიზოდები ვიცოდი და იმ მეცნიერის დღეში აღმოვჩნდი, რომელმაც ერთი ძვლით არამართო უნდა აღადგინოს გადაშენებული ცხოველის გარეგნობა, არამედ მისი ჩვევებიც ამოიცნოს. სტრიკლენდს რაიმე განსაკუთრებული შთაბეჭდილება არ მოუხდენია ტაიტელეებზე. იგი ჩვეულებრივ ჯიბეგაფხეკილ მაწანწალად მიიჩნის, რომელიც სხვა მაწანწალებისაგან მხოლოდ იმით განსხვავდებოდა, რომ უნიჭო, სულელურ სურათებს ხატავდა. სანამ არ მოკვდა და სანამ კუნძულს უამრავი პარიზელი და ბერლინელი აგენტი არ მოაწყდა, იქნებ სადმე მისი ნახატები აღმოვაჩინოთ და შევიძინოთო, ტაიტელეებმა ეჭვითაც არ იცოდნენ, რომ იმათ შორის ასეთი სახელოვანი ადამიანი ცხოვრობდა. მხოლოდ მაშინ მიხვდნენ, რომ ჩალის ფასად შეეძლოთ შეეძინათ უძვირფასესი ტილოები და

ლამის გაგიჟდნენ, ასეთი ბედნიერი შემთხვევა როგორ გავუშვით ხელიდანო. ტაიტიზე ერთი ებრაელი ვაჭარი კოენი ცხოვრობდა, რომელსაც შემთხვევით ჩავარდნოდა ხელთ სტრიკლენდის ნახატი. კოენი მოხუცი, დაღეული ფრანგი ებრაელი იყო, კეთილი

თვალეები ჰქონდა და გულდია ღიმილი იცოდა. ვაჭარიც იყო და ზღვაოსანიც-პაუმოტიდან მარკიზის კუნძულებზე დაცურავდა საკუთარი კატარლით. იქ ათასნაირი საქონელი მიჰქონდა და კოპრას, სადაფსა და მარგალიტს იძენდა. მე გავიგე, რომ კოენი იაფად აპირებდა მოზრდილი, შავი მარგალიტის გაყიდვას და ვესტუმრე... როცა გავიგე, რომ იმ მარგალიტზე ხელი არ მიმიწვდებოდა, სტრიკლენდზე დავუწყე საუბარი. გამოირკვა, რომ კოენი კარგად იცნობდა სტრიკლენდს.

- იცით, მხატვარი რომ იყო, იმიტომ დავუახლოვდი. მხატვრები ხომ იშვიათად მოდიან აქ. ძალიან კი მეცოდებოდა, რომ ასე ცუდად იცოდა თავისი ხელობა. პირველად მე მივიღე სამუშაოზე. ნახევარ კუნძულზე პლანტაცია მქონდა და თეთრკანიანი ზედამხედველი მჭირდებოდა. აქაური ხალხი არაფერს გაგიკეთებს, თუ თეთრი ზედამხედველი არ დააყენე თავზე. ვუთხარი: „სახატავადაც კარგა ძალი დრო დაგრჩება და ცოტა ფულსაც გააკეთებ-მეთქი“. ვიცოდი, ნაშიმშილევი იყო და კარგი ხელფასი დავუნიშნე.

- არა მგონია, ძალიან გამოგდგომოდათ მაგ საქმეში, - ღიმილით ვუთხარი კოენს.

- ეგ თავიდანვე ვიცოდი და ვუთმენდი. მხატვრები ყოველთვის მიყვარდა. ეს, საერთოდ, გვარად მოგვდგამს. სტრიკლენდი, სამწუხაროდ, ცოტა ხანს დარჩა ჩვენთან. როგორც კი საღებავებისა და ტილოს ფული გააკეთა, დაგვტოვა. იგი აღტაცებული იყო აქაურობით და ერთ ადგილას არ უდგებოდა გული. დროდადრო კვლავ მოგვრავდი ხოლმე თვალს - ორ-სამ თვეში ერთხელ ჩამოდიოდა აპიეტეში, მცირე ხანს რჩებოდა და, როგორც კი ცოტაოდენ ფულს იშოვიდა, მაშინვე გაუჩინარდებოდა. ერთხელ მეც მესტუმრა და ორასი ფრანკი მთხოვა სესხად. საწყალი ისე გამოიყურებოდა, თითქოს მთელი კვირა ლუკმა არ უჭამიაო და უარი ვეღარ ვუთხარი. რაღა თქმა უნდა, იმ ფულზე იმთავითვე გადავიწყვიტე იმედი. ჰოდა, ერთი წლის შემდეგ ისევ ჩამოვიდა, მინახულა და ერთი ნახატი მომიტანა. ვალი ერთი სიტყვითაც არ უხსენებია. მარტო ეს მითხრა: „აი, შენი პლანტაცია, შენთვის დავხატეო“. მე ნახატს დავხედე და ცოტა ხანს ხმა ვერ ამოვიღე - ვერ მოვიფიქრე რა მეთქვა. მერე მადლობა გადავუხადე და როცა წავიდა, ნახატი ცოლს ვაჩვენე.

- როგორი ნახატი იყო? - ვკითხე კოენს.

- ნუ მკითხავთ. ვერც თავი გავუგე და ვერც ბოლო. ასეთი რამ პირველად ვნახე ჩემს სიცოცხლეში. რა უნდა ვუყოთ-მეთქი, - ვკითხე ცოლს, მაგრამ ვერაფერი

მირჩია. „ამას კედელზე ვერ დავკიდებთ, ხალხი სასაცილოდ აგვიგდებსო, “ - ნახატი სხვენში შეინახა. იქ ათასი ხარახურა გვიყრია, რადგან ჩემს ცოლს არაფრის გადაგდება არ შეუძლია; ასეთი ზნე აქვს. შემდეგ, ვერ წარმოიდგენთ, რა მოხდა: სწორედ ომის წინ, ძმამ მომწერა პარიზიდან, რაიმე ხომ არ იცი ვინმე ინგლისელ მხატვარზე, რომელიც თქვენთან ტაიტიზე ცხოვრობდა, ახლა გამოირკვა, რომ იგი გენიოსი ყოფილა და მის ნახატებს ძალიან დიდი ფასი დაედო. მიიკითხ-მოიკითხე, იქნებ რომელიმე ჩაიგდო ხელში და გამომიგზავნე, ფული გაკეთდებაო. მეც ავდექი და ცოლს ვუთხარი: „ის ნახატი რა იქნა, სტრიკლენდმა რომ გვაჩუქა? ვინ იცის, ისევ სხვენში აგდია-მეთქი“. „რა თქმა უნდა, იქ აგდიაო, - მიპასუხა - შენ ხომ იცი, რომ არაფერს ვაგდებ, ასეთი ხასიათი მაქვსო“. მაშინვე ავედით სხვენში ორივენი და ოცდაათი წლის მანძილზე დაგროვილი ხარახურის გროვიდან სტრიკლენდის ნაჩუქარი ნახატი ამოვქექეთ. ამ ნახატს ერთხელ კიდევ დავხედე და ცოლს ვუთხარი: „აბა ვინ იფიქრებდა, რომ ჩემი პლანტაციის ზედამხედველი, კაცი, რომელსაც ჩემი ორასი ფრანკი დარჩა გადასახდელი, გენიოსი გამოდგებოდა? არჩევ რამეს ამ ნახატზემეთქი?“ - „არაო, - მიპასუხა ცოლმა, - ჩვენს

პლანტაციას სულ არა ჰგავს. ისევ, საერთოდ, ჩემს დღეში არ მინახავს ლურჯ ფოთლებიანი ქოქოსის პალმები, მაგრამ პარიზში უამრავი შეშლილია და, ვინ იცის, იქნებ შენმა ძმამ მართლა მოახერხოს და ის ორასი ფრანკი მაინც ამოიღოს, შენ რომ ასეხე ამის დამხატავსო.“ ერთი სიტყვით, შევფუთეთ და ჩემს ძმას გავუგზავნეთ. კარგა ხნის შემდეგ ბარათი მივიღე პარიზიდან და იცით რასა გვწერდა? „მივიღე თქვენი გამოგზავნილი ნახატი და რომ დავხედე, მეგონა, მამასხარავებდი. ჩემი აზრით, ეს ნახატი აქ გადმოგზავნის ფასადაც არ გაიყიდებოდა. კარგა ხანს ვერც კი გავხედე მეჩვენებინა იმ ჯენტლმენისათვის, რომელმაც წერილი გამომაგზავნინა შენთან. მერე ვაჩვენე და წარმოიდგინე ჩემი გაოცება, როცა მითხრა, ეს ნამდვილი შედეგურაო და ოცდაათი ათასი ფრანკი შემომთავაზა. მგონი, მეტსაც მომცემდა, მაგრამ უნდა გამოგიტყდე, ისე გავოცდი და დავიბენი, რომ მაშინვე დავთანხმდი“.

ბოლოს კი მუსიე კოენმა ისეთი რამ თქვა, რომ გული ამიჩუყდა:

- რა იქნებოდა აქამდე ეცოცხლა იმ საცოდავს. ნეტავი რას იტყოდა, ოცდაცხრა ათას რვაას ფრანკს რომ ჩავუთლიდი თავის ნახატში?

თავი ორმოცდამეცხრე

მე სასტუმრო „დე ლა ფლერში“ ვცხოვრობდი. სასტუმროს პატრონმა მისის ჯონსონმა, ლამის ტირილით მიაშბო, თუ როგორ გაუშვა ბედი ხელიდან: სტრიკლენდის გარდაცვალების შემდეგ მისი ნივთების ნაწილი პაპიეტეს

ბაზარზე გაიყიდა საჯარო ვაჭრობით. მისის ჯონსონმა იცოდა, რომ იმ ნივთებში ამერიკული ღუმელი ერია, აუქციონზე წავიდა და ღუმელი ოცდაშვიდ ფრანკად იყიდა.

- იქ ათი-თორმეტი ნახატიც იყო, - მიაშობ მან, - მაგრამ ჩარჩო არც ერთს არა ჰქონდა და არავინ ყიდულობდა. ბოლოს ზოგი მათგანი ათ-ათ ფრანკად გაიყიდა, მაგრამ უმეტესობა ხუთ-ექვს ფრანკზე მეტად არ გასულა. წარმოიდგინეთ, ყველა რომ მეყიდა, ახლა მდიდარი ქალი ვიქნებოდი.

მაგრამ ტიარე ჯონსონი არასოდეს არ იქნებოდა მდიდარი, რადგან ფულის ყადრი არ იცოდა. მას დედა ტაიტელი ჰყავდა, მამა კი ინგლისელი. მამამისი კაპიტანი ყოფილა და როცა ზღვაოსნობისათვის თავი დაუწებებია, ტაიტზე დასახლებულა. ტიარე რომ

გავიცანი, ორმოცდაათ წელს იქნებოდა მიტანებული, მაგრამ ისე იყო გასიებული, მეტისა მეგონა. ამ მაღალ, სქელ ქალს ნამდვილად საპატიო მანდილოსნად მიიჩნევდით, სახეზე ერთთავად სიკეთე და კაცთმოყვარეობა რომ არა ჰქონოდა გადაფენილი. მკლავები ბარკლებს მიუგავდა, ძუძუები - ვეება კომბოსტოებს. ფართო, ხორცსავსე სახეზე რომ შეხედავდით, რატომღაც თავში გაგიელვებდათ, ამ სახის ასე შიშვლად დატოვება უხამსობააო; უზარმაზარ ღაბაბს კიდევ ღაბაბი მოსდევდა, იმას კიდევ სხვა ღაბაბი (მე ვერც კი დავითვალე ყველა) და ბოლო სადღაც მკერდთან ერწყმოდა ვეება ტანს. ტიარე სანიადაგოდ ვარდისფერ ფარფარა ხალათს იცვამდა და თავიდან ფართო ჩალის ქუდს არ იშორებდა, მაგრამ როცა ხანდახან გრძელ, შავ, ხუჭუქა თმას ჩამოიშლიდა (ეს არც ისე იშვიათად ხდებოდა, რადგან ტიარეს ძალიან მოსწონდა თავი თავისი თმით), თვალები კვლავ ახალგაზრდული ცეცხლით უელვარებდა. სიცილი ისეთი იცოდა, რომ ყველას აიყოლიებდა ხოლმე. ეს სიცილი მკერდში ეწყებოდა, თანდათან ზევით ამოდებოდა, უფრო და უფრო ხმამაღალი ხდებოდა და მანამდე არ აწყდებოდა, სანამ ქალს მთელი უზარმაზარი ტანი არ აუთახთახდებოდა. ტიარეს სამი რამ უყვარდა ამქვეყნად: ხუმრობა, ღვინო და ლამაზი კაცი.

არა, ნამდვილად ყველა არ იყო ამ ქალის ნაცნობობის ღირსი! ტიარე კუნძულის საუკეთესო მზარეული გახლდათ და თავადაც გემრიელი ჭამა უყვარდა. დილიდან საღამომდე სამზარეულოში იჯდა პატარა სკამზე, ათასნაირ დავალებას ამღებდა ჩინელ მზარეულსა და მის ხელქვეით გოგოებს, მზარეულად ლაყობდა ყველასთან და თავის მიერ გამოგონილ ცხარე კერძებს აჭაშნიკებდა. როცა უნდოდა ვინმე მეგობრისათვის განსაკუთრებული პატივი ეცა, საკუთარი ხელით უმზადებდა საჭმელს. ეს ქალი სტუმართმოყვარეობის განსახიერება იყო და სანამ სასტუმრო „დე ლა ფლერში“ საკვების მარაგი მოიპოვებოდა, კუნძულზე არავის მოელოდა უსადილოდ დარჩენის საფრთხე.

ტიარე არასოდეს არ აგდებდა სასტუმროდან იმ კლიენტებს, რომლებსაც ღამის გათევისა და ჭამა-სმის გადახდის თავი არა ჰქონდათ. იგი არასოდეს არა ჰკარგავდა იმედს, რომ ოდესმე ამ კლიენტებს საქმე გამოუსწორდებოდათ და მაშინ მაინც გაინაღდებდა დანახარჯს. ერთი ხელმოცარული კაცი რამდენიმე თვეს შეიფარა სასტუმროში - აჭმევდა, ასმევდა, ლოგინს აძლევდა და როცა ჩინელმა მრეცხავმა ნისიაზე უარი უთხრა ამ კაცს, მისი თეთრეული თავისაში შეურია და ისე გააგზავნა სამრეცხაოში. არ შემიძლია მოვითმინო, რომ ეს საწყალი ჭუჭყიანი პერანგით დადიოდესო, ამბობდა ტიარე. კიდევ მეტი: რადგან ეს მდგმური მამაკაცი იყო და

მამაკაცი თამბაქოს უნდა ეწეოდეს, ყოველდღე თითო ფრანკს აძლევდა სიგარეტების საყიდლად. ისიც არ დაივიწყოთ, რომ ამ კაცსაც ისევე თავაზიანად ექცეოდა, როგორც იმათ, რომლებიც ყოველი კვირის ბოლოს ისტუმრებდნენ დანახარჯს.

ასაკმა და უზომო სიმსუქნემ ხელი ააღებინა ამიკობაზე, მაგრამ ახლა გაფაციცებით ადევნებდა თვალს ახალგაზრდების სამიჯნურო საქმეებს. სიყვარული ყველასათვის აუცილებელ და ბუნებრივ საქმიანობად მიაჩნდა და ყოველ წუთს მზად იყო რჩევა და მითითება მიეცა შეყვარებულისათვის.

- თხუთმეტისა არც კი ვიყავი, როცა მამამ გამიგო, რომ სატრფო მყავდა. იგი „ტროპიკული ფრინველის“ კაპიტნის მესამე თანაშემწე, ლამაზი ბიჭი იყო, - ტიარემ ამოიოხრა (ამბობენ, ქალი პირველ სატრფოს ყოველთვის სიყვარულით იგონებსო, მაგრამ, მე მგონი, ყოველთვის არ ახსოვს თუ ვინ იყო პირველი). მამაჩემი გონიერი კაცი იყო...

- მერე როგორ მოიქცა? - ვკითხე მე.

- ჯერ ცემით მიმასიკვდილა, მერე კი კაპიტან ჯონსონს მიმათხოვა. მე არ გავძალიანებივარ. ჩემი ქმარი, რა თქმა უნდა, ჩემზე კარგა უფროსი იყო, მაგრამ სილამაზით ჩემს პირველ სატრფოს არ ჩამოუვარდებოდა.

ტიარეს... (ეს სახელი მამამისმა დაარქვა. ტიარე თეთრი, სურნელოვანი ყვავილია, ტაიტზე ხარობს და ერთხელ თუ დაყნოსე ქვეყნის დასალიერში რომ წახვიდე, ბოლოს მაინც ტაიტის დაუბრუნდები) ტიარეს კარგად ახსოვდა სტრიკლენდი.

- ხანდახან შემოგვივლიდა ხოლმე. პაპიეტეს ქუჩებში კი ხშირად მინახავს. ძალიან მეცოდებოდა, რომ ასეთი გამხდარი იყო და სულ ფული უჭირდა. როცა მეტყოდნენ ქალაქშიაო, ბიჭს გავუგზავნიდი და სადილად ვპატიჟებდი. ერთიორჯერ სამუშაოც ვუშოვე, მაგრამ ვერ შეირჩინა - გულს ვერაფერს უდებდა. ცოტა ხანს იმუშავებდა, მერე ისევ ხეტიალის ჟინი წამოუვლიდა და გაუჩინარდებოდა.

სტრიკლენდი მარსელიდან წამოსვლის მეექვსე თვეს მოვიდა ტაიტიზე. გზის ფულიც იმით იშოვა, რომ მეზღვაურად იმუშავა გემზე. ეს გემი ოკლენდსა და სან ფრანცისკოს შორის დაცურავდა. ტაიტიზე საღებავების ყუთი, მოლბერტი და ათიოდე ტილო

ჩამოიტანა. ჯიბეში რამდენიმე სტერლინგიც ედო, რადგან სიდნეიში რაღაც სამუშაო ეშოვა. ოთახი ქალაქის განაპირას, ვიღაც ტაიტელის სახლში იქირავა. ჩამოვიდა თუ არა, აქაურად იგრძნო თავი. ერთხელ ტიარემ მისი ნაამბობი გაიხსენა:

„გემბანის რეცხვით ვიყავი გართული, რომ ერთმა მეზღვაურმა მითხრა: ესეც ასე, მოვედითო. მე თავი ავწიე, კუნძულის ნაპირი დავინახე და მაშინვე მივხვდი, რომ ეს სწორედ ის მხარე იყო, რომელსაც მთელი სიცოცხლე მიველტვოდი. მერე, რომ მოვუახლოვდით, თითქოს მეცნო კიდეც აქაურობა. ახლა, აქაურობას რომ ვათვალიერებ, ყველაფერი ახლობელი მეჩვენება. ლამის ვირწმუნო, რომ ოდესღაც მიცხოვრია ამ კუნძულზე“.

- ასე ხშირად მოსდით ხოლმე, - შენიშნა ტიარემ, - მე ბევრი ვიცი ისეთი, ორიოდე საათით რომ გადმოსულა ნაპირზე, სანამ გემს დატვირთავენ, გავისეირნებო, უფიქრია და სამუდამოდ კი დარჩენილა აქ. ისეთებიც მინახავს, ერთი წლით რომ ჩამოსულან სამუშაოდ, ყავლი მოუთავებიათ და წყევლითა და ფიცით წასულან - აქ აღარასოდეს დავბრუნდებითო, მაგრამ ექვსი თვის მერე უკან დაბრუნებულან და წუწუნით შემოუჩივლიათ: ამ კუნძულის გარდა არსად არ შემიძლია გაძლებაო.

თავი ორმოცდამეათე

ჩემი აზრით, ზოგი ადამიანი იქ არ იბადება, სადაც უნდა დაიბადოს. ბედმა ზოგი სად დაასახლა და ზოგი სად, მაგრამ ისინი ნიადაგ უცნობი სამშობლოს ნატვრაში არიან. ასეთი ადამიანები თავს უცხოელებად გრძნობენ საკუთარ სამშობლოში და ბავშვობიდანვე ნაცნობი დაბურული ხეივნები და ხალხით სავსე ქუჩები ისეთ სადგურებად ეჩვენებათ, სადაც ცოტა ხნით უნდა შეჩერდე და მერე შენი გზა გააგრძელო. ისინი მთელ ცხოვრებას სამშობლოში ატარებენ ნათესავებსა და ახლობლებს შორის, მაგრამ მაინც უცხოეთში გრძნობენ თავს და სულ ასაფრენად არიან გამზადებული. ალბათ, სწორედ ეს გრძნობა აიძულებს ასეთ ხალხს გუდანაბადი აიკრას და ზღვასა და ხმელეთს მოედოს რაღაც მუდმივისა და მყარის სამეზობლად, ისეთი მხარის საპოვნელად, რომელიც მიიზიდავს, გულში ჩაიკრავს და აღარსად აღარ გაუშვებს. ეტყობა, ადამიანის ბუნებაში ფესვგადგმული ატავიზმი მიერეკება მათ იმ ადგილისაკენ, რომელიც ოდესღაც, იმ დროს, როცა ეს ქვეყანა ჯერ კიდევ ახალგაზრდა იყო, დატოვეს მისმა

წინაპრებმა. ხანდახან ადამიანი იმ მიწაზე დაადგამს ფეხს, რომელიც ქვეშეცნეულად თავის სამშობლოდ მიაჩნია. სწორედ ეს არის ის ქვეყანა, რომლისკენაც ასე ძალუმად ეზიდება რაღაც დაუოკებელი სურვილი და ისიც ისე ეგუება აქამდე უცნობ გარემოს, ისე ეთვისება უცხო ხალხს, თითქოს დაბადებინად აქ ეცხოვროს და საბოლოოდ პოულობს სიმშვიდესა და მოსვენებას.

მე ტიარეს ვუამბე ერთი ჩემი ნაცნობის თავგადასავალი. ეს კაცი წმინდა თომას საავადმყოფოში მუშაობდა, წარმოშობით ებრაელი იყო, სახელად აბრაამი ერქვა. იგი ქერა, კუნთმაგარი ახალგაზრდა გახლდათ; წყნარი, მოკრძალებული და უადრესად ნიჭიერი. ინსტიტუტში სტიპენდია ჰქონდა დანიშნული და გარდა ამისა, ხუთი წლის განმავლობაში ყველა ჯილდოსა და სიგელს ისაკუთრებდა. ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ თერაპევტისა და ქირურგის წოდება მიანიჭეს. მისი ცოდნა და უნარი ყველამ აღიარა. ბოლოს შტატში ჩარიცხეს და, რა თქმა უნდა, უკვე აღარავის ეპარებოდა ექვი იმაში, რომ სამსახურში წინ წაიწევდა და ძალზე დახელოვნდებოდა. ამიერიდან მას პატივი და სიმდიდრე აღარ უნდა მოჰკლებოდა. ამ ექიმმა, სანამ ახალი მოვალეობის შესრულებას შეუდგებოდა, შვებულებაში წასვლა დააპირა და, რადგან ფული არა ჰქონდა, ლევანტისაკენ მიმავალ გემზე მოეწყო ქირურგად. ამ გემზე ექიმი არასოდეს აუყვანიათ, მაგრამ საავადმყოფოს ერთ-ერთი უფროსი ქირურგი კომპანიის დირექტორს იცნობდა და იმან მოუჭახრაკა სამქე.

რამდენიმე კვირის შემდეგ საავადმყოფოში აბრაამის ბარათი მოვიდა. იგი იწერებოდა - აღარ დავბრუნდები და ჩემი შტატი სხვას მიეცითო. ამან დიდი გაოცება და მითქმა-მოთქმა გამოიწვია. როცა კაცი მოულოდნელად იცვლის ცხოვრების წესს, ამხანაგები მაშინვე ცუდსა და სამარცხვინოზე იღებენ გეშსა და გუმანს. შემდეგ აბრაამის შემცველიც გამოინახა და იგი სულ მიივიწყეს. თვითონაც არავის მიაწვდინა ხმა და, ერთი სიტყვით, დაიკარგა კაცი.

ათიოდე წლის შემდეგ ალექსანდრიაში ჩავედი საექსკურსიო გემით. დილით ყველანი რიგში ჩავდექით, რომ საექიმო შემოწმება გაგვევლო. ექიმი სქელი კაცი იყო. ტანთ გაცვეთილი სამოსი ეცვა. როცა შლაპა მოიხადა ვნახე, რომ თმა თითქმის აღარ შერჩენოდა თავზე. სახე თითქოს მეცნო, მაგრამ კარგა ხანს ვერ გავიხსენე, ვინ იყო. ბოლოს გამახსენდა:

- აბრაამ! - დავუძახე ექიმს.

იგი მოტრიალდა და გაოცებით მომაშტერდა. მერე მიცნო და გულთბილად ჩამომართვა ხელი. ერთმანეთის ამბავი რომ გავიგეთ, მთხოვა, ამაღამ ერთად ვისადილოთ

ინგლისურ კლუბშიო. კლუბში საუბრისას ვუთხარი, ძალიან გაოცებული ვარ, აქ რამ გაგაჩერა-მეთქი. თანამდებობა მეტად დაბალი ჰქონდა და აშკარად ეტყობოდა, რომ დალხინებული არ იყო. მაშინ აბრაამმა თავისი თავგადასავალი მიაშბო. როცა შვებულება აიღო და ხმელთაშუა ზღვაზე წავიდა სამოგზაუროდ. მტკიცედ ჰქონდა გადაწყვეტილი უკან, ლონდონში, დაბრუნებულიყო და წმინდა თომას საავადმყოფოში დაეწყო მუშაობა. მაგრამ, ერთ დილას, როცა იმათი გემი ალექსანდრიას მიადგა და აბრაამმა მზის სხივებში მოელვარე, ქათქათა ქალაქი, ნავსადგურში მოფუსფუსე ხალხი - ძონძებში გამოხვეული აფრიკელები, სუდანელი ზანგები, ხმაურიანი, მკვირცხლი იტალიელები და ბერძნები, გაბლენძილი თურქები, მცხუნვარე მზე და ლურჯი, ლაჟვარდით ლურჯი ცა დაინახა, იგრძნო, რომ რაღაც უცნაური ძალის ტყვეობაში ჩავარდნილიყო. ამ გრძნობის სიტყვებით გადმოცემა შეუძლებელია. „ეს მეხის გავარდნას ჰგავდა, - მითხრა მან, მაგრამ იგრძნო, რომ ეს შედარება სუსტი იყო და დაამატა: - ეს ნამდვილი „გამოცხადება“ გახლდათ!“ რაღაცამ მძლავრად აუჩქროლა გული და ანაზღად საოცარი ლხენა, საოცარი შვევა იგრძნო; შინ ეგონა თავი და წამსვე გადაწყვიტა სიკვდილამდე ალექსანდრიაში დარჩენილიყო. გემზე ხომ არავინ დააკავებდა და ერთი დღე-ღამეც არ გასულიყო გემის ალექსანდრიაში მისვლიდან, რომ აბრაამი თავისი ბარგიბარხანით უკვე ნაპირზე იყო.

- ალბათ, კაპიტანს ნამდვილი სულელი ეგონე, - ღიმილით ვუთხარი აბრაამს.

- სულ არ მენადვლებოდა, ვინ რას იფიქრებდა ჩემზე. მე თითქოს სხვა ვიღაც ჩამიჯდა სულში და ის მიბრძანებდა ასე მოიქეციო. ცოტა ხნის ფიქრის შემდეგ პატარა ბერძნულ სასტუმროში დავაპირე დაბინავება და ვიგრძენი, რომ სულ ადვილად მივაგნებდი. და იცით, დავადე თავი და პირდაპირ იმ სასტუმროსაკენ გავემართე. როცა მივუახლოვდი და დავინახე, მაშინვე ვიცანი.

- ადრე იყავით ნამყოფი ალექსანდრიაში?

- არა. ინგლისის გარეთ ფეხი არ მქონდა გადგმული. აბრაამი მალე სახელმწიფო სამსახურში მოეწყო. მე რომ შევხვდი, ისევ იმ სამსახურში იყო.

- ნუთუ არასოდეს არ გინანია?- ვკითხე მე.

- არასოდეს. არც კი გამივლია გულში. იმდენს ვიღებ, რომ ლუკმაპური არ მაკლია და მეტიც არ მინდა. ნეტავი კი ასე გაგრძელდეს სიკვდილამდე. ერთი სიტყვით, შესანიშნავად ვცხოვრობ.

ალექსანდრია მეორე დღესვე დავტოვე და აბრაამი მანამ არ გამხსენებია, სანამ ერთ ძველ მეგობარს, ალექს კარმაიკლს არ შევხვდი. ისიც ექიმი იყო, ინგლისში ფრიად ცნობილი და დაფასებული ექიმი. იმ დღეს ქუჩაში დავინახე და მაშინვე

მივედი, რომ ბარონეტობა მიმელოცა. ეს ტიტული ომის დროს ჩატარებული მუშაობისათვის მიანიჭეს. შევთანხმდით, ის საღამო ერთად გაგვეტარებინა, რადგან ორივეს გვინდოდა ძველი ამბების გახსენება. მან შინ მიმიპატიჟა და როცა დავთანხმდი, მითხრა, სხვას არავის მოვიწვევ და ერთი გულიანად ვიმუსაიფოთო. ჩემს ამხანაგს დიდი გემოვნებით მოწყობილი, ძველებური სახლი ჰქონდა ანა დედოფლის ქუჩაზე.

სასადილო ოთახის კედელზე ბელოტოს მომხიბლავი ნახატი ეკიდა. შემდეგ ზოფანის ორი ტილო შევნიშნე და, ცოტა არ იყოს, შემშურდა კიდეც, როცა მისმა მეუღლემ, ოქროსფერ ფარაში გამოწყობილმა, მაღალმა, სანდომიანმა ქალმა, მარტონი დაგვტოვა, ღიმილით გავახსენე ჩვენი სტუდენტობა და ვკითხე, განა წარმოიდგენდი, თუ ასე მოეწყობოდი-მეთქი? მაშინ საცოდავ იტალიურ რესტორანში სადილობა ფუფუნებად მიგვაჩნდა, ახლა კი ალეკ კარმაიკლი ხუთეჭვს საავადმყოფოში მუშაობდა და წლიურად, ალბათ, ათი ათას გირვანქას იღებდა. ეს ბარონეტობა მხოლოდ პირველი

იყო იმ საპატიო ტიტულთან, რომლებითაც ნამდვილად უხვად დააჯილდოვებდნენ მომავალში.

- ჰო, კარგად მოვეწყვე, - თქვა მან, - მაგრამ ყველაზე საოცარი ის არის, რომ ყოველივე ამას ერთ შემთხვევას უნდა ვუმაღლოდე.

- რა შემთხვევას?

- რას და... აბრაამი გახსოვს? აი, ვის ჰქონდა დიდი მომავალი! სტუდენტობისას ყველაფერში მჯობნიდა, ყველა სიგელსა და ფულად ჯილდოს მაცლიდა ხოლმე ცხვირწინ. მე მუდამ მეორე ვიყავი, ასე რომ გაგრძელებულიყო, ახლა ჩემს ადგილზე იქნებოდა. ძალზე ნიჭიერი, უნარიანი და განსწავლული იყო ქირურგიაში; შეიძლება ითქვას, ბადალი არა ჰყავდა. როცა წმინდა თომას საავადმყოფოში აიყვანეს, მე უკვე იმედი გადავწყვიტე, რომ ჩემთვისაც გამოჩნდებოდა რამე. შემეძლო მხოლოდ კერძო პრაქტიკა დამეწყო და შენ ხომ იცი, ამით რას მიაღწევს ადამიანი? სულ ერთ გზაზე უნდა იარო სიკვდილამდე, ვერც აქეთ გადაუხვევ, ვერც იქით, მაგრამ სრულიად მოულოდნელად, აბრაამი გზიდან ჩამომეცალა და მისი ადგილი მე მომცეს. ამან

საფუძველი ჩაუყარა ჩემს მომავალ წარმატებებს.

- სავსებით მართალი ხარ.

- ერთი სიტყვით, ბედმა გამიღიმა. აბრაამს კი, მგონი, ცოტა უქროდა. საწყალი, მთლად დაგლახებულია. თურმე, ალექსანდრიაში მუშაობს, სანიტარულ ზედამხედველად თუ რაღაც ამის მსგავს თანამდებობაზე და იმდენს ძლივს იღებს, რომ შიმშილით არ მოკვდეს. ცოლად ერთი ართვალი ბერძნის დედაკაცი

შეურთავს და ახლა ნახევარი დუჟინი რახიტინი ბავშვის მამა გახლავს. არა, მარტო ცოდნა არა კმარა, მთავარია ნებისყოფა. აბრაამს კი ნებისყოფა არა ჰქონდა.

ნებისყოფა? მე კი მგონია, რომ სწორედ დიდი ნებისყოფა უნდა გქონდეს, რომ სულ ნახევარი საათის ფიქრის შემდეგ დათმო ბრწყინვალე კარიერა და ახალი ცხოვრება დაიწყო. კიდევ უფრო დიდი ნებისყოფაა საჭირო, რომ არასოდეს არ ინანო, ასე რატომ მოვიქეციო. მე ასე ვფიქრობდი, მაგრამ არაფერი ვთქვი და ალექს კარმაიკლმა დინჯად განაგრძო:

- რასაკვირველია, ჩემი მხრივ, ფარისევლობა იქნებოდა იმის თქმა, აბრაამის ასეთმა საქციელმა გული დამწყვიტა-მეთქი, მე ხომ ამის წყალობით მივალწიე ამდენს, - ჩემმა მეგობარმა ნება-ნება გააბოლა ძვირფასი სიგარა და დასძინა: - მაგრამ, მე რომ გარეშე ადამიანი ვყოფილიყავი, გული დამწყდებოდა, ასეთი ნიჭი რა უქმად დაიკარგა-მეთქი. განა შეიძლება ასე დაიმახინჯო ცხოვრება?!

არა მგონია, რომ აბრაამიც ამ აზრისა ყოფილიყო თავის საქციელზე. განა დამახინჯება ყველაზე სანუკვარი სურვილის შესრულება, ისე ცხოვრება, როგორც შენს გულს გაეხარდება?

ვითომ ამისთანა დიდი ბედნიერებაა, იყო გამოჩენილი ქირურგი, გქონდეს ათი ათასი გირვანქა შემოსავალი წელიწადში და გყავდეს ლამაზი ცოლი? ჩემი აზრით, ეს იმაზეა დამოკიდებული, თუ რას მიელტვი ამ ცხოვრებაში, რას მოითხოვ საკუთარი თავისგან და რა პრეტენზიებს უყენებ საზოგადოებას. მაგრამ მე კვლავ კბილი დავაჭირე ენას, რადგან ბარონეტს ჩემისთანა პატარა კაცისაგან შეკამათება არ ეკადრებოდა.

თავი ორმოცდამეთერთმეტე

როცა ამ ამბის თხრობა დავამთავრე, ტიარემ თავდაჭერილობა შემიქო და მერე ერთხანს ჩუმად განვაგრძეთ მუხუდოს რჩევა. მერე მისმა გამოცდილმა თვალმა რაღაც უწესობა შენიშნა და ჩინელ მზარეულს ლანძღვა-გინების ნიაღვარი დაატყდა თავს. ჩინელი ვალში არ დარჩა და კარგა გემრიელი ჩხუბი გაიმართა. ისინი ადგილობრივ ენაზე ლაპარაკობდნენ, რომელზეც მე სულ ათიოდე სიტყვა ვიცოდი და ასე მეგონა, საცაა ცა ჩამოინგრევა-მეთქი, მაგრამ, მოულოდნელად, ორივე დაშოშმინდა. მერე ტიარემ სიგარეტი მიაწოდა მზარეულს და თვითონაც გააბოლა.

- იცი, რომ ცოლი მე შევურთე? - მკითხა უცებ ტიარემ და სახეზე ღიმილი გადაეფინა.
- მზარეულს?
- არა, სტრიკლენდს.
- კი მაგრამ, ცოლი რომ ჰყავდა?
- თვითონაც ეგ მითხრა, მაგრამ მე ვუპასუხე, ის ინგლისში გყავს და ინგლისი კი სადღაც ქვეყნის ბოლოს არის-მეთქი.
- მართალია, - დავეთანხმე მე.
- იგი ორ-სამ თვეში ერთხელ ჩამოდიოდა პაპიეტეში, როცა საღებავები და თამბაქო შემოაკლდებოდა და უპატრონო ძაღლივით დაეხეტებოდა ქუჩებში. მე ძალიან მეცოდებოდა. მაშინ ერთი გოგო მყავდა აქ, ოთახებს მილაგებდა, სახელად ატა ერქვა. რაღაც შორეული ნათესაობა გვქონდა. დედიტაც ობოლი იყო, მამითაც და ამიტომ ჩემს ჭერქვეშ მივეცი ბინა. სტრიკლენდი დროდადრო შემოგვივლიდა ხოლმე, რომ მამდრად ესადილა და ჭადრაკი ეთამაშა ვინმესთან. შევნიშნე, რომ ატა თვალს ატანდა სტრიკლენდს და ვკითხე, ხომ არ მოგწონსმეთქი. მიპასუხა, მომწონს რომელია, ძალიანაც მომწონსო. ხომ იცი, როგორები არიან აქაური გოგოები. ოღონდ თეთრი კაცი დაინახონ და...
- ატა აქაური მკვიდრი იყო?
- ჰო. წვეთი სისხლი არ ერია სხვა ერის. ჰოდა, როცა გოგოს ველაპარაკე, სტრიკლენდს მოვუხმე და ვუთხარი: „სტრიკლენდ, უკვე დროა, რომ დადინჯდე. შენი ხნის კაცი აღარ უნდა დასდევდეს სანაპიროზე მოყიალე გოგოებს, იმათგან კარგს არაფერს არ უნდა მოელოდე. ფული შენ არა გაქვს და ვერც ერთ სამუშაოზე ორ თვეზე მეტხანს ვერა ძლებ. ახლა უკვე აღარავინ

მოგცემს სამუშაოს. გითქვამს, რომ ტყეში შეგიძლია იცხოვრო ხან ერთი, ხან მეორე ქალის ხარჯზე. ვიცი, რომ აქაურები ჭკუას კარგავენ თეთრკანიანებზე, მაგრამ თვითონ თეთრკანიანს არ ეკადრება ასეთი საქციელი. ახლა მისმინე, რას გეტყვი...”

ტიარე ერთმანეთში ურევდა ფრანგულ და ინგლისურ სიტყვებს, რადგან ორივე ენა წყალივით იცოდა. ოდნავ გაგრძელებული, თითქოსდა სიმღერით წარმოთქმული სიტყვები საღებუნად ედებოდა სმენას. ალბათ, ასე ილაპარაკებდა რომელიმე მომღერალი ჩიტი, ინგლისური რომ სცოდნოდა.

„რას იტყვი, ატა რომ დაგთანხმდეს ცოლობაზე? კარგი გოგოა და სულ ჩვიდმეტი წლის არის. სხვა გოგოებს კი არა ჰგავს, ოღონდ კაცი იშოვნონ და არას დაგიღვევენ. კაპიტანსა

და პირველ თანაშემწეზე ვერაფერს ვიტყვი, მაგრამ შემიძლია დავიფიცო, რომ არც ერთი აქაური კაცი არ მიჰკარებია. ატამ თავისი ყადრი იცის. „ოაპუს“ ხაზინადარმა მითხრა, ამას წინათ რომ იყო აქ, ატაზე კარგი გოგო მთელ კუნძულზე არ მეგულებათ. ახლა გოგოსაც მოუვიდა დაოჯახების დრო და კაპიტნები და პირველი თანაშემწეებიც სულ ერთ ქალს ხომ არ შეაჩერდებიან. მე თვითონაც არ მიყვარს, როცა რომელიმე გოგო დიდხანს ჩამომიჯდება აქ. ატას მიწის პატარა ნაკვეთი აქვს ტარავაოსთან, იქვე, სანამ კონცხთან მიხვიდოდე; ახლა კოპრას ისეთი ფასი აქვს, რომ მშვენივრად იცხოვრებთ. იქ პატარა ქობიც უდგას, ასე რომ დროც გექნება, საშუალებაც და რამდენიც გინდა - ხატე. აბა, რას იტყვი ამაზე?...“ ტიარე გაჩუმდა სული მოითქვა და გააგრძელა:

- სწორედ მაშინ იყო, თავის ინგლისელ ცოლზე რომ მითხრა. მე კი მივუგე: „ცოლი ყველასა ჰყავს სადმე, ჩემო საწყალო სტრიკლენდ, და სწორედ ამიტომ არის, რომ აქეთ გამორბიან. ატა შეგნებული გოგოა და არ მოგთხოვს მერთან წავიდეთ ქორწინების გასაფორმებლადო. იგი პროტესტანტია და პროტესტანტები ამ საქმე ისე არ უყურებენ,

როგორც კათოლიკეები“. მერე სტრიკლენდმა მკითხა, თვითონ ატა რას იტყვისო. მე ვუპასუხე, როგორც ვატყობ, მოსწონხარ, უარზე არ იქნება, თუ გინდა დავუძახებ-მეთქი. სტრიკლენდმა ერთი თავისებურად, ხმელად ჩაახველა და მე მაშინვე გავძახე ატას, აქ მოდი-მეთქი. ატამ, იმ ახტაჯანამ უკვე იცოდა, რაზე ვლაპარაკობდით. ცალი თვალი იმისკენ მქონდა და ვხედავდი, რომ თან ჩემს ხალათს აუთოებდა, თან ყურდაცქვეტილი გვისმენდა. ატა მოგვიახლოვდა. იგი იცინოდა, მაგრამ შევატყვე ცოტათი დარცხვენილი იყო. სტრიკლენდი მიაჩერდა, მაგრამ არაფერი უთქვამს.

- ლამაზი იყო? - ვკითხე ტიარეს.

- ურიგო არ იყო. შენ ნანახი გექნება ატას სურათები, სტრიკლენდი სულ იმას ხატავდა, ხან „პარეოთი“, ხანაც სულ შიშველს. მაშ! სანდომიანი გახლდათ. თანაც საჭმლის მომზადება იცოდა. მე თვითონ ვასწავლე. შევატყვე, რომ სტრიკლენდი შეყოყმანდა და ვუთხარი: „მე კარგ ხელფასს ვაძლევდი, ის კი არაფერს ხარჯავდა. ხანდახან ნაცნობი კაპიტნებიდან პირველი თანაშემწეებიც აძლევდნენ ცოტცოტას. ასე რომ, რამდენიმე ასეული ფრანკი ექნება გადანახული“. სტრიკლენდმა ხშირი წითური წვერი მოიჩეჩა და ღიმილით ჰკითხა:

- აბა, რას იტყვი, ატა? გინდივარ ქმრად თუ არა? ატამ პასუხის ნაცვლად ჩაიხითხითა.

„ხომ გეუბნებოდი ჩემო კარგო, გოგოს გული შეუვარდა შენზე-მეთქი“, - ვუთხარი სტრიკლენდს.

„იცოდე, გცემ ხოლმე“, - უთხრა სტრიკლენდმა ატას და თვალებში მიაჩერდა.

„უმაგისოდ როგორ უნდა მივხვდე, რომ გიყვარვარ“, - მიუგო გოგომ. ტიარემ თხრობა შეწყვიტა, ჩაფიქრდა და მერე მითხრა:

- ჩემი პირველი ქმარი კაპიტანი ჯონსონი, გამუდმებით მიჟაპუნებდა. იგი ნამდვილი მამაკაცი იყო, კარგი შესახედავი, ექვსი ფუტისა და სამი დუიმის სიმაღლის. როცა დათვრებოდა, არაფრის ზომა აღარ იცოდა. მეორე დღეს დალილავებული დავდიოდი ხოლმე. ო, როგორ ვტიროდი, როცა გარდაიცვალა! მეგონა, მეც თან გავყვებოდი. მაგრამ

მისი ნამდვილი ფასი მაშინ გავიგე, როცა ჯორჯ რეინის გავყევი ცოლად. არა, კაცი რომ კარგად გაიცნო, აუცილებლად უნდა იცხოვრო მასთან. ასე არასოდეს მოვტყუებულვარ კაცის შეფასებაში. რეინიც ლამაზი და მაღალი იყო. კაპიტან ჯონსონს არც კი ჩამოუვარდებოდა სიმაღლეში და ღონიერიც ჩანდა. მაგრამ რად გინდა? წვეთ სასმელს არ უშვებდა პირში და არასოდეს ხელი არ დაუკარებია ჩემთვის. არა, რეინი მისიონერი უნდა ყოფილიყო! მე არც ერთი გემი არ გამიშვია აქედან, რომ ოფიცრებთან სიყვარულობანა არ გამება, ჯორჯ რეინი კი თითქოს ბრმა იყო, ვერაფერს ამჩნევდა. ბოლოს შემძულდა და გავეყარე. აბა, ამისთანა ქმარი ვის რაში უნდოდა. არა, მაინც რა საშინლად ექცევა ქალს ზოგი მამაკაცი!

მე მხურვალედ დავუჭირე მხარი ტიარეს, შევნიშნე მამაკაცები დასაბამიდან გაიძვერები და მატყუარები არიან-მეთქი და ვთხოვე გაეგრძელებინა სტრიკლენდის ამბავი.

- საჩქარო არაფერია, - ვუთხარი სტრიკლენდს, - მოიცადე, მოიფიქრე, აწონდაწონე ყველაფერი. ატას მშვენიერი ოთახი აქვს ფლიგელში. შედი, ერთი თვე მაინც იცხოვრეთ ერთად და ნახე, შეეთვისები თუ არა. ჭამით შეგიძლია აქა ჭამო. ერთი თვის მერე, თუ

ცოლად შერთვას გადაწყვეტ, შეგიძლია მაშინვე გადახვიდე მამულში და შენს ნებაზე მოეწყო.

- ჰოდა, სტრიკლენდი დამეთანხმა. ატა ისევ ჩემთან მუშაობდა, სტრიკლენდს როგორც დავპირდი, ვაჭმევდი და ვასმევდი. ატას ორი-სამი ისეთი კერძის მომზადება ვასწავლე, რომლებიც განსაკუთრებით უყვარდა სტრიკლენდს. იგი იმ ხანებში ცოტას ხატავდა; მეტწილად მთებში დაეხეტებოდა და მდინარეში ბანაობდა. ხანდახან სანაპიროზე გავიდოდა და ყურეს გასცქეროდა, ხან კი ჩამავალი მზის სხივებში გახვეულ მურეას აშტერდებოდა. დროდადრო თევზაობასაც მოიგონებდა, უფრო ხშირად კი ნავსადგურში გადიოდა და აქაურებთან საუბარში კლავდა დროს. არა, მშვენიერი, წყნარი კაცი იყო! მერე, ყოველ ღამე ატასთან ერთად მიდიოდა ფლიგელში. მე ვატყობდი, რომ გული ისევ წასასვლელად მიუწევდა და თვის ბოლოს ვკითხე, რა გადაწყვიტე-მეთქი. მითხრა, თუ ატას უნდა, მზადა ვარ ახლავე წავიდეთო. ასე რომ, მომიხდა ქორწილის გადახდა. ყველაფერი ჩემი ხელით გავამზადე, მუხუდოს სუპი მოვუხარშე, პორტუგალიურად შეზავებული ხამანწკები და ქოქოსის კაკლის სალათა მქონდა. შენ ჩემი გაკეთებული სალათა არ გიჭამია არა? ერთი უნდა გაგასინჯო, სანამ

წახვალ. მერე ნაყინი მივართვი. შამპანურიც ბლომად გვექონდა და სხვა სასმელებიც. რაკი ვიკისრე, გადავწყვიტე, ყველაფერი კარგად ყოფილიყო. მერე სასტუმრო ოთახში გავედით და ცეკვა დავიწყეთ. მაშინ ასე გასიებული არ ვიყავი, ცეკვა კი ყოველთვის მიყვარდა.

სასტუმრო ოთახი ამ ოტელში პატარა და მყუდრო იყო. აქ ძველებური პიანინო იდგა, ხავერდგადაკრული წითელი ხის ავეჯი კედლებთან იყო მიწყობილი, მრგვალ მაგიდებზე ფოტოალბომები ელაგა, კედელზე კი ტიარესა და მისი პირველი ქმრის, კაპიტან ჯონსონის დიდი სურათი ეკიდა (ტიარე თუმცა მართლა ძალიან ჩაგოდრებული იყო, ერთხელ ბრიუსელური ფარდაგები ავკეცეთ, გოგოები და ტიარეს მეგობარი მამაკაცები მოვიპატიჟეთ, ხმაჩახლეჩილი გრამაფონი დავატრიალეთ და კარგა ხანს ვიცეკვეთ. აივნოდან ყვავილების თავბრუდამხვევი სურნელება შემოდოდა. მოწმენდილი ციდან ჯვრის თანავარსკვლავედი დაგვცქეროდა...).

ტიარეს თვალეზი მოუწყლიანდა, როცა იმჟამინდელი მხიარულება გაიხსენა. „სამამდე არ დავწოლილვართ. მე მგონი, ფხიზელი არავინ დარჩენილა. ახალშეულლებულებს

ვუთხარი, სადამდეც გზა მიდის, ჩემი ორთვალათი წადით-მეთქი. მერე კიდევ დიდი მანძილი ჰქონდათ ფეხით სასიარულო. ატას მამული შორს, ხეობაში იყო. ისინი განთიადისას წავიდნენ. მე რომ ბიჭი გავაყოლე, მეორე დღემდე ვერ დაბრუნდა.

მამ! აი ასე იქორწინა სტრიკლენდმა“

თავი ორმოცდამეთორმეტე

ჩემი აზრით, მომდევნო სამი წელი სტრიკლენდის ცხოვრების უბედნიერესი ხანა იყო. ატას სახლი ცხრა კილომეტრზე იყო იმ გზიდან, რომელიც ირგვლივ უვლიდა კუნძულს. მიხვეულ-მოხვეულ ბილიკს კეკლუცი ტროპიკული ხეების ჩრდილი ადგა. ხის პატარა, შეუღებავი ბუნგალო სულ ორი ოთახისაგან შედგებოდა. გვერდზე მიდგმულ ფარდულში საჭმელს ამზადებდნენ. საწოლების მაგივრობას ჭილოფები სწევდა. აივანზე საქანაო სავარძელი ედგათ. ეს იყო მთელი იმათი ავეჯი. სახლს ირგვლივ ბანანის ხეები ერტყა. მათი უსწორმასწორო ფოთლები მე ყოველთვის ლტოლვილი დედოფლის კაბის შემოგლეჯილ კალთებს მაგონებდა. იქვე ავოკადოს ხე იდგა და, რა თქმა უნდა, მრავლად მოჩანდა ქოქოსის პალმები, რომლებიც ამ კუნძულის მცხოვრებთა შემოსავლის მთავარი წყაროა. ატას მამას კროტონის ბუჩქები დაერგო თავისი მამულის ირგვლივ. ბუჩქებს კარგად ეხარათ და ახლა დღეობაზე ანთებული მხიარული ჭიაკოკონებივით აცისკროვნებდნენ იქაურობას. სახლის წინ მანგოს ხე ხარობდა, ნაკაფის პირას ორი ხე ჩახვეოდა ერთმანეთს და თავიანთ ცეცხლისფერ ყვავილებს ახარბებდნენ ოქროსფერ ქოქოსის პალმებს.

აი აქ ცხოვრობდა სტრიკლენდი და იმით კმაყოფილდებოდა, რასაც მიწა ამლევდა. პაპიეტეს იშვიათად ესტუმრებოდა ხოლმე. მამულს შორიახლო პატარა მდინარე ჩაუდიოდა და სტრიკლენდი ხშირად ბანაობდა ამ მდინარეში. ხანდახან მდინარეს თევზების ქარავანი ამოჰყვებოდა ზღვიდან. მაშინ ნაპირებს ბარჯებით შეიარაღებული ტაიტელები მოეფინებოდნენ და ერთი ჟივილხივილით დაერეოდნენ ვეება დამფრთხალ თევზებს, რომლებიც ცდილობდნენ კვლავ ზღვისთვის შეეფარებინათ თავი. ხანდახან სტრიკლენდი ბრაგებზე მიდიოდა სათევზაოდ და ომარს ან მთელ კალათა მომცრო ჭრელ-ჭრელ თევზებს მოიტანდა ხოლმე. ამ თევზებს ატა ქოქოსის ზეთში წვავდა. ატა

დიდი ხმელეთის ასთაკვებიდანაც ძალიან გემრიელ კერძს ამზადებდა. ეს ასთაკვები კი იმდენი იყო, რომ ყოველ წუთს გედებოდა ფეხებში.

ზევით, მთის ფერდობებზე, გარკვეული ფორთოხლები ხარობდა. ატა ორ-სამ ქალს გაიყოლებდა სოფლიდან და უკან მწვანე, სურნელოვანი, ტკბილი ნაყოფით დატვირთული ბრუნდებოდა. როცა ქოქოსის კაკალი მოიწეოდა, ატა ნათესავებს მოიშველიებდა (ატას როგორც ყველა ტაიტელს, უამრავი ნათესავი ჰყავდა) და პალმებს ჩამობერტყავდა. მერე გაარჩევდნენ და მზეზე დაყრიდნენ გასაშრობად. როცა

გაშრებოდა, კოპრას ამოარიდებდნენ და ტომრებში ყრიდნენ. მერე ქალები იმ ტომრებს მოიკიდებდნენ და ქვევით, სოფელში მიჰქონდა ვაჭართან. ვაჭარი კოპრაში ბრინჯს საპონს, ხორცის კონსერვებსა და ცოტაოდენ ფულს აძლევდა. ხანდახან მეზობელ სოფლებში ღრეობას აწყობდნენ. მაშინ ღორებს კლავდნენ და იმდენ ხორცსა ჭამდნენ, რომ ლამის გამსკდარიყვნენ. ღრეობის მერე ცეკვავდნენ და საკულტო სიმღერებს გალობდნენ.

ატას სახლი სოფლიდან შორს იყო, ტაიტელები კი ზარმაცი ხალხია, - ეტლით ან სხვა რაიმე ტრანსპორტით სეირნობასა და ჭორაობაზე უარს არ ამბობენ, მაგრამ ფეხით სიარული არ უყვართ. ამიტომ სტრიკლენდი და ატა მთელი თვეობით მარტონი იყვნენ. სტრიკლენდი მთელ დღეს ხატავდა და კითხულობდა, ხოლო როცა ბინდი ჩამოწვებოდა, ორივენი აივანზე დასხდებოდნენ, თამბაქოს აბოლებდნენ და ღამეს უმზერდნენ. მერე ატას ბავშვი შეეძინა და მოხუცი ქალი, რომელმაც ატა მოამშობიარა, იმათთან დარჩა საცხოვრებლად. მალე მოხუცს შვილიშვილი ესტუმრა და იმანაც იქ მოისურვა დარჩენა. ბოლოს ვიღაც ჭაბუკიც მოევლინათ. არავინ იცოდა, საიდან მოვიდა და ვისი რა ახლობელი იყო. არც თვითონ შეუწყუხებია თავი დიდი

განმარტებებით და ბოდიშებით - მოვიდა და აღარ წავიდა. ასე ერთად ცხოვრობდა ყველა ატასა და სტრიკლენდის ოჯახში.

თავი ორმოცდამეცამეტე

- Tenez, voilà le Capitaine Brunot^[15], - მითხრა ერთხელ ტიარემ, როცა ვცდილობდი დამელაგებინა და ერთ ყალიბში მომექცია ყოველივე, რაც ამ ქალისაგან შევიტყვე სტრიკლენდის შესახებ, - იგი კარგად იცნობდა სტრიკლენდს, შინაც სტუმრებია.

კაპიტანი ბრუნო შუა ხნის სახეგარუჯული კაცი გამოდგა. მას მოზრდილი, შავი, ოდნავ ჭადრაშერეული წვერი და დიდი ბრიალა თვალები ჰქონდა. ტანთ ქათქათა ტილოს კოსტუმი ეცვა. ეს კაცი ჯერ კიდევ საუზმის დროს შევამჩნიე. ჩინელმა მიმტანმა ა-ლიმ მითხრა, დღეს ჩამოჰყვა პაუმოტიდან ჩამოსულ გემსო ტიარემ მიმიყვანა მასთან და კაპიტანმა სავიზიტო ბარათი გამომიწოდა, დიდი ბარათი, რომელზეც ეწერა: René Brunot, ქვევით კი - Capitaine au Long Cours.^[16] ჩვენ პატარა აივანზე ვისხედით, სამზარეულოს მახლობლად. ტიარე კაბას უკერავდა თავის ერთ-ერთ მოსამსახურე გოგოს. კაპიტანი ბრუნო ჩვენს მაგიდას მოუჯდა.

- დიახ, სტრიკლენდს კარგად ვიცნობდი, - დაიწყო მან, - ჭადრაკის მოტრფიალე ვარ და

ისიც ყოველთვის დიდი სიამოვნებით თამაშობდა ხოლმე. ტაიტიზე წელიწადში სამჯერ-ოთხჯერ ჩამოვიდოდი და ამ სასტუმროში ვჩერდებოდი. როცა იგი პაპიეტეში იყო, აუცილებლად მოვიდოდა ჩემთან ჭადრაკის სათამაშოდ. ცოლი რომ შეირთო, - კაპიტანმა გაიღიმა და მხრები აიჩეჩა.- enfin^[17], იმ ტიარეს გარიგებულ გოგოსთან რომ დაიწყო ცხოვრება, მთხოვა, მინახულეო. მე ქორწილში ვეწვიე. - მან ტიარეს შეხედა და ორივეს გაეცინა, - ამის შემდეგ პაპიეტეში იშვიათად ჩამოდიოდა. ისე მოხდა, რომ ერთი წლის შემდეგ იმათ მხარეში მომიხდა ყოფნა, აღარ მახსოვს რა საქმეზე, და როცა ის საქმე მოვათავე, ვიფიქრე, ურიგო არ იქნება, საწყალი სტრიკლენდი რომ მოვინახულო-მეთქი. ერთ-ორ ტაიტელს გამოვკითხე მისი ამბავი და გამოვარკვიე, რომ ჩემგან სულ ხუთიოდე კილომეტრზე ცხოვრობდა. ავდექი და ვესტუმრე.

ამ პატარა თავგადასავალმა წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა ჩემზე. მე ატოლზე ვცხოვრობ დაბალ კუნძულზე, რომელსაც ირგვლივ უამრავი ყურე და უბე აქვს შემორტყმული და იქაური სილამაზე ცისა და ზღვის სილამაზეა. იქ მხოლოდ წყლის ფერთა თამაში და კოპწია ქოქოსის პალმების დანახვა გიხარებს თვალს, მაგრამ ის მხარე, სადაც სტრიკლენდი ცხოვრობდა, ედემის ბაღს წააგავდა სიტურფით. ო, ნეტავი

თქვენი თვალთ განახათ ეს თვალწარმტაცი მხარე, ეს პაწია ქვეყნის თვალს მოფარებული, მომაჯადოებელი კუთხე; მისი ლურჯი ცა, მისი გაუვალი ტევრები! იქ ფერების ზეიმია, ჰაერში ათასგვარი სურნელება ტრიალებს; მაცოცხლებელი სიგრილე ლოყაზე გელამუნება... არა, განა სამოთხის აღწერა ძალუძს მოკვდავ ადამიანს? ჰოდა, ამ სამოთხეში ცხოვრობდა სტრიკლენდი, არც თვითონ ფიქრობდა ქვეყანაზე და ქვეყანასაც დავიწყებოდა იგი. ვიცი, რომ ევროპელს ასეთი ბეჩავი ცხოვრება დიდად არ მოეწონება. სახლი ნახევრად დანგრეული და უსუფთაო იყო. როცა მივუახლოვდი, დავინახე, რომ აივანზე სამი ტაიტელი იწვა. ხომ იცით, როგორ უყვართ აქაურებს თავის შეყრა. ერთი ჭაბუკი გულდაღმა იწვა და სიგარეტს აბოლებდა. მთელი მისი სამოსი პარეო გახლდათ. პარეო წითელი ან ლურჯი ჩითის გრძელი ნაჭერია, ოღონდ შიგ აუცილებლად თეთრი ფერიც უნდა ერიოს. ამ ნაჭერს წელზე ირტყამენ და თითქმის მუხლებამდე უწევთ. თხუთმეტიოდე წლის გოგონა ქუდსაც წნავდა პანდანუსის ფოთლებით. იქვე დედაბერი ჩაცუცქულიყო და ჩიბუხს აბოლებდა. მერე ატაც შევნიშნე. იგი ძუძუს აწოვებდა ჩვილს. იქვე მის ფერხთით მეორე, მთლად დედიშობილა ბავშვი თამაშობდა. ატამ დამინახა და სტრიკლენდს შესძახა ოთახში. სტრიკლენდი კარს მოადგა. იმასაც მარტო პარეო უფარავდა სიშიშვლეს.

უჩვეულო შესახედავი იყო ეს წითურწვერიანი თმააბურძგნილი, მკერდგანიერი და ბალნიანი კაცი. ფეხები დაბებერავებული და დახეთქილი ჰქონდა და მივხვდი, რომ მუდამ ფეხშიშველა დადიოდა. სტრიკლენდი ნამდვილ ტაიტელად ქცეულიყო.

მას ძალიან გაუხარდა ჩემი დანახვა და მაშინვე უთხრა ატას, სადილად ქათამი დაგვიკალიო. შემდეგ ოთახში შემიყვანა და თავისი ბოლო, ჯერ კიდევ დაუმთავრებელი ნახატი მიჩვენა. ოთახის ერთ კუთხეში საწოლი მოჩანდა, შუაში კი მოლბერტი იდგა და ზედ ნახატი იყო დამაგრებული. მე მეცოდებოდა სტრიკლენდი და ადრე რამდენიმე ნახატი ვიყიდე მისგან. ზოგი მათგანი ჩემთვის დავიტოვე, ზოგი კი მეგობრებს გავუგზავნე საფრანგეთში.

თუმცა ეს ნახატები მხოლოდ იმიტომ ვიყიდე, რომ გაჭირვება შემემსუბუქებინა, დრო რომ გავიდა, თანდათან შემიყვარდა, თანდათან რაღაც უცნაური სილამაზე აღმოვაჩინე იმათში. თავიდან ყველას სულელი ვეგონე, მაგრამ საქმე ისე შემობრუნდა, რომ ყველაზე ჭკვიანი გამოვდექი. მე ვიყავი სტრიკლენდის პირველი თაყვანისმცემელი ამ მხარეში.

ბრუნომ დაცინვით გადახედა ტიარეს. ქალი მაშინვე ავიშვიშდა და ხელახლა გვიამბო ამერიკული ლუმელის ყიდვის ამბავი.

- ის ნახატები ისევე გაქვთ? - ვკითხე ფრანკს.

- დიახ, სანამ ჩემი ქალიშვილი გასათხოვარი არ გახდება, არ გავყიდი. სამზითვოდ ვუნახავ, - მიპასუხა ბრუნომ და კვლავ სტრიკლენდთან სტუმრობის ამბავს მიუბრუნდა:

- არასოდეს დამავიწყდება ის სადამო. სულ ერთი საათით მივედი, მაგრამ სტრიკლენდი ჩამაცივდა, ამაღამ ჩვენთან დარჩიო. მე შევეყოყმანდი, რადგან სიმართლე გითხრათ, ეს ჭილოფები არ მომეწონა, რომლებზეც უნდა დამეძინა, მაგრამ უარი ვეღარ ვუთხარი. სახლს რომ ვიშენებდი პაუმოტში, რამდენიმე კვირას მეძინა ამაზე უარეს საწოლზე და თანაც თავზე ჭერი არ მეხურა. მწერებისა კი არ მეშინოდა, კანი ისე მქონდა გასქელებული, რომ ვერაფერს დამაკლებდნენ.

სანამ ატა სადილს მოამზადებდა, მდინარეზე ჩავედით საბანაოდ. სადილის შემდეგ

აივანზე დავსხედით თამბაქო გავაბოლეთ და მასლაათი დავიწყეთ. ტაიტელმა ჭაბუკმა კონცერტინო დაუკრა. ამ ჰანგებს ათი წლის წინ უკრავდნენ მიუზიკლ ჰოლებში. ისინი უცნაურად ჟღერდნენ აქ, ტროპიკულ ღამეში, ცივილიზაციისაგან ათასობით მილის დაშორებით. სტრიკლენდს ვკითხე, ნუთუ არ გიმძიმს ცხოვრება ამ ხალხში-მეთქი. არაო, მიპასუხა, პირიქით, მიყვარს, როცა ნატურა ახლოსა მაქვსო. მალე ტაიტელებს მთქნარება აუტყდათ და დასაძინებლად წავიდნენ. მე და სტრიკლენდი მარტონი დავრჩით აივანზე. ჩუმი, ჩუმი ღამე იდგა. ჩემს კუნძულზე ასეთი მყუდრო ღამეები არ იცის. სანაპიროზე მილიარდობით არსება დაფუსფუსებს. ზოგი ნიჟარიანი, ზოგი შიშველი. ქვიშაში კიბორჩხალები დალოდავენ, ყურეში, ხან იქ, ხან აქ, წყლიდან ამომხტარი თევზის ტყლაშუნი გაისმის, დროდადრო ყავისფერი ზვიგენი დაედევნება თევზებს. თევზები მძლავრად ურტყამენ კუდს წყალს და ცდილობენ სადმე ბრაგებში შეაფარონ თავი. გამუდმებით ისმის ნაპირს მოხეთქებული ტალღების ყრუ ხმაური. იქ, ტყეში კი ჩქამიც არ ისმოდა არსაიდან. ჰაერში ღამის თეთრი ყვავილების თავბრუდამხვევი სურნელება ტრიალებდა. ისეთი მშვენიერი, ისეთი მომაჯადოებელი ღამე იყო, რომ სული სხეულის ტყვეობიდან განთავისუფლებას ღამობდა. გრძნობდი, რომ სული სადაცაა დატოვებდა სხეულს და უსაზღვრო სივრცეში გაინავარდებდა, მაგრამ აქ, სიკვდილიც მეგობრად მიგაჩნდა.

- ეჰ, ნეტა ისევ თხუთმეტი წლისა მქნა! ამოიოხრა ტიარემ, მერე კი სწრაფად წამოავლო ხელი რომელიღაც წიგნს და მთელი ძალ-ღონით ესროლა კატას, რომელიც თურმე სამზარეულო მაგიდაზე დადგმულ კიბოთი სავსე თევზს

ეპარებოდა. კატამ მაშინვე მოცოცხა და ტიარემ ლანძღვა-გინების ნაკადი მიაყოლა უკან.

- ვკითხე, ატასთან ბედნიერი ხარ თუ არა-მეთქი, - განაგრძო თხრობა კაპიტანმა, - სტრიკლენდმა მიპასუხა, ატა სულ არ მბეზრებს თავს, საჭმელს მიმზადებს, ბავშვებს უვლის და, რასაც ვეუბნები მისრულებს. ქალისაგან კი მეტს არაფერს მოვითხოვო. მერე ვკითხე, ნუთუ ევროპა არ გენატრება? ნუთუ არასოდეს არ გებადება ელექტროობით გაჩახჩახებული პარიზისა და ლონდონის ქუჩებში გავლის სურვილი? ნუთუ არ გინდა მეგობრების, ამხანაგების, შენი ტოლების წრეში ყოფნა? Que sais-je¹¹⁸ - თეატრში წასვლა, გაზეთების წაკითხვა? არ გინდა კვლავ გაიგონო ომნიბუსის რახრახი ქვაფენილზე-მეთქი. სტრიკლენდი კარგა ხანს დუმდა, ბოლოს მომიგო, სიკვდილამდე აქ დავრჩებიო. მე ვკითხე, ნუთუ მარტობა არა გწყინდება-მეთქი. სტრიკლენდმა ჩაახველა და მიპასუხა: Mon paure ami, გეტყობა მხატვრებს სულ არ იცნობო.

კაპიტანმა ბრუნომ ამაოდ გაიღიმა შავ, კეთილ თვალებში უცნაურმა გამომეტყველებამ გაუელვა:

- სტრიკლენდი არ იყო მართალი. მეც ვიცი, რა არის ოცნება, მეც მეწვევა ხოლმე ზმანებები. გარკვეული თვალსაზრისით, მეც მხატვარი მქვია.

ერთხანს ჩუმი ვისხედით, მერე ტიარემ სიგარეტის ყუთი ამოიღო თავის უძირო ჯიბიდან და შემოგვთავაზა. სამივემ გავაბოლეთ. სიჩუმე ბოლოს ტიარემ დაარღვია:

- რადგან monsieur დაინტერესებულია სტრიკლენდის ამბით, რატომ არ უნდა წავიყვანოთ ექიმ კუპრასთან? იგი უამბობს სტრიკლენდის ავადმყოფობისა და სიკვდილის ამბავს.

- Volontiers¹¹⁹ , - თქვა კაპიტანმა და შემომხედა. მე მადლობა გადავუხადე.

კაპიტანმა ბრუნომ საათს დახედა და თქვა:

- ახლა შვიდია დაწყებული. ექიმი უკვე შინ იქნება. თუ გნებავთ, წავიდეთ.

უსიტყვოდ წამოვდექი ფეხზე და მალე ორივენი ექიმის სახლისაკენ მივდიოდით. იგი ქალაქგარეთ ცხოვრობდა, ჩვენი სასტუმროც ქალაქის ბოლოს იდგა; ასე რომ, დიდი ხნის სავალი არ გვქონდა. განიერ გზას პილპილის ხეების ჩრდილი ადგა, გზის ორივე მხარეს ქოქოსის პალმებისა და ვანილის პლანტაციები იყო გაშენებული. პალმის ფოთლებში „პირატები“¹²⁰ ჟღურტულებდნენ. მალე პატარა მდინარეზე გადებულ ქვის ხიდს მივადექით და ცოტა ხანს შევჩერდით, რათა მდინარეში მოჭყუმპალავე ტაიტელი ბავშვებისათვის გვეყურებინა. ისინი კისკისითა და ჟივილ-ხივილით

დასდევდნენ ერთმანეთს, სველი ყავისფერი სხეულები მზის სხივებს ირეკლავდნენ.

თავი ორმოცდამეთოთხმეტე

გზაში სულ იმაზე ვფიქრობდი, რაც სტრიკლენდზე მოვისმინე ამ ბოლო დროს. ეტყობა სტრიკლენდს აქ, ამ შორეულ კუნძულზე ისეთი ზიზღითა და სიმულვილით არ ეპყრობოდნენ, როგორც ევროპაში. პირიქით, იცოდებდნენ და ყოველგვარ ახირებას უთმენდნენ. აქაურებისათვის, როგორც ტაიტელების, ასევე ევროპელთათვის, იგი უცნაური და ახირებული იყო, მაგრამ ტაიტელები ამისთანა ადამიანს პირველად არა ხედავენ და ამიტომაც არც უბრაზდებოდნენ - ქვეყანა სავსეა უცნაური ადამიანებით, რომლების უცნაურად იქცევიან.

ტაიტელებს ვერ მოატყუებ. იმათ იციან ადამიანის ცნობა. ინგლისსა და საფრანგეთში სტრიკლენდმა ვერა ნახა თავისი ადგილი, ტაიტებზე კი ყველანაირი ადამიანი თავისუფლად გრძნობდა თავს. არა მგონია, რომ სტრიკლენდი აქ უფრო კეთილი, მოყვასი და თავაზიანი იყო, მაგრამ ის კი უდავოა, რომ უფრო ხელსაყრელი პირობები შეექმნა. მთელი სიცოცხლე ტაიტებზე რომ გაეტარებინა, ალბათ, არაფრით არ იქნებოდა სხვებზე უარესი. აქ მას თანაგრძნობით მოეკიდნენ. ამას კი თავისი თანამემამულეებისაგან არ მოელოდა და არც ესწრაფოდა.

მე კაპიტან ბრუნოს ვუთხარი, რატომ არ მიკვირდა, რომ სტრიკლენდი ასე შეეწყო აქაურობას. მან ცოტა ხანს იყუჩა და შემდეგ მითხრა:

- მეც კარგად ვექცეოდი, მაგალითად, მაგრამ ეს სულ არ არის გასაკვირი. ჩვენ, ორივე, ერთსა და იმავე მიზნისაკენ მივისწრაფოდით, თუმცა მაშინ ეს მიზანი კარგად არც კი გვქონდა წარმოდგენილი.

- ღვთის გულისათვის, მითხარით, რა საერთო გქონდათ ასეთ განსხვავებულ ადამიანებს? - ღიმილით ვკითხე კაპიტანს.

- მშვენიერება.

- ეგ მეტად ფართო მცნებაა.

- ხომ იცით, რომ ადამიანი სიყვარულის ტყვე ხდება, სხვა არაფერი ახსოვს ამქვეყნად. იგი ისევე აღარ ეკუთვნის თავის თავს, როგორც ხომალდზე მიჯაჭვული მონა. ის გატაცება კი, რომელსაც მთლიანად შეეპყრო სტრიკლენდის არსება, სიყვარულზე ძლიერი იყო.

- რა საოცარია, რომ თქვენც მაგას ამბობთ. მე ჯერ კიდევ რამდენიმე დღის წინ მომივიდა აზრად, რომ სტრიკლენდი რაღაც უცნაურ ძალას ჰყავდა შეპყრობილი,

- შევნიშნე მე.

- დიახ, და სწორედ ის აიძულებდა შეექმნა მშვენიერება. არ აძლევდა მოსვენებას, ერთ ადგილას არ აჩერებდა და ბოლოს მუდმივ მსხემად აქცია. მას ერთთავად ტანჯავდა ღვთაებრივი ნოსტალგია, ერთთავად აწამებდა მის არსებაში დაბუდებული დემონი. არსებობენ ჭეშმარიტებაზე შეყვარებული ადამიანები, ისინი მზად არიან თვით სამყაროს საფუძვლებიც კი შეარყიონ, ოღონდ სანუკვარ მიზანს მიაღწიონ. სტრიკლენდიც ასეთი იყო, ოღონდ ჭეშმარიტებას კი არა, მშვენიერებას ესწრაფოდა. მე ძალიან მებრალებოდა იგი.

- რა საოცარია! ერთმა ადამიანმა, რომელმაც სტრიკლენდმა დიდი ტკივილი მიაყენა, მითხრა, სტრიკლენდი ძალიან მეცოდებოდა. ნუთუ თქვენ შეძელით სტრიკლენდის ამოცნობა? მე ეს ყოველთვის შეუძლებელი მეგონა. როგორ მიხვედით ამ დასკვნამდე? კაპიტანი ბრუნო ღიმილით მოტრიალდა ჩემკენ და მითხრა

- განა წელან არ გეუბნებოდით, მეც მხატვრად უნდა ჩამთვალონ-მეთქი? მეც იგივე ცეცხლი მწვავდა, ოღონდ სტრიკლენდი მხატვრობის საშუალებით გამოხატავდა სათქმელს, ჩემი ფუნჯი და ყალამი კი თვით ცხოვრება იყო.

ამას კაპიტანმა ბრუნომ თავისი ცხოვრების ამბავი მოაყოლა. მისი ნაამბობი თავიდან ბოლომდე უნდა გავიმეორო აქ, რადგან, თუმცა ერთი შეხედვით სულ სხვანაირია, როგორღაც მაინც ავსებს ჩემს წარმოდგენას სტრიკლენდზე. ესეც არ იყოს, თვითონ ამბავიც მომეწონა.

კაპიტანი ბრუნო ბრეტანელი იყო. იგი საფრანგეთის ფლოტში მსახურობდა. ცოლი რომ შეირთო, სამსახურს თავი დაანება და კამპუს მახლობლად დასახლდა. უნდოდა დარჩენილი დღეები მშვიდად გაეტარებინა თავის პატარა მამულში, მაგრამ მოულოდნელად მისი ადვოკატი გაკოტრდა და კაპიტანი ბრუნო ცარიელზე დარჩა. არც მან და არც მისმა ცოლმა აღარ მოისურვეს მათხოვრებივით ეცხოვრათ იმ მხარეში, სადაც ადრე ქონებაც ჰქონდათ და დაფასებაც. მეზღვაურობის დროს კაპიტანს შემოვლილი ჰქონდა სამხრეთის ზღვები და ახლა გადაწყვიტა იქ წასულიყო

ბედის საძიებლად. პირველად რამდენიმე დღე პაპიეტში დაჰყო, რათა ცოტა მიეხედ მოეხედა და იქაურობას შესჩვეოდა. მერე ერთი ფრანგი მეგობრისაგან ნასესხები ფულით პატარა კუნძული იყიდა პაუმოტში.

კუნძული ვიწრო ზოლად ერთკმოდ ირგვლივ ღრმა ყურეს, იგი უკაცრიელი იყო და ზედ მხოლოდ ბუჩქები და ველური გუავა ხარობდა. აი, ამ კუნძულზე დასახლდა კაპიტანი ბრუნო თავისი ყოჩაღი ცოლით, რამდენიმე ადგილობრივი მუშა იქირავა და სახლის აგებასა და ბუჩქნარის გაკაფვას შეუდგა. მან გადაწყვიტა, ნაკაფზე ქოქოსის პალმების პლანტაცია გაემუშებინა. ეს იყო თორმეტი წლის წინათ, ახლა კი - უნაყოფო კუნძული ბაღნარად იყო ქცეული.

- თავიდან ძალიან გაგვიჭირდა, ძალზე მომქანცველი სამუშაო იყო, - მითხრა კაპიტანმა, - ორივენი თავდაუზოგავად ვმუშაობდით. ალიონზე ვდგებოდი და მუხლჩაუკრეფავად ვტრიალებდი: ვკაფავდი, ვრგავდი, სახლს ვაშენებდი, როცა გვიან ღამით ლოგინში ჩავწვებოდი, იმ წამსვე მკვდარივით მეძინებოდა. ცოლი სულ მხარში მედგა და ერთგულად ეწეოდა ცხოვრების ჭაპანს. მერე შვილები შეგვეძინა - ჯერ ბიჭი,

მერე გოგო. მე და ჩემი ცოლი ვასწავლით ყველაფერს. ინგლისურსა და მუსიკას ცოლი ასწავლის (პიანინო საფრანგეთიდან ჩამოგვივიდა), მათემატიკასა და ლათინურს მე, ისტორიას კი - რიგრიგობით ვკითხულობთ და ყველანი ერთად ვისმენთ. ბავშვებმა კარგად იციან იალქნიანი ნავის ნახვა და ნიჩბოსნობა, ცურვით კი აქაურებივით ცურავენ. შესანიშნავად იცნობენ აგრეთვე, ამ მხარეს. ჩემმა ნარგავებმა კარგად იხარა, თანაც ყურეში სადაფი აღმოჩნდა. ახლა ტაიტიზე იმიტომ ჩამოვედი, რომ შხუნა ვიყიდო. სადაფის ამოღება უნდა დავიწყო ზღვიდან და, მე მგონი, არც ვიზარალებ. მერედა, ვინ იცის, იქნებ მარგალიტიც გამოერიოს შიგადაშიგ! ერთი სიტყვით, არარაობიდან რაღაცა შევქმენი, ასე რომ მშვენიერების შემოქმედი ვარ, ეჰ, აბა როგორ გაგაგებინო, თუ რას განვიცდი, როცა იმ მაღალ მოხდენილ ხეებს ვუყურებ. ისინი ხომ ჩემი დარგულია!

- ნება მომეცით, იგივე კითხვა მოგცეთ, რომელიც თქვენ სტრიკლენდს მიეცით ოდესღაც, - ვუთხარი კაპიტან ბრუნოს, - ნუთუ არასოდეს არა დარდობთ საფრანგეთზე, ნუთუ არ გენატრებათ თქვენი ძველი სახლი, ბრეტანში რომ დატოვეთ?

- მოგვიანებით, ქალიშვილი რომ გათხოვდება, ვაჟი ცოლს მოიყვანს და აქაურ საქმეებს გაუძღვება, მე და ჩემი მეუღლე საფრანგეთში დავბრუნდებით და სიცოცხლის ბოლო დღეებს იმ სახლში გავატარებთ, სადაც დავიბადე.

- თანაც ბედნიერად გატარებულ ცხოვრებას მოიგონებთ, არა? - დავძინე მე.

- Evidement ^[21], ჩემს კუნძულზე გასართობი არაფერი გვაქვს, ქვეყნის დასალიერში ვართ- ოთხი დღე მარტო ტაიტამდე მოსვლას უნდა, მაგრამ მაინც ბედნიერები ვართ. ამქვეყნად განა ბევრია ისეთი, რომელმაც თავისი შრომის

ნაყოფი მოიმკო? ჩვენ სადა და სპეტაკ ცხოვრებას ვეწევით, პატივმოყვარენი არა ვართ და მხოლოდ იმით ვამაყობთ, რაც საკუთარი ხელით შეგვიქმნია. არც ღვარძლს ვაჭმევინებთ გულს და არც შურს. ეჰ, mon cher monsieur^[22], მე ხშირად მომისმენია შრომის ხოტბა. ჩვეულებრივ, ეს ცარიელი, უშინაარსო სიტყვების გროვია, მაგრამ ჩემთვის მას ფრიალ დიდი მნიშვნელობა აქვს. არა, მე მართლა ბედნიერი კაცი ვარ!

- ჩემი ღრმა რწმენით დაიმსახურეთ კიდევ ეგ ბედნიერება, - ღიმილით ვუთხარი მე.

- შესაძლებელია, მართალი ბრძანდებით, მაგრამ ის კი ნამდვილად არ ვიცი, ასეთი ცოლის ღირსი როგორ გავხდი. იგი ჩემი მეგობარი, ულლის გამწევი, შესანიშნავი დიასახლისი და მოსიყვარულე დედაა. ცოტა ხანს ჩუმად ვიყავი და კაპიტნის ნაამბობზე ვფიქრობდი. მერე ვუთხარი:

- აშკარაა, რომ ასეთი დაბრკოლებების გადალახვასა და ასეთი წარმატებების მიღწევას მტკიცე ნებისყოფა და დიდი გაბედულება უნდა, რაც, ალბათ, არც ერთს არ გაკლიათ.

- შესაძლებელია, მაგრამ კიდევ ერთი რამ იყო, ურომლისოდაც ვერაფერს ვერ მივაღწევდით.

- რა?

კაპიტანი ბრუნო შედგა, ხელი წინ გაიშვირა და ხმამაღლა საზეიმოდ წარმოთქვა:

- რწმენა უფლისა. უამისოდ ყველანი დავილუპებით! ცოტა ხნის შემდეგ ექიმის სახლიც გამოჩნდა.

თავი ორმოცდამეთხუტმეტე

ექიმი კუტრა ხანშიშესული, მაღალი, სქელი ფრანგი გამოდგა. ტანი იხვის ვეება კვერცხს მიუგავდა. დროდადრო კმაყოფილებით დააშტერებდა ხოლმე თავის გამჭრიახ, ლურჯ კეთილ თვალებს საკუთარ უზარმაზარ ღიძს. სახე წითლად უღაჟღაჟებდა, თმა მთლად გაჭაღარავებული ჰქონდა. დავინახე თუ არა, მაშინვე სიმპათიით განვეწყე მის მიმართ. ისეთი ოთახი, სადაც მასპინძელმა მიგვიღო, ყველა ფრანგული პროვინციელი ქალაქის სახლში შეიძლებოდა გენახათ. ორიოდე პოლინეზიური ნივთი, რომელიც ოთახის დასამშვენებლად იყო განკუთვნილი, გემეტებოდათ კიდეც თვალში.

ექიმმა თავის ვეება ხელებში მოიქცია ჩემი ხელი და გულითადი მზერა მომაპყრო, თუმცა ისიც ვიგრძენი, რომ ამ მზერით სულში მიპირებდა ჩაძრომას და ჩემი ზრახვების გამოცნობას.

როცა კაპიტან ბრუნოს ჩამოართვა ხელი, ზრდილობიანად გამოჰკითხა მეუღლისა და

ბავშვების ამბავი. სალამ-ქალამი რომ მოათავეს, ერთხანს წაიჭორავეს, მერე იმაზე ისაუბრეს, თუ როგორი პირი უჩანდა წელს კოპრასა და ვანილს და, ბოლოს, როგორც იყო - კაპიტანმა ჩემი სტუმრობის მიზეზზე ჩამოაგდო სიტყვა.

მე ჩემი სიტყვებით გადმოგცემთ ექიმის მონაყოლს, იმასავით ცოცხლად და ხატოვნად თხრობის უნარი არ შემწევს, ექიმს დაბალი, მყდერი ხმა ჰქონდა, სწორედ ისეთი, იმის მძლავრ სხეულს რომ შეეფერებოდა და არც მსახიობობის ნიჭი აკლდა. ჩემი აზრით, ბევრ სპექტაკლზე ვერც კი მიიღებდი ასეთ სიამოვნებას.

ერთხელ ექიმ კუტრას ტარავაოში მოუხდა წასვლა რომელიღაც ტომის ბელადი ქალის სამკურნალოდ. ექიმმა თვალნათლივ დაგვიხატა თუ როგორ იწვა ლოგინში ეს მსუქანი დედაბერი, როგორ ექაჩებოდა სიგარეტებს და როგორი მოკრძალებით დაფუსფუსებდნენ მის ირგვლივ ფერადკანიანი დიდებულები. ავადმყოფის გასინჯვის შემდეგ ექიმი მეორე ოთახში მიიწვიეს და სადილით გაუმასპინძლდნენ. უმი თევზი, შემწვარი ბანანები, წიწილები და რა ვიცი, რა ადგილობრივი ნუგბარი საჭმელი არ მიართვეს. სადილობის დროს შენიშნა, რომ ოთახიდან ვიღაც თვალცრემლიანი გოგო

გააგდეს. მაშინ დიდი ყურადღება არ მიუქცევია ამისათვის, მაგრამ როცა ორთვალაში ჯდებოდა შინ დასაბრუნებლად, ისევ დაინახა ის გოგო. იგი შორიახლო იდგა შეწუხებული და თვალებიდან ღვარად ჩამოსდიოდა ცრემლი. ექიმმა ვიღაცას ჰკითხა, რატომ ტირის, რა გასჭირვებიაო. იმან უპასუხა. ეგ ქალი

მთიდან ჩამოვიდა, რომ თეთრი კაცის გასასინჯად წაეყვანეთ, მაგრამ თქვენამდე არ მოუშვეს. უბრძანეს, ნუ შეაწუხებო. მან გოგოს მოუხმო და ჰკითხა, რა გინდოდაო. გოგომ უპასუხა, ატამ გამომაგზავნა, აი იმან, სასტუმრო „დე ლა ფლერში“ რომმუშაობდა და დამავალა მეთქვა, რომ წითური ავად არის. გოგომ გაზეთის ნახევრში გახვეული რაღაცა ჩაუდო ხელში. ექიმმა გაშალა და ნახა, რომ ასფრანკიანი იყო.

„ვინ არის წითურიო“, ჰკითხა ექიმმა ერთ-ერთ ტაიტელს. იმან უპასუხა, ეგ ის ინგლისელი მხატვარია, რომელიც ატასთან ერთად ცხოვრობს ზევით, ხეობაში, აქედან შვიდი კილომეტრის მანძილზეო. იგი მიხვდა, რომ სტრიკლენდზე ლაპარაკობდნენ, მაგრამ საქმე ის იყო, რომ იმ ხეობაში მხოლოდ საცალფეხო ბილიკით შეიძლებოდა ასვლა, ექიმს კი სიარული უჭირდა და სწორედ ამიტომ არ მიუშვეს გოგო მასთან.

- გულახდილად რომ გითხრათ, კარგა ხანს ვიყოყმანე, აბა რა სასიამოვნო იყო თოთხმეტი კილომეტრის გავლა მთის ბილიკებზე. თანაც იმ ღამეს ნამდვილად ვეღარ მოვასწრებდი შინ, პაპიეტეში დაბრუნებას. ყოველივე ამას ისიც ემატებოდა, რომ სტრიკლენდი არ მომწონდა. ვის მოეწონებოდა ისეთი უქნარა და უნამუსო კაცი, რომელიც, იმის მაგივრად, რომ ჩვენსავით, საკუთარი შრომით ეცხოვრა, ტაიტელი ქალის ხარჯზე ჭამდა პურს? Mon Dieu ¹²³¹, რა ვიცოდი, რომ ერთ მშვენიერ დღეს გენიოსად გამოაცხადებდნენ?! გოგოს ვკითხე, ნუთუ ისე ცუდად არის, რომ აქამდე ჩამოსვლა არ შეუძლია, ასეთი რას სჭირს-მეთქი. გოგომ არაფერი მიპასუხა და როცა გავბრაზდი და მივაჯინდი, თავი დახარა და ტირილი დაიწყო. მე მხრები ავიჩეჩე. რაც არ უნდა იყოს, მინდოდა თუ არ მინდოდა, მოვალე ვიყავი წავსულიყავი და ყელში ბოლმა მოწოლილმა ვუბრძანე, წინ გამიძეხი და გზა მიჩვენე-მეთქი.

ექიმს არც მაშინ გამოუკეთდა გუნება, როცა ოფლში გაღვარულმა და მწყურვალმა, როგორც იქნა, მიაღწია ატას სახლს. ატა გარეთ იდგა და ელოდა. რომ დაინახა, ჩაეგება.

- სანამ ავადმყოფთან მიმიტანდეთ, რაიმე დამალევინეთ, - ამოიკვნესა ექიმმა, - Pour l'amour de Dieu¹²⁴¹, ქოქოსის კაკალი მომეცით.

ატამ რაღაც გასძახა ბიჭს. იგი სირბილით მოიჭრა, ხეზე აცოცდა და მწიფე კაკალი ჩამოაგდო. ატამ კაკალი გახვრიტა და ექიმს მიართვა. ექიმი ხარბად დაეწაფა მაცოცხლებელ სითხეს, მერე პაპიროსი გაიმზადა და უკეთეს ხასიათზე დადგა.

- სად არის წითური? - იკითხა მან ბოლოს.

- ოთახშია და ხატავს. მე არ მითქვამს, რომ მოხვიდოდით. შედით და გასინჯეთ.

- კი მაგრამ, რას უჩივის? თუ ხატვა შეუძლია, ქვევით, ტარავაოშიც შეეძლო ჩამოსულიყო და ამ დაწყევლილ გზაზე არ ვეთრიე! მე მგონი, მაგაზე ნაკლებ არ მიღირს დრო. ატას ხმა არ ამოუღია, ისე გაუძღვა ექიმს სახლისაკენ. ბიჭიც უკან დაედევნა. გოგო, რომელმაც აქ მოიყვანა, უკვე აივანზე იჯდა. იქვე, კედლის ძირში, ვიღაც მოხუცი ქალი წამოწოლილიყო და სიგარეტებს ახვევდა. ატამ კარზე ანიშნა. დამხვდურების უცნაური ქვევით გაბრაზებულმა ექიმმა კარი შეაღო და სტრიკლენდი დაინახა. იგი

პალიტრას წმენდდა. იქვე, მოლბერტზე ნახატი იდო. ზურგით მდგომ სტრიკლენდს მხოლოდ პარეო ჰქონდა შემოკრული თეძოებზე. ფეხსაცმლის ბაკუნი რომ გაიგონა, კარისაკენ მიბრუნდა და ექიმს უგემური მზერა შეაგება. იგი გაოცებული დარჩა უცხო კაცის დანახვით და, ეტყობოდა, გაბრაზდა კიდევ. ექიმს რაღაც გაეჩხირა ყელში. ფეხებიც თითქოს იატაკს მიეწება, ნაბიჯი ველარ გადადგა წინ. მხოლოდ თვალები დააჭყიტა და მეხდაცემულივით მიაშტერდა სტრიკლენდს. ყველა ყველა და, ამას კი არ მოელოდა.

ძალიან უბოდიშოდ შემობრძანდით, - დაუღრინა სტრიკლენდმა, - რით შემიძლია გემსახუროთ?

ექიმი უკვე გონს მოსულიყო, მაგრამ ხმის ამოღებას მაინც ვერ ახერხებდა. სიბრაზე გაქრობოდა და გრძნობდა, რომ - „Eh bien, oul, je ne le nie pas“ ¹²⁵¹ - გული სიბრაღით ეკუმშებოდა.

- მე ექიმი კუტრა ვარ, - მოახერხა ბოლოს, - ქვევით ვიყავი, ტარავაოში, ბელადი ქალის გასასინჯად და ატამ შემომითვალა, ქმარი ავად მყავსო.

- რა ტუტუცია. ცოტა ტკივილები მქონდა ამას წინათ და შემამცივნა კიდევ, მაგრამ რა სალაპარაკოა?! გაივლის. აი, ვინმე წავა პაპიეტეში და ქინაქინას დავაბარებ.

- აბა სარკეში ჩაიხედეთ.

სტრიკლენდმა შეხედა, გაიღიმა, კედელზე ჩამოკიდებულ პატარა სარკესთან მივიდა, ჩაიხედა და ექიმს ჰკითხა:

- ჩავიხედე, მერე რა?

- ვერ ატყობთ, რა უცნაურად გაქვთ სახე შეცვლილი? ნახეთ, როგორი გაუხეშებული გაქვთ ნაკვთები და როგორ გამოიყურებით. არ ვიცი, როგორ აგიხსნათ. წიგნებში ამას „ლომის ნიღაბს“ უწოდებენ. Mon pauvre ami, ნუთუ პირდაპირ უნდა გითხრათ, თუ რა საშინელი სენი გჭირთ? ძრწოლა იპყრობდა. ყოველთვის ცხადლივ გრძნობდა, თუ როგორ უცებ შესძულდებოდა ხოლმე

სასიკვდილოდ განწირულს ამ საშინელი ამბის მთქმელი, მით უმეტეს, რომ თვითონ ჯანმრთელი და ლოყებლაჟდაჟა კაცი იყო და, ალბათ, კარგა ხანს იცოცხლებდა. სტრიკლენდს კი ხმა არ ამოუღია. ამ საშინელი

ავადმყოფობისაგან დამახინჯებულ სახეზე მღელვარების ნიშან-წყალიც კი არ გამოხატვია.

- იმათ იციან? - იკითხა ბოლოს მან და აივნისაკენ გაიხედა, სადაც უჩვეულოსა და უცნაურ სიჩუმეს დაესადგურებინა.

- აქაურებმა კარგად იციან ამ სენის ნიშნები. თქვენ ვერ გაგიბედეს თქმა, - უპასუხა ექიმმა.

სტრიკლენდი კართან მივიდა და გარეთ გაიხედა. ეტყობა, საზარელი სანახავი იყო, რადგან აივანზე ჯერ კვილი ატყდა, მერე მოთქმა და ტირილი. სტრიკლენდს ხმა არ ამოუღია, ცოტა ხანს უყურა მოტირალთ, მერე ოთახში შებრუნდა და ექიმს ჰკითხა:

- თქვენი აზრით, რამდენ ხანს ვიცოცხლებ?

- ეგ ვინ იცის? ზოგჯერ ოც წელსაც ძლებენ ხოლმე. ვისაც ბედი აქვს, მალე ეღება ბოლო.

სტრიკლენდი მოლბერტთან მივიდა და კარგა ხანს უმზირა ზედ დადებულ ნახატს. მერე ექიმს მიუბრუნდა და უთხრა:

- თქვენ დიდი გზა გამოიარეთ. წესია, რომ მნიშვნელოვანი ამბის მომტანი რაიმეთი დააჯილდოვონ. წაიღე ეს ნახატი. ახლა არაფრად მიგაჩნიათ, მაგრამ დადგება დრო და დააფასებთ.

ექიმი უარზე იყო, მე არავითარი გასამრჯელო არ მინდაო (ის ასი ფრანკიც დაებრუნებინა ატასათვის), მაგრამ სტრიკლენდი ისე ჩააცივდა, რომ არაფერი გაუვიდა. მერე ორივენი აივანზე გავიდნენ. იქ ისევ გლოვა და ზარი იდგა.

- გაჩუმდი, ქალო, ცრემლები მოიწმინდე, - უთხრა სტრიკლენდმა ატას, - ქვეყანა არ იქცევა. მე მალე დაგტოვებ.

- ხომ არ წაგიყვანენ აქედან? - შესტირა ატამ.

იმ ხანებში კუნძულებზე კეთროვანებს ძალით არ ათავსებდნენ ლეპროზორიუმებში.

თუ სურდათ, შეეძლოთ თავისუფლად ევლოთ. მე მთებში უნდა წავიდე, - უთხრა სტრიკლენდმა. ატა ფეხზე წამოდგა და თვალეში მიაჩერდა ქმარს:

- თუ სხვებს უნდათ, წავიდნენ, მე კი შენთან უნდა ვიყო. შენ ჩემი კაცი ხარ, მე შენი ქალი. შენ თუ დამტოვებ, ვფიცავ უფალს, აი ამ ხეზე ჩამოვიხრჩობ თავს.

ატას ხმაში ძალა და შეუვალობა იგრძნობოდა. ეს მორჩილი და თვინიერი ტაიტელი გოგო მხნე და გაბედულ ქალად ქცეულიყო.

- შენ რატომ უნდა დარჩე აქ? შეგიძლია პაპიეტეში დაბრუნდე. იქ მალე იპოვნი სხვა თეთრ კაცს. ეს მოხუცი შენს ბავშვებს მოუვლის. ტიარე სიხარულით მიგიღებს უკან.

- შენ ჩემი კაცი ხარ, მე შენი ქალი. სადაც შენ წახვალ, მეც იქ უნდა წამოვიდე. წამით სტრიკლენდს მხნეობამ უღალატა: თვალები ცრემლით აევსო, მერე ნელნელა ჩამოდიხდა დაწვებზე, მაგრამ მალევე შეიკავა თავი, დამცინავად გაიღიმა და ექიმს მიუბრუნდა:

- ქალები უცნაური არსებანი არიან. შეგიძლია ძალღივით აწვალო, იმდენი სცემო, რომ ხელები დაგიბუჟდეს და მაინც ეყვარები, - სტრიკლენდმა მხრები აიჩეჩა, - ქრისტიანობის ერთ-ერთი ყველაზე სულელური გამოგონება, ჩემი აზრით, ის დებულებაა, რომელიც ამტკიცებს, ქალებს სული აქვთო.

- რას ეუბნები ექიმს? - ეჭვიანად ჰკითხა ატამ, - ხომ არ უნდა დამტოვო?

- თუ ასე გინდა, დავრჩები, საწყალო გოგონავ. ატამ დაიჩოქა, ხელები მოხვია და კოცნა დაუწყო. სტრიკლენდმა ექიმს შეხედა, ოდნავ გაიღიმა და უთხრა:

- ბოლოს მაინც ჩაგიგდებენ ხელთ და თავის ნებაზე გატარებენ. ყველანი ასეთები არიან, თეთრებიც და ყავისფერებიც.

ექიმმა იგრძნო, რომ დამამშვიდებელი სიტყვები უსარგებლო იქნებოდა და უხმოდა

შეტრიალდა წასასვლელად. სტრიკლენდმა ტანეს, აი იმ ყმაწვილს, კაკალზე რომ აფოფხდა, უთხრა, ექიმი სოფლამდე ჩააცილეო. ექიმი კუტრა ცოტა ხანს დუმდა. მერე მომიბრუნდა და მითხრა:

- მე არ მიყვარდა სტრიკლენდი. აკი წელანაც გითხარით, ვერ ვიტანდი-მეთქი, მაგრამ მაშინ, ტარავაოში რომ ვბრუნდებოდი, აღტაცებული ვიყავი მისი მხნეობით. განა ყველას შეუძლია ასე ვაჟკაცურად გადაიტანოს ასეთი ზარი და ელდა?!

ტანე უკან რომ ბრუნდებოდა, ვუთხარი, წამლებს გამოვაგზავნი, ცოტა შვებას მისცემს-მეთქი, მაგრამ იმედი კი არა მქონდა, რომ სტრიკლენდი ამ წამლებს დალევდა და თუნდაც დაეღია, მაინც არაფერი ეშველებოდა.

ატას ბიჭის პირით შევუთვალე, როცა გინდოდეს შემომითვალე და ამოვალმეთქი, ცხოვრება მკაცრია. „ბუნება ხანდახან საშინელ სატანჯველს უმზადებს თავის შვილებს“, - ვფიქრობდი გულდამძიმებული, როცა ჩემს მყუდრო სახლს ვუახლოვდებოდი.

კარგა ხანს არც ერთს არ ამოგვიღია ხმა. ბოლოს ისევ ექიმმა დაარღვია დუმილი:

- მაგრამ ატას აღარ დავუბარებოვარ და აღარც მე დამჭირვებია წასვლა იმ მხარეში, ასე რომ, სტრიკლენდის ამბავი არ ვიცოდი. ატა ერთი-ორჯერ ჩამოვიდა პაპიეტეში საღებავების საყიდლად, მაგრამ მე არ მინახავს.

ტარავაოში მეორედ მხოლოდ ორი წლის შემდეგ მომიხდა წასვლა. ისევ ის დედაბერი უნდა გამესინჯა, ტომის ბელადი. იქ ყოფნისას ვიკითხე, სტრიკლენდის ამბავი ხომ არავინ იცით-მეთქი. იმ დროს უკვე ყველამ იცოდა, კეთრი რომ სჭირდა. სახლიდან ჯერ ტანე წასულიყო, მერე დედაბერი და მისი შვილიშვილი. ახლა იმ სახლში მარტო სტრიკლენდი და ატა ცხოვრობდნენ თავიანთი შვილებით. პლანტაციას სათოფეზე არავინ ეკარებოდა, რადგან აქაურებს ძალიან ეშინიათ ამ სენით. წინათ კეთროვანებს ხოცავდნენ კიდევ. როგორც კი ტყე-ღრეში მოხეტიალე სოფლელი ბიჭები წითელწვერა თეთრ კაცს მოკრავდნენ თვალს, მაშინვე კისრის ტეხით გაეცლებოდნენ იქაურობას. ზოგჯერ, ღამით, ატა ჩამოვიდოდა სოფელში, მედუქნეს გააღვიძებდა და აუცილებელ წვრილმანებს გამოართმევდა. მან კარგად იცოდა, რომ სოფლელებს უნდა

მორიდებოდა, თორემ კარგ დღეს არ დააყრიდნენ. ერთხელ ქალებმა დაინახეს, რომ ატა თეთრეულს რეცხავდა ნაკადულში და ქვები დაუშინეს. ამის მერე მედუქნეს დაავალეს, უთხარი, ნაკადულს აღარ მიეკაროს, თორემ კაცები ავლენ და სახლს დაუწვავენო.

- მხეცები, - წამოვიძახე მე.

- Mais non, mon cher monsieur!^[26] ხალხი ყოველთვის ასეთია. შიში ამხეცებს ადამიანს. მე გადავწყვიტე, მენახა სტრიკლენდი და როცა ბელადის გასინჯვას მოვრჩი, ვთხოვე, ვინმე ბიჭი გაეყოლებინათ სტრიკლენდის სახლამდე. მაგრამ ჩემი მეგზურობა ვერავინ გაბედა და იძულებული გავხდი მარტო წავსულიყავი.

როცა ექიმმა პლანტაციას მიაღწია, იგრძნო, რომ რაღაცამ დაუმძიმა გული. სიარულისაგან ხვითქი გადასდიოდა სახეზე, მაგრამ მაინც კანკალებდა, ჰაერში

საფრთხე იგრძნობოდა და ექიმმა ყოყმანი დაიწყო, უკან ხომ არ დავბრუნდეთ. თითქოს რაღაც უხილავი ძალა უღობავდა გზას, უხილავი ხელი უკან ექაჩებოდა. მიწაზე ქოქოსის კაკლები ეყარა და ლპებოდა, - ამკრეფი არავინ იყო. ირგვლივ ყველაფერს დატყობოდა უპატრონობა. ტყე და ბუჩქნარი თავის ნებაზე იყო მიშვებული და მალე,

აღბათ, ბუნება კვლავ დაიბრუნებდა მიწის იმ პატარა ნაჭერს, რომელიც ადრე დიდი ჯაფისა და წვალეების ფასად გამოგლიჯეს ადამიანებმა ხელიდან. ექიმს ისეთი შეგრძნება ჰქონდა, თითქოს ტანჯვის სამფლობელოს კარიბჭესთან იდგა. სახლს რომ მიადგა, სამარისებული სიჩუმე შემოეგება წინ და იფიქრა, აღბათ, აქ ძეხორციელის ჭაჭანება აღარ არისო. უცებ ატას მოჰკრა თვალი. იგი სამზარეულოში - სახლზე მიდგმულ ფარდულში - ჩაცუცქულიყო და რაღაცას ხარშავდა ქვაბში. იქვე ბავშვი იგანგლებოდა ტალახში. ქალს არც კი გაუღიმია ექიმის დანახვაზე.

- მე სტრიკლენდის გასასინჯად მოვედი.

- წავალ და ვეტყვი.

ატა სახლისაკენ გაემართა, პატარა კიბე აიარა, აივანი გადაჭრა და ოთახში შევიდა. ექიმი უკან მიჰყვებოდა, მაგრამ კართან ქალმა ანიშნა მომიცადეთო და ისიც დაემორჩილა. კარი რომ გაიღო, ოთახიდან გულისამრევი, მოტკბო სუნის გამოვარდა. სწორედ ამ ამაზრზენი სუნის გამო გაურბის ყველა კეთროვანის სიახლოვეს. ექიმმა ჯერ ატას შეკითხვა გაიგონა, მერე სტრიკლენდის პასუხი, მაგრამ ხმა ეუცხოვა, - ჩახლეჩილი ჰქონდა და სიტყვებიც ვერ გაარჩია.

ექიმმა წარბები აჭიმა, იგი მიხვდა, რომ სენი უკვე სახმო სიმებს მისდგომოდა. მერე ატა გამოვიდა და უთხრა, სტრიკლენდს თქვენი ნახვა არ უნდა აქედან უნდა წახვიდეთო.

ექიმი მიეძალა, მაგრამ ატამ არაფრით არ მისცა შესვლის ნება. ბოლოს ექიმმა ხელი ჩაიქნია და უკან გაბრუნდა. ქალი ფეხდაფეხ მიჰყვა: ეტყობოდა, იმასაც ერთი სული ჰქონდა, სანამ ამ უცხო კაცს მოიშორებდა თავიდან.

- ნუთუ ვერაფრით დავეხმარები? - ჰკითხა ბოლოს ექიმმა ქალს.

- თუ შეგიძლიათ, საღებავები გამოუგზავნეთ. მეტს არაფერს არ ითხოვს.

- კიდევ შეუძლია ხატვა?

- ახლა კედლებზე ხატავს.

- როგორი გატანჯული ცხოვრება დაგირჩა, შვილო!

- ის ჩემი კაცია, - თქვა ატამ, გაიღიმა და იქაურობას ზეციური სიყვარულის შუქი მოჰფინა. ექიმი კუტრა ისეთი აღტაცებითა და მოკრძალებით განიმსჭვალა ამ ქალის მიმართ, რომ კარგა ხანს ხმა ვეღარ ამოიღო.

- შენი მეორე ბავშვი სად არის? - ჰკითხა მან ბოლოს, - მაშინ რომ ვიყავი, ორი გყავდა.

- ჰო, ორი მყავდა. მოკვდა. მანგოს ხის ქვეშ დავმარხეთ.

ატას ცოტაზეც გაჰყვა და მერე უთხრა, უკან უნდა დავბრუნდეო. ექიმი მიხვდა, რომ ქალი სოფლებთან შეხვედრას უფრთხოდა. დამშვიდობებისას კვლავ დაუბარა, თუ დაგჭირდე, ხმა მომაწვდინე და მაშინვე წამოვალო.

თავი ორმოცდამეთექვსმეტე

ამის მერე კიდევ ორი წელი გავიდა, შესაძლებელია სამიც, რადგან ტაიტიზე დრო უფრო შეუმჩნევლად გადის და ანგარიში ძნელდება. ერთ დღეს ექიმს ამბავი მიუვიდა, სტრიკლენდი კვდებაო. ატა პაპიეტეში მიმავალ საფოსტო ორთვალას გადასდგომოდა წინ და ფოსტალიონს შევედრებოდა, ექიმთან გაიარეო. ექიმი შინ არ აღმოჩნდა და ეს ამბავი მხოლოდ საღამოს გაიგო. ღამე იმ მთებში არ შეიძლებოდა და ამიტომ გათენებისას დაადგა გზას. ტარავაომდე ეტლით მივიდა, დანარჩენი შვიდი კილომეტრის გავლა კი, ამჯერად უკანასკნელად ფეხით მოუხვდა. ბილიკი თითქმის დაფარული იყო ბალახითა და ბუჩქებით. ეტყობოდა, წლების განმავლობაში აღარავის დაედგა ფეხი ზედ. ექიმმა ძლივს გაიგნო გზა ამ ტყე-ღრეში. ხან ამომშრალი ნაკადული კალაპოტს მიჰყვებოდა, ხან ეკლიან ბუჩქნარში მიიკვლევდა გზას, ხან კი იძულებული იყო კლდე-კლდე ებლოტიალა, რათა ხეებიდან ჩამოშვებული კრაზანის ბუდეებისათვის აერიდებინა თავი. ირგვლივ სამარისებული სიჩუმე სუფევდა. ბოლოს, როგორც იქნა, გამოჩნდა პატარა, შეუღებავი სახლი და ექიმმა შვებით ამოისუნთქა. სახლი საშინლად დაძველებულიყო, კარ-მიდამო მოუვლელი ჩანდა. აქაც აუტანელ მდუმარებას დაედო

ბინა. ექიმი სახლს მიუახლოვდა. პატარა ბიჭი, რომელიც თავისთვის თამაშობდა მზის გულზე, შეშინებული გაიქცა სადღაც. აქ ყველა უცნობი სამტროდ მოდიოდა. ექიმი გრძნობდა, რომ ბავშვი რომელიღაც ხეს მოფარებოდა და თვალმოუცილებლად უმზერდა უცხოს. აივნის კარი მოღიავებული იყო. ძახილზე არავინ გამოიხედა. ექიმი აივანზე ავიდა და ოთახის კარზე დააკაკუნა, მაგრამ არც ამჯერად გამოპასუხებია ვინმე. მაშინ სახელური გადაატრიალა და ოთახში შეაბიჯა. მაგრამ ისეთი სიმყრალე ეცა სახეში, რომ კინაღამ იქვე ჩაიკეცა. მან სახეზე ცხვირსახოცი აიფარა და თავს ძალა დაატანა, რომ გარეთ არ

გამოვარდნილიყო. ოთახი ნახევრად ბნელი იყო და კაშკაშა მზით განათებული ეზოდან ექიმმა პირველად თითქმის ვერაფერი დაინახა. როცა თვალი შეეჩვია იქაურობას, ექიმი შეცბა. იგი უცებ ვერ მიხვდა, სად იმყოფებოდა, ეგონა, სადღაც ზღაპრულ სამყაროში ვარო. ბუნდოვნად არჩევდა უსიერ, პირველქმნილ ტყეს, რომელშიც დედიშობილა ადამიანები დადიოდნენ. მერე მიხვდა, რომ ყოველივე ეს კედლებზე ეხატა.

- Mon Dieu,^[27] ნეტავი მზემ ხომ არ დამკრა ჩაიდუდუნა თავისთვის ექიმმა.

უეცრად ოთახში რაღაც შეინძრა და ექიმმა ატა დაინახა. იგი იატაკზე ეგდო და ქვითინებდა.

- ატა, - დაუძახა მან, - ატა!

ქალმა არ უპასუხა. ექიმმა კვლავ იგრძნო ის ამაზრზენი სუნი და გული რომ არ არეოდა, სიგარას მოუკიდა. ახლა უკვე შეაჩვია თვალი სიბნელეს და როცა კარგად დაათვალიერა მოხატული კედლები, მისი არსება საოცარმა მღელვარებამ მოიცვა. მხატვრობისა ბევრი არაფერი გაეგებოდა, მაგრამ აქ რაღაც ისეთი იყო, რამაც სული და გული აუფორიაქა. კედლები, იატაკიდან ჭერამდე დაფარული იყო უცნაური კომპოზიციური თვალსაზრისით მეტისმეტად რთული ფერწერით. იგი ისე საოცრად მიმზიდველი და იდუმალი გახლდათ, რომ ექიმს სუნთქვა შეეკრა. რომ გეკითხათ, ვერ აგიხსნიდათ, თუ რა იყო ის უცნაური გრძნობა, რამაც ასე ერთიანად შეძრა მისი არსება. იგი თითქოს სამყაროს შექმნას ხედავდა საკუთარი თვალით და გული ლამის გახეთქოდა კრძალვისა და აღტაცებისაგან. ეს რაღაც დიადი გრძნობების ამშლელი, აღმტკინებელი და, ამავე დროს შემაშფოთებელი რამ იყო. ექიმი ცოტათი შეშინდა, ეს

ხომ იმ ადამიანის ნამუშევარი იყო, რომელმაც ბუნების სამალავებში შეაღწია და იქ დამუნჯებული საიდუმლოებანი შეიგნო, საიდუმლოებანი, რომლებიც მშვენიერიც იყო და შიშის მომგვრელიც.

ამ ნახატების შემქმნელს ის საიდუმლო ამოეცნო, რაც სამარადისოდ დამალული უნდა ყოფილიყო კაცობრიობისათვის. აქ რაღაც პირველყოფილი და ძრწოლის მომგვრელი იყო, რაღაც არაადამიანური, ჯადოქრული, მშვენიერი და ამავე დროს უხამსი და მოურიდელებელი.

- ღმერთო ჩემო, ეს ხომ გენიოსია! - აღმოხდა ექიმს უნებლიეთ. მერე კუთხეში მიყრილი ჭილოფები შენიშნა, მიუახლოვდა და სტრიკლენდის საშინლად დამახინჯებული შემზარავი გვამი დაინახა. ექიმმა ნებისყოფა მოიკრიბა და დაიხარა, რომ ახლოდან შეეხედა მიცვალებულისათვის, მაგრამ უეცრად

შეკრთა და სწრაფად გაიმართა წელში. მან იგრძნო, რომ ვიღაც ედგა უკან და შიშით კინალამ გული არ გაუსკდა. მერე უკან მოიხედა და ატა დაინახა. იგი უხმოდ წამომდგარიყო იატაკიდან, ზურგს უკან დასდგომოდა და სტრიკლენდის ნეშტს დაჰყურებდა.

- ღმერთო დიდებულო, ნერვებმა მთლად მიღალატეს, - ჩაილაპარაკა ექიმმა, - ისე შემაშინეთ, რომ ცოტაც და გული გამისკდებოდა. ექიმმა კვლავ დახედა ამ გასაცოდავებულ ცხედარს და გაოცებულმა წამოიძახა:

- კი მაგრამ, ნუთუ ბრმა იყო?

- ჰო, ბოლო ერთი წელი ვედარაფერს ხედავდა.

თავი ორმოცდამეჩვიდმეტე

ამ დროს ოთახში ვიზიტიდან დაბრუნებული ქალბატონი კუტრა შემოვიდა და საუბარი შეგვაწყვეტინა. ეს მაღალი, სქელი ქალი, ვიწრო კორსეტში ძლივძლივობით რომ ეტეოდა, აფრაგაშლილი ხომალდით შემოცურდა ოთახში. ქალბატონ კუტრას არწივისებური ცხვირი ჰქონდა და სამი ლაბაბი ჰქონდა: სიარული გამართული იცოდა. ცდილობდა, არ მოდუნებულიყო და აქაც, ტროპიკულ მხარეშიც, ისე დაუღლეელი იყო, ისეთი მჩქეფარე ენერგიით იღებდა მონაწილეობას საზოგადოების ცხოვრებაში, რომ ბევრ ზომიერი ჰავის ქვეყანაში მცხოვრებ ქალს შემურდებოდა. ლაპარაკი, როგორც ჩანს, ძალიან უყვარდა და ახლაც, შემოვიდა თუ არა, ახალი ამბებისა და ჭორების გროვა დაგვიხვავა. წინ ჩვენი წინანდელი საუბრის თემა უკვე შორეული და არარეალური გვეჩვენა.

ცოტა ხნის შემდეგ ექიმმა მაინც მოახერხა ეთქვა ჩემთვის:

- სტრიკლენდის ნაჩუქარი ნახატი ახლაც კაბინეტში მიკიდია. გინდათ, გიჩვენოთ?

- ძალიან!

წამოვდექით და აივანზე გავედით. აივანი ოთხივე მხრიდან უვლიდა სახლს. ცოტა ხანს ვიდექით და ხარბად გაზრდილი ალისფერი ყვავილების ყურებით ვტკბებოდით.

- კარგა ხანს ვერ დავივიწყე ის საოცარი მხატვრობა, სტრიკლენდის სახლის კედლებზე რომ ვნახე, - ჩაილაპარაკა ექიმმა.

იმ წუთში მეც იმაზე ვფიქრობდი: ალბათ, სტრიკლენდმა ბოლოს და ბოლოს მოახერხა, რომ მთელი სული ჩაექსოვა ამ ნახატებში. იგი სიმყუდროვეში მუშაობდა, თანაც იცოდა, რომ ეს ბოლო ცდა იყო და ყველაფერი უნდა ეთქვა, რაც კი იცოდა ცხოვრებაზე, რაც კი შეიცნო ამდენი ხნის ძიების შემდეგ. იქნებ, ბოლოს მიაღწია კიდევ მშვიდობის ნავთსაყუდელს, იქნებ შეძლო იმ დემონის გაგდება, ამდენ ხანს რომ უღრღნიდა სულს.

მთელი მისი ტანჯული ცხოვრება ამ სამუშაოს შესასრულებლად ემზადებოდა და, როცა დაამთავრა, ალბათ შვება მიეცა მის წამებულ სულს. ამის მერე სიკვდილს უშიშრად შეეგებებოდა, რადგან ნატვრა შესრულებული ჰქონდა.

- რა იყო გამოხატული კედლებზე? - ვკითხე ექიმს.

- ვერც კი გადმოგცემთ. რაღაც უცნაური, ზღაპრული რამ გახლდათ. მხატვარი თითქოს ქვეყნის შექმნას დასწრებოდა. თითქოს ედემის ბაღში გაეგლო და ადამი და ევა ენახა. *que sais-je*^[28]? ეს იყო ადამიანის სილამაზის საგალობელი, ქალისა და მამაკაცის ხოტბა და დიდება, ბუნების დიადი, გულგრილი, მომხიბვლელი და ბოროტი ბუნების ქებათა ქება. უმზერდი და შიში გიპყრობდა, რომ სამყარო ეგზომ უკიდევანოა და დრო ეგზომ უსასრულო. ხეები თითქოს ჩვეულებრივი იყო, ყოველდღე რომ ვხედავთ, ისეთი - ქოქოსის პალმები, ლეღვისა და ავოკადოს ხეები, ფლამბოიანები, მაგრამ იმი შემდეგ სულ სხვანაირად მეჩვენება. თითქოს ყოველ მათგანს სული ედგა. თითქოს რაღაც საიდუმლო იცოდნენ, რომელიც, აი, სადაცაა უნდა ამოხსნა, მაგრამ ბოლო წამში ისევ ბურუსით იფარება და ისევ ამოუცნობი ხდება. ფერებიც თითქოსდა ნაცნობი, ჩვეულებრივი იყო და ამავე დროს უცნაური, განსხვავებული, განსაკუთრებული მნიშვნელობისა და შინაარსის მქონე. ახლა ის შიშველი ქალები და კაცები? ისინი მიწიერები იყვნენ, აქაური თიხისაგან შექმნილი და რაღაც ღვთიურად ემჩნეოდათ. ეს ადამიანებიც არ ფარავდნენ თავიანთ პირველყოფილ ინსტინქტს და ამის დანახვაზე აგაკანკალებდა, რადგან ამ ადამიანებში საკუთარ თავს ამოიცნობდი.

ექიმმა კუტრამ მხრები აიწურა და მორიდებული ღიმილით თქვა:

- ალბათ, სასაცილოდ ამიგდებთ. მე მატერიალისტი ვარ, თანაც ამსისქე კაცი, ნამდვილ ფალსტაფს ვგავარ და ლირიულობა სულ არ მიხდება. რა თქმა უნდა, სასაცილო ვარ. მაგრამ ადრე არავითარ მხატვრობას არ მოუხდენია ჩემზე ასეთი დიდი შთაბეჭდილება. *Tenez*^[29], ასეთივე გრძნობა მქონდა, როცა სიქსტის კაპელა ვნახე რომში. მახსოვს, უდიდესი პატივისცემა ვიგრძენი იმ მომხატველის მიმართ. ეს გენიალური, გრანდიოზული, ყველაფრისმომცველი სანახაობა იყო. ჩემი თავი ქრთილივით მცირე და არაფრის მაქნისი მეგონა.

როცა იმ ტაძრის თაღის სანახავად მიდიხარ, წინასწარ იცი, რომ იგი უდიდესი მხატვრის, მიქელანჯელოს, მოხატულია, მაგრამ იქ, ტარავაოს მთებში დაკარგულ პატარა ქოხში, ასე შორს ცივილიზაციისაგან, ასეთ საოცრებას არ მოველოდი. მიქელანჯელო ჯანმრთელი და ნორმალურია, მისი ქმნილებები მშვიდი და ამაღლებულია, სტრიკლენდის ნახატები კი, მიუხედავად იმისა, რომ მშვენიერი იყო, რაღაცით გაწუხებდა. არ ვიცი, რა იყო ამის მიზეზი, მაგრამ რომ ვუყურებდი, სული და გული ამიწრიალდა. ისეთი გრძნობა მქონდა, როგორც იმ ადამიანს, მოხურული კარის წინ რომ ზის და ნამდვილად იცის, რომ ოთახი ცარიელია, მაგრამ

მაინც შეშინებული ფიქრობს, შიგ იქნებ ვინმე იყოსო. იგი თავის თავს უბრაზდება, ყველაფერს ნერვებს აბრალებს და მაინც... მაინც... ცოტაც და უკვე დაუძლეველი შიშის კლანჭებში ექცევა, უკვე ვერაფრით ვეღარ იკავებს ცახცახს. დიახ, უნდა გითხრათ, რომ მაინცდამაინც არა მწყენია, როცა გავიგე, რომ ეს უცნაური შედეგრი განადგურდა.

- განადგურდა?! - შევძახე მე.

- Mais oui^[30]. ნუთუ არ იცოდით?

- საიდან უნდა მცოდნოდა? თუ სიმართლე გინდათ, არც კი ვიცოდი მაგ ნახატების არსებობა, მაგრამ ახლა რომ ლაპარაკობდით, გავიფიქრე, ალბათ, ვინმეს კერძო კოლექციაში მოხვდა-მეთქი. სტრიკლენდის ნახატები სრული კატალოგი ხომ დღემდე არ არის შედგენილი.

- როცა დაბრმავდა, საათობით იჯდა იმ ორ პაწია ოთახში, უსინათლო თვალებით უმზერდა თავის ნახატებს და, შესაძლებელია, ამ ერთ წელიწადში მეტი დაინახა, ვიდრე მთელი ცხოვრების მანძილზე. ატამ მითხრა, არასოდეს არ წუწუნებდა თავის

ბედზე, არასოდეს სულით არ დაცემულა, ბოლომდე მშვიდი და უმფოთველი დარჩაო. სიკვდილის წინ სიტყვა ჩამოურთმევია ცოლისთვის, როცა დამმარხავ... მგონი არ მითქვას, რომ საკუთარი ხელით გავუჭერი საფლავი, რადგან იმ მიდამოს არც ერთი ტაიტელი არ გაეკარებოდა ახლოს. საფლავი გავუჭერი და ჩვენ ორმა დავასაფლავეთ, მე და ატამ; სამი პარეო გადავაკერეთ ერთმანეთს, შიგ გავახვიეთ და მანგოს ხის ქვეშ დავასაფლავეთ. ჰოდა, სიტყვა ჩამოურთმევია, როცა დამმარხავ, სახლს ცეცხლი წაუკიდე და სანამ მთლიანად არ დაიწვება, ფეხი არ მოიცვალო აქედანო. ერთი ფიცარიც არ უნდა დატოვო დაუწვავიო.

მე ფიქრებმა წამიღო და კარგა ხანს ვდუმდი. მერე შევნიშნე, სტრიკლენდი ბოლომდე ისევ ისეთი დარჩენილა-მეთქი.

- მართლა? მე კი მოვალედ ჩავთვალე თავი, როგორმე გადამეთქმევიინებინა ატასთვის სახლის დაწვა.

- ის ნახატები რომ გაშფოთებდათ, მაინც?

- მაინც! მე ხომ ვიცოდი, რომ შედეგები იყო. განა მქონდა იმის უფლება, რომ სამუდამოდ დამეკარგა ისინი კაცობრიობისათვის? მაგრამ ატას მოსმენაც არ ინდომა ჩემი. მან სიტყვა მისცა ქმარს! მე წამოვედი, მაშ იქ ხომ არ დავრჩებოდი ამ ბარბაროსობის საყურებლად! მხოლოდ მოგვიანებით გავიგე, რომ ატამ პარაფინი მოასხა იატაკსა და პანდანუსის ჭილოფებს და ცეცხლს მისცა. ცოტა ხნის შემდეგ იქ მხოლოდ მბჟუტავი ნაკვერჩხლები მოჩანდა. ხელოვნების შედეგრი გაქრა!

- ჩემი აზრით, სტრიკლენდმა იცოდა, რომ შედეგრი შექმნა. მან მიაღწია იმას, რასაც მთელი ცხოვრების მანძილზე ესწრაფოდა, შექმნა სამყარო და დაინახა, რომ იგი მშვენიერი იყო. შემდეგ, იმის გამო, რომ მეტად ამაყი გახლდათ და არავისი და არაფრის რიდი და პატივისცემა არ ჰქონდა, თვითონვე გაანადგურა იგი.

- ახლა კი, მე მგონი დროა, გიჩვენოთ სტრიკლენდის ნახატი, - თქვა ექიმმა და წინ გაგვიძღვა.

- ატას და მის ბავშვს რა დაემართათ?

- მარკიზის კუნძულებზე წავიდნენ. ატას იქ ნათესავები ჰყავს. მითხრეს, ბიჭი იქ კამერონის ფირმის სანდალზე მუშაობსო. გარეგნულად ძალიან გვანებია მამამისს. კაბინეტის კართან ექიმი შეჩერდა და ღიმილით გვითხრა:

- ეს ნატურმორტია. ხილია ზედ დახატული, მაინცდამაინც შესაფერისი არ არის ექიმის კაბინეტისათვის, მაგრამ ცოლმა სასტუმრო ოთახში არ გააჩერა, ძალიან უხამსიაო.

- ნატურმორტია უხამსიო, ხილიო?! - გავიოცე მე.

ამ დროს კაბინეტშიც შევედით და ის ნახატი მაშინვე თვალში მომხვდა. კარგა ხანს ვიდექი მის წინ და თვალმოუშორებლად ვუმზერდი.

აქ იყო მანგოს და ბანანის ხის ნაყოფის, ფორთოხლების და კიდევ რაღაც უცნობი ხილის გროვა. ერთი შეხედვით, სრულიად უწყინარი ნატურმორტი გახლდათ. პოსტ-იმპრესიონისტების გამოფენაზე რომ ყოფილიყო, გამოუცდელი დამთვალიერებელი ამ სკოლის ტიპიურ, მაგრამ საშუალო ღირსების ნამუშევრად მიიჩნევდა, მაგრამ მერე, ალბათ, გაახსენდებოდა და ძალიან გაოცებულად დარჩებოდა, რამ გამახსენაო.

მე დარწმუნებული ვარ, რომ იგი ამ ნახატს მთლიანად ვერასოდეს დაივიწყებდა.

ნატურმორტის ფერები ისე უცნაურო იყო, რომ უჩვეულო შეშფოთებასა და აღელვებას იწვევდა მნახველში. ქუფრი, გაუმჭვირვალე ლურჯი ტონები ლაჟვარდის თასზე ამოჭრილი ნატიფი ჩუქურთმები გეგონებოდათ. ამ ტონთა მოცახცახე ბრწყინვა და გაელვება ცხოვრების იდუმალ სუნთქვას გაგონებდათ.

სისხლისფერი ტონები ისე ამაზრზენი იყო, როგორც უმი, ლპობადი ხორცი, მაგრამ რაღაც დაუოკებელ ვნებას უღვიძებდა მნახველს და ბუნდოვნად აგონებდა ჰელიოგაბალის დროინდელ რომის იმპერიას. მოწითალო, მკვახე კენკრისფერი ტონები ინგლისურ შობა დღეს გაგონებდათ, თოვლს, მხიარულებას, ბავშვების ჟივილ-ხივილს. მერე ეს ტონები თანდათან ფერმკრთალდებოდა, ერთმანეთს ერწყმოდა და მტრედის მკერდზე ამოსული ღინღლივით ნაზი ხდებოდა. აქ იყო მუქი ყვითელი, რომელიც არაბუნებრივი ვნებით ერთვოდა გაზაფხულივით სურნელოვანსა და მთის რაკრაკა ნაკადულივით გამჭვირვალე მწვანეს. ეს ხილი ნამდვილად დიდი წვალეებითა და ტკივილით იყო შექმნილი. იგი ჰესპერიდების პოლინეზიურ წალკოტში ყვოდა. რაღაც

უცნაური სიცოცხლე იგრძნობოდა ამ ხილში, იგი თითქოს ქვეყნის დასაბამისას იყო შექმნილი, როცა საგნებს ჯერ კიდევ არა ჰქონდა ჩამოყალიბებული სახე, არა ჰქონდა თავისი მუდმივი ფორმა. იგი უჩვეულოდ მდიდრული, ბრწყინვალე, თვალწარმტაცი იყო, გამაბრუებელ ტროპიკულ სურნელს აფრქვევდა და ვნებამორეული ფშვინავდა. ეს ჯადოსნური ხილი გახლდათ და საკმარისი იყო გეგემა, რომ ვინ იცის, ადამიანი სულის რა საიდუმლოს არ ამოხსნიდი, რა ზღაპრულ სასახლეებს არ მოივლიდი ოცნებით. ეს ხილი საშინელ საფრთხესაც ფარავდა თავის წიაღში, და, რომ გეგემა, უცებ შეიძლებოდა ან ცხოველად გადაქცეულიყავი ან ღმერთად. ყოველივე, რაც ჯანსაღი და ბუნებრივი იყო, ყველა, ვინც სიკეთისა და უბრალო ადამიანური სიხარულისაკენ მიილტვოდა, ახლოს არ უნდა გაკარებოდა ამ ხილს, მაგრამ იგი საოცარი, დაუძლეველი ძალით იზიდავდა ყველას და, ვითარცა ნაყოფი ხისა კეთილისა და ბოროტისა, შეუცნობადი შესაძლებლობებით იყო სავსე.

ბოლოს, როგორც იყო, მოვაცილე თვალი ნახატს. ახლა დანამდვილებით ვიცოდი, რომ სტრიკლენდმა სამარეში ჩაიყოლა თავისი საიდუმლო.

- Voyons Rene, mon ami! - გაისმა მადამ კუტრას ხმამაღალი, მხნე ხმა, - რას აკეთებთ მანდ ამდენ ხანს? აქ აპერიტივი გელოდებათ. ჰკითხე მუსიეს, ერთ პატარა ჭიქა დიუბონეს ხომ არ მიირთმევს.

- Volontiers, ქალბატონო, - გავძახე მე და აივანზე გავედი. ხიბლი გაქრა.

თავი ორმოცდამეთვრამეტე

ტაიტის დატოვების დროც მოვიდა. ამ თავაზიანი კუნძულის ადათი მოითხოვდა, რომ ყველას, ვისაც კი ვხდებოდით ამ კუნძულზე, საჩუქარი უნდა მოედღვნა ჩემთვის. ზოგმა ქოქოსის პალმის ფოთლებისაგან მოწნული კალათა მომიტანა, ზოგმა პალდანუსის ჭილოფი, ზოგმა მარაო. ტიარემ სამი პატარა მარგალიტი მაჩუქა და სამი ქილა საკუთარი ფუმფულა ხელებით მოხარშული გუავას ჟელე მისაგზავლა.

როცა ტაიტიზე ოცდაოთხი საათი გაჩერებულმა, ველინგტონიდან სან ფრანცისკოში მიმავალმა საფოსტო გემმა საყვირით მოუხმო გემბანზე მგზავრებს, ტიარემ ვეებერთელა მკერდზე მიმიხუტა (უცებ აღელვებულ ზღვაში მეგონა თავი) და თავისი წითელი ტუჩები ჩემსას დააკონა. როცა ხელი შემიშვა, შევნიშნე, რომ თვალებში ცრემლის მძივები უციმციმებდა.

როდესაც ფრთხილად შემოვუარეთ ბრაგებს და, როგორც იქნა, ღია ზღვაში გავედით, ვიგრძენი, რომ გულზე სევდა შემომწოლოდა. ნიავს კვლავ მოჰქონდა აყვავებული

კუნძულის სურნელება. ტაიტის ქვეყნის დასალიერშია და ვიცოდი, რომ მეორედ ველარ მოვახერხებდი მის ნახვას. ჩემი ცხოვრების წიგნის კიდევ ერთი ფურცელი გადაიშალა. ვგრძნობდი, რომ ერთი ნაბიჯით მივუახლოვდი გარდუვალ აღსასრულს.

ერთი თვის შემდეგ ლონდონში ვიყავი.

გადაუდებელი საქმეები რომ მოვათავე, სტრიკლენდის ცოლს ბარათი გავუგზავნე; ვიფიქრე, ქმრის ცხოვრების ბოლო წლების ამბავს ვუამბობ, ნამდვილად დაინტერესებს-მეთქი. იგი მთელი ომის მანძილზე არ მენახა და მისამართის მოძებნა ტელეფონის წიგნში მომიხდა. მისის სტრიკლენდმა შემატყობინა, როდის შეეძლო ჩემი მიღება და მეც დანიშნულ დღეს ვესტუმრე ახალ, კოხტად მორთულ, პატარა ბინაში, კემპდენ-ჰილზე.

მისის სტრიკლენდი უკვე სამოცს იქნებოდა მიტანებული, მაგრამ წლებს თავისი დაღი არ დაემჩნია და, დიდი-დიდი ორმოცდაათს თუ მისცემდით. თხელ თხელი, არც თუ ძალიან დანაოჭებული სახე მოგატყუებდა: იფიქრებდი, ახალგაზრდობაში ძალიან ლამაზი იქნებოდაო.

ჭადარაშეპარული თმა ლამაზად ჰქონდა დავარცხნილი, ტანთ მოდაზე შეკერილი თალხი კაბა ეცვა. მე გამახსენდა ვილაცის ნათქვამი: ჯერ სიძე,

მაკენდრიუ გარდაეცვალა, ორი წლის შემდეგ კი დაც დაკარგა და მთელი ქონება მისის სტრიკლენდს დარჩაო. ამ სახლისა და გამოპრანჭული მოახლის შემხედვარე, მივხვდი, რომ ნაანდერძევი თანხა სრულიად საკმარისი იყო იმისთვის, რომ ქვრივ ქალს საკმაოდ დალხინებულად ეცხოვრა.

მისაღებ ოთახში შესვლისას დავინახე, რომ მისის სტრიკლენდს ვიღაც სტუმარი ჰყავდა. როდესაც მისი ვინაობა გავიგე, მივხვდი, რომ ჩემმა მასპინძელმა საგანგებოდ დამიბარა ამ დროისათვის.

სტუმარი მისტერ ვან-ბუმ ტეილორი იყო, ამერიკელი კრიტიკოსი. მისის სტრიკლენდმა მას ჩემი თავი გააცნო და თან მომხიბვლელი ღიმილით მომიხადა ბოდიში:

- ხომ იცით, ჩვენ, ინგლისელები რა საშინელი უვიცეები ვართ? უნდა მაპატიოთ, რომ თქვენი დახასიათება მიხდება; შემდეგ მე მომიბრუნდა და მითხრა: - მისტერ ვან ბუმ ტეილორი გამოჩენილი ამერიკელი კრიტიკოსია. მისი წიგნების წაუკითხაობა

სამარცხვინო ლაქად ამჩნევია ადამიანის განათლებას. თუ თქვენც არა გაქვთ წაკითხული, ეცადეთ, საჩქაროდ შეივსოთ ეს დიდი დანაკლისი. ახლა იგი რაღაცის დაწერას აპირებს ჩემს ძვირფას ჩარლზე და აქ იმიტომ ჩამოვიდა, რომ დახმარება მთხოვოს.

მისტერ ვან-ბუმ ტეილორი კაფანდარა კაცი იყო. დიდი მელოტი თავი სინათლეზე უპრიალებდა. ნაოჭებით დაღარული, ყვითელი სახე თავთან შედარებით ძალიან პატარა მოუჩანდა. ლაპარაკში ამერიკულად უქცევდა. უაღრესად ზრდილობიანი და ისეთი ცივი და თავშეკავებული მეჩვენა, რომ გაოცებულმა გავიფიქრე, ნეტა რატომ დაინტერესდა ჩარლზ სტრიკლენდითმეთქი.

მისის სტრიკლენდმა ლაპარაკში ისე ნაზად მოიხსენია ქმარი, რომ სიცილი ძლივს შევიკავე. სანამ ისინი საუბრობდნენ, მე ოთახს ვათვალიერებდი. თურმე მისის სტრიკლენდი ახლაც ფეხდაფეხ მისდევდა მოდას. აღარსად ჩანდა მორისის შპალერი, ზოლიანი კრეტონი და ვეღარც ის ერანდელის გრავიურები დავინახე, ემლიგარდენზე მდებარე სასტუმრო ოთახის კედლებს რომ ამშვენებდა. ოთახი ზღაპრული ფერებით

ბრწყინავდა და გულში ვთქვი, ნეტავი თუ იცის, რომ ამ ფერებს დღევანდელი მოდა სამხრეთის კუნძულზე მცხოვრები საცოდავი მხატვრის ფანტაზიას უნდა უმადლოდეს-მეთქი. ამ კითხვაზე მალე მივიღე პასუხი:

- რა შესანიშნავი ბალიშებია იმ დივანზე, - შენიშნა მისტერ ვან-ბუმ ტეილორმა.

- მოგწონთ? - გაიღიმა მისის სტრიკლენდმა.- ნამდვილი ბაკსტია¹³²¹. - კედლებზე სტრიკლენდის საუკეთესო ქმნილებათა ფერადი რეპროდუქციები ეკიდა. ისინი რომელიღაც მოხერხებულ ბერლინელ გამომცემელს დაებეჭდა.
- იმ ნახატებს ათვალიერებთ? - მკითხა მისის სტრიკლენდმა. - დედნებზე, რაღა თქმა უნდა, ხელი არ მიმიწვდება, მაგრამ ამათაც არა უშავთ. გამომცემელმა თავისით გამომიგზავნა. მაინც დიდი ნუგეშია ჩემთვის.
- ალბათ, ძალიან სასიამოვნოა ამ მშვენიერი ნახატების გვერდით ცხოვრება, არა?
- ჰკითხა მისტერ ვან-ბუმ ტეილორმა.
- რასაკვირველია, ისინი ხომ ძალიან დეკორატიულია!
- ჩემი ღრმა რწმენით, დიდი ხელოვნება ყოველთვის დეკორატიულია, - შენიშნა მისტერ ვან-ბუმ ტეილორმა.

შემდეგ ორივენი ერთ ნახატს მიაჩერდნენ: შიშველი ქალი ძუძუს აწოვებდა ბავშვს, გვერდით გოგონას ჩაემუხლა და ბავშვს ყვავილს აწვდიდა. მაგრამ ბავშვი ყვავილს ვერც კი ხედავდა. სამივეს ვიღაც სახედანაოჭებული გამხმარი დედაბერი დასცქეროდა თავზე. ეს „წმინდა ოჯახის“ სტრიკლენდისეული ვერსია იყო. მე მეგონა, თავისი ოჯახის წევრები ჰყავდა გამოხატული. მეძუძური ქალი, ალბათ, ატა იყო. ბავშვი - თავისი პირმშო. ნეტავი თუ იცის მისის სტრიკლენდმა ეს ამბები?

საუბარი გრძელდებოდა. მე გაოცებული ვიყავი მისტერ ვან-ბუმ ტეილორის ტაქტიკითა და მისის სტრიკლენდის სიმარჯვით. პირველი ფრთხილად უვლიდა გვერდს ისეთ საკითხებს, რომელთაც შეიძლებოდა უხერხულ მდგომარეობაში ჩაეგდო დიასახლისი, მეორე კი ისე აგრძნობინებდა სტუმარს, ქმართან მუდამ ტკბილად ვცხოვრობდიო, რომ არც ერთხელ არ იშველიებდა ტყუილს. ბოლოს მისტერ ვან-ბუმ ტეილორი ფეხზე წამოდგა და წასასვლელად მოემზადა. მან ხელი ჩამოართვა მასპინძელს, ათასნაირი თავაზიანი, მაგრამ გაცვეთილი ფრაზით გადაუხადა მადლობა და დაგვტოვა.

- იმედია, ძალიან არ შეგაწყინეთ თავი, - მომიბოდიშა მისის სტრიკლენდმა, როგორც კი სტუმარმა კარი გაიხურა.- რა თქმა უნდა, ეს მოსაწყენი საქმიანობაა, მაგრამ ვგრძნობ, რომ ვალდებული ვარ გავუზიარო ხალხს ყველაფერი, რაც კი ჩარლის შესახებ ვიცი. როცა გენიოსის ცოლი ხარ, გარკვეული ვალდებულებანი გაკისრია.

მან თავისი მშვენიერი თვალები მომაპყრო და ვიგრძენი, რომ ისინი ძველებურად გულწრფელი დარჩენილიყვნენ. წუთით ისიც კი ვიფიქრე, ხომ არ დამცინის-მეთქი.

- თქვენი საქმე, რა თქმა უნდა, სხვას გადაულოცეთ არა? - ვკითხე მე.

- ჰო, რასაკვირველია, - დაუდევრად მომიგო მან, - მაშინ უფრო გასართობად მოვეკიდე იმ საქმეს. მერე ბავშვებმა საშველი აღარ მომცეს და გამაყიდინეს. არ უნდოდათ, რომ ზედმეტად დავტვირთულიყავი.

მისის სტრიკლენდს დავიწყებოდა, რომ ოდესღაც იძულებული გახდა, თავი დაემცირებინა და საკუთარი შრომით მოეპოვებინა საკუთარი ლუკმაპური. მას ალღო უკარნახებდა, რომ საზოგადოებაში გამოსულმა ქალმა აუცილებლად სხვის ხარჯზე უნდა იცხოვროს.

- ჩემი ბავშვები ახლა აქ არიან, - განაგრძო მან, - ვიფიქრე, ისინიც სიამოვნებით მოისმენენ თავიანთი მამის ამბავს-მეთქი. რობერტი გახსოვთ? აღარ გახსოვთ? უნდა მოგახსენოთ, რომ უკვე „ჯვარზეა“ წარდგენილი. - მისის სტრიკლენდი კართან მივიდა და შვილებს მოუხმო. ოთახში მაღალი, სასიამოვნო შესახედაობის, ოდნავ ტანსრული კაცი შემოვიდა. ტანთ სამხედრო ფორმა ემოსა, ოღონდ საყელო პასტორისა ჰქონდა მიკერებული. რობერტს ბავშვობისდროინდელი ალალი გამოხედვა შერჩენოდა. უკან და მოსდევდა. დედამისი რომ პირველად ვნახე, სწორედ ამ ხნისა იყო. გარეგნულადაც დედის ასლი გახლდათ, რომ შეხედავდი, იტყოდი, ბავშვობაში ძალიან ლამაზი იქნებოდაო, თუმცა, რამდენადაც მახსოვდა, სულ არ იყო სხვებისაგან გამოსარჩევი ბავშვი.

- მე მგონი, რომ შეგხვედროდნენ, ვერც კი იცნობდით, - თავმომწონედ მითხრა მისის სტრიკლენდმა, - ჩემი ქალიშვილი ახლა მისის როლანდსონია. მისი ქმარი არტილერიის მაიორი გახლავთ.

- ნამდვილი ჯარისკაცია, - მხიარულად შენიშნა მისის როლანდსონმა, სწორედ ამიტომ დარჩა აქამდე მაიორად.

გამახსენდა, პირველად რომ ვნახე, მაშინვე ვიფიქრე, სამხედროს გაჰყვება-მეთქი. ეს გარდუვალი იყო, ახლა ნამდვილი სამხედროს ცოლის მანერები ჰქონდა. თავაზიანი და მორიდებული კი იყო, მაგრამ ყოველ წუთს გაგრძნობინებდათ, სხვებზე უკეთესი ვარო. რობერტს უფრო მხიარული და ძალდაუტანებელი ქცევა ჰქონდა.

- იღბლად, სწორედ მაშინ მოვხვდი ლონდონში, როცა თქვენც ჩამობრძანდით, - მითხრა რობერტმა, - მე მხოლოდ სამი დღის შვებულება მომცეს.

- გული ისევ უკან, ჯარში მიუწევს, - თქვა მისის სტრიკლენდმა.

- არ დავმაღავ, რომ ძალიან შევეთვისე ფრონტს. იქ ბევრი მეგობარი გავიჩინე. ნამდვილი ცხოვრება, თუ სიმართლე გინდათ, იქ არის. ომი, რაღა თქმა უნდა, საშინელებაა. არც ბევრი სხვა რამ არის მოსაწონი, მაგრამ ადამიანის საუკეთესო თვისებები სწორედ გაჭირვებაში გამომჟღავნდება ხოლმე.

მე ყველაფერი ვუამბე, რაც კი ჩარლზ სტრიკლენდის შესახებ გავიგე ტაიტიზე. ატასა და მისი შვილის ხსენება საჩოთიროდ მივიჩნიე, სხვა ყველაფერი კი, რაც შეიძლებოდა,

წვრილად მოვუყევი. თხრობა მისი საზარელი სიკვდილის აღწერით დავამთავრე. ცოტა ხანს ყველანი ჩუმი ვიყავით. მერე რობერტ სტრიკლენდმა ასანთი გაჰკრა სიგარეტს მოუკიდა და შთამბეჭდავად განაცხადა:

- წისქვილი უფლისაჲ ნელიად, გარნა წმინდად ფქვავს.

მისის სტრიკლენდმა და მისის როლანდსონმა მოწიწებით დახარეს თვალები, - რადგან იფიქრეს, რობერტმა ეს ციტატა საღმრთო წერილიდან მოიტანაო. მე მგონი, თვითონ რობერტსაც ასე ეგონა. არ ვიცი რატომ, უეცრად სტრიკლენდის მეორე ვაჟი გამახსენდა. როგორც მითხრეს, ძალიან მხიარული, გულღია ბიჭი ყოფილა. მე თითქოს თვალნათლივ დავინახე იგი, გემბანზე მომუშავე, მოკლე შარვალში გამოწყობილი. ღამით, როცა ზურგის ქარი უბერავს, სანდალი მსუბუქად მისრიალებს ზღვაზე, როცა კაპიტანი და სხვა უფროსები შეზღონგში ისვენებენ და ჩიბუხს აბოლებენ, მეზღვაურები ზედა გემბანზე იკრიბებიან, კონცერტინოს ააწრიპინებენ და ცეკვა-თამაშს გაახურებენ. აი, ისიც აქ არის და სხვებთან ერთად უვლის სამხრეთულ, მკვირცხლ ცეკვას. ზევიდან ვარსკვლავებით მოჭედული ლურჯი ცა დაჰყურებს,

ირგვლივ კი უკიდევანო წყნარი ოკეანეა. ენაზე ბიბლიის ციტატა მიტრიალებდა, მაგრამ თავი შევიკავე, რადგან სამღვდელონი მკრეხელობად თვლიან, როცა ერისკაცი მათ ნაკრძალში შედგამს ფეხს. ბიძაჩემი ჰენრი, რომელიც ოცდაშვიდ წელს მუშაობდა ვიკარად უიტსტებლში, ამისთანა შემთხვევაში იტყოდა: ეშმაკი ყოველთვის მოახერხებს საღვთო წერილის სიტყვები თავის სასარგებლოდ შეატრიალოსო. ბიძაჩემს ახსოვდა ის დრო, შილინგად მთელ დუჟინ მშვენიერ ხამანწყას იძლეოდნენ და ერთ ცალსაც ზედმეტად მოაყოლებდნენ ხოლმე.